

Еллен Уайт

Виховання та освіта

*«Пізнання Святого –
це розум».*

Київ 2012
«Джерело життя»
Християнське видавництво

Еллен Уайт
Виховання та освіта — К.:
Джерело життя, 2012 — 320 с.

Розділ І

Перші принципи

*«Ми ж усі з відкритим обличчям, мов у дзеркалі,
оглядаємо Господню славу і перетворюємося
в той самий образ від слави в славу,
як від Господнього Духа» (2 Кор. 3:18).*

Джерело і мета справжніх виховання й освіти

*«Пізнання Святого — це розум» (Прип. 9:10).
«Заприязися із Ним» (Йова 22:21).*

Наше уявлення про освіту надто обмежене і знижене. Існує потреба в ширшому баченні, у вищій меті. Справжня освіта означає більше, ніж вивчення певних навчальних дисциплін. Вона означає більше, ніж приготування до теперішнього життя. Вона повинна охоплювати все єство й увесь можливий для людини період існування. Освіта — це гармонійний

розвиток фізичних, розумових і духовних сил. Вона готує людину до радості служіння в цьому світі та ще вищої радості досконалого служіння у світі прийдешньому.

Джерело такої освіти ми бачимо в наступних словах Святого Письма, що вказують на Безмежного: «В Якому заховані всі скарби премудрості й пізнання» (Колос. 2:3); «Його рада та розум» (Йова 12:13).

Світ має своїх великих учителів, мужів велетенського інтелекту і глибоких досліджень, мужів, чиї висловлювання стимулювали мислення та відкривали широкі горизонти знань. Таких людей поважають як провідних мужів і благодійників людства, однак є Той, Хто стоїть вище за них. Ми можемо простежити історію вчителів світу аж до появи найдавніших літописів, але ще до них було Світло. Подібно до того, як Місяць і зорі нашої Сонячної системи сяють відображенням світлом Сонця, так і великі мислителі світу настільки відображають промені Сонця Праведності, наскільки правдиве їхнє вчення. Кожен пробіск думки, кожний спалах інтелекту походять від Світла світу.

У наші дні багато говорять про зміст і важливість «вищої освіти». Правдива «вища освіта» – це освіта, яку дає Той, у Котрого «мудрість та сила» (Йова 12:13), з уст Котрого походять «знання й розум» (Прип. 2:6).

Джерело всього істинного знання та справжнього розвитку міститься в пізнанні Бога. До якої б сфери ми не звернулися (фізичної, розумової чи духовної),

що б ми не споглядали (крім згубних проявів гріха), – усюди відкривається це пізнання. У яку б галузь дослідження ми не заглиблювалися зі щирим бажанням досягнути істини, ми зустрічаємося з невидимим могутнім Розумом, що діє в усьому і через усе. Розум людини приведено в спілкування з розумом Бога – обмежене з Безмежним. Вплив цього спілкування на тіло, розум і душу неможливо оцінити.

У такому спілкуванні міститься джерело найвищої освіти і виховання. Це Божий метод розвитку. «Заприязнився із Ним» (Йова 22:21) – ось Його вістка для людства. Метод, про який ідеться в цих словах, – це метод, котрий був застосований у вихованні батька людського роду. Коли в славі безгрішного людського єства Адам перебував у святому Едемі, Бог навчав його саме таким чином.

Щоб зрозуміти, у чому полягає освітянська справа, нам необхідно прийняти до уваги як природу людини, так і намір Бога в її створенні. Ми маємо враховувати і зміну в стані людини внаслідок пізнання зла, а також план Бога, Котрий і надалі прагнув виконати Свій славний задум щодо просвіти людського роду.

Коли Адам вийшов із рук Творця, його фізична, розумова й духовна природа носила подобу його Митця. «Бог на Свій образ людину створив» (Бут. 1:27), і Його намір полягав у тому, щоб чим довше жила людина, тим повніше вона розкривала цей образ, тим повніше відображала славу Творця. Усі здібнос-

ті мали здатність розвиватися, їхня спроможність та сила повинні були постійно зростати. Широкою була сфера, запропонована для їхнього застосування, чудовим – поле, відкрите їм для дослідження. Таємниці видимого Всесвіту – «чуда Того, Який має безвадне знання» (Йова 37:16) – заохочували людину до дослідження. Спілкування з її Творцем віч-на-віч, від серця до серця, було її високим привілеєм. Якби вона залишилася вірною Богові, усе це належало б їй навіки. Упродовж вічності людина продовжувала б здобувати нові скарби знання, відкривати свіжі джерела щастя, отримувати дедалі ясніше розуміння мудрості, сили й любові Бога. Усе більш і більш повно вона відповідала б меті свого створення та відображала славу Творця.

Але через непослух це було втрачено. Божественна подоба була спотворена гріхом і майже стерта. Фізичні сили людини ослабли, розумові здібності зменшилися, духовне бачення затьмарилося. Вона стала підвладною смерті. Проте людство не було залишене без надії. Безмежною любов'ю та милістю був накреслений План спасіння і дароване життя як випробувальний термін. Відновлення в людині образу її Творця, повернення її до досконалості, в якій вона була створена, сприяння розвитку тіла, розуму й душі з метою здійснити Божественний задум її створення – у цьому мала полягати справа викуплення. Це – мета виховання й освіти, велика мета життя.

Любов, основа творіння та викуплення, є основою і справжнього виховання й освіти. Про це ясно свідчить Закон, даний Богом як дороговказ у житті. Його перша велика Заповідь: «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю, і всією думкою своєю» (Луки 10:27). Любити Його, Безмежного, Усезнаючого Бога всією силою, думкою і серцем означає найвищий розвиток кожної здібності. Це означає, що в усьому єстві – у тілі, розумі, як і в душі, – має бути відновлений образ Божий.

Друга Заповідь подібна до першої: «Любитимеш свого ближнього, як самого себе!» (Матв. 22:39). Закон любові закликає до присвячення тіла, розуму й душі на служіння Богові та нашим ближнім. А це служіння, роблячи нас благословенням для інших, приносить найбільше благословення і для нас самих. В основі всякого справжнього розвитку лежить безкорисливість. У безкорисливому служінні кожна наша здібність досягає найвищого рівня розвитку. Ми дедалі повніше стаємо співниками Божественної природи. Ми стаємо придатними для Неба, бо приймаємо Небо у свої серця.

Оскільки Бог є джерелом усякого істинного знання, то перша мета освіти, як ми бачили, – спрямувати наш розум до Його власного одкровення про Себе. Адам і Єва отримували пізнання в безпосередньому спілкуванні з Богом, також вони дізнавалися про Нього через Його діла. Усе творіння в його первозданній доскона-

лості було виразом думки Бога. Для Адама та Єви природа рясніла Божественною мудрістю. Але внаслідок переступу людина була позбавлена пізнання Бога в безпосередньому спілкуванні, а також великою мірою і пізнання в Його творінні. Земля, спотворена й опоганена гріхом, лише тьмяно відображає славу Творця. Проте Його наочні уроки не стерлися. На кожній сторінці великого тому творчих праць Бога все ще простежується Його почерк. Природа все ще звіщає про свого Творця. Однак ці одкровення є частковими і недосконалими. А ми у своєму занепадлому стані, з ослабленими силами й обмеженим баченням, не здатні правильно тлумачити їх. Ми потребуємо більш повного одкровення Бога, даного Ним у Його писаному Слові.

Святе Письмо – досконале мірило Істини, тому йому слід відводити найвище місце у вихованні й освіті. Щоб здобути освіту, гідну своєї назви, ми повинні отримати знання про Бога-Творця та Христа-Викупителя як Вони відкриті у Святому Слові.

Кожна людина, будучи створеною за образом Божим, наділена властивостями, подібними до властивостей Творця, – індивідуальністю, здатністю думати та діяти. Люди, в яких ці властивості розвинуті, спроможні нести відповідальність і справляти вплив на характер людей; вони – лідери. Справжні освіта й виховання полягають у тому, щоб розвивати цю властивість, навчати молодь мислити, а не просто відображати думку інших людей. Замість того щоб обмежувати навчання

тим, що сказано або написано людьми, учнів потрібно спрямовувати до джерел істини, до широких горизонтів, відкритих для дослідження в природі й одкровенні. Нехай вони роздумують над великими питаннями обов'язку та призначення, і розум буде розширятися та зміцнюватися. Замість освічених слабачків навчальні заклади можуть випускати мужів, котрі мають силу мислити й діяти, мужів – господарів, а не рабів обставин; мужів, які володіють широтою розуму, ясністю думки та мужністю у своїх переконаннях.

Така освіта дає більше, ніж поживу для розуму, більше, ніж фізичне тренування. Вона зміцнює характер, так що істина й непорочність не будуть принесені в жертву егоїстичному бажанню або світському честолюбству. Вона захищає розум від зла. Замість того щоб дозволяти якійсь домінуючій пристрасті перетворюватися на руйнівну силу, кожний мотив і кожне бажання підкоряються великим принципам правди. Зосереджуючись на досконалості характеру Бога, розум оновлюється, а душа відтворюється за Його образом.

Яка освіта може бути вищою за цю? Чи може щось зрівнятися з нею за цінністю?

«Щирого золота дати за неї не можна, і не важиться срібло ціною за неї. Не важать за неї офірського золота, ні дорогого оніксу й сапфіру. Золото й скло – не рівняються в вартості їй, і її не змінити на посуд із щирого золота. Коралі й кристаль і не згадуються, а набуток премудрости – ліпший за перли!» (Йова 28:15-18).

Вищим за найвищий злет людської думки є Божий ідеал для Його дітей. Благочестя – богоподібність – ось мета, якої потрібно досягати. Перед учнем відкривається шлях постійного поступу. У нього є ціль для досягнення, взірець для наслідування, котрий включає в себе все добре, чисте і благородне. У кожній галузі правдивого знання він прогресуватиме якомога швидше й далі. Але його зусилля будуть спрямовані на предмети, настільки вищі за звичайні егоїстичні і минулі інтереси, наскільки Небеса вищі від землі.

Хто співпрацює з Божественним задумом у справі передачі молоді знання про Бога та формування характеру в гармонії з Його характером, той виконує велику і благородну справу. Пробуджуючи бажання досягти Божого ідеалу, він представляє освіту високу, як Небо і широкую, як Всесвіт; освіту, котра не може бути завершена в цьому житті, а продовжуватиметься в житті прийдешньому; освіту, яка забезпечує успішному студентові дозвіл на перехід із підготовчої земної школи до вищого класу школи небесної.

Школа в Едемі

*«Блаженна людина, що мудрість знайшла»
(Прип. 3:13).*

Система освіти, установа на початку світу, мала бути взірцем для людини впродовж усього наступного

часу. Для ілюстрації її принципів у домі наших прабатьків, Едемі, була встановлена школа-взірець. Едемський сад був класною кімнатою, природа – підручником, Сам Творець – Учителем, а батьки людської сім'ї – учнями.

Створені, аби бути «образом і славою Бога» (1 Кор. 11:7), Адам і Єва були обдаровані згідно з їхнім високим призначенням. Граціозні, пропорційно збудовані, з правильними гарними рисами обличчя, що пашили здоровим рум'янцем та світилися радістю й надією, вони зовні носили подобу їхнього Творця. І ця подоба виявлялася не лише у фізичному єстві. Кожна здібність розуму й душі відображала славу Творця. Наділені великими розумовими і духовними дарами, Адам та Єва були створені «дещо меншими від ангелів» (Євр. 2:7), щоб не тільки розпізнавати чудеса видимого Всесвіту, а й усвідомлювати моральну відповідальність і зобов'язання.

«І насадив Господь Бог рай у Едені на сході, і там осадив людину, що її Він створив. І зростив Господь Бог із землі кожне дерево, принаadne на вигляд і на їжу смачне, і дерево життя посеред раю» (Бут. 2:8, 9). Тут, серед прекрасної, не займаної гріхом природи, наші прабатьки мали отримувати свою освіту.

Турбуючись про Своїх дітей, наш Небесний Отець Сам керував їхньою освітою. Їх часто відвідували Його посланці, святі ангели, від яких вони отримували пораду й настанову. Часто, прогулюючись у денному холодку в саду, вони чули голос Бога та віч-на-віч спіл-

кувалися з Одвічним. Його думки щодо них – це були «думки спокою, а не на зло» (Єрем. 29:11). Кожний Його намір мав на меті їхнє найвище добро.

Адамові та Єві було доручено опікуватися садом – «порати його та його доглядати» (Бут. 2:15). Хоч і багаті на все, чим їх міг забезпечити Володар Всесвіту, вони не мали бути бездіяльними. Корисне заняття було призначене їм як благословення, щоб зміцнювати тіло, поглиблювати розум і розвивати характер.

Книга природи, відкриваючи перед ними свої живі уроки, служила невичерпним джерелом повчання й насолоди. На кожному листочку в лісі та камені в горах, на кожній сяючій зірці, на землі, морі і небі було написано Боже ім'я. Мешканці Едему спілкувалися як із живим, так і неживим творінням: листочком, квіткою, деревом та кожною живою істотою від левіафана у воді до пилинки в сонячному промені, дізнаючись від кожного про таємниці його життя. Божя слава, про яку звіщали Небеса, незліченні світи, що обертаються в установленому порядку, рівновага «хмари в повітрі» (Йова 37:16), таємниці світла та звуку, дня і ночі – усе це було предметом вивчення учнів першої земної школи.

Закони та явища природи, великі принципи Істини, що управляють духовним Всесвітом, були відкриті їхньому розумові безмежним Автором усього. У світлі «пізнання Божої слави» (2 Кор. 4:6) розвивалися їхні розумові й духовні сили, і вони отримували найвище задоволення від свого святого буття.

Не тільки Едемський сад, а й уся земля, що вийшла з рук Творця, була надзвичайно гарною. Жодна пляма гріха, жодна тінь смерті не спотворювали прекрасно-го творіння. «Велич Божя вкрила небо, і слави Його стала повна земля!» «Разом співали всі зорі поранні та радісний окрик здіймали всі Божі сини» (Авак. 3:3; Йова 38:7). Земля була гідною емблемою Того, Хто «многомилостивий та правдивий» (Вих. 34:6), гідним предметом вивчення для тих, котрі були створені за Його образом. Едемський сад був образом того, чим, згідно з бажанням Бога, мала стати вся Земля. Його намір полягав у тому, щоб людська сім'я, зростаючи чисельно, засновувала інші оселі та школи за даним їм Богом зразком. Таким чином, із плином часу вся Земля могла б наповнитися оселями і школами, де б вивчали слова й діла Божі і де учні могли б дедалі повніше відображати світло пізнання Його слави впродовж нескінченних віків.

Пізнання добра і зла

*«Нерозумні їхні серця оповиті темрявою... оскільки вони вважали за непотрібне пізнати Бога»
(Римл. 1:21, 28).*

Хоч наші прабатьки були створені невинними і святими, вони не були позбавлені можливості вчинити неправильно. Бог міг би створити їх нездатними по-

рушувати Його вимоги, однак у такому разі характер не міг би розвиватися, їхнє служіння було б не добровільним, а вимушеним. Тому Він дав їм можливість вибору – можливість виявляти або не виявляти послух. І перш ніж вони могли сповна отримати благословення, котрими Він бажав їх наділити, їхня любов і вірність мали бути випробувані.

В Едемському саду було «дерево Пізнання добра і зла... І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: “Із кожного дерева в Раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла – не їж від нього”» (Бут. 2:9-17). Воля Бога полягала в тому, щоб Адам і Єва не знали зла. Їм було щедро дане пізнання добра, але пізнання зла – гріха та його наслідків, утомливої праці, сповнених тривоги клопотів, розчарування, горя, болю і смерті – усе це з любові було приховане.

Бог прагнув добра для людини, а сатана – її загибелі. Коли Єва, знехтувавши настановою Господа щодо забороненого дерева, наважилася наблизитися до нього, вона вступила в контакт зі своїм ворогом. Її пробуджений інтерес та цікавість сатана розвинув далі, щоб заперечити слово Бога та вселити недовіру до Його мудрості й доброти. У відповідь на твердження жінки щодо дерева пізнання: «Бог сказав: “Не їжте із нього, і не доторкайтесь до нього, – щоб вам не померти”» – спокусник сказав: «Умерти – не вмерете! Бо відає Бог, що дня того, коли будете з нього ви їсти, ваші очі розкриються, і станете ви, немов Боги, знаючі добро й зло» (Бут. 3:3-5).

Сатана бажав створити враження, що пізнання добра в поєднанні з пізнанням зла буде благословенням і що Бог Своєю заборонаю споживати плід з дерева утримував велике добро. Він переконував, що саме через дивовижні властивості цього плоду наділяти мудрістю й силою Бог заборонив людям їсти його, що Він таким чином намагався перешкодити їм досягти більш шляхетного розвитку та більшого щастя. Сатана заявив, що сам особисто скуштував заборонений плід і внаслідок цього здобув дар мови; якщо вони також скуштують його, то досягнуть більш високої сфери існування і перед ними відкриється ширше поле знань.

Стверджуючи, що отримав велике благо, скуштувавши плід забороненого дерева, сатана приховав, що внаслідок переступу був вигнаний з Неба. Він говорив неправду, настільки замасковану під покровом позірної правди, що засліплена, улещена, зачарована Єва не розпізнала обману. Вона зажадала того, що Бог заборонив, вона засумнівалася в Його мудрості. Вона відкинула віру – ключ до знання.

Коли Єва побачила, що «дерево добре на їжу, і принаadne для очей, і пожадане дерево, щоб набутися знання... взяла з його плоду, та й з’їла». Плід був приємним на смак, і коли Єва споживала його, їй здалося, що вона відчуває оживляючу силу; вона уявила собі, що входить у вищий стан існування. Сама згрішивши, вона стала спокусницею свого чоловіка – «і він з’їв» (Бут. 3:6).

«Ваші очі розкриються, – сказав ворог, – і станете ви, немов боги, знаючі добро й зло» (Бут. 3:5). Їхні очі справді відкрилися, але яким сумним було це відкриття! Пізнання зла, прокляття гріха – це все, що отримали грішники. У самому плоді не було нічого отруйного, і гріх полягав не тільки в поступці апетитові. Недовір'я до Божої доброти, невіра в Його Слово та відкинення Його авторитету – саме це зробило наших прабатьків грішниками і принесло в наш світ пізнання зла. Саме це відчинило двері для всякої неправди та гріха.

Людина втратила все, бо вирішила послухатися радше неправдомовця, ніж Того, Хто є Істина, у Кого Єдиного – розуміння. Унаслідок змішання зла і добра її розум збентежився, а інтелектуальні й духовні сили притупилися. Людина більше не здатна була цінувати добро, котрим Бог так щедро наділив її.

Адам та Єва обрали пізнання зла і якщо колись повернуть втрачене становище, їм доведеться робити це в несприятливих умовах, котрі вони самі для себе створили. Вони не могли більше жити в Едемі, бо у своїй досконалості він не міг навчити їх уроків, які тепер їм необхідно було засвоїти. З невимовним сумом вони попрощалися зі своїм прекрасним оточенням і вирушили, аби замешкати на землі, над якою тяжіло прокляття гріха.

Бог сказав до Адама: «За те, що ти послухав голосу жінки своєї та їв з того дерева, що Я наказав був тобі, говорячи: "Від нього не їж", – проклята через тебе зем-

ля! Ти в скорботі будеш їсти від неї всі дні свого життя. Тернину й осот вона буде родити тобі, і ти будеш їсти траву польову. У поті свого лиця ти їстимеш хліб, аж поки не вернешся в землю, бо з неї ти взятий. Бо ти порошок, – і до порошку вернешся». (Бут. 3:17-19).

Хоч земля була уражена прокляттям, природа все ще мала бути підручником для людини. Тепер вона не могла являти тільки добро, оскільки всюди було присутнє зло, спотворюючи землю, море й повітря своїм опоганим дотиком. Там, де раніше був написаний тільки характер Бога – пізнання добра, тепер був також написаний характер сатани – пізнання зла. Із природи, котра тепер відкривала пізнання добра і зла, людина постійно мала отримувати застереження щодо наслідків гріха.

У пониклій квітці й упалому листочку Адам та його супутниця бачили перші ознаки тління. До їхньої свідомості була ясно донесена сувора істина: усе живе має померти. Навіть повітря, від якого залежало їхнє життя, несло в собі насіння смерті.

Усе постійно нагадувало людям про втрачене ними панування. З-поміж нижчих створінь Адам вирізнявся як цар, і доки він залишався вірним Богові, уся природа визнавала його правління; але коли він згрішив, це панування було втрачене. Бунтівний дух, якому він сам відчинив двері, поширився на тваринний світ. Отже, не лише життя людини, а й природа тварин, лісові дерева, польова трава, саме повітря, котрим вона дихала, – усе свідчило про сумний урок пізнання зла.

Проте людина не була залишена сам-на-сам із наслідками зла, котре вона обрала. У проголошеному над сатаною вироку була дана вістка про викуплення: «І Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою, – сказав Бог, – між насінням твоїм і насінням її. Воно зітре тобі голову, а ти будеш жалити його в п'яту» (Бут. 3:15). Цей вирок, проголошений у присутності наших прабатьків, був для них обітницею. Перш ніж почути про тернину й осот, про важку працю і скорботу, які мають стати їхньою долею, а також про порох, до якого вони повинні повернутися, люди почули слова, котрі не могли не дати їм надію. Усе, що було втрачене через поступку сатані, можна повернути через Христа.

Цю вістку нам повторює і природа. Навіть спотворена гріхом, вона розповідає не тільки про творіння, а й про викуплення. Хоч земля свідчить про прокляття очевидними ознаками тління, вона продовжує залишатися гарною, рясніючи знаками життєдайної сили. Дерева скидають своє листя лише для того, щоб зодягнутися у свіжу зелень; квіти помирають, щоб з'явитися в новій красі, і в кожному прояві творчої сили міститься запевнення: ми можемо бути заново створені «в праведності та святості істини» (Ефес. 4:24). Таким чином усе в природі, котра так ясно свідчить про нашу велику втрату, стає для нас вісником надії.

Усюди, куди тільки проникає зло, чути голос нашого Отця, Котрий велить Своїм дітям бачити в його наслід-

ках природу гріха, застерігає їх, аби вони залишили зло, і запрошує прийняти добро.

Зв'язок між освітою та викупленням

«Просвітити пізнання Божої слави в особі Ісуса Христа» (2 Кор. 4:6).

Гріх роз'єднав людину з Богом. Якби не План викуплення, її долею була б вічна розлука з Богом, темрява нескінченної ночі. Завдяки жертві Христа спілкування з Богом знову стало можливим. Ми не можемо особисто ввійти в Його присутність, через наш гріх ми не можемо дивитися на Його лице; однак ми можемо споглядати Його та спілкуватися з Ним в Ісусі-Спасителі.

«Світло... пізнання Божої слави» явлене «в особі Ісуса Христа». «Бог у Христі примирив світ із Собою» (2 Кор. 4:6; 5:19).

«Слово стало тілом, і перебувало між нами... повне благодаті й істини». «У Ньому було життя, – і життя було Світлом людей» (Івана 1:14; 1:4). Життя і смерть Христа – ціна нашого викуплення – це для нас не тільки обітниця і заповідь життя, не тільки можливість знову відкрити для себе скарби мудрості; це більш широке і високе одкровення Його характеру навіть у порівнянні з тим, яке мали святі мешканці Едему.

Христос відчиняє Небо для людини, а життя, котрим Він наділяє, відчиняє серце людини для Неба. Гріх не

тільки розділяє нас із Богом, а й руйнує в людській душі бажання і здатність пізнавати Його. Місія Христа – знищити всю цю справу зла. Він володіє силою відновити та зміцнити паралізовані гріхом здібності душі, потьмарений розум і спотворену волю. Він відкриває перед нами багатства Всесвіту, наділяючи нас здатністю розпізнавати й цінувати ці скарби.

Христос – «Світло, яке освічує кожну людину, що приходить у світ» (Івана 1:9). Як через Христа кожна людина має життя, так через Нього кожна душа одержує промені Божественного світла. У кожному серці існує не тільки інтелектуальна, а й духовна сила, розуміння правоти, бажання добра. Але проти цих принципів бореться антагоністична сила. У житті кожної людини видно наслідок споживання плоду з дерева пізнання добра і зла. В її природі є нахил до зла – сила, котрій вона без допомоги не може опиратися. Аби встояти перед цією силою, аби досягнути ідеалу, який у глибині своєї душі людина вважає єдиним достойним ідеалом, вона може знайти допомогу тільки в одній силі. Цією силою є Христос. Співпраця з цією силою – найбільша потреба людини. Чи ж не повинна ця співпраця стати найвищою метою освіти?

Справжній учитель не задовольняється посередньою роботою. Він не задовольняється націлюванням своїх учнів на стандарт нижчий за найвищий стандарт, який вони можуть досягнути. Він не може бути задово-

лений передачею їм лише технічного знання, готуючи їх тільки як розумних бухгалтерів, умілих ремісників, успішних торговців. Мета такого вчителя – прищепити учням принципи істини, послуху, честі, цілісності й чистоти – принципи, котрі зроблять їх дійовою силою для досягнення стабільності та піднесення суспільства. Він бажає, щоб понад усе вони засвоїли найважливішу науку життя – безкорисливе служіння.

Ці принципи стають живою силою у формуванні характеру, оскільки душа заприязнилася з Христом, прийнявши Його мудрість як дороговказ, Його міць – як силу для серця й життя. У такій здобутій єдності учень знайшов Джерело мудрості. Йому доступна сила, щоб реалізувати в собі найшляхетніші ідеали. Він має можливість отримати найвищу освіту для життя в цьому світі. Здобуваючи знання тут, він вступає на курс навчання, який охоплює вічність.

У найбільш високому розумінні справа виховання й освіти і справа викуплення – це одне ціле, оскільки як у вихованні й освіті, так і викупленні «ніхто не може покласти іншої основи, окрім уже покладеної, а нею є Ісус Христос». «Тому що Бог уподобав, аби в Ньому перебувала вся повнота» (1 Кор. 3:11; Колос. 1:19).

За сучасних умов справжня освіта і надалі має відповідати плану Творця, плану Едемської школи. Адам і Єва навчалися в безпосередньому спілкуванні з Богом, а ми споглядаємо світло пізнання Його слави в особі Христа.

Великі принципи виховання й освіти залишаються незмінними. «Вони кріпкі на вічні віки» (Псал. 111:8), оскільки є принципами характеру Бога. Допомогти учневі усвідомити їх і налагодити такі відносини з Христом, які зроблять ці принципи керівною силою в житті, – має бути першочерговою справою та постійною метою вчителя. Учитель, котрий обирає таку мету, – воістину співпрацівник Христа, співпрацівник Бога.

Розділ 2

Ілюстрації

*«А все, що раніше було написано,
написане для нашого навчання» (Римл. 15:4).*

Виховання й освіта в Ізраїлі

*«Господь Сам провадив його... уважав Він за ним,
зберігав Він його, як зіницю оту Свого ока»
(П. Зак. 32:12, 10).*

Осередком системи освіти, заснованої в Едемі, була сім'я. Адам був «сином Бога» (Луки 3:38) і саме від свого Отця діти Всевишнього отримували настанови. Їхня школа була сімейною школою в буквальному розумінні слова.

У Божественному плані виховання й освіти, пристосованому до умов людини після гріхопадіння, Христос є представником Отця, єднальною ланкою між Богом і людиною. Він – великий Учитель людства. І Він поста-

новив, щоб чоловіки і жінки були Його представниками, сім'я – школою, а батьки – учителями.

За днів патріархів осередком виховання й освіти також переважно була сім'я. Засновані таким чином школи Бог забезпечував найсприятливішими умовами для розвитку характеру. Люди, котрі перебували під Його керівництвом, продовжували дотримуватися плану життя, установленого Ним на початку. Ті, хто відступив від Бога, будували собі міста і, скупчуючись у них, величалися пишністю, розкішшю й пороком, які роблять сучасні міста гордістю і прокляттям світу. Але люди, котрі міцно трималися Божих принципів життя, мешкали серед полів і пагорбів. Вони були землеробами і пастухами; у своєму вільному, незалежному житті з його можливостями для праці, навчання та роздумів, вони пізнавали Бога та навчали своїх дітей щодо Його діянь і шляхів.

Саме такий метод виховання й освіти Бог бажав запровадити в Ізраїлі. Але після виходу з Єгипту серед ізраїльтян було мало осіб, готових співпрацювати з Ним у справі виховання своїх дітей. Батьки самі мали потребу в навчанні та вихованні. Жертви тривалого рабства, вони були невігласами, невихованими, деградованими людьми. Ізраїльтяни мало знали Бога, мало вірили в Нього. Вони були спантеличені фальшивим ученням та зіпсуті внаслідок тривалого контакту з язичеством. Бог бажав піднести їх до вищого морального рівня, тому прагнув дати їм знання про Себе.

У Своїх відносинах із мандрівниками в пустелі, у всіх їхніх блуканнях, голоді, спразі й утомі, у небезпеці з боку ворогів-язичників та в проявах Його Провидіння для надання їм допомоги, Бог намагався зміцнити їхню віру, виявляючи силу, що постійно діяла для їхнього добра. Навчаючи їх довіряти Його любові й силі, Він бажав встановити перед ними в Заповідях Свого Закону взірць характеру, якого вони мали досягти з допомогою Його благодаті.

Дорогоцінні уроки були викладені Ізраїлеві під час його перебування біля Синаю. Це був період особливого виховання для успадкування Ханаану. Оточення ізраїльтян було сприятливим для виконання Божого задуму. На вершині Синаю, яка затіняла рівнину, де люди розкинули свої намети, спочивав хмарний стовп – їхній дороговказ під час мандрівки. Як і вогняний стовп уночі, він був для народу запевненням у Божественному захисті. Коли ж їх огортав сон, на табір тихо спадав хліб із неба. З усіх боків величезні зубчасті вершини у своїй урочистій грандіозності свідчили про власну вічну природу і велич. Людина починала усвідомлювати свої незнання і слабкість у присутності Того, Хто «гори ті зважив вагою, а взгір'я – шальками» (Ісаї 40:12). Тут через об'явлення Своєї слави Бог прагнув закарбувати у свідомості Ізраїлю святість Його характеру й вимог та величезну вину переступу.

Однак народ повільно засвоював цю науку. В Єгипті ізраїльтяни звикли до матеріальних зображень бо-

жества (причому надзвичайно принизливих), тому їм було важко зрозуміти існування і характер Невидимого. Зглянувшись на їхню слабкість, Бог дав їм символ Своєї присутності. «Нехай збудують Мені святиню, – сказав Він, – і перебуватиму серед них» (Вих. 25:8).

Під час побудови святині як місця перебування Бога Мойсееві було наказано зробити всі речі за зразком небесних. Бог покликав Мойсея на гору, де показав йому небесні речі, і за їхнім зразком була створена скинія з усіма її предметами.

Отож, Ізраїлеві, котрого Бог бажав зробити місцем Свого перебування, Він явив власний чудовий ідеал характеру. Зразок був показаний їм на горі, коли із Синаю був даний Закон і коли Бог, пройшовши перед Мойсеєм, проголосив: «Господь, Господь, – Бог милосердний, і милостивий, довготерпеливий, і многомилостивий та правдивий» (Вих. 34:6).

Але самі ізраїльтяни були безсилі досягнути цього ідеалу. Одкровення на Синаї могло тільки переконати їх в їхній нужді та безпорадності. Наступний урок мав бути викладений у скинії через служіння жертвоприношення – урок щодо прощення гріха та даної Спасителем сили для послуху на життя.

Через Христа мала здійснитися мета, символом якої була скинія, – чудова споруда, у сяючих золотом стінах якої відображалися і вигравали веселкою кольори завіс із витканими на них херувимами. Тут пахощі постійно спалюваного кадила наповнювали собою все

приміщення; тут у бездоганно білому одязі служили священики, а в глибокій таємниці внутрішньої скинії над віком, поміж фігурами схилених у поклонінні ангелів, перебувала слава Найсвятішого. Бог бажав, аби в усьому цьому Його народ читав Його задум щодо людської душі. Набагато пізніше апостол Павло, говорячи під впливом Святого Духа, мав на увазі той самий задум:

«Хіба не знаєте, що ви – храм Божий і що Божий Дух живе у вас? Якщо хто нищить Божий храм, того знищить Бог, адже Божий храм святий, а ним є ви» (1 Кор. 3:16, 17).

Великі привілеї та честь були виявлені Ізраїлю в приготуванні святині, великою була і відповідальність. Споруда неперевершеної пишноти, побудова котрої вимагала найкоштовніших матеріалів та найвищої хudoжньої майстерності, мала бути споруджена в пустелі народом, який щойно вийшов із рабства. Це видавалося колосальним завданням. Але Той, Хто дав план споруди, обіцяв співпрацювати з будівничими.

«І промовив Господь до Мойсея, говорячи: “Дивися, – Я покликав на ім’я Бецал’їла, сина Урієвого, сина Хура, Юдиного племені, і наповнив його Духом Божим, мудрістю, і розумуванням, і знанням, і здібністю до всякої роботи... І Я ото дав із ним Оголіява, Ахісамахового сина, Данового племені. А в серце кожного мудросердного Я дав мудрість, – і зроблять вони все, що Я наказав був тобі”» (Вих. 31:1-6).

Якою ж чудовою була ця реміснична школа в пустелі, де вчителями були Христос та Його ангели!

У приготуванні й облаштуванні святини мав брати участь увесь народ. Там була робота і для розуму, і для рук. Необхідно було багато різноманітного матеріалу, і всіх закликали жертвувати відповідно до спонукання їхнього серця.

Таким чином і в праці, і в жертвуванні ізраїльтяни навчалися співпрацювати з Богом та один з одним. Вони мали також співпрацювати і в спорудженні духовної будівлі – Божого храму в душі.

Від самого початку подорожі з Єгипту їм викладали уроки для їхнього навчання і виховання. Навіть ще до виходу з Єгипту було проведене тимчасове організування – люди об'єдналися в групи, очолювані призначеними керівниками. Біля Синаю ці організаційні заходи були завершені. Порядок, настільки чітко помітний у всіх діяннях Бога, виявився і в давньоєврейській системі. Бог був центром влади і правління. Мойсей, як Його представник, мав вершити правосуддя в Його Ім'я. Далі була рада сімдесятох, потім священики і князі, а під їхнім керівництвом «тисячники і сотники, і п'ятдесятники і десятники» (Чис. 11:16, 17; П. Зак. 1:15), і, нарешті, служителі, призначені для виконання особливих обов'язків. В організації табору простежувався суворий порядок: скинія, місце перебування Бога, знаходилася посередині, навколо неї розташувалися намети священиків та

левитів, а за ними таборилися племена – кожне під своїм прапором.

Були запроваджені непорушні санітарні правила. Вони були приписані людям не тільки як правила, необхідні для здоров'я, але і як умова перебування серед них Святого. Божественною владою Мойсей проголосив: «Господь, Бог твій, ходить у середині табору твого, щоб тебе спасати... І буде табір твій святий» (П. Зак. 23:15).

Виховання ізраїльтян охоплювало всі їхні життєві звички. Усе, що стосувалося їхнього добробуту, було предметом Божественної турботи і належало до компетенції Божественного Закону. Навіть у питанні їжі, котрою Бог їх забезпечував, Він прагнув їхнього найвищого добра. Манна, якою Він їх годував у пустелі, мала властивість підтримувати фізичну, розумову і моральну силу. Хоч так багато з них повстало проти обмежень у їхньому харчуванні, жадаючи повернутися до тих днів, коли, як вони сказали, «ми сиділи над горшком м'яса, як ми їли хліба досить!» (Вих. 16:3), однак мудрість Божого вибору щодо них була виправдана в такий спосіб, якого вони не могли заперечити. Незважаючи на труднощі їхнього життя в пустелі, у всіх їхніх племенах не було жодного слабого.

У всіх мандрюваннях їх мав провадити ковчег, в якому містився Закон Божий. Хмарний стовп, опускаючись, указував місце їхнього таборування. Доки хмара спочивала над скинією, табір залишався на місці.

Коли ж вона підіймалася, народ продовжував свою подорож. Як зупинка, так і відправлення відзначалися урочистим зверненням: «І бувало, коли ковчег вирушав, то Мойсей промовляв: “Устань же, о Господи, і хай розпорошаться Твої вороги, і хай повтікають Твої ненависники з-перед Твого лиця”. А коли він ставав, то говорив: “Вернися, о Господи, до десяти тисяч тисяч Ізраїля!”» (Чис. 10:35, 36).

Подорожуючи пустелею, народ отримав багато дорожніх уроків, що закарбовувалися в пам'яті ізраїльтян з допомогою пісень. Під час їхнього визволення від фараонового війська весь ізраїльський табір об'єднав свої голоси в тріумфальній пісні. Далеко над пустелею і морем, відлунюючись у горах, линував радісний приспів: «Співайте Господеві, бо дійсно звеличився Він» (Вих. 15:21). Ця пісня часто звучала під час подорожі, підбадьорюючи серця та запалюючи віру мандрівників. Дані на Синаї Заповіді разом з обітницями Божої милості та чудесами, вчиненими Ним задля їхнього визволення, за Божественною вказівкою оспівувалися в піснях і виголошувалися в співучій декламації під звуки інструментальної музики. Об'єднавши у хвалі голоси, народ продовжував свій шлях.

Таким чином їхні думки підносилися над випробуваннями і труднощами подорожі, неспокійний, збентежений дух пом'якшувався та заспокоювався, принципи істини закарбовувалися в пам'яті, віра зміцнювалася. Узгодженість дій навчала людей порядку та

єдності; вони ставали ближчими до Бога й один до одного.

Про ставлення Бога до Ізраїлю під час сорокарічного блукання пустелею Мойсей каже: «Як навчає чоловік сина свого, так навчає тебе Господь, Бог твій», «щоб упокорити тебе, щоб випробувати тебе, щоб пізнати те, що в серці твоєму, чи будеш ти держати заповіді Його, чи ні» (П. Зак. 8:5, 2).

«Знайшов Він його на пустинній землі та в степу завивання пустельних гієн, та й його оточив, уважав Він за ним, зберігав Він його, як зіницю оту Свого ока. Як гніздо своє будить орел, як ширяє він понад своїми малятами, крила свої простягає, бере їх, та носить їх він на рамені крилатім своїм, — так Господь Сам провадив його, а бога чужого при нім не було» (П. Зак. 32:10-12).

«Він пам'ятав за святе Своє слово, за Авраама, Свого раба. І Він з радістю вивів народ Свій, зі співом — вибранців Своїх, і їм землю народів роздав, і посіли вони працю людей, щоб виконували Його заповіді, та закони Його берегли!» (Псал. 105:42-45).

Бог оточив ізраїльтян усіма благами, дав їм усі переваги, які зробили б їх славою для Його Імені та благословенням для оточуючих народів. Якщо вони підуть шляхом послуху, Він обіцяв поставити їх «найвищими понад усі народи, яких Господь учинив, на хвалу, і на ім'я, і на славу». «Усі народи землі, — сказав Він, — побачать, що Господнє Ім'я кличеться на тобі, — і будуть

боятися тебе». Народи, почувши про всі ці постанови, скажуть: «Тільки він мудрий та розумний народ, цей великий люд!» (П. Зак. 26:19; 28:10; 4:6).

У переданих Ізраїлеві законах міститься ясна настанова щодо виховання й освіти. На Синаї Бог явив Себе Мойсеєві, як «милосердний, і милостивий, довготерпеливий, і многомилостивий та правдивий» (Вих. 34:6). Батьки й матері в Ізраїлі мали навчати своїх дітей цих принципів, утілених у Його Законі. Мойсей, керуючись Божественною настановою, проголосив їм: «І будуть ці слова, що Я сьогодні наказую, на серці твоїм. І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш» (П. Зак. 6:6, 7).

Навчати цих принципів потрібно було не як сухої теорії. Люди, котрі передаватимуть істину, і самі повинні жити згідно з її принципами. Тільки відображаючи Божий характер у своєму житті, що виявляється в непорочності, благородстві та безкорисливості, вони зможуть справляти вплив на інших.

Справжня освіта полягає не в примусовому навчанні непідготовленого та несприйнятливому розуму. Розумові сили повинні пробудитися, необхідно викликати зацікавленість. Для цього Бог передбачив метод навчання. Той, Хто створив розум і визначив його закони, подбав про його розвиток у відповідності з цими законами. Вдома й у святині, через природу

і мистецтво, у праці та святкуванні, у священній споруді і камені-пам'ятнику незліченними способами, обрядами й символами Бог викладав Ізраїлеві уроки, які ілюстрували Його принципи та зберігали в пам'яті Його дивовижні діла. Таким чином, коли виникало питання, тоді дане у відповідь повчання справляло вплив на розум і серце.

Із заходів, призначених для виховання й освіти вибраного народу, стає очевидним, що життя, у центрі якого перебуває Бог, – це повноцінне життя. Кожне викликане Ним бажання Він прагне задовольнити, кожному дану Ним здібність – розвинути.

Творець усієї краси, Сам люблячи прекрасне, Бог подбав про те, щоб задовольнити любов Своїх дітей до краси. Він також передбачив їхні соціальні потреби, приємні корисні відносини, які великою мірою виховують співчуття, наповнюють життя радістю та приємними пахощами.

У системі виховання й освіти важливе місце належало ізраїльським святам. У звичайному житті сім'я була і школою, і церквою, а батьки – наставниками як у світських, так і релігійних питаннях. Але тричі на рік призначеного часу народ збирався для громадського спілкування та поклоніння. Спочатку такі зібрання проводилися в Шіло, а пізніше в Єрусалимі. Обов'язок відвідувати ці зібрання покладалася тільки на батьків і синів, але ніхто не бажав відмовитися від нагоди побувати на святі, тому по можливості вся

сім'я була присутньою на ньому, а разом з ними, користуючись їхньою гостинністю, збиралися чужинці, левити й бідні.

Подорож до Єрусалима звершувалася в простому, патріархальному стилі, серед краси весняної природи, багатства середини літа і слави зрілої осені, тому була насолодою. З подячними жертвами, від сивоголового чоловіка до малої дитини, усі приходили на зустріч із Богом у святій Його оселі. Під час подорожі єврейським дітям розповідали досвіди минулого, історії, котрі подобаються і старим, і молодим. Народ співав пісні, які звеселяли його під час мандрівки пустелею. Співуче виголошувалися Божі Заповіді, і в поєднанні з благословенним впливом природи та доброзичливого людського спілкування, вони назавжди закарбовувалися в пам'яті багатьох дітей і молоді.

Церемонії, пов'язані з пасхальним служінням, свідками яких вони були в Єрусалимі, – нічне зібрання, чоловіки з підперезаними стегнами, взуттям на ногах і палицею в руці, кваплива трапеза, агнець, опрісноки, гіркі трави, переказ в урочистій тиші історії про кров'яне криваве, про ангела-губителя та величний вихід із краю рабства, – усе це хвилювало уяву і справляло враження на серце.

Свято Кучок, або врожаю, з його приношеннями із фруктових садів та поля, з його тижневим таборуванням у наметах із гілок листяних дерев, з його зустрічаннями з друзями та знайомими, зі священним пам'ятним

служінням, зі щедрою гостинністю щодо Божих служителів – левитів святині – та до Його дітей – чужинців і бідних – усе це наповнювало серця вдячністю до Того, Хто коронував рік Своїм добром і стежки Котрого краплями товщу течуть.

Щороку побожні ізраїльтяни проводили таким чином цілий місяць. Це був час, вільний від турбот і праці, майже повністю присвячений вихованню в істинному значенні цього слова.

Розподіляючи спадщину між племенами Свого народу, Бог ставив за мету навчити їх, а через них і наступні покоління правильних принципів щодо володіння землею. Ханаанська земля була розділена між усім народом, виняток становили тільки левити – служителі святині. Хоч дехто на певний час міг позбутися свого володіння, проте не мав права обміняти спадщину своїх дітей. Коли він ставав спроможним, то міг будь-якого часу викупити її; борги прощали кожного сьомого року, а п'ятдесятого, або ювілейного року кожне земельне володіння поверталось до свого першого власника. Таким чином власність кожної сім'ї була захищена і були вжиті застережні заходи від крайнощів як у багатстві, так і бідності.

Завдяки розподілу землі між людьми Бог забезпечив їх, як і мешканців Едему, найсприятливішим для розвитку заняттям – піклуванням про рослини і тварини. Ще однією можливістю для виховання й освіти було припинення сільськогосподарської праці кожно-

го сьомого року, коли земля залишалася під паром, а її самовільно породжені плоди призначалися для бідних. Таким чином була надана можливість для додаткового навчання, спілкування і богослужіння, для вияву доброчинності – усього, що так часто витісняється життєвими турботами і роботою.

Якби і сьогодні у світі дотримувалися принципів Божих законів щодо розподілу майна, наскільки іншим було б становище людей! Дотримання цих принципів запобігло б появі жакливого зла, породжуваного в усі віки гнобленням бідних багатими та ненавистю бідних до багатих. Перешкоджаючи накопиченню великого багатства, це запобігло б появі неосвіченості й деградації десятків тисяч людей, чия низько оплачувана рабська праця необхідна для створення таких колосальних багатств. Це сприяло б мирному вирішенню проблем, які сьогодні загрожують наповнити світ анархією та кровопролиттям.

Посвячення Богові десятини від усіх прибутків, чи то від фруктових садів, жнива в полі, отари, чи від розумової й фізичної праці, посвячення другої десятини на допомогу бідним та іншу доброчинність мали на меті нагадувати людям істину про те, що все належить Богові і вони мають можливість бути каналами Його благословень. Таке виховання мало здатність знищити всякий егоїзм, який призводить до духовного зупожиження, та розвинути великодушність і шляхетність характеру.

Пізнання Бога, єднання з Ним у навчанні і праці, подібність до Нього в характері мали бути джерелом, засобами та метою виховання й освіти в Ізраїлі; такі виховання й освіти батьки отримали від Бога і мали передати своїм дітям.

Школи пророків

*«Сили вони біля Твоїх ніг.
Кожний одержить від Твоїх слів».*

Де б тільки в Ізраїлі не запроваджувався в життя Божий план виховання й освіти, його результати свідчили про його Автора. Але в дуже багатьох сім'ях визначене Небом виховання було рідкістю, як і характери, котрі мали сформуватися внаслідок такого виховання. Божий план виконувався лише частково і недосконало. Унаслідок невір'я та нехтування Господніми вказівками ізраїльтяни оточили себе спокусами, котрим мало хто міг опиратися. Оселившись у Ханаані, «вони не познищували тих народів, що Господь говорив їм про них, – і помішалися з поганями, та їхніх учинків навчилися. І божищам їхнім служили, а ті пасткою стали для них». Серце ізраїльтян не було щире перед Богом, «і не були вони вірні в Його заповіді. Та Він, Милосердний, гріх прощав і їх не губив, і часто відвертав Свій гнів... І Він пам'ятав, що вони тільки тіло, вітер, який переходить і не повертається» (Псал. 106:34-36;

78:37-39). Батьки й матері в Ізраїлі стали байдужими до свого обов'язку щодо Бога, байдужими до свого обов'язку щодо власних дітей. Через відсутність вірності в сім'ї та ідолопоклонницький вплив ззовні чимало єврейської молоді отримали виховання, котре дуже відрізнялося від запланованого для них Богом. Вони навчилися шляхів язичників.

Аби протистояти цьому зростаючому злу, Бог передбачив також інші засоби для допомоги батькам у справі виховання й освіти. Від найдавніших часів пророків уважали призначеними Богом учителями. Пророком у найвищому розумінні цього слова був той, хто промовляв під безпосереднім Божественним натхненням, передаючи людям отримані ним від Бога вістки. Водночас так називали осіб, хоч і не настільки безпосередньо натхненних, однак покликаних Богом навчати людей Його діянь та шляхів. Для підготовки саме такої категорії вчителів Самуїл, згідно з вказівкою Господа, заснував школи пророків.

Ці школи мали служити перешкодою для вельми поширеного зіпсуття, піклуватися про розумовий і духовний розвиток молоді та сприяти процвітанню нації, забезпечуючи її мужами, здатними діяти в страху Божому як лідери й порадики. З цією метою Самуїл організував групи побожних, розумних, старанних у навчанні юнаків. Їх називали пророчими синами. Коли вони вивчали Слово та діяння Бога, Його життєдайна сила оживляла сили розуму й душі і учні отримували

мудрість згори. Наставники були не тільки знавцями Божественної Істини, вони також раділи спілкуванню з Богом та отримали особливий дар Його Духа. Завдяки своїй ученості й побожності вони користувалися повагою і довірою народу. За днів Самуїла існували дві такі школи – одна в Рамі, де жив пророк, а друга – у Кір'ят-Єарімі. Пізніше були засновані інші школи.

Учні цих шкіл утримували себе власною працею, обробляючи землю або займаючись ремісництвом. В Ізраїлі це не вважалося дивним або принизливим заняттям, навпаки, гріхом уважали дозволяти дітям зростати необізнаними з корисною працею. Кожний юнак, незалежно від того, були його батьки багатими чи бідними, був навчений якогось ремесла. Навіть якщо він мав отримати освіту для святого служіння, знання практичних навичок уважалося суттєвим для принесення більшої користі. Багато вчителів також утримували себе працею своїх рук.

Навчання як у школі, так і вдома було переважно усним, але юнаки навчалися також читати єврейські письмена, перед ними розгортали і пергаментні сувої Писання Старого Завіту для дослідження. Основними навчальними предметами в цих школах були Закон Божий з даними Мойсеєві вказівками, священна історія, духовна музика та поезія. У записах священної історії учні простежували діяння Єгови. Великі істини, представлені символами в служінні святині, оживали перед учнями, і віра давала їм розуміння, що центром усієї цієї

системи є Агнець Божий, Який мав узяти на Себе гріх світу. В учнях плекали дух посвячення. Їх навчали не тільки обов'язку молитися, а також як потрібно молитися, як наближатися до свого Творця, розвивати віру в Нього, розуміти повчання Його Духа й коритися їм. Освячений розум виносив з Божої скарбниці нове і старе, а Дух Божий виявляв Себе в пророцтві й духовних піснях.

Ці школи виявилися одним з найефективніших засобів у формуванні праведності, котра «люди підіймає» (Прип. 14:34). Вони надали чималу допомогу в закладанні підвалин чудового процвітання, котрим вирізнялося царювання Давида і Соломона.

Принципи, яких навчали в школах пророків, були тими самими принципами, які формували характер і життя Давида. Його наставником було Слово Боже. «Від наказів Твоїх, – говорив він, – я мудрішим стаю... Я серце своє нахилив, щоб чинити Твої постанови» (Псал. 119:104-112). Саме це спонукало Господа назвати Давида «людиною Мого серця», коли Він посадив молодого Давида на престол (Дії 13:22).

У житті молодого Соломона також були помітні результати Божого методу виховання. У молодості Соломон зробив такий же вибір, що й Давид. Понад усяке земне добро він просив у Бога мудрого й розумного серця. І Господь дав йому не тільки те, чого він прагнув, а й те, чого Соломон не домагався, – і багатство, і славу. Його сила розуму, широта знань, слава царювання стали дивом для світу.

За царювання Давида й Соломона Ізраїль досягнув найбільшої величі. Виконалася обітниця, дана Авраамові і повторена через Мойсея: «Бо якщо будете ви конче виконувати всі ті заповіді, що я наказав вам чинити їх, – щоб любити Господа, Бога свого, щоб ходити всіма дорогами Його і щоб горнутись до Нього, – то Господь вижене всі ті народи перед вами, і ви посядете народи більші й міцніші від вас. Кожне місце, що на нього ступить ваша нога, буде ваше. Від пустині й Ливану, від Річки, річки Ефрату й аж до моря Останнього буде ваша границя. Не встоїть ніхто перед вами...» (П. Зак. 11:22-25).

Проте в добробуті криється небезпека. Гріх, якого припустився Давид у пізніший період життя, в якому він хоч щиро розкався та за який був тяжко покараний, заохочував народ до порушення Божих Заповідей. І життя Соломона, котре на своєму світанку було таким багатообіцяльним, затьмарилося відступництвом. Прагнення до політичної влади і самозвеличення призвело до союзу з язичеськими народами. Срібло Таршішу та золото Офірське здобувалися коштом принесення в жертву непорочності, ціною зради священної довіри. Товариство ідолопоклонників, шлюб з язичеськими жінками знівечили віру Соломона. Таким чином були зруйновані перешкоди, споруджені Богом для безпеки Його народу, і Соломон віддався поклонінню фальшивим богам. На вершині Оливної гори, навпроти храму Єгови, споруджувалися величезні ідоли й жертівники для служіння язичеським божествам. Із втра-

тою своєї вірності Богові Соломон утратив здатність панувати над собою. Його моральна чутливість при-тупилася. Дух його раннього правління, котрому були притаманні чисте сумління й уважне ставлення до людей, змінився. Гордість, честолюбство, марнотратність, потурання власним бажанням породили жорстокість і здириство. Той, хто був справедливим, співчутливим та богобоязливим правителем, став тираном і гнобителем. Той, хто під час посвячення храму молився за свій народ, щоб їхні серця були цілковито віддані Господу, став для них спокусником. Соломон зганьбив себе, зганьбив Ізраїль, зганьбив Бога.

Народ, який ним пишався, пішов його слідами. Хоч Соломон пізніше розкаявся, його каяття не запобігло посіяному ним злу. Дисципліна і виховання, призначені Богом для Ізраїлю, привели б до того, що своїм життям вони відрізнялися б від інших народів. Ця особливість, котру потрібно було вважати особливим привілеєм і благословенням, була для них небажаною. Простоту і стримання, необхідні для найвищого розвитку, вони намагалися проміняти на властиві язичникам помпезність та потурання своїм бажанням. Ізраїльтяни прагнули бути «як всі народи» (1 Сам. 8:5). Божий план виховання був відкинутий, Божий авторитет – невизнаний.

З відкинення Божих шляхів задля шляхів людських почався занепад Ізраїлю. І продовжувався він доти, доки єврейський народ не став жертвою саме тих народів, чиї звичаї вирішив наслідувати.

Синам ізраїльським як нації не вдалося одержати ті переваги, котрі Бог бажав їм дати. Вони не цінували Його наміру та не співпрацювали з Ним для виконання цього наміру. Але хоч окремі люди і народ можуть таким чином розділити себе з Ним, Його намір щодо вірних Йому залишається незмінним. «Все, що Бог робить, воно застається навіки» (Екл. 3:14).

Хоч існують різні ступені розвитку та різні вияви Його сили для вдоволення потреб людей у різні віки, діяння Бога в усі часи залишаються тими ж самими. Учитель – той самий. Божий характер і Його план – ті ж самі. У Нього «нема зміни, ні тіні переміни» (Якова 1:17).

Досвіди Ізраїлю були записані, як уроки для нас. «[Усе] це сталося з ними як прообраз, і записано як пересторога для нас, для яких настав кінець віків» (1 Кор. 10:11). Для нас, як і для стародавнього Ізраїлю, успіх у вихованні залежить від нашої вірності у виконанні плану Творця. Відданість принципам Божого Слова принесе нам такі ж великі благословення, які могла принести єврейському народові.

Життя великих людей

«Плід праведного – дерево життя» (Прип. 11:30).

Священна історія містить багато прикладів результатів справжніх виховання й освіти. Вона розповідає про багатьох благородних мужів, характери яких форму-

валися під Божественним керівництвом; мужів, життя котрих стало благословенням для ближніх і котрі були представниками Бога у світі. Серед них Йосип і Даниїл, Мойсей, Єлисей і Павло – найбільші державні діячі, наймудріший законодавець, один із найвірніших реформаторів та найвидатніший учитель, котрого будь-коли знав світ і котрий поступався лише перед Тим, Хто говорив так, як не говорила жодна людина.

У ранні роки, саме в пору переходу від юності до зрілості, Йосип і Даниїл були відірвані від своїх домівок та відведені в полон до язичеських країн. Йосип особливим чином зазнав спокус, якими супроводжуються великі зміни долі. Ніжно виплекана дитина в батьківській оселі, раб у домі Потіфара, а згодом довірена особа і компаньйон, ділова людина, яка здобула освіту шляхом навчання, спостереження та спілкування з людьми; державний злочинець у підземній в'язниці фараона, несправедливо засуджений, без надії на виправдання та перспективи звільнення; муж, покликаний під час великої кризи до управління державою, – що допомогло Йосипові зберегти свою цілісність?

Ніхто не може перебувати на висоті, не наражаючись на небезпеку. Як під час бурі квітка в долині залишається неушкодженою, а дерево, що росте на вершині гори, буває вирване з корінням, так і люті спокуси не торкаються людей, котрі мають скромне місце в житті, напосідаючи натомість на тих, хто займає у світі високе становище успіху і слави. Але Йосип однаково

витримав випробування як недолею, так і успіхом. Як у в'язничній камері, так і в палаці фараона він виявив однакову вірність.

З дитинства Йосип був навчений любити й боятися Бога. Не раз у наметі свого батька, під зорями сирійського неба він чув розповідь про нічне видіння в Бет-Елі, про драбину між Небом і землею та ангелів, які підіймалися і спускалися по ній, та про Того, Хто з вишнього престолу з'явився Якову. Він чув розповідь про боротьбу поблизу Яббока, коли, зрікшись виплеканих гріхів, Яків вийшов переможцем й отримав титул Божого князя.

Чисте просте життя Йосипа – хлопчика-пастушка, що випасав отари свого батька, сприяло розвиткові як фізичних, так і розумових сил. Спілкуючись із Богом через природу та вивчаючи великі істини, котрі як священна довіра передавалися від батька до сина, він набував сили розуму й непохитності принципів.

У критичний час свого життя, під час тієї жахливої подорожі з батьківського дому в Ханаані до рабства, що чекало на нього в Єгипті, востаннє споглядаючи пагорби, за якими ховалися намети його родини, Йосип згадав про Бога свого батька. Він пригадав уроки свого дитинства і з трепетом у душі прийняв тверде рішення залишитися вірним – завжди чинити так, як личить підданому Небесного Царя.

Провадячи гірке життя чужинця й раба, перебуваючи в оточенні порочних видовищ та звуків, серед спо-

кус язичеського поклоніння з усіма його принадами багатства, культури й царської пишності, Йосип був непохитний. Він засвоїв науку послуху обов'язкові. Вірність, виявлена на будь-якій посаді – від найскромнішої до найвищої, – виховала всі його здібності для звершення найвищого служіння.

Коли Йосип був покликаний до царського двору, Єгипет являв собою найвеличнішу з держав. Що стосується цивілізації, мистецтва й науки, Єгипет не мав собі рівних. У період надзвичайних труднощів і небезпеки Йосип управляв справами царства і робив це так, що завоював довір'я царя й народу. Фараон «настановив його паном над домом своїм, і володарем над усім маєтком своїм, щоб в'язнив він його можливо-владців по волі своїй, а старших його умудряв» (Псал. 105:21, 22).

Богонатхненна Книга відкриває нам секрет життя Йосипа. Виголошуючи благословення над своїми дітьми словами, сповненими Божественної сили й краси, Яків так сказав про свого улюбленого сина:

«Йосип – вітка родюча, вітка родючая над джерелом, її віття по муру спинається. І огірчили його та з луку стріляли, і зненавиділи були стрільці його. Та зостався міцним його лук, і стали пружні рамена його рук, – від рук Сильного Якового... Проси ти від Бога, свого Отця, – і Він допоможе тобі, і проси Всемогутнього – і Він благословить тебе благословенням небес, що на висоті, благословенням безодні, що долі

лежить... Благословення батька твого стали сильніші від благословення батьків моїх, – аж до пожаданих висот віковичних. Нехай вони будуть на голову Йосипову, на маківку вибраного з-поміж братів своїх!» (Бут. 49:22-26).

Вірність Богові, віра в Невидимого були якорем Йосипа. У цьому криється його сила.

«І стали пружні рамена його рук, – від рук Сильного Якового».

Даниїл – посол Неба

До Даниїла та його товаришів у Вавилоні в їхні юнацькі роки доля явно була більш ласкавою, ніж до Йосипа в перші роки його життя в Єгипті; проте і вони зазнали навряд чи менш суворої перевірки характеру. З порівняно простих єврейських домівок ці юнаки, що походили з царського роду, були забрані до величного міста, до царського двору найвеличнішого монарха й обрані для підготовки до виконання особливої царської служби. Спокуси, що оточували їх у цьому розтлінному розкішному царському дворі, були сильні. Той факт, що ці мужі, поклонники Єгови, були невільниками Вавилону, що посуд з Божого дому був узятий до храму вавилонських богів, що сам ізраїльський цар став в'язнем вавилонян, хвалькувато використовувався переможцями як доказ того, що їхні релігія та звичаї мали перевагу над релігією і звичаями євреїв. За таких обставин, через приниження, котре Ізраїль стяг-

нув на себе внаслідок свого відступництва від Його Заповідей, Бог дав Вавилонові доказ Своєї верховної влади, святості Своїх вимог та неодмінних результатів послуху. Таке свідчення Він міг дати тільки через тих, хто продовжував зберігати вірність.

Уже на самому початку своєї кар'єри Даниїл і його товариші зазнали вирішального випробування. Вказівка про забезпечення їх їжею з царського столу була виявом як царської прихильності, так і його турботи про них. Однак частину цих страв приносили в жертву ідолам, їжа з царського столу була посвячена бовванам, тому вживання юнаками царських страв розцінювалося б як знак того, що вони поділяють його шанобливе ставлення до фальшивих богів. Вірність Єгови не дозволяла їм брати участь у такому вшануванні. Юнаки також не бажали піддавати себе згубному впливові розкоші та легковажних розваг на фізичний, розумовий і духовний розвиток.

Даниїл та його товариші були з вірністю навчені принципів Слова Божого. Вони навчилися жертвувати земним задля духовного, прагнути найвищого добра. І вони здобули нагороду. Їхнє стримання і почуття відповідальності, покладеної на них як представників Божих, сприяли найшляхетнішому розвитку тілесних, розумових і душевних сил. Наприкінці їхнього навчання, коли юнаки здавали іспит разом з іншими претендентами на почесні царства, «жоден не був знайдений таким, як Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія» (Дан. 1:19).

При вавилонському дворі були зібрані представники всіх країн, мужі рідкісних талантів, щедро обдаровані природними здібностями люди, котрі володіли найвищою культурою, на яку був спроможний цей світ, однак серед усіх них єврейські юнаки не мали собі рівних. Вони були неперевершеними у фізичній силі і вроді, розумових здібностях та знанні літератури. «А всяку справу мудрости та розуму, що шукав від них цар, то він знайшов їх удесятеро мудрішими від усіх чарівників та заклиначів, що були в усьому його царстві» (Дан. 1:20).

Непохитний у вірності Богові, незламний у самовладанні, сповнений шляхетної гідності, люб'язності та шанобливості в ставленні до інших, Даниїл у свої юні роки здобув «ласку та милість» язичеського сановника, під опікою котрого перебував. Такими ж чеснотами позначилося все його життя. Він швидко піднявся до посади прем'єр-міністра царства. Упродовж царювання наступних монархів, падіння держави та встановлення царства-суперника, Даниїл виявив стільки мудрості й уміння управляти державою, стільки тактовності й люб'язності, а також справжньої доброти серця в поєднанні з вірністю принципам, що навіть його вороги змушені були визнати: «Жодної причини чи вади знайти не могли, бо той був вірний» (Дан. 6:5).

З непохитним довір'ям Даниїл горнувся до Бога, і на нього зійшов пророчий дух. Шанований людьми як той, хто відав справами царського двору і таємницями

царства, він був ушанований Богом як Його посол та навчений відкривати таємниці майбутніх віків. Язичеські монархи, спілкуючись із представником Неба, змушені були визнати Даниїлового Бога. «Направду, – проголосив Навуходоносор, – ваш Бог – це Бог над богами та Пан над царями, і Він відкриває таємниці». А Дарій у своєму зверненні до «всіх народів, племен та язиків, що мешкали по всій землі», звеличив «Данилового Бога» як «Бога живого, Який існує повіки, і Царство Його не буде зруйноване... Він рятує та визволяє, і чинить знаки та чуда на небі та на землі» (Дан. 2:47; 6:27, 28).

Правдиві, чесні мужі

Своєю мудрістю і справедливістю, чистотою і доброчисливістю в повсякденному житті, своєю відданістю інтересам народу, до того ж язичеського, Йосип і Даниїл довели свою вірність принципам свого раннього виховання, вірність Тому, чиїми представниками вони були. Цих мужів шанував увесь народ як у Єгипті, так і Вавилоні. Язичники й усі народи, з якими вони мали зв'язки, бачили в цих мужах приклад доброти і милосердя Бога, приклад любові Христа.

Яким же прекрасним було життя цих шляхетних євреїв! Прощаючись із домом свого дитинства, вони навіть не мріяли про своє високе призначення! Вірні й непохитні, вони настільки підкорилися Божественному керівництву, що через них Бог міг виконати Свій намір.

Ті самі великі істини, що були відкриті через цих мужів, Бог бажає відкрити через молодь і дітей наших днів. Історія життя Йосипа й Даниїла – приклад того, що Він зробить для людей, котрі підкоряються Йому та всім серцем прагнуть виконати Його намір.

Світ найбільше потребує людей, яких неможливо ані купити, ані продати, людей, до глибини душі вірних і чесних, які не бояться назвати гріх його ім'ям, людей, чия совість так само віддана обов'язку, як магнітна стрілка полюсу, людей, які стоятимуть за правду, навіть якщо впадуть небеса.

Але такий характер – не випадковість і не результат особливих дарів або прихильності Провидіння. Благородний характер є наслідком самодисципліни, підкорення нижчої природи людині вищій, наслідком віддачі себе на служіння любові Богові й людям.

У свідомості молоді необхідно закарбовувати істину про те, що їхні таланти не є їхньою власністю. Сила, час, розум – лише позичені скарби. Вони належать Богові і кожна молода людина має прийняти рішення використовувати їх для найвищої мети. Кожна молода людина – це галузка, від якої Бог очікує плоду; це управитель, чий капітал повинен принести прибуток; це світло, яке має освітити темряву світу.

Кожен юнак і кожна дівчина, кожна дитина мають роботу для слави Бога й піднесення людства.

Єлисей, вірний у малому

Дитячі роки пророка Єлисея пройшли в тиші сільського життя, у навчанні в Бога і природи та занятті корисною працею. Під час майже загального відступництва родина його батька була серед тих, хто не схилив коліна перед Ваалом. Це була сім'я, де шанували Бога і вірність обов'язкові була правилом щоденного життя.

Син заможного землероба, Єлисей охоче брався за будь-яку роботу. Володіючи здібностями керівника, він був навчений виконувати звичайні життєві обов'язки. Щоб стати мудрим керівником, Єлисей мав навчитися послуху. Виявляючи вірність у малому, він готувався до більшої відповідальності.

Спокійний і лагідний, Єлисей володів силою та непохитністю. Він плекав любов і страх Божий; завдяки скромній щоденній праці досяг цілеспрямованості і шляхетності характеру, зростаючи в Божественній благодаті й пізнанні. Виконуючи разом з батьком обов'язки по господарству, юнак навчався співпрацювати з Богом.

Пророче покликання знайшло Єлисея в той час, коли разом зі слугами батька він орав у полі. Коли Ілля, керований Богом у пошуках наступника, кинув свого плаща на плечі молодого чоловіка, Єлисей зрозумів цей поклик і підкорився йому. Він «пішов за Іллею та служив йому» (1 Цар. 19:21). Спочатку від Єлисея не вимагалось чогось особливого, його підготовка

і надалі полягала у виконанні звичайних обов'язків. Про нього сказано, що він поливав воду на руки Іллі, свого пана. Як особистий слуга пророка, він продовжував виявляти вірність у малому, водночас щодня утверджуючись у бажанні присвятити себе справі, дорученій йому Богом.

Від самого початку покликання Єлисея були випробувані його рішучість і твердість характеру. Коли він збирався піти за Іллею, пророк звелів йому повернутися додому. Він мав усе зважити і самостійно вирішити: прийняти чи відкинути цей заклик. Проте Єлисей зрозумів цінність сприятливої можливості. Заради жодної світської переваги він не бажав відмовитися від можливості стати Божим вісником або пожертвувати привілеєм спілкуватися з Його слугою.

З плином часу, коли Ілля був підготовлений до вознесіння на Небо, Єлисей також був підготовлений стати його наступником. І знову його віра й рішучість були випробувані. Супроводжуючи Іллю в його служінні, знаючи, яка переміна має незабаром відбутися, він неодноразово чув пропозицію пророка повернутися назад. «Сиди тут, – сказав Ілля, – бо Господь послав мене аж до Бет-Елу». Однак у своєму попередньому занятті – роботі з плугом – Єлисей навчився не розчаровуватися та не падати духом. Нині ж, коли він поклав руку на плуг в іншій галузі роботи, його не можна було відволікти від мети. На чергову пропозицію повернутися назад він щоразу відповідав: «Як

живий Господь і жива душа твоя, – я не залишу тебе!» (2 Цар. 2:2).

«І пішли вони обоє... вони обидва стали над Йорданом. І взяв Ілля плаща свого, і згорнув, і вдарив по воді, – і вона розділилась пополювині туди та сюди... І сталося, як вони перейшли, то Ілля сказав до Єлисея: “Проси, що маю зробити тобі, поки я буду взятий від тебе!” І сказав Єлисей: “Нехай же буде на мені подвійний твій дух!” А той відказав: “Тяжкого зажадав ти! Якщо ти побачиш мене, що буду взятий від тебе, – буде тобі так, а якщо ні – не буде”. І сталося, як вони все йшли та говорили, аж ось з’явився огняний віз та огняні коні, і розлучили їх одного від одного. І вознісся Ілля у вихрі на небо... А Єлисей це бачив, і він закричав: “Батьку мій, батьку мій, возе Ізраїлів та верхівці його!” Та вже не побачив його... І схопився він сильно за одержу свою та й роздер її на дві частини. І підняв він Іллевого плаща, що спав із нього, і вернувся, і став на березі Йордану. І взяв він Іллевого плаща, що спав із нього, і вдарив по воді та сказав: “Де Господь, Бог Іллі?” І також він ударив по воді, – і вона розділилась пополювині туди та сюди!.. І побачили його знавпроти ерихонські пророчі сини, та й сказали: “На Єлисеї спочив дух Іллі!” І пішли вони назустріч йому, і попадали перед ним до землі» (2 Цар. 2:6-15).

Відтоді Єлисей зайняв місце Іллі. І той, хто був вірний у найменшому, виявився також вірним і у великому.

Ілля, муж сили, був Божим знаряддям для подолання величезного зла. Ідопоклонство, котре за підтримки Ахава та язичниці Єзавелі розбестило народ, було скинуте. Ваалові пророки були вбиті. Увесь ізраїльський народ був глибоко зворушений і багато людей навернулося до поклоніння Богові. Існувала потреба в такому наступникові Іллі, котрий з допомогою дбайливого терплячого повчання міг би провадити Ізраїль безпечними шляхами. Раннє виховання Єлисея під Божим керівництвом приготувало його до такої роботи.

Це урок для всіх. Ніхто не може знати наміру Бога в Його процесі виховання, однак усі можуть бути певні: вірність у малому є доказом того, що людина здатна виконувати важливіші обов’язки. Кожний наш учинок відкриває характер, і лише того, хто, виконуючи малі обов’язки, виявився «бездоганим працівником» (2 Тим. 2:15), Бог ушанує, доручивши йому більшу відповідальність.

Мойсей, сильний вірою

Мойсей був молодшим за Йосипа й Даниїла, коли його забрали від ніжної опіки батьківського дому, однак і їхнє, і його життя формувалося під дією тих самим чинників. Тільки дванадцять років провів він зі своєю єврейською родиною, але впродовж цих років була закладена підвалина його величі; вона була закладена рукою людини, котрій слава була мало відома.

Йохавед була рабинею. Її доля в житті була скромною, а тягар – важким. Але через жодну іншу жінку, окрім Марії з Назарета, світ не отримав більшого благословення. Знаючи, що незабаром її дитина має бути позбавлена її турботи та перейти під опіку людей, котрі не знали Бога, вона ще старанніше намагалася з'єднати його душу з Небом. Вона прагнула насадити в його серці любов до Бога та вірність Йому. І ця праця була з вірністю виконана. Жодний подальший вплив не міг примусити Мойсея відмовитися від тих принципів істини, які складали сутність повчань його матері та були стержнем її життя.

Зі скромної оселі в країні Гошен син Йохавед потрапив до палацу фараонів, до єгипетської царівни, котра прийняла його як улюбленого виплеканого сина. У школах Єгипту Мойсей здобув найвищу цивільну та військову освіту. Наділений вродою, шляхетною величною статуєю і розвинутим розумом, відомий як військовий керівник, він став гордістю нації. Цар Єгипту був також членом священства, і Мойсей, хоч і відмовлявся від участі в язичеському поклонінні, був посвячений у всі таємниці єгипетської релігії. На той час Єгипет залишався наймогутнішою державою з найбільш розвинутою цивілізацією, і Мойсей, як її майбутній монарх, мав успадкувати найвищі почесті, на які тільки здатний цей світ. Однак він зробив більш шляхетний вибір. Задля слави Бога та визволення Його пригнобленого народу Мойсей пожертвував по-

честями Єгипту. Тоді Бог зайнявся його вихованням в особливому значенні цього слова.

Проте Мойсей ще не був готовий до виконання місії свого життя. Йому потрібно було засвоїти уроки залежності від Божественної сили. Він неправильно зрозумів Божий намір. Мойсей сподівався визволити Ізраїль силою зброї. Задля цього ризикнув усім та пережив невдачу. Зазнавши поразки й розчарування, він став утікачем і вигнанцем у чужому краї.

У Мідіянській пустелі Мойсей провів сорок років, пасучи овець. Будучи, здавалося б, назавжди відокремленим від місії свого життя, він засвоював уроки, суттєво необхідні для її виконання. Мудрість для управління неосвіченим недисциплінованим натовпом необхідно здобувати з допомогою самовладання. Піклуючись про овець та ніжних ягнят, він мав набути досвіду, який зробить його вірним довготерпеливим пастирем Ізраїлю. Щоб стати представником Бога, він повинен був навчатися від Нього.

Усе, що справляло вплив на Мойсея в Єгипті, – любов названої матері, його становище царського внука, розкіш і порок, здатні спокусити десятьма тисячами способів, вишуканість, витонченість та містицизм фальшивої релігії, залишили свій слід у його розумі й характері. Однак у суворій простоті пустелі все це зникло.

Серед урочистої величі гір, у самотності Мойсей перебував наодинці з Богом. Усюди було написане ім'я

Творця. Мойсей, здавалося, перебував у Його присутності, захищений Його силою. Тут від його самовпевненості не залишилося й сліду. У присутності Безмежного він зрозумів, якою слабкою, невмілою і короткозорою є людина.

Тут Мойсей здобув те, що супроводжувало його впродовж усіх років обтяженого турботами і сповненого важкої праці життя, – відчуття особистої Божественної присутності. Він не тільки споглядав крізь віки Христа, явленого в людському тілі, він бачив Христа, Котрий супроводжував табір Ізраїлю в усіх його мандрівках. Коли його неправильно розуміли і представляли у фальшивому світлі, коли він був змушений зазнавати докорів та образ, зустрічатися з небезпекою і смертю, він міг зносити все це як той, «що бачить Невидимого» (Євр. 11:27).

Мойсей не лише думав про Бога, він бачив Його. Бог був постійно перед ним. Мойсей ніколи не втрачав з очей Його обличчя.

Для Мойсея віра була не припущенням, а реальністю. Він вірив, що Бог особливим чином керував його життям і в усіх його аспектах він визнавав Його. Щоб отримати силу протистояти спокусі, він довіряв Йому.

Мойсей бажав виконати призначену йому велику справу якомога успішніше, тому повністю покладався на Божественну силу. Він відчував свою потребу в допомозі, просив її, ухопився вірою за неї і, впевнений у Божій підтримці, ішов уперед.

Таким був досвід, отриманий Мойсеєм за сорок років навчання в пустелі. Для надання такого досвіду Безмежна Мудрість не порахувала цей час надто довгим, а ціну надто великою.

Результати цього навчання та викладених там уроків пов'язані не тільки з історією Ізраїлю, а й з усім, що від тих днів і донині свідчить про світовий прогрес. Найвищим свідченням величі Мойсея є висновок про його життя, записаний у Богонатхненній Книзі: «І не появився вже в Ізраїлі пророк, як Мойсей, що знав його Господь обличчя в обличчя» (П. Зак. 34:10).

Павло, радісний у служінні

З вірою і досвідом галилейських учнів, які супроводжували Ісуса, в євангельській роботі поєдналися полум'яна енергія та сила інтелекту рабина з Єрусалима. Римський громадянин, народжений в язичеському місті, юдей не тільки за походженням, а й за вихованням, патріотичною посвятою та релігійною вірою, котрий отримав освіту в Єрусалимі в найвідоміших рабинів, навчений усіх законів і традицій отців, Савло з Тарса найвищою мірою поділяв гордість та упередження своєї нації. Ще змолodu він став шанованим членом Синедріону. На нього дивилися як на багатообіцяльну людину, ревного захисника стародавньої віри.

У богословських школах Юдеї перевагу надавали людським теоріям, а не Слову Божому; воно було позбавлене своєї сили тлумаченнями і традиціями

рабинів. Головними принципами й мотивами цих учителів були самозвеличення, прагнення до влади, ревниве почуття винятковості, фанатизм, гордість і зарозумілість.

Рабини пишалися своєю вищістю не тільки над іншими народами, а й над власним народом. Охоплені лютою ненавистю до своїх римських гнобителів, вони виношували рішучий намір силою зброї відновити свою національну вищість. Послідовників Ісуса, чия вістка миру так суперечила їхнім честолюбним задумам, вони ненавиділи і віддавали на смерть. У цьому переслідуванні Савло був одним із найбільш запеклих невтомних гонителів.

У військових школах Єгипту Мойсей був навчений закону сили, і це вчення справило настільки сильний вплив на його характер, що потрібно було сорок років спокою та спілкування з Богом і природою, щоб зробити його здатним керувати Ізраїлем з допомогою закону любові. Таку науку мав засвоїти і Павло.

Біля воріт Дамаска видіння Розп'ятого цілковито змінило його життя. Гонитель став учнем, учитель – здобувачем знань. Дні темряви, проведені на самоті в Дамаску, стали в його досвіді неначе роками. Предметом його вивчення були Старозавітні Писання, що зберігалися в його пам'яті, а Христос став його Вчителем. Безлюдна природа також була для нього школою. Савло пішов до Аравійської пустелі, щоб досліджувати там Писання та навчатися від Бога. Він звільнив свою

душу від упереджень і традицій, які сформували його життя, та отримував повчання із Джерела Істини.

Його подальше життя надихав один принцип – принцип самопожертви, служіння любові. «Я боржник, – говорив він, – перед греками і варварами, мудрими і немудрими». «Бо любов Христа охоплює нас» (Римл. 1:14; 2 Кор. 5:14).

Найбільший з людських учителів, Павло приймав як найвищі, так і найскромніші обов'язки. Він визнавав необхідність як розумової, так і фізичної праці та займався ремісництвом, щоб забезпечувати власні життєві потреби. Займаючись виготовленням наметів, апостол при цьому щодня проповідував Євангеліє у великих центрах цивілізації. «Ці руки, – сказав він, прощаючись з ефеськими пресвітерами, – послужили моїм потребам і тим, що були зі мною» (Дії 20:34).

Павло володів великими розумовими здібностями, і в його житті виявлялася сила виняткової мудрості. Надзвичайно важливі принципи, з якими були необізнані найбільші уми того часу, розкриті в його вченні та втілені в його житті. Він володів тією найбільшою мудрістю, котра наділяє швидкою проникливістю та співчутливим серцем, привертаючи до такої людини інших людей, даючи їй можливість пробудити кращі властивості їхнього єства і надихнути їх до більш шляхетного життя.

Прислухайтесь до його слів, сказаних до язичників у Лістрі, коли він указує їм на явленого в природі Бога –

Джерело всякого добра, Котрий «давав вам дощ із неба і вчасно врожай, насичуючи їжею та веселістю ваші серця» (Дії 14:17).

Погляньте на нього в підземеллі у Филипах, де, незважаючи на змучене болем тіло, його спів хвали порушує опівнічну тишу. Після того як унаслідок землетрусу двері його в'язниці відчинилися, знову чути його голос у словах підбадьорення, звернених до язичника – сторожа в'язниці: «Не роби собі ніякого зла, бо всі ми тут» (Дії 16:28), – кожний на своєму місці, стримуваний присутністю одного з в'язнів. І сторож, переконавшись у реальності віри, яка підтримує Павла, запитує про шлях спасіння та з усіма своїми домашніми приєднується до переслідуваної групи Христових учнів.

Погляньте на Павла в Афінах, коли він стоїть перед радою Ареопага, відповідаючи на наукові докази науковими доказами, логікою на логіку, філософією на філософію. Зауважте, з якою тактовністю, породженою Божественною любов'ю, він указує на Єгову як на «Невідомого Бога», Якому його слухачі поклоняються, не усвідомлюючи цього. Цитуючи їхнього поета, він змальовує Бога як Отця, дітьми Котрого вони є. Послухайте, як у той вік кастовості, коли прав людини зовсім не визнавали, він викладає велику істину про людське братерство, проголошуючи, що Бог «створив з одного весь людський рід, щоб жив по всій поверхні землі». Далі він показує, що вся історія взаємовідносин Бога з людьми немов золотою ниткою пронизана

Його благодаттю і милістю. Він «визначив заздалегідь окреслені пори та межі їхнього проживання, щоб шукали Бога: може відчують Його і знайдуть, бо ж недалеко Він від кожного з нас» (Дії 17:23, 26, 27).

Послухайте його в судовій залі Феста, коли цар Агрипа, переконаний у Євангельській істині, вигукує: «Ще трохи і мене переконаєш стати християнином!» З якою ввічливою люб'язністю Павло, указуючи на свої кайдани, відповідає: «Благав би я Бога, щоб не тільки ти, а й усі, що сьогодні мене чують, стали такими, як я, за винятком оцих кайданів» (Дії 26:28, 29).

Таким було його життя; за власним свідченням він «часто перебував у подорожах: у небезпеках на ріках, у небезпеках від розбійників, у небезпеках від одноплемінників, у небезпеках від язичників, у небезпеках у місті, у небезпеках у пустині, в небезпеках на морі, у небезпеках від лжебратів; у клопотах і труднощах; часто в недосипанні, в голоді й спразі; дуже часто в постах, у холоді та в наготі» (2 Кор. 11: 26, 27).

«Коли нас ображають, – говорив він, – ми благословляємо, коли лають – молимося»; «як ті, що сумують, але завжди радіють; як убогі, але багатьох збагачуємо; наче ті, що нічого не мають, але всім володіють» (1 Кор. 4:12, 13; 2 Кор. 6:10).

У служінні Павло знаходив радість і наприкінці свого сповненого важкої праці життя, озираючись на його битви й тріумфи, він міг сказати: «Я звершив добрий подвиг» (2 Тим. 4:7).

Ці історії мають життєво важливе значення. Особливо повчальні уроки вони містять для молоді. Мойсей зрікся перспективи на царство; Павло – переваг багатства і слави серед свого народу заради того, щоб нести тягар у служіння Богові. Багатьом життя цих мужів видається життям зречення і жертвності. Чи було це насправді так? Мойсей уважав наругу Христа за більше багатство, ніж скарби Єгипту. Він так вважав, бо це справді було так. Павло говорив: «Але що було для мене надбанням, те я визнав ради Христа за втрату. І взагалі, все визнаю за втрату в порівнянні з величиною пізнання мого Господа Ісуса Христа, заради Якого я все втратив і вважаю за сміття, аби здобути Христа» (Филп. 3:7, 8). Він був задоволений своїм вибором.

Мойсееві були запропоновані палац фараонів і престол монарха, але в тих царських палатах гніздилися гріховні задоволення, які змушують людей забувати про Бога, тому замість них він обрав «тривалий маєток та правду» (Прип. 8:18). Він не прилучився до величчя Єгипту, натомість вирішив пов'язати своє життя з наміром Бога. Він не видавав законів для Єгипту, натомість з допомогою Божественного керівництва приписував закони для світу. Він став Божим знаряддям для передачі людям принципів, які є гарантією безпеки і для сім'ї, і для суспільства, наріжним каменем процвітання націй, принципів, визнаних сьогодні найвидатнішими людьми світу за основу всього найкращого в людському правлінні.

Велич Єгипту перетворилася на порошок. Зникли його міць і його цивілізація. Але справа Мойсея ніколи не загине. Великі принципи праведності, задля запровадження котрих він жив, – вічні.

Життя Мойсея, сповнене важкої праці й сердечної турботи, було осяяне присутністю Того, Хто «визначніший від десяти тисяч інших», Хто – «увесь пожадання» (П. Пісень 5:10, 16). Разом з Христом під час блукань у пустелі, з Христом на горі Преображення, з Христом у небесних дворах – життя його було благословенням та благословенням на Землі й ушанованим на Небесах.

Також і Павла в його різноманітних трудах підтримувала сила присутності Христа. «Усе можу, – говорив він, – в Тому, Хто мене зміцнює, – в Ісусі Христі». «Хто нас відлучить від любові Христа? Чи страждання, чи утиски, чи переслідування, чи голод, чи нагота, чи небезпека, чи меч?.. Але в цьому всьому перемагаємо – завдяки Тому, Хто нас полюбив. Адже я переконаний, що ні смерть, ні життя, ні ангели, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні висота, ні глибина, ні будь-яке інше творіння не зможе нас відлучити від Божої любові, яка в Ісусі Христі, нашому Господі!» (Филп. 4:13; Римл. 8:35-39).

Проте існує радість у майбутньому, котрої Павло очікував як винагороди за свою працю, – та сама радість, задля якої Христос перетерпів хрест, не зважаючи на сором, – це радість від споглядання плодів своєї праці. «Бо хто є нашою надією, радістю чи вінцем похва-

ли, – писав Павло до навернених солунян, – якщо не ви перед нашим Господом Ісусом під час Його приходу? Адже ви – наша слава і радість!» (1 Сол. 2:19, 20).

Хто може виміряти значення для світу праці, здійсненої Павлом упродовж його життя? З усіх добродійних чинників, які полегшують страждання, потішають у смутку, стримують зло, духовно підносять життя над егоїстичним і чуттєвим, сповнюючи його надією на безсмертя, – яка частка належить трудам Павла та його співпрацівників, що несли Євангеліє Сина Божого під час своєї непомітної подорожі з Азії до берегів Європи?

Чого коштує кожній людині бути Божим інструментом для приведення в дію цих благословенних чинників? Але ж наскільки цінною буде можливість бачити у вічності результати такої праці свого життя?

Розділ 3

Найбільший Учитель

«Ніколи ще жодна людина не говорила так, як Цей Чоловік» (Івана 7:46).

Учитель, посланий від Бога

«Подумайте про Нього» (Євр. 12:3).

Ікликнуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру» (Ісаї 9:5).

В особі Вчителя, посланого від Бога, Небо віддало людям свій найкращий і найбільший дар. Той, Хто був у раді Всевишнього, Хто перебував у Святаї Святих Вічного, був Божим Обранцем, щоб у Своїй Особі явити людству знання про Бога.

Через Христа посилався кожний промінь Божественного світла, який будь-коли досягав нашого грішного світу. Саме Він промовляв через кожного, хто впродовж віків звіщав Боже Слово людині. Усі висо-

кі якості, виявлені найвизначнішими та найшляхетнішими душами на Землі, були відображенням Христа. Чистота і добродієність Йосипа, віра, лагідність і довготерпіння Мойсея, стійкість Єлисея, шляхетна непорочність та рішучість Даниїла, запал і самопожертва Павла, – сила розуму й духу, явлена в цих мужах та в усіх інших, які будь-коли жили на Землі, була лише відблиском саява Його слави. Він був досконалий ідеал.

Щоб явити цей ідеал як єдиний істинний стандарт для досягнення; щоб показати, чим може стати кожна людина та якими внаслідок поєднання людського з Божественним стануть усі, хто прийняв Його, – задля цього Христос прийшов у світ. Він прийшов показати, яким має бути виховання людей, гідних стати синами Божими, а також відкрити, як, перебуваючи на Землі, вони можуть жити життям Неба, дотримуючись його принципів.

Найбільший дар Бога був даний з метою задовольнити найбільшу нужду людини. Світло з'явилося в час найбільш густої темряви світу. Фальшиве вчення вже давно відвернуло розум людей від Бога. У поширених системах виховання й освіти людська філософія зайняла місце Божественного одкровення. Замість даного Небом мірила істини люди прийняли мірило, винайдене ними самими. Вони відвернулися від Світла життя, щоб ходити в іскрах запаленого ними вогню.

Для розділених з Богом людей єдиною підпорою стала людська сила; однак їхня сила була лише слаб-

кістю. Вони були нездатні досягти навіть встановленого ними самими стандарту. Відсутність високих якостей намагалися компенсувати зовнішнім виглядом та удаванням. Видимість зайняла місце реальності.

Час від часу з'являлися вчителі, які вказували людям на Джерело істини. Проголошувалися правильні принципи, і життя людей свідчило про їхню силу. Однак ці зусилля не спричиняли тривалих наслідків. Мала місце коротка зупинка в течії зла, але її низхідний напрям не змінювався. Реформатори були неначе світло, що сяяло в темряві, проте вони не могли розсіяти її. Світ «полюбив темряву більше, ніж світло» (Івана 3:19).

Коли Христос прийшов на Землю, людство, здавалося, стрімко опускалося до найнижчих глибин. Були підірвані самі підвалини суспільства. Життя стало неправильним і неприродним. Юдеї, позбавлені сили Божого Слова, дали світові традиції й теорії, які притуплювали розум та умертвляли душу. Поклоніння Богові «в Дусі й істині» було витіснене прославленням людей у нескінченній круговерті вигаданих ними обрядів. У світі всі релігійні системи втрачали свій вплив на розум і душу. Відчуваючи огиду до байок і неправди, намагаючись заглушити сумління, люди впадали в невірство та матеріалізм. Не замислюючись про вічність, вони жили теперішнім.

Оскільки люди перестали визнавати Божественне, вони не поважали і людське. Істина, честь, непорочність, довір'я, співчуття залишали Землю. Ненаситна

жадібність та всепоглинальне честолюбство породили загальне недовір'я. Поняття про обов'язок, про зобов'язання сили перед слабкістю, про людську гідність та людські права було відкинуте, як фантазія і вигадка. На простий люд дивилися, як на в'ючних тварин або знаряддя та засіб для досягнення мети. До багатства, влади, неробства та самодогодження прагнули, як до найбільшого добра. Для тієї епохи були характерні фізичне виродження, розумове заціпеніння, духовна смерть.

Гріховні пристрасті й наміри людей витіснили з їхніх думок Бога, і, забувши про Нього, вони стали більш схильними до зла. Серце, в якому живе любов до гріха, зодягнуло Його у свої властивості, і таке розуміння зміцнило силу гріха. Схильні до самозадоволення, люди почали дивитися на Бога, як на подібного до себе – істоту, метою якої було самопрославляння, вимоги котрої служили для досягнення власного задоволення; істоту, яка звеличувала або скидала людей в залежності від того, допомагали вони чи перешкоджали досягненню її егоїстичної мети. Нижчі верстви суспільства дивилися на Всевишнього, як на Того, хто мало чим відрізняється від їхніх гнобителів, хіба що перевершує їх силою. На підставі таких понять формувалися всі види релігії. Кожна з них була системою здириства. З допомогою дарів та обрядів поклонники намагалися умилостивити Божество, аби здобути Його прихильність для досягнення своєї мети. Така релігія,

котра не діяла на серце й сумління, могла бути лише сукупністю церемоній, які втомлювали людей та від яких вони прагнули звільнитися за винятком тих, що могли принести прибуток. Таким чином неприборкане зло посилювалося, тоді як розуміння й бажання добра згасали. Люди втратили образ Божий і прийняли відбиток диявольської сили, котра управляла ними. Увесь світ перетворювався на гнилу клоаку.

Для людського роду залишалася єдина надія – у цю масу протиборчих елементів, які загнивали, мала бути внесена нова розчина, аби дати людству силу нового життя і повернути світові знання про Бога.

Христос прийшов, щоб відновити це знання. Він прийшов відкинути фальшиве вчення, з допомогою якого люди, претендуючи на пізнання Бога, представляли Його в неправдивому світлі. Він прийшов показати природу Свого Закону, явити у Своєму характері красу святості.

Христос прийшов у світ із накопиченою від вічності любов'ю. Відкинувши суворі вимоги, що обтяжували Божий Закон, Він показав, що цей Закон є Законом любові, виразом Божественної доброти. Він показав, що в послуху його принципам криється щастя людства, а разом з ним – його стабільність, котра є самою основою людського суспільства.

Отже, Закон Божий, далекий від того, аби висувати деспотичні вимоги, даний людям як огорожа, щит. Хто приймає його принципи, той захищений від зла.

Вірність Богові включає в себе вірність людині. Тому Закон охороняє права й індивідуальність кожної людини. Він стримує владноможного від гноблення, а підлеглого від непослуху. Він гарантує благополуччя людини як у цьому, так і в прийдешньому світі. Для слухняних він є запорукою вічного життя, оскільки виражає вічні, неминущі принципи.

Христос прийшов показати цінність Божественних принципів, відкриваючи їхню відроджувальну силу для людського роду. Він прийшов навчити, як ці принципи слід застосовувати та як вони діють.

Для людей тієї епохи цінність усього визначав зовнішній блиск. У міру зменшення сили релігії зростала її пишність. Учителі того часу намагалися викликати до себе повагу з допомогою всього показного. Життя ж Ісуса різко контрастувало з цим усім. Його життя підкреслювало нікчемність того, що люди вважали дуже важливим у житті. Народившись у найпростіших умовах, живучи в селянській оселі, споживаючи селянську їжу, займаючись ремісничою справою, проводячи нічим непримітне життя, ототожнюючи Себе з невідомими світові трудівниками, – у таких умовах та оточенні Ісус дотримувався Божественного плану освіти й виховання. Він не шукав шкіл того часу, в яких звеличувалося незначне і применшувалося велике. Свою освіту Він здобував безпосередньо з признаних Небом джерел, з корисної праці, дослідження Писань та природи, із життєвих досвідів – з Божих під-

ручників, сповнених повчання для всіх, хто охоче докладає до них руку, спостережливе око та сповнене розуміння серце.

«Дитина ж росла й міцніла, сповнюючись мудрості, і благодать Божа була на ній» (Луки 2:40).

Підготовлений таким чином, Ісус узявся за виконання Своєї місії, щомиті Свого спілкування з людьми справляючи на них благословенний вплив та діючи перетворювальною силою, яких ще ніколи не знав світ.

Хто прагне здійснити перетворення людини, той повинен розуміти її. Тільки співчуттям, вірою і любов'ю можна досягти людської душі та піднести її. У цьому відношенні Христос постає як найбільший Учитель. З усіх, хто будь-коли жив на Землі, тільки Він досконало розуміє людську душу.

«Адже маємо не Такого Первосвященника» (найбільшого Вчителя, оскільки священники були вчителями), «Який не може співчувати нашим слабкостям, але Який подібно до нас був випробуваний у всьому, за винятком гріха» (Євр. 4:15).

«Бо в чому Сам постраждав, будучи випробуваним, Він може допомогти і тим, хто переносить випробування» (Євр. 2:18).

Тільки Христос знав на досвіді всі скорботи і спокуси, які випадають на долю людей. Ще ні на кого з народжених жінкою так шалено не напосідали спокуси, ще ніхто не ніс такого важкого тягара гріха і болю світу. Ще ніколи ніхто не співчував так сильно й ніжно. Роз-

діливши всі переживання людства, Ісус міг не тільки співчувати кожній обтяженій, спокушуваній людині, що бореться, а й співпереживати з нею.

Він жив так, як навчав. «Бо Я дав вам приклад, – говорив Він своїм учням, – щоб і ви робили так, як Я зробив вам». «Я зберіг заповіді Мого Отця» (Івана 13:15; 15:10). Таким чином, життя Христа було досконалою ілюстрацією та підтвердженням Його слів. Більше того, Він був тим, чого навчав. Його слова були виявом не тільки Його власного життєвого досвіду, а й характеру. Він не лише навчав Істини, Він був Істина. Саме це надавало сили Його вченню.

Христос був вірним викривачем. Ще не жив ніхто, хто б так ненавидів зло, ніхто ще так безстрашно не викривав його. Уже сама Його присутність була докором усьому неправдивому та негідному. У світлі Його непорочності люди бачили себе нечистими, свої життєві цілі – низькими й хибними. Однак вони тягнулися до Нього. Той, Хто створив людину, розумів цінність людини. Він викривав зло як ворога тих, кого прагнув благословити і спасти. У кожній людській істоті, як би низько вона не впала, Він бачив дитину Божу, котрій може бути повернутий привілей її родинності з Божественним.

«Адже не послав Бог Свого Сина у світ, щоб судити світ, але щоб через Нього спасти світ» (Івана 3:17). Дивлячись на страждання і деградацію людей, Христос бачив підставу для надії там, де, здавалося, був тільки розпач і крах. Там, де люди усвідомлювали свою нуж-

ду, Він бачив можливість для духовного піднесення. Словами благословення, а не осуду Він зустрічав спокушувані душі, котрі зазнали поразки, відчували себе втраченими і близькими до загибелі.

Заповіді блаженства були Його привітанням для всієї людської родини. Дивлячись на численний натовп, що зібрався послухати Нагірну проповідь, Ісус, здавалося, на мить забув, що перебуває не на Небі, і виголосив привітання, звичне для світу світла. З Його уст полилися благословення, неначе струмись води з давно запечатаного джерела.

Відвернувшись від честолюбних, задоволених собою улюбленців цього світу, Господь сповістив, що блаженними були ті, котрі отримують Його світло й любов, якою б величезною не була їхня нужда. Він простягав Свої руки до вбогих духом, скорботних і переслідуваних, запрошуючи: «Прийдіть до Мене... – і Я заспокою вас!» (Матв. 11:28).

У кожній людині Спаситель бачив безмежні можливості. Він бачив людей такими, якими вони могли бути – перетвореними Його благодаттю – «у красі Господа нашого Бога» (Псал. 89:17 – *англ. переклад*). Дивлячись на них із надією, Він надихав їх надією. Приймаючи їх із довір'ям, Він надихав їх довір'ям. Як правдивий ідеал людини, Він викликав і бажання, і віру для досягнення цього ідеалу. У Його присутності грішні душі, до яких ставилися з презирством, відчували, що вони все ще були людьми, і прагнули довести, що є гідними

Його поваги. Не в одному серці, яке, здавалося, було мертвим для всього святого, пробуджувалися нові поривання. Не для однієї зневіреної душі відкрилися можливості нового життя.

Христос з'єднував людей зі Своїм серцем узами любові й благочестя; і цими ж узами Він зв'язував їх з їхніми ближніми. Для Нього любов була життям, а життя – служінням. «Даром отримали, – говорив Він, – даром давайте» (Матв. 10:8).

Христос пожертвував Собою задля людства не тільки на хресті. «Він ходив, роблячи добро» (Дії 10:38), і в досвіді кожного дня віддавав Своє життя. Таке життя можна було підтримувати тільки одним шляхом: Ісус жив у залежності від Бога та в спілкуванні з Ним. Люди час від часу приходять у потаємне місце Всевишнього під тінь Всемогутнього, де перебувають певний час, і в результаті здійснюють благородні вчинки. А потім їхня віра слабшає, спілкування переривається і справа життя спотворюється. Але життя Ісуса було життям постійної довіри; воно підтримувалося постійним спілкуванням, тому Його служіння для Неба й Землі не знало поразок і нерішучості.

Як Людина, Він заносив благання до престолу Бога, доки Його людська природа не наповнювалась небесним потоком, що з'єднує людське з Божественним. Отримуючи життя від Бога, Він наділяв життям людей.

«Ніколи ще жодна людина не говорила так, як Цей Чоловік» (Івана 7:46). Ці слова про Христа були б прав-

дивими, навіть якби Його повчання стосувалися лише фізичної та інтелектуальної сфери або тільки питань теорії та гіпотез. Він міг би відкрити таємниці, для розуміння котрих потрібні були століття наполегливої праці й досліджень. Він міг би дати вказівки у сфері науки, які аж до кінця часу служили б поживою для людської думки і стимулом для винаходів. Однак Ісус не зробив цього. Він не сказав нічого, що б задовольнило цікавість або захопило до егоїстичних амбіцій. Він мав справу не з абстрактними теоріями, а з тим, що суттєво важливе для розвитку характеру, що збільшує здатність людини пізнавати Бога й чинити добро. Він говорив про істини, які стосуються життя і з'єднують людину з вічністю.

Замість того щоб спрямовувати людей до вивчення людських теорій про Бога, Його Слово чи Його діла, Він навчав їх споглядати Бога, як Він відкриває Себе у Своїх ділах, Своєму Слові та виявах Свого Провидіння. Він приводив їхній розум у контакт із розумом Безмежного.

Люди «дивувалися з Його вчення, бо слова Його мали владу» (Луки 4:32). Ще ніхто ніколи не говорив з такою силою, яка пробуджувала думку, запалювала прагнення, будила всі здібності тіла, розуму й душі.

Учення Христа, як і Його співчуття, охоплювало весь світ. Не може бути таких обставин життя, такої кризи в людському досвіді, котрі б не були передбачені в Його вченні і для котрих принципи цього вчення не послу-

жили б уроком. Його слова як Найвидатнішого з учителів залишатимуться дороговказом для Його співпрацівників аж до кінця часу.

Для Нього теперішнє і майбутнє, близьке й далеке були одним. Він бачив і враховував потреби всього людства. Від Його духовного погляду не були приховані жодне людське зусилля й досягнення, жодна спокуса і конфлікт, розгубленість і небезпека. Йому були відомі всі серця, усі оселі, усі задоволення, радості й поривання.

Ісус говорив не тільки про все людство, а й до всього людства: до малої дитини, що переживає радість ранкової пори свого життя, до нетерплячого неспокійного серця юнака, до зрілих людей у розквіті сил, що несуть тягар відповідальності й турботи, до слабких і втомлених людей похилого віку, – до всіх. Його вістку проголошували для кожної дитини людської родини, у всіх краях і в усі часи.

Його вчення поєднувало в собі тимчасові й вічні реалії – видиме в його зв'язку з невидимим, минущі події буденного життя й урочисті теми життя прийдешнього.

Реаліям цього життя Спаситель відводив їхнє належне місце – як другорядним у порівнянні з вічними реаліями, але Він не ігнорував їхньої важливості. Він навчав, що Небо й Земля з'єднані разом і знання Божественної Істини допомагає людині краще виконувати обов'язки щоденного життя.

Для Христа нічого не було безцільним. Дитячі розваги, тяжка праця людей, життєві задоволення, турботи, біль – це були засоби задля однієї мети – одкровення Бога з метою духовного піднесення людства.

З Його вуст слово Боже проникало в людські серця з новою силою і новим значенням. Завдяки Його вченню творіння поставало в новому світі. На обличчі природи знову спочивали відблиски тієї яскравості, котру загасив гріх. У всіх життєвих досвідах і подіях відкривався Божественний урок та можливість спілкування з Богом. Бог знову перебував на Землі, людські серця почали усвідомлювати Його присутність, світ був оповитий Його любов'ю. Небо зійшло до людей. У Христі їхні серця визнали Того, Хто відкрив їм науку вічності – «Емануїл... З нами Бог».

У посланому від Бога Вчителі зосереджена вся істинна освітня і виховна праця. Про цю працю сьогодні, як і про працю, котру Він запровадив вісімнадцять століть тому*, Спаситель каже: «Я Перший і останній, і Живий». «Я є Альфа і Омега. Початок і кінець» (Об'явл. 1:17; 21:6).

У присутності такого Вчителя та за наявності такої можливості для Божественної освіти, чи може бути більше безумство, ніж здобувати освіту осторонь від Нього – прагнути бути мудрим осторонь від мудрості, бути правдивим, відкидаючи Правду, шукати осяяння осторонь від Світла та існування осторонь від Життя,

* Уперше це твердження було опубліковане 1903 року.

відвернутися від Джерела живої води, щоб «подовбати водозбори поламани, що води не тримають»?

Ось Він продовжує запрошувати: «Якщо хто спраглий, нехай приходить до Мене і п'є. Хто вірить у Мене, як каже Писання, ріки живої води з нутра його потечуть». «Вода, яку Я йому дам, стане в ньому джерелом води, що тече в життя вічне» (Івана 7:37, 38; 4:14).

Ілюстрація Його методів

*«Я виявив Твоє Ім'я людям, яких Ти Мені дав»
(Івана 17:6).*

Найбільш повною ілюстрацією методів Христа як Учителя є навчання Ним перших дванадцятьох учнів. На цих мужів мала бути покладена велика відповідальність. Він обрав їх як людей, котрих міг наділити Своїм Духом і котрі змогли б продовжувати Його роботу на Землі після того, як Він залишить її. Їм більше за всіх інших Він надав перевагу перебувати в Його товаристві. Завдяки особистому спілкуванню Він залишив відбиток Своєї особистості на цих вибраних співпрацівниках. «І Життя з'явилося, – пише улюблений Іван, – і ми побачили і свідчимо» (1 Івана 1:2).

Тільки завдяки такому спілкуванню: розуму з розумом, серця із серцем, людського з Божественним може передаватися животворна сила, наділити котрою – завдання правдивої освіти. Тільки життя породжує життя.

У підготовці Своїх учнів Спаситель дотримувався системи освіти й виховання, встановленої на початку. Дванадцяті апостолів та деякі інші, котрі з метою послужити їхнім потребам час від часу долучалися до них, складали родину Ісуса. Вони були разом з Ним у домі, за столом, в усамітненому місці, на полі. Вони супроводжували Його під час подорожей, розділяли Його випробування і труднощі, та, наскільки могли, брали участь у Його праці.

Часом Ісус навчав їх, сидячи разом з ними на схилі гори, часом біля моря або з рибальського човна, а іноді під час подорожі дорогою. Коли б Він не промовляв до натовпу народу, учні утворювали навкруги Нього коло. Вони тіснилися біля Нього, щоб не пропустити нічого з Його повчань. Це були уважні слухачі, котрі палко бажали зрозуміти істини, яких мали навчати в усіх країнах усі покоління.

Перші учні Ісуса були вибрані з-посеред простого народу. Ці галилейські рибалки були скромними неосвіченими людьми, ненавченими науки та звичайів рабинів, однак вихованими в суворій школі тяжкої праці і труднощів. Ці мужі, які володіли природними здібностями і мали бажання навчатися, могли бути підготовленими та сформованими для виконання справи Спасителя. Серед простих людей не один трудився крокує шляхом щоденних обов'язків, не усвідомлюючи своїх прихованих здібностей, котрі, будучи приведеними в дію, забезпечили б йому міс-

це серед великих світових лідерів. Такими були мужі, котрих Спаситель покликав стати Його співпрацівниками. І вони мали перевагу три роки навчатися в найбільшого з будь-коли відомих світові вчителів.

Перші учні були разюче неподібні. Вони мали стати вчителями світу, а їхні характери представляли широку різноманітність типів. Серед них були: Левій Матвій – митник, покликаний від активного ділового життя та догодження Римові; Симон Зилот – безкомпромісний ворог імперської влади; поривчастий, самодостатній, щиросердий Петро з його братом Андрієм; Юда-юдеяннин з бездоганними манерами, здібний і скупий; Пилип і Хома – вірні й горливі, проте повільні серцем, аби вірити; Яків – молодший та Юда, котрі менше вирізнялися з-поміж братів, однак мужі сильні, відкриті як у своїх вадах, так і чеснотах; по-дитячому щирий і довірливий Натанаїл та амбітні, з люблячими серцями сини Зеведея.

Щоб успішно виконувати справу, до якої вони були покликані, ці учні, такі різні за характерами, вихованням і життєвими звичками, мали прийти до єдності почуттів, думок та дій. Досягнення такої єдності було метою Христа. Тому Він прагнув привести їх до єдності із Собою. Суть Його праці задля них відображена в Його молитві до Отця: «Щоб усі були одне, – так, як Ти, Отче, в Мені, а Я в Тобі, – щоб і вони в Нас були, щоб світ повірив, що Ти Мене послав... і полюбив їх, так як і Мене полюбив» (Івана 17:21-23).

Перетворювальна сила Христа

Четверо з дванадцятьох учнів мали відіграти провідну роль, кожен в окремій справі. Готуючи їх до цього, Христос навчав їх, передбачаючи все. Яків, котрому судилося незабаром зазнати смерті від меча; Іван, який найдовше з братів мав наслідувати свого Господа в праці й гоніннях; Петро, що став піонером у подоланні вікових бар'єрів та навчанні язичеського світу; Юда, котрий у служінні міг перевершити своїх братів, проте виношував у душі наміри, про наслідки яких навіть не підозрював, – усі вони були об'єктами найбільшої турботи Христа і тому найчастіше отримували Його дбайливі настанови.

Петро, Яків та Іван використовували кожну нагоду, щоб перебувати в тісному спілкуванні зі своїм Учителем, і їхнє бажання було вдоволене. З усіх дванадцятьох учнів їхні взаємовідносини з Ним були найтіснішими. Івана могла задовольнити тільки ще більша близькість, і він досягнув її. Під час тієї першої розмови поблизу Йордану, коли Андрій, почувши Ісуса, поспішив покликати свого брата, Іван сидів мовчазний, поринувши в роздуми над чудесними темами. Він пішов за Спасителем, ставши палким глибокодумним слухачем. Однак характер Івана не був позбавлений вад. Він не був лагідним мрійливим ентузіастом. Івана та його брата називали «синами грому» (Марка 3:17). Іван був гордим, честолюбним, войовничим, але під усім цим Божественний Учитель розпізнав палке,

щире, любляче серце. Ісус докорив йому за своєю рисливість, розчарував у його честолюбних планах, випробував його віру. Однак Він відкрив йому те, чого прагнула його душа, – красу святості, Свою перетворювальну любов. «Я виявив Твоє Ім'я людям, яких Ти Мені дав зі світу», – сказав Він Отцеві (Івана 17:6).

Іван за своєю натурою прагнув любові, співчуття і товариськості. Він горнувся до Ісуса, сидів поруч із Ним, схиляв голову Йому на груди. Як квітка вбирає в себе сонячне світло та росу, так і він увібрав Божественне світло й життя. Із благоговінням та любов'ю споглядав він Спасителя, доки єдиним його бажанням не стало уподібнитися до Христа і спілкуватися з Ним, доки в його характері не відобразився характер Учителя.

«Подивіться, – закликає він, – яку любов дав нам Отець, щоб ми звалися Божими дітьми! І такими ми є. Світ нас не знає, тому що Його не пізнав. Улюблені! Тепер ми Божі діти, але ще не виявилось, що будемо. Знаємо, що коли Він з'явиться, ми будемо подібні до Нього, адже побачимо Його таким, який Він є. І кожний, хто має цю надію на Нього, очищає себе, як і Він чистий» (1 Івана 3:1-3).

Від слабкості до сили

Життя жодного з учнів не слугує кращою ілюстрацією Христового методу виховання, ніж життя Петра. Зухвалий, агресивний, самовпевнений, скорий на розуміння і перший у дії, швидкий на помсту, але вели-

кодушний у прощенні, Петро часто помилявся і часто чув докори на свою адресу. Однак і його сердечна вірність та відданість Христу знаходили не менш рішуче визнання та схвалення. Терпляче, з особливою любов'ю Спаситель поведився зі Своїм поривчастим учнем, намагаючись стримати його самовпевненість, навчити покори, послуху й довіри.

Проте ця наука була засвоєна лише частково. Самовпевненість не була викорінена.

Часто Ісус, відчуваючи на серці великий тягар, намагався змалювати перед учнями картину Свого страждання й засудження. Але їхні очі були стримані. Знання було небажаним, тому вони і не бачили. Жалість до себе, викликана думкою про спільність із Христом у стражданні, спонукала Петра заперечити: «Змилуйся над Собою, Господи! Хай цього Тобі не станеться!» (Матв. 16:22). Його слова відобразили думки і почуття дванадцятьох.

Криза наближалася, а вони залишалися такими, як і раніше: хвалькуватими, готовими сперечатися, очікуючи розподілу царських почестей та не бажаючи думати про хрест.

Досвід Петра став для них усіх уроком. Для тих, хто покладається на себе, випробування закінчується поразкою. Христос не міг запобігти неминучому наслідкові зла, котре не було залишене. Але подібно до того, як Він простягнув Свою руку, щоб спасти Петра, коли хвилі мало не поглинули його, так Його любов при-

йшла йому на порятунок, коли глибокі води поглинули його душу. Знову і знову хвалькуваті слова Петра все більше наближали його до загибелі, на краю котрої він стояв. Знову і знову було дане застереження: «Ти... відречешся від Мене, що не знаєш Мене» (Луки 22:34). Із глибини засмученого люблячого серця учня вихопилося визнання: «Господи, з Тобою я готовий іти і до в'язниці, й на смерть» (Луки 22:33). Той, Хто читає серце, передав Петрові вістку, яку він мало оцінив тоді, але яка принесе йому промінь надії в темряві, що швидко згущувалася: «Симоне, Симоне, ось сатана випросив вас, щоби пересіяти, як пшеницю; Я ж благав за тебе, щоб не забракло тобі віри; і ти, коли навернешся, зміцни своїх братів!» (Луки 22:31, 32).

Коли в судовій залі пролунали слова відречення; коли любов і вірність Петра, пробуджені сповненням жалю, любові та смутку поглядом Спасителя, спонукали його прийти до саду, де плакав і молився Христос; коли його сльози каяття полилися на землю, зволожену кривавими краплями Його мук, – тоді слова Спасителя: «Я ж благав за тебе... і ти, коли навернешся, зміцни своїх братів» були підтримкою для його душі. Хоч Христос і передбачив гріх Петра, однак не залишив його у відчай.

Якби у зверненому на нього погляді Ісуса був осуд, а не жалість, якби, передрікши гріх, Він не сказав слів надії, якою густою була б темрява, що огорнула Петра! Яким сильним був би відчай, що терзав душу! Тієї го-

дини душевних мук та огиди до самого себе, що могло стримати його від шляху, уторованого Юдою? Той, Хто не міг звільнити Свого учня від душевних мук, не залишив його сам-на-сам з його болем. Любов Христа не зменшується і не залишає.

Люди, хоч і самі віддані злу, схильні поводитися немилосердно з тими, хто зазнає спокус і помиляється. Вони не можуть читати серце, їм невідомі його боротьба та біль. Вони мають потребу засвоїти науку доктору, що виявляє любов, удару, що ранить, аби принести зцілення, і застереження, котре висловлює надію.

Не Івана, котрий пильнував з Ним у судовій залі, котрий стояв біля хреста і першим з дванадцятьох був біля гробу, – не Івана, а Петра згадав Христос після свого воскресіння. «Скажіть Його учням і Петрові, – звелів ангел, – що Він випередить вас у Галилеї. Там ви Його побачите» (Марка 16:7).

Під час останньої зустрічі Христа з учнями біля моря Петро, випробуваний тричі поставленим запитанням: «Чи ти любиш Мене?», був поновлений серед дванадцятьох. Петрові була визначена його робота, він мав пасти Господню отару. Тоді Ісус дав йому Своє останнє особисте розпорядження, звелівши: «Йди за Мною» (Івана 21:17, 22).

Тепер він міг оцінити ці слова. Тепер Петро міг краще зрозуміти урок, який виклав їм Христос, поставивши посеред учнів малу дитину та звелівши їм уподібнитися до неї. Більш повно усвідомивши власну слабкість і

силу Христа, він був готовий довіряти й коритися. Перебуваючи в Його силі, він міг іти за своїм Господом.

А наприкінці свого сповненого праці й жертвовності життя цей учень, який колись був таким неготовим збагнути значення хреста, порахував за радість віддати своє життя за справу Євангелія, відчуваючи тільки, що для нього, котрий зрікся Господа, буде надто великою честю померти повністю в такий спосіб, як помер його Вчитель.

Перетворення Петра було чудом Божественної любові. Це життєвий урок для всіх, хто прагне йти слідами Великого Вчителя.

Урок любові

Ісус докоряв, попереджав і застерігав Своїх учнів, однак Іван, Петро та їхні брати не залишили Його. Незважаючи на докори, вони вирішили бути з Ісусом. А Спаситель не відійшов від них через їхні помилки. Він приймає людей такими, якими вони є, з усіма їхніми вадами і слабкостями, готуючи їх до Свого служіння, якщо вони бажають, аби Він виховував і навчав їх.

Однак серед дванадцятьох був один, до кого Христос не промовив жодного слова прямого докору, аж доки його справа не підійшла до свого остаточного завершення.

Поява Юди внесла елемент антагонізму в середовище учнів. Юда приєднався до Ісуса, відгукнувшись на привабливість Його характеру й життя. Він щиро ба-

жав змінитися і сподівався, що це станеться внаслідок єднання з Ісусом. Однак це бажання не стало домінуючим. Мотивом, яким він керувався, була егоїстична надія отримати для себе зиск у світському царстві, котре, як він сподівався, установить Христос. Хоч Юда і визнавав Божественну силу любові Христа, він не підкорився її верховенству. Він продовжував плекати власні судження і думки, свою схильність до критики й осуду. Мотиви та дії Христа, які часто перевищували його розуміння, викликали несхвалення й сумніви, котрі разом з його власними честолюбними прагненнями поступово впливали на учнів. У більшості випадків причина багатьох їхніх суперечок за першість та невдоволення методами Христа корінилася в Юді.

Розуміючи, що протидія тільки озлобить, Ісус стримував виникнення прямого конфлікту. Егоїзм Юдиного життя, який призводив до духовного зубожіння, Христос намагався зцілити Своєю саможертвовною любов'ю. У Своему вченні Він розкривав принципи, котрі влучали в корінь егоцентричних амбіцій учня. У такий спосіб Ісус викладав один урок за іншим, і не раз Юда усвідомлював, що його характер був виявлений перед ним і на його гріх було вказано, проте він не бажав поступитися.

Він опирався благанню милості, і ним остаточно опанувало зло. Розгніваний докором, розчарований нездійсненням своїх честолюбних мрій, Юда віддав свою душу демонові жадібності та вирішив зрадити

свого Господа. Із пасхальної світлиці, від радості Христової присутності та світла безсмертної надії він вийшов з метою звершити лихе діло – у темряву зовнішню, де не було надії.

«Ісус із самого початку знав, хто є ті, що не вірять, і хто є той, що Його зрадить» (Івана 6:64). Однак, знаючи все, Він не припиняв заступництва милості та не стримував дару любові.

Знаючи, яка небезпека загрожувала Юді, Спаситель наблизив його до Себе, прийнявши в коло Своїх вибраних учнів, яким довіряв. День у день, коли на Його серці лежав найважчий тягар, Він зазнавав болю від постійного контакту з цим упертим, сповненим підозр і похмурих думок духом; Він усе бачив і трудився, аби протидіяти цьому постійному таємному, невловимому антагонізмові в середовищі Його учнів. І все це Він чинив задля того, щоб не втратити найменшої можливості справити спасенний вплив на цю душу, яка перебувала в небезпеці.

«Води великі не зможуть згасити кохання, ані ріки його не заллють! Бо сильне кохання, як смерть» (П. Пісень 8:7, 6).

Однак, оскільки багато що залежало і від самого Юди, Христова праця любові виявилася даремною. Проте цього не сталося щодо інших учнів, його товаришів. Для них це було уроком на все життя. Приклад ніжності й довготерпіння цієї любові завжди формуватиме їхнє ставлення до тих, хто зазнавав спокус і

припускався помилок. Але були ще й інші уроки. При покликанні на служіння дванадцятьох учні дуже бажали, щоб Юда став одним із них, вважаючи його приєднання до гурту апостолів багатообіцяльною подією. Він більше за них спілкувався зі світом, був спритним, володів проникливістю й адміністративними здібностями. Високо цінуючи свої здібності, він змусив учнів бути про нього такої ж думки. Проте методи, які він бажав запровадити в справу Христа, ґрунтувалися на світських принципах і були продиктовані світськими цілями. Вони були спрямовані на здобуття світського визнання й пошани, на володіння царством цього світу. Реалізація цих бажань у житті Юди допомогла учням зрозуміти антагонізм між принципом самозвеличення та Христовим принципом смирення й самопожертви – принципом духовного царства. У долі, що спіткала Юду, вони побачили кінець, до якого призводить служіння власному «я».

Для цих учнів місія Христа в кінцевому результаті досягла своєї мети. Поступово Його приклад та Його уроки самозречення сформували їхні характери. Його смерть розбила їхню надію на світську велич. Падіння Петра, відступництво Юди, їхня власна поразка в тому, що вони покинули Христа в час Його муки та небезпеки, знищили їхню самодостатність. Учні побачили свою слабкість та певною мірою усвідомили велич дорученої їм справи. Вони почали відчувати потребу в керівництві свого Вчителя на кожному кроці.

Знаючи, що Він більше не перебуватиме з ними особисто, вони, як ніколи раніше, усвідомили цінність колишніх можливостей – ходити і розмовляти з Посланим від Бога. Багато з викладених Ним уроків вони тоді не оцінили і не зрозуміли, тепер же палко бажали пригадати ці уроки, знову почути Його слова. З якою радістю зараз вони згадували Його запевнення:

«Краще для вас, щоб Я пішов. Бо якщо Я не піду, то Утішитель не прийде до вас. Якщо ж піду, – пошлю Його до вас». «Сказав вам усе, що почув від Мого Отця». «А Утішитель... Якого Отець пошле в Моє Ім'я, Той вас навчить усього і пригадає вам усе, що Я вам говорив» (Івана 16:7; 15:15; 14:26). «Все, що має Отець, є Моє». «Коли ж прийде Він, Дух істини, то поведе вас до повної істини... Від Мого одержить і сповістить вам» (Івана 16:15, 13, 14).

Учні бачили, як Христос вознісся від них на Оливній горі. І коли Небо прийняло Його, до них долинули слова Його прощальної обітниці. «І ось, Я з вами по всі дні аж до кінця віку!» (Матв. 28:20).

Учні знали, що любов і співчуття Христа і надалі перебуватимуть з ними. Вони знали, що мають Представника, Заступника біля престолу Божого. В Ім'я Ісуса вони виголошували свої прохання, повторюючи Його обітницю: «Чого тільки попросите від Отця в Моє ім'я, – дасть вам» (Івана 16:23).

Усе вище й вище вони простягали руку віри, маючи могутній аргумент: «Христос, Який помер і воскрес;

Який по правиці Бога, – Він і заступається за нас» (Римл. 8:34).

Вірний Своїй обітниці Божий Син, звеличений у небесних дворах, уділив від власної повноти Своїм послідовникам на Землі. Його сходження на престол по правиці Бога було відзначене злиттям Духа на учнів.

Завдяки праці Христа ці учні почали усвідомлювати свою потребу у Святому Духові. Навчені Духом, вони пройшли остаточну підготовку і вийшли на працю, аби виконати справу свого життя.

Апостоли вже не були неосвіченими і некультурними. Вони вже не були групою незалежних, не згідних між собою, конфліктуючих осіб. Їхні надії більше не зосереджувалися на світській величі. Вони стали одностайними та єдиними. Христос наповнив їхні думки Собою. Їхньою метою було наближення Його Царства. Своїми думками і характерами учні уподібнилися до свого Вчителя, і люди «знали їх, що вони були з Ісусом» (Дії 4:13).

Тоді мало місце таке одкровення слави Христа, свідком якого ще ніколи не була смертна людина. Багато людей, котрі лихословили Його ім'я та з презирством ставилися до Його сили, визнали себе учнями Розп'ятого. Завдяки співпраці Божественного Духа, труд скромних, вибраних Христом мужів пробудив світ. За життя одного покоління Євангельська вістка була донесена до кожного народу під небом.

Тому ж Духові, Котрий замість Христа був посланий навчати Його перших співпрацівників, Христос доручив бути Наставником Його співпрацівників і сьогодні. «І ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Матв. 28:20) – це Його обітниця.

Присутність цього ж Наставника в освітньо-виховній роботі сьогодні принесе такі ж результати, як і в давнину. Це мета, до якої провадить істинне виховання; це справа, яку Бог має намір виконати.

Розділ 4

Уроки природи

*«Розваж... про чуда Того, Який має безвадне знання»
(Йова 37:14, 16).*

Бог у природі

*«Велич Його вкрила небо, і слави Його
стала повна земля!» (Авакума 3:3).*

На всьому творінні можна бачити відбиток Божества. Природа свідчить про Бога. Сприйнятливий розум, зауважуючи чудеса й таємниці Всесвіту, не може не визнати дії безмежної сили. Рік у рік земля приносить щедрі врожаї, рік у рік продовжуючи свій рух навколо Сонця, і не тому, що володіє власною, притаманною їй енергією. Невидима рука управляє рухом планет по їхніх небесних орбітах. Таємниче життя наповнює всю природу, це життя підтримує незліченні світи в неосяжному просторі, воно присутнє в крихітній комасі, що летить у легенькому літньому вітерці,

воно управляє крилами ластівки й насичує маленьких галасливих воронят, воно дає силу розквітнути бруньці та принести плід квітці.

Та сама сила, що живить природу, діє і в людині. Ті самі величні закони, котрі керують як зіркою, так і атомом, управляють і людським життям. Закони, що керують роботою серця, регулюючи рух потоку життя до тіла, – це закони могутнього Розуму, Якому підвладна і душа. Від Нього походить життя. Тільки в гармонії з Ним можна збагнути функціонування життя. Для всіх Його створінь умова одна – життя підтримується завдяки одержанню життя від Бога, життя має перебувати в гармонії з волею Творця. Порушувати Його закон – фізичний, розумовий чи моральний – значить втратити гармонію з Усесвітом, внести розлад, анархію, руйнацію.

Для людини, котра таким чином навчається тлумачити уроки природи, вона постає ніби осяяна світлом, світ стає підручником, а життя – школою. Єдність людини з природою і Богом, вселенське панування Закону, результати переступу не зможуть не впливати на розум і формування характеру.

Саме ці уроки необхідно засвоїти нашим дітям. Для малої дитини, яка ще не може навчатися з друкованого слова або долучатися до рутини шкільного життя, природа є невичерпним джерелом повчання і насолоди. Серце, яке ще не закам'яніло від зіткнення зі злом, скорше на визнання Того, присутність Котрого напо-

внює все творіння. Вухом, котре ще не стало глухуватим від світського шуму, уважне до голосу, що промовляє через природу. І для старших літами, котрі постійно потребують її мовчазних нагадувань про духовне й вічне, уроки природи будуть не меншим джерелом задоволення і повчання. Подібно до того, як мешканці Едему навчалися зі сторінок природи, як Мойсей розпізнавав почерк Бога на Аравійських рівнинах і горах, а хлоп'ятко Ісус – на схилах Назаретських пагорбів, так і сьогодні діти можуть дізнаватися про Нього. Невидиме відкривається через видиме. На кожному земному створінні – від найвеличнішого дерева в лісі до лишайника, що чіпляється до скелі, від безкрайнього океану до крихітної мушлі на морську березі – діти можуть бачити образ і напис Бога.

Наскільки це можливо, нехай дитина від найбільш раннього віку перебуває там, де перед нею відкриватиметься цей чудовий підручник. Нехай вона споглядає прекрасні картини, написані Великим Художником на мінливому полотні небес, нехай познайомиться з чудесами землі і моря, спостерігає розкриття таємниць у порах року, що змінюють одна одну, – і в усіх Його ділах пізнає Творця.

Жодним іншим чином неможливо твердо й надійно закласти основу істинної освіти. Проте навіть дитина, спілкуючись із природою, знайде причину для збентеження. Вона не зможе не визнати дію антагоністичних сил. Це та сфера природи, котра потребує тлумачення.

Дивлячись на зло, що виявляє себе навіть у світі природи, усі повинні засвоїти один сумний урок: «Ворог це зробив» (Матв. 13:28).

Тільки у світлі, що сяє з Голгофи, можна правильно зрозуміти уроки, котрих навчає природа. Нехай з допомогою розповіді про Вифлеємську подію та Голгофський хрест буде показано, яким чином добро має перемогти зло та як кожне отримане нами благословення є даром викуплення.

Руйнівне, спотворювальне зло представлене колючками, будьяками і бур'янами. У співі пташки та розкритому бутоні, у дощі й сонячному світлі, у легенькому літньому вітерці та ніжній росі, у десятках тисяч створінь – від дуба в лісі до фіалки, що цвіте біля його кореня, – можна бачити відновлювальну любов. І природа продовжує звіщати нам про Божу доброту.

«Бо Я знаю ті думки, які думаю про вас, – говорить Господь, – думки спокою, а не зло» (Єрем. 29:11). У світлі, що сяє із хреста, цю вістку можна прочитати на всьому обличчі природи. Небо звіщає про Божу славу, і земля сповнена Його багатствами.

Уроки життя

«Говори до землі – й вона навчить тебе» (Йова 12:8).

Великий Учитель приводив Своїх слухачів у контакт із природою, щоб вони могли слухати голос, який про-

мовляє в усьому творінні. Коли їхні серця ставали чутливими, а уми сприйнятливими, Він допомагав їм розуміти духовне вчення картин природи, на котрих спочивав їхній погляд. Притчі, з допомогою яких Він любляв викладати уроки істини, показують, наскільки відкритим був Його дух до впливу природи та як Йому подобалося здобувати духовне повчання з усього, із чим було пов'язане щоденне життя.

Птахи в повітрі, польові лілеї, сіяч і насіння, пастир та вівці – такі образи використовував Христос для ілюстрації безсмертної істини. Він також наводив приклади з життєвих подій, із досвіду та фактів, знайомих Його слухачам, – розчина, схований скарб, перлина, невід, загублена монета, блудний син, дома, побудовані на скелі та на піску. В уроках Ісуса було те, що цікавило кожний розум, що зверталось до кожного серця. Таким чином щоденна робота замість того, щоб бути буденною рутинною, позбавленою високих поривань, облагороджувалася та підносилася постійними нагадуваннями про духовне й невидиме.

Так повинні навчати і ми. Нехай діти навчаться бачити в природі вияв любові і мудрості Бога; нехай думки про Нього будуть пов'язані зі спогляданням птахів, квітів, дерев; нехай усе видиме стане для них тлумаченням невидимого, а всі події життя – засобами Божественного навчання.

Коли діти навчаться таким чином засвоювати уроки з усього творіння й усіх життєвих досвідів, покажіть

їм, що ті самі закони, котрі управляють природою та життєвими подіями, мають управляти і нами, що вони дані для нашого добра і що тільки в послухові їм ми зможемо знайти справжнє щастя й успіх.

Закон служіння

Усе на небі і на землі звіщає, що великий закон життя – це закон служіння. Отець вічності служить життю кожної живої істоти. Христос прийшов на Землю як «Той, що обслуговує» (Луки 22:27). Ангели є «духами служіння, що посилаються на служіння задля тих, які мають успадкувати спасіння» (Євр. 1:14). Цей закон служіння написаний на всьому творінні в природі. Небесні птахи, польові звірі, лісові дерева, листя, трава, квіти, сонце на небі, осяйні зорі, – усе має своє служіння. Озеро й океан, ріка і водне джерело беруть для того, щоб віддавати.

Усе в природі, служачи таким чином для життя світу, підтримує і власне життя. «Дайте – і дасться вам» (Луки 6:38) – це урок, записаний у природі з не меншою очевидністю, ніж на сторінках Святого Письма.

Коли пагорби та рівнини відкривають гірському потокові дорогу до моря, те, що вони віддають, повертається до них сторицею. Пробігаючи власний шлях, дзюркотливий потік залишає за собою свій дар краси й родючості. Кайма із зеленої рослинності простягається вздовж русла річки на голих, потемнілих від літньої спеки полях. Кожне величне дерево, кожна

брунька, кожна квітка – це свідки нагороди, яку Божа благодать призначає всім, хто стає її руслом для світу.

Сіючи з вірою

З усіх майже незліченних уроків, які містить процес зросту, деякі найбільш цінні викладені в притчі Спасителя про зростання зерна. Це повчання і для старших, і для молодих.

«Таким є Царство Боже, як той чоловік, що посіє насіння в землю; і чи спить, чи встає, вночі чи вдень, а насіння сходить і росте, але як, – він не знає. Сама по собі земля родить: спершу стебло, потім колос, а тоді – повно пшениці в колосі» (Марка 4:26-28).

Насіння має властивість проростати, і цей принцип закладений Богом. Саме по собі насіння не мало б сили прорости. Певну частину роботи в сприянні зростанню зерна має виконати людина, проте існує межа її можливостей. Людина залежить від Того, Хто з'єднав посів та жнива чудовими узами Своєї всемогутньої сили.

У насінні міститься життя, а в ґрунті – сила, але якщо вдень і вночі не діятиме безмежна сила, насіння не дасть урожаю. Зливи дощу мають освіжити спрагле поле, сонце – віддати тепло, електрика має надійти до посіяного насіння. Тільки Творець може викликати закладене Ним життя. Силою Бога проростає кожна насінина, розвивається кожна рослина.

«Зерно – то Слово Боже». «Бо так як земля та виводить рослинність свою, й як насіння своє родить сад,

так Господь Бог учинить, що виросте правда й хвала перед усіма народами!» (Луки 8:11; Ісаї 61:11). Як у природному, так і в духовному посіві єдина життєдай-на сила походить від Бога.

Праця сіяча – це праця віри. Він не може розуміти таємниці проростання та розвитку насіння. Однак він довіряє засобам, з допомогою яких Бог викликає буйний ріст рослин. Сіяч кидає насіння, сподіваючись зібрати щедрий урожай. Так само повинні трудитися батьки й учителі, очікуючи врожаю від посіяного ними насіння.

Деякий час добре насіння може лежати в серці непоміченим, без жодних ознак того, що воно пустило корінь; але згодом, коли Дух Божий торкнеться Своїм подихом душі, сховане насіння проростає і зрештою приносить плід. Ми не знаємо, що принесе успіх у праці, котру звершуємо впродовж життя, – те чи інше. Не нам вирішувати це питання. – «Сій ранком насіння своє, та й під вечір хай не спочиває рука твоя» (Екл. 11:6). Великий Божий заповіт проголошує, що «по всі дні землі, сівба та жнива... не припиняться» (Бут. 8:22). Довіряючи цій обітниці, землероб оре та сіє. Не менш упевнено повинні трудитися і ми в духовній сівбі, довіряючи Його запевненню: «Так буде і Слово Моє, що виходить із уст Моїх: порожнім до Мене воно не вертається, але зробить, що Я пожадав, і буде мати поводження в тому, на що Я його послав». «Хто сіє зі слізьми, зі співом той жне: все ходить та плаче, хто но-

сить торбину насіння на посів, – та вернеться зі співом, хто носить снопи свої» (Ісаї 55:11; Псал. 126:6).

Проростання насіння символізує початок духовного життя, а розвиток рослини – розвиток характеру. Без зростання не може бути життя. Рослина має або рости, або померти. Подібно до її зростання – тихого, непомітного, але постійного, – відбувається і зростання характеру. На кожній стадії свого розвитку наше життя може бути досконалим, і, якщо Божий задум стосовно нас виконується, матиме місце постійний прогрес.

Рослина зростає, отримуючи те, чим забезпечив її Бог для підтримки її життя. Так і духовне зростання відбувається завдяки співпраці з Божественною силою. Як рослина пускає коріння в ґрунт, так і ми повинні укорінюватися в Христі. Як рослина одержує сонячне світло, росу й дощ, так і ми маємо одержувати Святого Духа. Якщо наші серця перебувають у Христі, «Він прийде до нас, немов дощ, немов дощ весняний, що напоює землю» (Осія 6:3). Як Сонце Праведності Він зійде над нами і «лікування в променях Його» (Мал. 4:2). Ми розквітнемо, «неначе лілея». Ми будемо, «мов оливне те дерево», а пахощі наші – «мов Ліван» (Осія 14:6, 7).

Пшениця «родить спершу стебло, потім колос, а тоді – повно пшениці в колосі» (Марка 4:28). Мета землероба, котрий сіє насіння та доглядає за рослинами, полягає в тому, щоб виростити зерно – хліб для голодних і насіння для майбутніх урожаїв. Божествен-

ний Сіяч також очікує врожаю. Він прагне відтворити Себе в серцях і житті Своїх послідовників, аби через них бути відтвореним у серцях та житті інших людей.

Поступовий розвиток рослини з насіння – це наочний урок у вихованні дітей. «Спершу стебло, потім колос, а тоді – повно пшениці в колосі» (Марка 4:28). Той, Хто розповів цю притчу, створив крихітне насіння, наділив його життєздатністю та встановив закони, які управляють його зростанням. А істини, котрих навчає ця притча, стали реальністю в Його власному житті. Він, Величність Небес, Цар слави став Дитям у Вифлеємі і певний час був безпорадним Немовлям, Котрим опікувалася мати. У дитинстві Він говорив і поведився, як дитина, шануючи Своїх батьків, виконуючи їхні бажання і допомагаючи їм. Але від перших проблісків розуму Він постійно зростав у благодаті та пізнанні істини.

Батьки й учителі повинні намагатися так розвивати нахили молодих людей, щоб на кожній стадії життя вони відображали красу, властиву цьому періодові, розквітаючи природно, як рослини в саду.

Малюків необхідно виховувати в дитячій простоті. Їх слід навчати бути задоволеними малими корисними обов'язками та природними для їхнього віку розвагами й заняттями. Дитинство відповідає стеблу в притчі, а стебло має свою, притаманну йому красу. Не слід нав'язувати дітям передчасну дорослість, нехай вони якомога довше зберігають свіжість і привабливість своїх ранніх літ. Чим спокійніше і простіше життя дити-

ни, чим менше в ньому штучного збудження й більше гармонії з природою, тим краще це позначається на фізичній і розумовій енергії та духовній силі.

Чудо нагодування Спасителем п'ятьох тисяч людей – це ілюстрація дії Божої сили в родючості врожаю. Ісус відхиляє завісу зі світу природи, показуючи творчу енергію, яка постійно діє для нашого добра. Намножуючи кинуте в землю насіння, Той, Хто намножив хліби, щодня звершує чудо. З допомогою чуда Він постійно годує мільйони людей урожаем земних полів. Люди покликані співпрацювати з Ним у догляді за зерном та приготуванні хліба, і через це вони випускають з думки силу Бога. Дію Його сили приписують природним причинам або людським засобам, і надто часто Його дари спотворюються внаслідок егоїстичного використання, стаючи прокляттям замість благословення. Бог прагне змінити все це. Він бажає оживити наші притуплені почуття, щоб ми побачили милосердя й доброту Бога і щоб, згідно з Його наміром, Його дари стали для нас благословенням.

Саме слово Бога наділяє насіння Його життям, і ми, споживаючи зерно, стаємо учасниками цього життя. Бог бажає, щоб ми це зрозуміли. Він хоче, щоб навіть у споживанні нашого щоденного хліба ми могли визнати Його діяння та прийти в тісніше спілкування з Ним.

Згідно з Божими природними законами за причиною неминуче йде наслідок. Жнива свідчать про те, якою була сівба. Тут не може бути жодного обману.

Люди можуть обманювати своїх ближніх та отримувати похвалу і нагороду за послугу, котрої не надавали. Але в природі не може бути обману. Урожай виносить обвинувальний вирок недбайливому землеробові. У найвищому розумінні це справедливо і в духовній сфері. Може видаватися, що зло має успіх, але насправді це не так. Дитина, котра прогулює уроки, лінивий до навчання юнак, службовець або підмайстер, який не дбає про те, щоб служити інтересам свого роботодавця, працівник будь-якої галузі чи професії, невірний своєму найвищому обов'язку, можуть потішати себе думкою, що, доки неправда прихована, вони мають перевагу. Але це не так. Вони обманюють самих себе. Живом життя є характер, і саме він визначає долю як у цьому житті, так і в житті прийдешньому.

Урожай – це відтворення посіяного насіння. Кожна насінина приносить плід за своїм родом. Це також стосується рис характеру, які ми плачемо. Егоїзм, себелюбство, зарозумілість, потурання своїм примхам відтворюють самих себе, призводячи до нещастя й загибелі. «Хто сіє для свого тіла, – пожне від тіла тління; а хто сіє для Духа, – пожне від Духа вічне життя» (Гал. 6:8). Любов, співчуття, доброта приносять благословенні плоди, нетлінний урожай.

В урожаї насіння примножене. Одне зернятко пшениці, примножене неодноразовою сівбою, укрило б усю землю золотистими снопами. Таким же широким може стати вплив одного життя і навіть одного-єдиного вчинку.

До яких учинків любові спонукувала впродовж довгих століть згадка про алебастрову посудину, розбиту задля помазання Христа? Скільки незліченних дарів на справу Спасителя принесло пожертвування бідної безіменної вдови, яке складало «дві лепти, тобто кодрант»? (Марка 12:42).

Життя завдяки смерті

Урок про посів зерна навчає нас щедрості. «Хто сіє скуппо, той скуппо і жатиме, а хто сіє щедро, той щедро і пожне» (2 Кор. 9:6).

Господь каже: «Блаженні ви, сівачі понад всякими водами» (Ісаї 32:20). Сіяти «понад всякими водами» означає віддавати туди, де необхідна наша допомога. Це не призведе до бідності. «Хто сіє щедро, той щедро і пожне». Сіач примножує своє насіння, розкидаючи його. Віддаючи, ми збільшуємо наші благословення. Божа обітниця запевняє про достаток, щоб ми продовжували давати.

Більше того: коли ми ділимося благословеннями цього життя, вдячність одержувача готує його серце до прийняття духовної істини і таким чином зростає врожай для життя вічного.

Посівом насіння в землю Спаситель символізує Свою жертву, принесену за нас. «Якщо зерно пшениці, впавши на землю, не вмере, – каже Він, – воно залишиться одне. Якщо ж умре, – принесе великий урожай» (Івана 12:24). Тільки завдяки жертві Христа –

Насіння – може бути принесений плід для Божого Царства. Згідно із законом рослинного царства, життя – це результат Його смерті.

Це стосується також усіх, котрі приносять плід як співпрацівники Христа: себелюбство, своєкорисливість повинні загинути; життя має бути вкинуте в борозну потреб світу. Але закон самопожертви – це закон самозбереження. Землероб зберігає своє зерно, розкидаючи його. Так само життя, яке буде збережене, – це життя, щедро віддане на служіння Богові й людині.

Насіння помирає, аби прорости в нове життя. Із цього ми навчаємося уроку про воскресіння. Бог сказав про людське тіло, яке розкладається в могилі: «Сіється в тлінні, встає в нетлінні; сіється в неслав'ї, встає в славі; сіється в немочі, встає в силі» (1 Кор. 15:42, 43).

Коли батьки й учителі намагаються викласти дітям такі уроки, ця робота має бути практичною. Нехай діти самі підготують ґрунт і посіють насіння. Поки вони працюють, хтось із батьків або вчитель може розповісти їм про ниву серця, куди сіється добре або погане насіння. Як город повинен бути підготовлений для посіву звичайного насіння, так і серце має бути підготовлене для посіву насіння Істини. Кинуте в землю насіння може викласти урок про смерть Христа, а проросле стебло – істину про воскресіння. У міру зростання рослини можна продовжувати використовувати аналогію між природним і духовним посівом.

Таким же чином слід настановляти і молодь. З процесу обробки землі можна постійно черпати уроки. Ніхто не береться сіяти на необробленій ділянці землі, гадаючи, що вона відразу принесе врожай. Необхідно докласти старанної, наполегливої праці в підготовці ґрунту, посіви насіння та вирощуванні врожаю. Те саме стосується і духовного посіву. Нива серця повинна бути оброблена. Ґрунт необхідно зорати каяттям. Злі пагони, які заглушають добрі злаки, необхідно викоринити. Як зарослий будяками ґрунт може бути освоєний тільки старанною працею, так і лихі нахили серця можуть бути переможені тільки ревними зусиллями в ім'я Христа й силою Христа.

Обробляючи ґрунт, уважний трудівник виявить, що перед ним відкриваються скарби, про які він і не мріяв. Ніхто не досягне успіху в сільському господарстві чи садівництві, якщо не звертатиме уваги на закони природи. Необхідно дослідити особливі потреби кожного виду рослин. Різні види вимагають різного ґрунту й культивування; узгодження із законами розвитку кожного з видів – умова успіху. Уважність, необхідна при пересаджуванні, щоб навіть кореневі волоски мали достатньо простору і були на своєму місці, догляд за молодими рослинами, обрізування й поливання, захист від морозу вночі та спеки вдень, прополювання бур'янів, захист від хвороби і шкідливих комах, скерування росту й форми – не тільки навчають важливих уроків щодо розвитку характеру, а й сама праця є за-

собом розвитку. Вона сприяє дуже важливому вихованню, розвиваючи акуратність, терпеливість, уважність до деталей, послух законів. Постійний контакт із таємницями життя і чарівністю природи, а також ніжність, що виникає внаслідок служіння цим прекрасним видам Божого творіння, оживляють розум, ушляхетнюють і покращують характер. А викладені таким чином уроки готують працівника до більш успішної роботи з людськими душами.

Інші наочні уроки

«Хто мудрий, той все це зважить, – і пізнають вони милосердя Господнє!» (Псал. 107:43).

Цілюща Божя сила наповнює всю природу. Коли зрізують дерево, коли людина поранена або зламала кістку, природа відразу починає загоювати пошкодження. Навіть ще до виникнення потреби цілющі засоби вже готові, і щойно з'являється поранення, усі сили спрямовуються на роботу відновлення. Так і в духовній сфері. Перш ніж гріх породив потребу, Бог забезпечив засіб від нього. Кожна душа, котра поступається спокусі, поранена, побита ворогом, але де є гріх, там є і Спаситель. Праця Христа полягає в тому, щоб «зціляти розбитих серцем, проповідувати полоненим визволення... пригноблених відпустити на волю» (Луки 4:18).

У цій справі необхідна наша співпраця. «Якщо і впаде людина в якийсь переступ... виправляйте такого» (Гал. 6:1). Слово, перекладене як «виправляйте», означає вправити вивих, зміщену кістку. Яке глибокодумне порівняння! Той, хто припустився помилки або гріха, опиняється поза зв'язком з усім, що його оточує. Він може усвідомлювати свою помилку, відчувати докори сумління, проте не може духовно зцілити себе. Він відчуває розгубленість, замішання, збентеження, поразку, безпорадність. Йому потрібно виправитися, зцілитися, відновитися. «Ви духовні, виправляйте такого» (Гал. 6:1). Тільки любов, яка витікає із серця Христа, може зцілити. Тільки той, у кому струменіє ця любов, як сік у дереві чи кров у тілі, може відновити поранену душу.

Любов володіє дивовижною силою, бо походить від Бога. Лагідна відповідь, що «гнів відвертає», любов, яка «довго терпить, милосердна», «покриває багато гріхів» (Прип. 15:1; 1 Кор. 13:4; 1 Петра 4:8), – якби ми засвоїли цей урок, якою цілющою силою було б наділене наше життя! Якого перетворення зазнало б життя, а земля стала б відображенням і передчуттям Неба!

Ці дорогоцінні уроки можуть бути викладені так просто, що їх зрозуміють навіть малі діти. Серце дитини ніжне, його легко зворушити. І коли ми, дорослі, станемо як «малі діти» (Матв. 18:3), коли навчимося простоти, лагідності й ніжної любові Спасителя, нам не здаватиметься важкою справою зворушувати серця малюків та навчати їх служінню зцілення любов'ю.

Досконалість присутня як у найбільшому, так і в найменшому з діянь Бога. Рука, яка повісила світи в космічному просторі, створила і польові квіти. Розгляньте під мікроскопом найменші, найпростіші квіти, що ростуть при дорозі, і ви зауважите витончену красу й досконалість у кожній їхній частині. Так само в найскромнішій долі та найскромнішому занятті можна знайти справжні переваги; найбуденніші обов'язки, виконані з любов'ю і вірністю, прекрасні в очах Бога. Сумлінне ставлення до малого зробить нас Його співпрацівниками, забезпечить нам схвалення Того, Хто бачить і знає все.

Веселка, яка аркою світла простягається на небесах, є знаком «вічного заповіту між Богом і між кожною живою душею» (Бут. 9:16). І райдуга, що оточує вишній престол, для Божих дітей також є знаком Його заповіту миру.

Як веселка в хмарі є результатом поєднання сонячного світла й дощу, так і райдуга над Божим престолом символізує поєднання Його милості та справедливості. Бог звертається до грішної, але розкаяної душі: *Живи, «Я викуп знайшов»* (Йова 33:24).

«Як Я присягнув був, що Ноєві води не прийдуть уже над землею, так Я присягнув, щоб на тебе не гніватися й не картати тебе! Бо зрушаться гори й холми захищуються, та милість Моя не відійде від тебе, і заповіт Мого миру не захитається, каже твій милостивець, Господь» (Ісаї 54:9, 10).

Вістка зірок

Зірки також мають вістку підбадьорення для кожної людини. Коли серце втрачає мужність і напосідають спокуси, коли перешкоди видаються нездоланими, цілі життя недосяжними, а його прекрасні обіцянки – як яблука Содому, де можна знайти мужність і непохитність, як не в уроці, котрого Бог звелів нам навчатися в зірок, що здійснюють свій незмінний рух?

«Підійміть у височину ваші очі й побачте, хто те все створив? Той, Хто зорі виводить за їхнім числом *та* кличе ім'ям їх усіх! І ніхто не загубиться через все-сильність та всемогутність Його. Пощо говориш ти, Якове, і кажеш, Ізраїлю: “Закрита дорога моя перед Господом, і від Бога мого відійшло моє право”. Хіба ж ти не знаєш, або ти не чув: Бог відвічний – Господь, що кінці землі Він створив? Він не змучується та не втомлюється, і не збагнений розум Його. Він змученому дає силу, а безсилому – міць». «Не бійся, з тобою-бо Я, і не озирайся, бо Я Бог твій! Зміцню Я тебе, і тобі поможу, і правицею правди Своєї тебе Я підтримаю». «Бо Я – Господь, Бог твій, що держить тебе за правицю й говорить до тебе: Не бійся, – Я тобі поможу!» (Ісаї 40:26-29; 41:10, 13).

Пальмове дерево, змучене палючим сонцем та лютою піщаною бурєю, стоїть серед пустелі зелене, квітуче й родюче. Його коріння п'є із живих джерел. Його зелена крона видніється здаля над спаленою безлюдною рівниною, і помираючий подорожній

спрямовує свої немічні кроки в прохолодну тінь, до життєдайної води.

Дерево в пустелі є символом того, чим, згідно з Божим задумом, має бути життя Його дітей у цьому світі. Вони повинні провадити змучені, збентежені душі, готові загинути в пустелі гріха, до живої води. Вони мають указувати своїм ближнім на Того, Хто запрошує: «Якщо хто спраглий, хай приходить до Мене і п'є» (Івана 7:37).

Широку глибоку ріку, котра слугує магістраллю для торгівлі й переміщення народів, цінують як велике благо для світу; а що можна сказати про маленькі струмочки, які допомагають утворити цей величний потік? Якби не вони, ріки не було б. Від них залежить саме її існування. Часом і мужів, покликаних керувати великими справами, ушановують так, ніби успіх у цих справах – винятково їхня заслуга. Але цей успіх вимагав вірної співпраці майже незліченної кількості скромніших працівників, про яких світові нічого не відомо. Виконані завдання, що не отримали похвали, праця, що залишилася без визнання, – ось доля більшості трудівників у світі. І така доля наповнює багатьох почуттям невдоволення. Вони вважають, що життя прожито даремно. Але маленький струмочок, який безшумно біжить гаями та луками, несучи здоров'я, родючість і красу, приносить на своєму шляху стільки ж користі, що й широка ріка. А роблячи внесок у життя ріки, він допомагає досягти того, чого сам ніколи не досягнув би.

Цей урок необхідний для багатьох. Талант надто обожнюють, суспільного становища надто домагаються. Дуже багато людей не робитимуть нічого, доки не будуть визнані лідерами; дуже багато хто втрачає зацікавлення роботою, якщо не отримує похвали. Чого нам потрібно навчитися – це вірності в найбільш повному використанні наших сил і можливостей, а також того, аби бути задоволеними долею, котру доручає нам Небо.

Урок довіри

«Але запитай хоч худобу – і навчить тебе, і птаство небесне – й тобі розповість... і розкажуть тобі риби морські». «Іди до мурашки... поглянь на дороги її». «Погляньте на птахів небесних». «Дивіться на ворон» (Йова 12:7, 8; Прип. 6:6; Матв. 6:26; Луки 12:24).

Ми не просто повинні розповісти дитині про ці Божі творіння. Самі тварини мають бути її вчителями. Мурашки навчають уроків терплячої працьовитості, наполегливості в подоланні перешкод, передбачливості щодо майбутнього. А птахи викладають хороший урок довіри. Наш Небесний Отець забезпечує їх, однак вони повинні збирати їжу, будувати собі гнізда та вирощувати молодняк. Щомиті на них чатують вороги, котрі прагнуть знищити їх. Проте як бадьоро вони беруться до роботи! Як радісні пісні вони співають!

Як прекрасно псалмист описує турботу Бога про лісові створіння: «Гори високі – для диких козиць, скелі – сховище скельним звіринам» (Псал. 104:18).

Він посилає струмки, щоб текли між пагорбами, де живе птаство, що «видає голос з-посеред галузок» (Псал. 104:12). Усі створіння в лісах і горах є частиною Його великого господарства. Він відкриває Свою руку і «все, що живе, зичливо годує» (Псал. 145:16). Часом буря заганяє альпійського орла у вузькі ущелини гір. Грозові хмари оточують цього могутнього лісового птаха, розділяючи його своєю темною масою із сонячними вершинами, де він зробив собі оселю. Його спроби вирватися здаються даремними. Він кидається то в один, то в інший бік, б'ючи повітря сильними крилами та пробуджуючи гори відлунням свого крику. Врешті-решт, із переможним окриком він стрімко підноситься вгору і, пробившись крізь хмари, знову опиняється в ясному сонячному світлі, залишивши далеко внизу темряву й бурю. Так і нас можуть оточувати труднощі, розчарування, темрява. Неправда, лихо, несправедливість замикають нас. Є хмари, котрих ми не можемо розвіяти. Ми марно боремося з обставинами. Існує один і тільки один вихід. Імла й туман облягають землю, але над хмарами сяє світло Бога. На крилах віри ми можемо піднятися в сонячне світло Його присутності.

Так ми можемо засвоїти багато уроків: упевненості у своїх силах — від дерева, що самотньо росте на рівнині або схилі гори, пускаючи коріння глибоко в землю і міццю своєї сили кидаючи виклик бурі; сили раннього впливу — від викривленого, спотвореного

стовбура, зігнутого ще молодим деревцем, якому вже жодна земна сила не здатна повернути втрачену симетрію; секрету святого життя — від водяної лілії, котра на глибині болотистого ставка, оточена водоростями й мулом, пробивається своїм трубчастим стеблом до чистих пісків унизу і, черпаючи звідти життя, підносить у бездоганній чистоті свій запашний цвіт до світла.

Отже, отримуючи знання про навколишній світ від учителів та з підручників, нехай діти і молодь навчаються самотійно черпати для себе уроки й розпізнавати істину. Якщо вони займаються садівництвом, запитайте їх, чого вони навчилися, доглядаючи за рослинами. Коли вони споглядають прекрасний пейзаж, запитайте, чому Бог зодягнув поля й ліси в такі гарні різноманітні барви. Чому все не було забарвлене в похмурі коричневі тони? Коли вони збирають квіти, наведіть їх на думку, чому Творець зберіг для нас красу цих мандрівників з Едему. Навчіть їх помічати присутні всюди в природі свідчення Божої турботи про нас, свідчення дивовижного пристосування всього до наших потреб і щастя.

Хто визнає природу витвором свого Отця, хто в багатстві і красі Землі бачить почерк Отця, — тільки той навчається від природи її найглибших уроків та отримує її найвище служіння. Лише той може сповна оцінити значення пагорба і долини, річки і моря, хто бачить у них вияв задуму Бога, одкровення Творця.

Автори Біблії використовують багато ілюстрацій з природи, і ми, спостерігаючи за світом природи, змо-

жемо під керівництвом Святого Духа більш повно зрозуміти уроки Слова Божого. Так природа стає ключем до скарбниці Слова.

Дітей потрібно заохочувати помічати в природі речі, які ілюструють біблійне вчення, та знаходити в Біблії образи, запозичені з природи. Як у природі, так і в Писанні вони повинні знаходити все, що символізує Христа, а також ті предмети, які Він використовував для ілюстрації істини. Таким чином діти зможуть навчитися бачити Його в дереві та виноградній лозі, у лілії і троянді, у сонці та зірці. Вони зможуть навчитися чути Його голос у пташиному співі, шелесті дерев, гуркоті грому, музиці моря. І все в природі повторить їм Його дорогоцінні уроки.

Для тих, хто таким чином прагне познайомитися з Христом, Земля вже ніколи не буде самотнім покинутим місцем. Вона стане домом їхнього Отця, наповненим присутністю Того, Хто колись жив серед людей.

Розділ 5

Біблія як вихователь

«Вона буде провадити тебе у ході, стерегтиме тебе, коли будеш лежати, а пробудишся – мовити буде до тебе!» (Прип. 6:22).

Розумова і духовна культура

«А через пізнання кімнати наповнюються усіляким маєтком цінним та приємним» (Прип. 24:4).

Згідно з Божим законом, сила для розуму й душі, як і для тіла, здобувається завдяки зусиллям. Саме вправи сприяють розвитку. Відповідно до цього закону Бог забезпечив у Своєму Слові засоби для розумового і духовного розвитку.

Біблія містить усі принципи, котрі необхідно розуміти людям, аби бути придатними для цього життя і життя прийдешнього. Ці принципи можуть зрозуміти всі. Жоден шанувальник її вчення не може прочитати навіть одного уривка з Біблії, не почерпнувши з нього якоїсь

цінної думки. Однак найцінніше повчання Біблії не здобувається нерегулярним, випадковим вивченням, без установлення зв'язку між різними її частинами. Велика система біблійної Істини не представлена таким чином, щоб її міг збагнути квапливий або неуважний читач. Багато її скарбів залягають глибоко під поверхнею, їх можна здобути тільки завдяки старанному дослідженню та постійним зусиллям. Істини, що складають одне велике ціле, потрібно шукати і збирати, керуючись принципом: «Трохи тут, трохи там» (Ісаї 28:10).

Якщо їх досліджувати і порівнювати таким чином, вони виявляються абсолютно відповідними одна одній. Кожне з Євангелій є доповненням до інших, кожне пророцтво – поясненням іншого, кожна істина – розвитком якоїсь іншої. Євангеліє роз'яснює прообрази єврейської системи. Кожний принцип у Слові Божому має своє місце, кожний факт – своє значення. І вся структура за своїм задумом і виконанням свідчить про її Автора. Жоден розум, окрім Безмежного, не зміг би задумати і створити таку структуру.

У пошуках різних частин та в дослідженні їхнього взаємозв'язку найвищі здібності людського розуму спонукувані до інтенсивної праці. Ніхто не може займатися таким дослідженням, не розвиваючи при цьому розумової сили.

Користь, яку приносить розуму дослідження Біблії, полягає не лише в пошуках істин та їх порівнянні. Вона полягає також у докладанні зусиль для розуміння пред-

ставлених тем. Розум, зайнятий тільки буденними справами, стає карликовим, ослабленим. Якщо його ніколи не обтяжувати прагненням збагнути величні далекосяжні істини, він згодом втрачає здатність розвиватися. Ніщо інше, крім дослідження Слова Божого, не може бути кращою гарантією від такого виродження та кращим стимулом для розвитку. Як засіб інтелектуального виховання Біблія є ефективнішою за будь-яку іншу книгу та всі разом узяті. Велич її тем, благородна простота її висловлювань, краса її образів як ніщо інше оживляють і підносять думки. Жодне інше дослідження не може наділити такою розумовою силою, як зусилля, докладені з метою збагнути дивовижні істини одкровення. Розум, який таким чином контактує з думками Безмежного, не може не розширитися та не зміцнитися.

А для розвитку духовної природи Біблія володіє навіть ще більшою силою. Людина, створена для спілкування з Богом, може по-справжньому прожити життя і розвинути здібності лише в такому спілкуванні. Створена для того, щоб знаходити в Богові найвищу радість, вона ні в чому іншому не може знайти те, що заспокоює палкі бажання серця, задовольняє голод і спрагу душі. Хто щиро і старанно досліджує Слово Боже, прагнучи зрозуміти його істини, той буде приведений у спілкування з його Автором, і для можливостей його розвитку не існує жодних меж, окрім його власного вибору.

Володіючи широким розмаїттям стилів і тем, Біблія має те, що може зацікавити будь-який розум і про-

мовляти до будь-якого серця. На її сторінках можна знайти найстародавнішу історію, правдивий життєпис, принципи урядування державою, регулювання сімейних відносин – принципи, рівних яким ніколи не створила б людська мудрість. Біблія містить найглибшу філософію та найбільш милозвучну й піднесену, найбільш палку й зворушливу поезію. Навіть з такої точки зору цінність біблійних Писань незмірно вища за твори будь-якого людського автора, проте безмежно ширші й цінніші вони з точки зору їхнього відношення до величної центральної думки. У світлі цієї думки кожна тема набуває нового значення. В істинах, викладених найпростішим способом, містяться принципи, котрі високі, як небо, і сягають вічності.

Центральна тема Біблії, навколо якої групуються всі інші теми, – План викуплення, відновлення в людській душі Божого образу. Від першого натяку на надію в проголошеному в Едемі вироку і до останньої славної обітниці в книзі Об'явлення: «І побачать Його обличчя, а Його ім'я на їхніх чолах» (Об'явл. 22:4), – основною метою кожної книги і кожного уривка Біблії є розкриття цієї чудової теми – піднесення людини силою Бога, Котрий «дає нам перемогу через Господа нашого Ісуса Христа» (1 Кор. 15:57).

Хто прийнявся цією думкою, той має перед собою безмежне поле для дослідження. У нього є ключ, який відімкне йому всю скарбницю Слова Божого.

Наука викуплення – це наука всіх наук; наука, котру вивчають ангели й усі розумні істоти безгрішних світів; наука, на яку звернена увага нашого Господа і Спасителя; наука, котра входить у намір, зароджений розумом Безмежного, і котра «споконвіку замовчувалася» (Римл. 16:25); наука, яку вивчатимуть Божі викуплені впродовж нескінченних віків. Це найвища наука, до якої тільки може бути залучена людина. Як жодна інша наука, вона оживляє розум та підносить душу.

«Користь пізнання у *тому*, що мудрість життя зберігає тому, хто має її». «Слова, які Я вам сказав, – говорить Ісус, – є дух і життя». «Вічне життя є те, щоб знали Тебе, єдиного істинного Бога, і Того, Кого Ти послав, – Ісуса Христа» (Екл. 7:12; Івана 6:63; 17:3).

У Слові Божому міститься творча енергія, яка викликала до існування світи. Це Слово наділяє силою, породжує життя. Кожне повеління – обітниця; прийняте волею, прийняте в душу, воно несе із собою життя Безмежного. Воно перетворює єство, відтворює душу за образом Божим.

Передане в такий спосіб життя таким же чином і підтримується. «Кожним словом, що виходить з Божих уст... житиме людина» (Матв. 4:4).

Розум і душа будуються з того, чим живляться, і нам необхідно визначити, чим вони живитимуться. Кожен має можливість вибирати теми, котрі займатимуть думки та формуватимуть характер. Про кожну людину, котра має перевагу доступу до Писання,

Бог каже: «Я можу йому написати Закон Свій» (Осія 8:12). «Покликуй до Мене – і тобі відповім, і тобі розповім про велике та незрозуміле, чого ти не знаєш!» (Єрем. 33:3).

Маючи в руках Слово Боже, кожна людина, куди б не закинула її доля, може при бажанні підтримувати таке спілкування. На його сторінках вона може розмовляти з найшляхетнішими, найкращими представниками людського роду та прислухатися до голосу Відвічного, що промовляє до людей. Роздумуючи над темами, які «бажають побачити ангели» (1 Петра 1:12), людина може перебувати в їхньому товаристві. Вона може йти слідами небесного Вчителя і слухати Його слова, коли Він навчав на горі, у долині чи на морі. Вона може жити в цьому світі в атмосфері Неба, передаючи стражденням, спокушуваним мешканцям Землі думки надії та прагнення до святості і сама дедалі тісніше спілкуючись із Невидимим (подібно до мужа, котрий у давні часи ходив з Богом, усе ближче й ближче приступаючи до порогу вічного світу), доки не відкриються брами і вона не ввійде туди. Там людина не відчуватиме себе чужинцем. Голоси, що вітатимуть її, – це голоси святих, які були її невидимими друзями на Землі, ці голоси вона, ще перебуваючи тут, навчилася розпізнавати й любити. Хто з допомогою Слова Божого прожив у спілкуванні з Небом, той почуватиметься вдома в небесному товаристві.

Наука і Біблія

«Хто б із цього всього не пізнав, що Господня рука це вчинила?» (Йова 12:9).

Оскільки книга природи і книга об'явлення носять на собі печать одного і того ж видатного Розуму, між ними не може не існувати гармонії. Різноманітними методами й мовами вони свідчать про одні і ті ж великі істини. Наука завжди відкриває нові чудеса, проте зі своєї дослідницької праці вона не може представити нічого, що, за умови правильного розуміння, суперечило б Божественному одкровенню. Книга природи і писане Слово проливають світло одне на одне. Вони знайомлять нас із Богом, коли навчають певних істин із законів, через які Він діє.

Однак висновки, помилково зроблені зі спостережень за природою, призвели до хибної ідеї про конфлікт між наукою та одкровенням; тому в спробах узгодити останні приймалися такі тлумачення Святого Письма, котрі підривають і руйнують силу Божого Слова. Вважалося, що геологія суперечить буквальному тлумаченню оповіді Мойсея про творіння. Вона стверджує, що для еволюції Землі зі стану хаосу потрібні були мільйони років. З метою пристосувати Біблію до цього так званого відкриття науки було зроблено припущення, що дні творіння були тривалими невідзначеними періодами, які охоплювали тисячі, а то й мільйони років.

Такий висновок є абсолютно безпідставним. Біблійна оповідь не суперечить ані собі, ані вченню природи. Про перший день творіння написано: «І був вечір, і був ранок, – день перший» (Бут. 1:5). По суті те ж саме сказано про кожний із шести днів тижня творіння. Кожен із цих відрізків часу богонатхнення Книга називає днем, що складається з вечора та ранку, як і кожний інший день від того часу. Ось Божественне свідчення щодо самого творіння: «Бо сказав Він – і сталося, наказав – і з'явилося» (Псал. 33:9). Для Того, Хто таким чином міг викликати до існування незлічені світи, скільки потрібно було б часу для утворення Землі з хаосу? Чи повинні ми спотворювати Його Слово, щоб пояснити Його діла?

Справді, знайдені в землі рештки свідчать про існування людей, тварин і рослин, значно більших за розмірами від будь-яких відомих сьогодні. Це розцінюється як доказ існування рослинного і тваринного світів ще до часу, описаного в Мойсеєвій оповіді. Але стосовно цього біблійна історія дає достатньо пояснень. Допотопний рослинний і тваринний світ значно перевершував світ, відомий нам. Під час Потопу поверхня Землі деформувалася, мали місце помітні зміни і повторно сформована земна кора зберігає багато доказів про колишнє життя. Величезні ліси, поховані в землі під час Потопу і згодом перетворені на вугілля, утворюють обширні вугільні басейни та містять запаси нафти, котрі служать для нашого комфорту і зручності.

Світло, пролите на всі ці факти, робить їх свідками, що мовчазно доводять правдивість Слова Божого.

Подібною до теорії еволюції Землі є теорія, яка долучає до висхідної лінії розвитку мікробів, молюсків і чотириногих еволюцію людини – славного вінця творіння.

Якщо прийняти до уваги можливості людини в дослідженні, короточасність її життя, вузькість сфери її діяльності, обмеженість її бачення, частоту і масштаби помилок в її висновках, особливо стосовно подій, котрі, як вважається, передували біблійній історії; якщо подумати про те, як часто гадані висновки науки переглядають або відкидають, з якою готовністю уявний період розвитку Землі час від часу збільшують або зменшують на мільйони років, як висунуті різними вченими теорії суперечать одна одній, – то чи погодимося ми (задля «переваги» вважати, що ми походимо від мікробів, молюсків та мавп) відкинути твердження Святого Письма, таке величне у своїй простоті: «Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (Бут. 1:27)? Чи відкинемо ми цей генеалогічний запис, більш достойний за будь-який із тих, якими дорожать при дворах царів: «Сина Адама – сина Бога»? (Луки 3:38).

Правильно сприйняті, як відкриття науки, так і життєві досвіди узгоджуються зі свідченням Святого Письма про постійну діяльність Бога в природі.

У записаному Неемією славослов'ї левити співали: «Ти Господь єдиний! Ти вчинив небо, небеса небес, і

все їхнє військо, землю та все, що на ній, моря та все, що в них, і Ти оживляєш їх усіх» (Неем. 9:6).

Що стосується нашої Землі, Святе Письмо звіщає, що справа творіння була завершена. «Діла Його були закінчені при створенні світу» (Євр. 4:3). Але сила Бога продовжує виявлятися в підтриманні Його створінь. Пульс б'ється і дихання не припиняється не тому, що колись приведений у дію механізм продовжує працювати завдяки власній, притаманній йому енергії. Кожний подих, кожен удар серця – це свідчення про турботу Того, у Кому ми живемо, рухаємося та існуємо. Від найменшої комахи до людини кожна жива істота щодня залежить від Його провидіння.

«Вони всі чекають Тебе... Даєш їм – збирають вони, руку Свою розкриваєш – добром насичаються. Ховаєш обличчя Своє – то вони перелякані, забираєш їм духа – вмирають вони, та й вертаються до свого пороку. Посилаєш Ти духа Свого – вони творяться, і Ти відновляєш обличчя землі» (Псал. 104:27-30).

«Він над порожнечою північ простяг, на нічому Він землю повісив. Він зав'язує воду в Своїх облаках, і не розбивається хмара під ними... На поверхні води Він зазначив межу аж до границі між світлом та темрявою. Стопи неба тремтять та страшаться від гніву Його. Він міццю Своєю в спокоює море... Своїм Духом Він небо прикрасив, рука Його в ньому створила втікаючого Скорпіона. Таж це все самі кінці дорogi Його, – бо ми тільки слабе шепотіння чували

про Нього, грім потуги ж Його – хто його зрозуміє?» (Йова 26:7-14).

«Господь – у бурі та в вихрі дорога Його, а хмара – від стіп Його курява» (Наума 1:3).

Могутня сила, що діє в усій природі і все підтримує, – це не просто (як стверджують деякі вчені мужі) усюди присутній принцип, енергія, яка все приводить у рух. Бог є Дух, однак Він – Особа, оскільки людина була створена за Його образом. Як особистісна Істота Бог відкрив Себе у Своему Сині. Ісус, сяйво слави Отця та «образ Його сутності» (Євр. 1:3), перебував на Землі в образі людини. Як особистісний Спаситель Він прийшов у світ. Як особистісний Спаситель Він здійснює заступницьке служіння в небесних дворах. Перед Божим престолом задля нас служить «ніби Син Людський» (Дан. 7:13).

Апостол Павло під натхненням Святого Духа писав про Христа: «Усе через Нього і для Нього створене. Він – раніш усього, і все існує в Ньому» (Колос. 1:16, 17). Руки, котрі підтримують світи в просторі, порядок і невтомну діяльність усього в Божому Всесвіті, – це руки, котрі заради нас були прибиті до хреста.

Велич Бога незбагненна для нас. «Господь – престол Його на небесах» (Псал. 11:4). Однак Своїм Духом Він присутній усюди. Він близько знайомий з усім творивом Своїх рук і виявляє особисту зацікавленість у ньому.

«Хто подібний до Господа, нашого Бога, що мешкає на висоті, та знижується, щоб побачити те, що на небесах і на землі?»

«Куди я від Духа Твого піду, і куди я втечу від Твого лиця?

Якщо я на небо зійду, – то Ти там, або постелюся в шеолі – ось Ти!» (див. Псал. 139:8; Йова 26:6)

«Понесуся на крилах зірниці, спочину я на кінці моря, – то рука Твоя й там попровадить мене, і мене буде тримати правиця Твоя!» (Псал. 113:5,6; 139:7-10).

«Ти знаєш сидіння моє та вставання моє, думку мою розумієш здалека. Дорогу мою та лежання моє виміряєш, і Ти всі путі мої знаєш... Оточив Ти мене ззаду й спереду, і руку Свою надо мною поклав. Дивне знання над моє розуміння, високе воно, – я його не подолаю!» (Псал. 139:2-6).

Це Творець усього встановив чудову пристосованість засобів для досягнення мети та задоволення потреб. Саме Він передбачив, аби в матеріальному світі здійснювалося кожне закладене Ним бажання. Це Він створив людську душу з її здатністю пізнавати й любити. І Йому не властиво залишати потреби душі не вдоволеними. Жодне невидиме, невідчутне начало, жодна безособова сутність чи просто абстрактна ідея не можуть задовольнити потреб і прагнень людей у цьому житті боротьби з гріхом, житті смутку та болю. Недостатньо вірити в закон та силу, у те, що позбавлене співчуття і ніколи не чує крику про допомогу. Нам потрібно знати, що є всемогутня рука, яка підтримує нас, вічний Друг, Який жаліє нас. Нам необхідно стиснути цю теплу руку, довіритися серцю,

сповненому ніжності. Саме таким Бог відкриває Себе у Своєму Слові.

Той, хто глибоко досліджує таємниці природи, якнайповніше усвідомить власні неосвіченість і слабкість. Він зрозуміє, що існують глибини й висоти, яких не може досягнути, таємниці, в які не може проникнути; він збагне, що перед ним простягаються широкі незаймані простори Істини. Він буде готовий визнати разом з Ньютоном: «Я видаюся собі дитиною, що шукає на морському березі камінці й мушлі, тоді як переді мною лежить великий невідкритий океан істини».

Найсерйозніші дослідники науки змушені визнати, що в природі діє безмежна сила. Проте для позбавленого допомоги людського розуму вчення природи не може не бути суперечливим і сповненим розчарування. Тільки у світлі одкровення воно може бути правильно прочитаним. «Вірою розуміємо» (Євр. 11:3).

«На початку Бог» (Бут. 1:1). Тільки тут допитливий розум, линуци, як той голуб до ковчега, може знайти спокій. Угорі, унизу, навкруги перебуває Безмежна любов, звершуючи все, щоб «наповнити міццю кожне бажання до добра» (2 Сол. 1:11).

«Тож Його невидиме від створення світу через творіння стає зрозумілим, – Його вічна сила і Божественність» (Римл. 1:20). Але його свідчення можна зрозуміти лише з допомогою Божественного Вчителя. «Бо хто з людей знає те, що є в людині, крім духа людини,

який живе в ній? Так само й Божого ніхто не пізнав, хіба тільки Дух Божий» (1 Кор. 2:11).

«Коли ж прийде Він, Дух істини, то поведе вас до повної істини» (Івана 16:13). Тільки з допомогою того Духа, Котрий на початку «ширив над поверхнею води», того Слова, Котрим «усе було створене», того справжнього Світа, яке «освічує кожну людину, що приходить у світ», свідчення науки може бути правильно витлумачене. Тільки під їхнім керівництвом можна розпізнати найглибші істини науки.

Тільки під керівництвом Усезнаючого ми зможемо, досліджуючи Його діла, мати ті самі думки, що й у Христі Ісусі.

Ділові принципи і методи

*«Хто в невинності ходить, той ходить безпечно»
(Прип. 10:9).*

Не існує жодної галузі легітимної діяльності, для котрої Біблія не дала б суттєвих порад. Її принципи старанності, чесності, ощадливості, стриманості, моральної чистоти – це секрет справжнього успіху. Ці принципи, викладені в книзі Приповістей, являють собою скарбницю практичної мудрості. Де може комерсант, ремісник, керівник будь-якого відділу знайти для себе та своїх працівників кращі правила за ті, що містяться в словах мудреця:

«Ти бачив людину, моторну в занятті своїм? Вона перед царями *спокійно* стоятиме» (Прип. 22:29).

«Кожна праця приносить достаток, але праця уст в недостаток веде» (Прип. 14:23).

«Пожадає душа лінюха, та даремно». «П'яниця і жерун збідніють, а сонливий одягне лахміття» (Прип. 13:4; 23:21).

«Виявляє обмовник таємне, а ти не втручайся до того, легко хто розтулює уста свої» (Прип. 20:19).

«Хто слова свої стримує, той знає пізнання», але «кожний глупак вибухає» (Прип. 17:27; 20:3).

«На стежку безбожних не йди», «чи буде людина ходити по вугіллю розпаленому, і не попаляться ноги її?» (Прип. 4:14; 6:28).

«Хто з мудрими ходить, той мудрим стає» (Прип. 13:20).

«Є приятель, більше від брата прив'язаний» (Прип. 18:24).

Усе коло наших обов'язків щодо ближніх охоплюють слова Христа: «Усе, що тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, так чиніть їм і ви» (Матв. 7:12).

Скільки людей могли б уникнути фінансової невдачі і краху, якби прислухалися до застережень, так часто повторюваних та наголошуваних у Святому Письмі:

«Хто спішно збагачується, непокараним той не залишиться» (Прип. 28:20).

«Багатство, заскоро здобує, – поменшується, хто ж збирає помалу – примножує» (Прип. 13:11).

«Набування майна язиком неправдивим – це скороминуща марнота шукаючих смерті» (Прип. 21:6).

«Боржник – раб позичальника» (Прип. 22:7).

«Зле робить, як хто за чужого поручується, хто ж поруку ненавидить, той безпечний» (Прип. 11:15).

«Не пересувай вікової границі, і не входь на сирітські поля, бо їхній Визволитель міцний, – Він за справу їхню буде судитись з тобою!» «Хто тисне убогого, щоб собі збагатитись, і хто багачеві дає, – той певно збідніє». «Хто яму копає, той в неї впаде, а хто котить каміння – на нього воно повертається» (Прип. 23:10, 11; 22:16; 26:27).

Це принципи, з якими пов'язаний добробут суспільства, світських та релігійних спільнот. Саме ці принципи убезпечують майно і життя. Усім, що уможливорює довір'я та співпрацю, світ завдячує Божому Запові, котрий даний у Божому Слові і рядки котрого, хоч часто майже непомітні і стерті, усе ще можна розпізнати в людських серцях.

Слова псалмиста: «Ліпший для мене Закон Твоїх уст, аніж тисячі золота й срібла» (Псал. 119:72) – це твердження, правдиве не тільки з релігійної точки зору. Воно констатує абсолютну істину, визнану діловим світом. Навіть у цей вік з його пристрастю до добування грошей, коли конкуренція така жорстока, а методи такі безпринципні, усе ще залишається широко визнаним факт, що для молодого людини, котра починає життя, чесність, старанність, стриманість, моральна

чистота й ощадливість є кращим капіталом, ніж звичайні гроші, скільки б їх не було.

Однак навіть серед людей, котрі цінують такі якості, вважаючи Біблію їхнім джерелом, мало хто визнає принцип, від якого залежать ці якості.

В основі ділової чесності і справжнього успіху лежить визнання Божого права на власність. Творець усього – ось справжній Господар. Ми – Його управителі. Усе, що ми маємо, Він довірив нам, аби ми використовували відповідно до Його вказівки.

Цей обов'язок лежить на кожній людині. Він стосується всієї сфери діяльності людини. Незалежно від того, визнаємо це, чи ні, ми є управителями, котрих Бог забезпечив талантами і здібностями та помістив у світі, щоб ми виконували призначену Ним справу.

«Кожному його діло» (Марка 13:34) дане, діло, до якого він має здібності, діло, результатом якого буде найбільше добро для нього, його ближніх та найбільша слава для Бога.

Таким чином наше заняття або покликання є частиною великого Божого плану, і доки воно звершується згідно з Його волею, Він Сам відповідальний за результати. «Бо ми є Божими співпрацівниками» (1 Кор. 3:9). З нашого боку вимагається повна узгодженість з Його вказівками. Отже, не залишається місця для тривоги і занепокоєння. Вимагається старанність, вірність, уважність, ощадливість, обачність. Кожна здібність має бути використана повною мірою. Але по-

кладатися ми будемо не на успішний результат наших зусиль, а на обітницю Божу. Слово, котре годувало Ізраїль у пустелі та підтримувало Іллю в час голоду, володіє такою ж силою і сьогодні. «Тож не журіться і не говоріть: Що будемо їсти? Або: Що будемо пити?.. Шукайте перш за все Царства Божого і Його праведності, а це все вам додасться» (Матв. 6:31-33).

Той, Хто дає людям силу набувати багатство, долучає до цього дару і обов'язок. З усього, що ми набуваємо, Він претендує на певну частку. Десятина належить Господу. «А всяка десятина з землі, з насіння землі, з плоду дерева», «всяка десятина худоби великої та худоби дрібної... – буде святість для Господа» (Левит 27:30, 32). Обітниця, дана Яковом у Бет-Елі, указує, на що поширюється обов'язок: «І зо всього, що даси Ти мені, – сказав він, – дам десятину Тобі» (Бут. 28:22).

«Принесіть же ви всю десятину до дому скарбниці» (Мал. 3:10) – це Боже повеління. Це не заклик до вдячності чи щедрості, це справа істинної чесності. Десятина – Господня, і Він велить нам повертати Йому те, що належить Йому.

«Від управителів вимагається, щоб кожний був вірний» (1 Кор. 4:2). Якщо чесність є суттєво важливим принципом ділового життя, то чи не повинні ми визнавати, що наш обов'язок щодо Бога лежить в основі всіх інших?

Що стосується нашого управління, то на нас покладається обов'язок не тільки щодо Бога, а й щодо люди-

ни. Кожна людина в боргу перед безмежною любов'ю Викупителя за дар життя. Їжа, одяг, житло, тіло, розум, душа – це все надбання Його крові. Обов'язком вдячності і служіння, покладеним таким чином на нас, Христос пов'язав нас із нашими ближніми. Він велить нам: «Любов'ю служіть один одному» (Гал. 5:13). «Те, що зробили одному з Моїх найменших братів, ви зробили Мені» (Матв. 25:40).

«Я боржник, – стверджує Павло, – перед греками і варварами, мудрими і немудрими» (Римл. 1:14). Це стосується і нас. Усе, що робить наше життя більш благословенним за життя інших людей, покладає на нас обов'язок щодо кожної людини, котрій ми можемо допомогти.

Ці істини необхідно втілювати в усі аспекти життя. Речі, які ми маємо у своєму розпорядженні, не є нашими власними, тому, випускаючи цей факт з уваги, ми ніколи не будемо в безпеці. Ми – лише управителі, і від виконання нашого обов'язку як щодо Бога, так і щодо людини залежить добробут наших ближніх, а також наша власна доля в цьому житті та житті прийдешньому.

«Дехто щедро дає, та ще додається йому, а дехто ховає над міру, та тільки бідніє». «Хліб свій пускай по воді, бо по багатьох днях знов знайдеш його». «Душа, яка благословляє, насичена буде, а хто поїть інших, – напоений буде і він» (Прип. 11:24, 25; Екл. 11:1).

«Не мордуйся, щоб мати багатство, – відступися від думки своєї про це, – свої очі ти звернеш на нього, – й

нема вже його: бо конче змайструє воно собі крила, і полетить, мов орел той, до неба» (Прип. 23:4, 5).

«Давайте – і дасться вам; міру добру, натоптану, струснуту й переповнену дадуть вам у поділ. Бо якою мірою ви міряєте, такою ж відміряється вам» (Луки 6:38).

«Шануй Господа із маєтку свого, і з початку всіх плодів своїх, – і будуть комори твої переповнені ситістю, а чавила твої будуть переливатись вином молодим!» (Прип. 3:9, 10).

«Принесіть же ви всю десятину до дому скарбниці, щоб страва була в Моїм храмі, і тим Мене випробуйте, – промовляє Господь Саваот: чи небесних отворів вам не відчиню, та не виллю вам благословення аж надмір? І ради вас насварю Я все те, що жере, і воно не понищить вам земного плоду, і не заб'є винограду вам на полі... І будуть всі люди вважати вас блаженними, бо будете ви любим Краєм» (Мал. 3:10-12).

«Якщо будете ходити згідно з постановами Моїми, а заповідей Моїх будете додержувати й будете виконувати їх, то дам ваші дощі в їхнім часі, і земля дасть свій урожай, а польове дерево дасть плід свій. І молочення досягне вам виноградообрання, а виноградообрання досягне сіяння, і ви будете їсти хліб свій досита, і будете сидіти безпечно у вашому Краї. І дам мир у Краю... і ніхто не вчинить, щоб ви тремтіли» (Левит 26:3-6).

«Правосуддя жадайте, карайте грабіжника, дайте суд сироті, за вдову заступайтесь!» (Ісаї 1:17).

«Блаженний, хто дбає про вбогого, – в день нещастя Господь порятує його! Господь берегтиме його та його оживлятиме, буде блаженний такий на землі, і Він не видасть його на поталу його ворогам!» (Псал. 41:2, 3).

«Хто милостивий до вбогого, той позичає для Господа, і чин його Він надолужить йому» (Прип. 19:17).

Людина, котра здійснює таку інвестицію, накопичує подвійний скарб. Окрім того скарбу, який їй доведеться в кінці залишити (як би мудро вона не набувала його), вона накопичує багатство для вічності – скарб характеру, найцінніший здобуток Землі та Неба.

Чесність у ділових відносинах

«Знає Господь дні невинних, а їхня спадщина пробуде навіки, за лихоліття не будуть вони посоромлені, і за днів голоду ситими будуть» (Псал. 37:18, 19).

«Той, хто в невинності ходить, і праведність чинить, і правду говорить у серці своїм... присягає, для себе хоча б і на зло, – і дотримує», «хто бридиться зиском насилля, хто долоні свої випорожнює, щоб хабара не тримати... і зажмурює свої очі, щоб не бачити зла, – той перебуватиме на високосях... його хліб буде даний йому, вода йому завжди запевнена! Твої очі побачать Царя в Його пишній красі, будуть бачити землю далеку» (Псал. 15:2-4; Ісаї 33:15-17).

Бог у Своєму Слові змальовує процвітаючу людину, життя котрої було успішним у повному розумінні цьо-

го слова, людину, котру із захопленням ушановували Небо і Земля. Йов сам розповідає про себе:

«Як був я за днів тих своєї *погожої* осени, коли Божа милість була над наметом моїм, коли Всемогутній зо мною ще був, а навколо мене – мої діти... Коли я виходив до брами при місті, і ставив на площі сидіння своє, як *тільки* вбачали мене юнаки – то ховались, а старші вставали й стояли, зверхники стримували свою мову та клали долоню на уста свої... Бо *яке* ухо чуло про мене, то звало блаженним мене, і *яке* око бачило, то свідкувало за мене, – бо я рятував бідаря, що про *поміч* кричав, і сироту та безпомічного. Благословення гинучого на мене приходило, а серце вдовиці чинив я співаючим! Зодягавсь я у праведність, і вона зодягала мене, немов плащ та завій було право моє. Очима я був для сліпого, а кривому – ногами я був. Бідарям я був батьком, суперечку ж, якої не знав, я досліджував».

«Чужинець на вулиці не ночував, – я двері свої відчиняв подорожньому».

«Мене слухалися й дожидали... та світла обличчя мого не гасили. Вибирав я дорогу для них і сидів на чолі, і пробував, немов цар той у війську, коли тішить засмучених він!» (Йова 29:4-16; 31:32; 29:21-25).

«Благословення Господнє – воно збагачує, і смутку воно не приносить з собою» (Прип. 10:22).

«Зо мною багатство та слава, – проголошує Мудрість, – тривалий маєток та правда» (Прип. 8:18).

У Біблії показаний також результат відступлення від правильних принципів у наших відносинах як з Богом, так і одне з одним. Бог каже тим, кому довірені Його дари, але котрі байдужі до Його вимог:

«Зверніть ваше серце до ваших доріг! Багато ви сієте, та збираєте мало, їсте, – та не насичуєтеся, п'єте – та не напиваєтеся, зодягаєтеся – та не тепло вам, а той, хто заробляє, заробляє для дірявого гаманця... Звертаєтесь до численного, та *виходить* ось мало, і що приносите в дім, то розвіюю те». « Приходив, *бувало*, до копиці *набирати* двадцять мір, а було *тільки* десять, приходив до чавила набрати п'ятдесят мір, а було двадцять. «За що? питає Господь Саваот. – За храм Мій, що збурений він».

«Чи Бога людина обманить? Мене ж ви обманюєте, ще й говорите: “Чим ми Тебе обманили?” – Десятиною та приносами!»

«Тому-то над вами затрималось небо давати росу, а земля урожай свій задержала» (Огія 1:5-9; 2:16; Мал. 3:8; Огія 1:10).

«Тому, що нужденного топчете ви... ви набудували будинків із каменя тесаного, то сидіти не будете в них; понасаджували винограду улюбленого, та не будете пити із нього вина!» «Пошле Господь на тебе прокляття, і замішання, і нещастя на всякий почин твоєї руки». «Сини твої та дочки твої будуть віддані іншому..., а очі твої будуть бачити й гинути за ними цілий день, а твоя рука не матиме сили» (Амоса 5:11; П. Зак. 28:20, 32).

«Той, хто багатство набув, та неправдою: він покине його в половині днів своїх, і стане безумним при своєму кінці» (Єрем. 17:11).

Усі фінансові рахунки, подробиці кожної ділової операції ретельно розглядаються невидимими аудиторами, представниками Того, Хто ніколи не йде на компроміс із несправедливістю, Хто ніколи не залишає непоміченим зло, ніколи не замовчує неправду.

«Якщо ти побачиш у краї якому утискування бідаря та порушення права та правди, не дивуйся тій речі, бо високий пильнує згори над високим, а над ними Всевишній». «Немає темноти, немає і темряви, де б злочинці сховались» (Екл. 5:7; Йова 34:22).

«Свої уста до неба підносять... та й кажуть: “Хіба Бог *те* знає, і чи має Всевишній відомість?”» «Оце ти робив, Я ж мовчав, і ти думав, що Я такий самий, як ти. Тому буду картати тебе, і викладу *все* перед очі твої!» (Псал. 73:9-11; 50:21).

«Знову підніс я свої очі, та й побачив, аж ось летить звій... Це те прокляття, що виходить на поверхню всієї землі. Бо кожен злодій буде безкарний згідно з тим, що з цього боку *звою написано*, і кожен, хто присягає *ложно*, буде безкарний згідно з тим, що з того боку *звою написано*. І привів Я його, *прокляття*, – говорить Господь Саваот, – і прийде воно до дому злодія, і до дому того, хто ложно присягає Йменням Моїм, і воно міцно осядеться в середині дому його, і вигубить його, і дерева його та каміння його» (Зах. 5:1-4).

Закон Божий виносить осуд кожному лиходієві. Він може не звертати уваги на цей голос, може намагатися заглушити його застереження, однак даремно. Осуд іде слідом за лиходієм. Він промовляє, руйнує його мир. Якщо не прислухатися до нього, він переслідуватиме до могили. Він свідчить проти нього на суді. Він, негасимий вогонь, пожирає, врешті-решт, душу і тіло.

«Бо яка користь людині, якщо придбає весь світ, але занапастить душу свою? Або що дасть людина взамін за душу свою?» (Марка 8:36, 37).

Це запитання вимагає уваги з боку кожного батька, кожного вчителя, кожного учня – кожної людини, молоді чи старшої. Жоден діловий проект чи план життя не може бути правильним, якщо охоплює тільки короткі роки теперішнього життя і не бере до уваги нескінченне майбутнє. Навчайте молодь враховувати вічні інтереси. Навчайте її обирати принципи та прагнути скарбів, які є неминущими, – збирати для себе «невичерпний скарб на небесах, де злодій не підкрадається, де міль не точить», набувати собі друзів «з мамони неправди», щоб коли вона зникне, вони прийняли б їх до «вічних осель» (Луки 12:33; 16:9).

Усі, хто так чинить, найкращим чином готуються до життя в цьому світі. Жодна людина не може збирати собі скарб на Небі, не виявляючи, що завдяки цьому її життя на Землі збагачується й облагороджується.

«Побожність на все корисна, бо має обітницю як теперішнього життя, так і майбутнього» (1 Тим. 4:8).

Біблійні життєписи

*«Які вірою перемогли царства,
чинили справедливість... одужали від недуги»
(Євр. 11:33, 34).*

Жодна інша частина Біблії не має більшої цінності для виховання, ніж життєписи. Ці життєписи відрізняються від усіх інших тим, що вони зображують життя абсолютно правдиво. Обмежений людський розум не спроможний витлумачити в усіх деталях учинки іншої людини. Жоден, крім Того, Хто читає серце і знає таємні спонукання мотивів та дій, не може абсолютно правдиво описати характер або відтворити істинну картину людського життя. Такий опис можна знайти тільки в Божому Слові.

Жодну істину Біблія не викладає більш чітко, ніж таку істину: наші вчинки – результат того, чим ми є. Життєві досвіди великою мірою є плодом наших думок і вчинків.

«Невинне прокляття не сповниться» (Прип. 26:2).

«Скажіть про праведного: Буде добре йому... Горе безбожному, зле, бо йому буде зроблений чин його рук!» (Ісаї 3:10, 11).

«Послухай, ти земле: Ось Я веду на народ цей лихе, плід їхніх думок» (Єрем. 6:19).

Це жахлива істина, і вона має глибоко закарбуватися в нашій свідомості. Кожний учинок діє на того, хто його звершує. Людина може навіть не усвідомлювати,

що зло, котре є прокляттям для її життя, – це плід її власного посіву. Однак навіть у такому разі ми не позбавлені надії.

Щоб здобути первородство, котре і так уже належало йому за Божою обітницею, Яків удався до обману і пожав жниво – ненависть брата. Упродовж двадцяти років вигнання його самого кривдили й обманювали, і врешті-решт він змушений був рятуватися втечею. Удруге він пожав своє жниво, коли злі риси його характеру почали проростати в його синах, – усе це достеменно картина відплати в людському житті.

Але Бог каже: «Бо ж не вічно Я буду судитись, і не завжди Я гніватись буду, бо дух з-від обличчя Мого зомлів би, та й душі, які Я вчинив. Я гнівався був за гріх користолюбства його, та й уразив його, заховав Я обличчя Своє й лютував, та пішов він, відступний, дорогою серця свого. Я бачив дороги його, і вздоровлю його, і його поведу й дам потіху для нього й для тих, що сумують із ним... Спокій, спокій далекому та близькому! говорить Господь, і вздоровлю його» (Ісаї 57:16-19).

Лихо не зламало Якова. Він розкався і намагався спокутувати заподіяну братові кривду. Коли ж йому загрожувала смерть від рук розгніваного Ісава, він шукав допомоги в Бога. «І боровся він з Ангелом, – та й переміг. Плакав він, і благав він Його». «І Він поблагословив його там» (Осія 12:5; Бут. 32:30). У силі Його могутності прощений підвівся вже не як той, що хитрістю зайняв місце свого брата, але як князь Божий.

Він здобув визволення не тільки від свого ображеного брата, а й від самого себе. Сила зла в його натурі була зламана, його характер зазнав перетворення.

Вечірньої пори засяло світло. Переглядаючи своє життя, Яків визнав Божу силу, яка підтримувала його: «Бог... пасе мене, відколи існую аж до цього дня, Ангел... рятує мене від усього лихого» (Бут. 48:15, 16).

Той самий досвід повторюється в житті синів Якова: гріх призводить до відплати, а покаєння приносить плід праведності – на життя.

Бог не скасовує Своїх законів, не діє всупереч їм. Він не знищує те, що зробив гріх, натомість перетворює. Завдяки Його благодаті прокляття обертається на благословення.

Серед синів Якова Левій був одним з найбільш жорстоких і мстивих, одним із двох найбільше винних у віроломному вбивстві мешканців Сихема. Характерні риси Левія, відображені в його нащадках, стягнули на них постанову Бога: «Поділю їх Я в Якові і їх розпорошу в Ізраїлі!» (Бут. 49:7). Але покаєння привело до реформи, і завдяки їхній вірності Богові під час відступництва інших племен прокляття перетворилося на знак найвищої честі.

«Господь відділив був Левієве плем'я, щоб носило ковчега Господнього заповіту, щоб стояло перед Господнім лицем, щоб служило Йому, і щоб благословляло Його Йменням». «Заповіт Мій з ним був для життя та для миру, і Я дав йому страх, і він налякався Мене,

та боявся перед Іменням Моїм. Закон правди в устах його був, і не знайшлась на губах його кривда, – у мирі й простоті ходив він зо Мною, і багато кого відвернув від вини» (П. Зак. 10:8; Мал. 2:5, 6).

Левити, призначені на служіння у святині, не отримали земельної спадщини; вони проживали разом у містах, відокремлених для їхнього користування, утримуючи себе з десятин, дарів і пожертвувань, посвячених на Боже служіння. Левити були вчителями народу, гостями на всіх їхніх святах, їх всюди шанували як слуг і представників Бога. Усьому народові було дане повеління: «Стережися, щоб не залишив ти Левита по всі дні на землі своїй». «Не було Левієві частки та спадку з братами. Господь – Він спадщина його» (П. Зак. 12:19; 10:9).

З вірою до перемоги

Істину: «...як у душі своїй він обраховує, такий є» (Прип. 23:7), підтверджує ще один приклад із життя Ізраїлю. Повернувшись з оглядин Ханаану, розвідники дали свій звіт на кордонах цього краю. Краса й родючість країни були випущені з уваги через страх перед труднощами, пов'язаними з її завоюванням. Їхню віру збентежили міста, обнесені мурами до небес, воїни-велетні, залізні колісниці. Забувши про Бога, натовп повторював висновок невірних розвідників: «Ми не зможемо ввійти до того народу, бо він сильніший за нас» (Чис. 13:31). Їхні слова вияви-

лися правдою. Вони не змогли ввійти і змарнували своє життя в пустелі.

Проте двоє з дванадцятьох, які оглядали край, міркували інакше. «Ми справді переможемо його» (Чис. 13:30) – наполягали вони, вважаючи Божу обітницю могутнішою за велетнів, укріплені міста й залізні колісничі. Для цих юнаків їхні слова справдилися. Хоч вони розділили зі своїми братами сорок років блукань, Калев та Ісус увійшли до Обіцяного Краю. Залишаючись мужнім серцем як і в той час, коли з воїнством Господнім він вирушив з Єгипту, Калев просив та отримав як свою частку фортецю велетнів. Божою силою він вигнав ханаанеян. Виноградники й оливні гаї, де ступала його нога, стали його власністю. Хоч боягузи і бунтівники загинули в пустелі, мужі віри спожили виноград Ешколу.

Жодна інша істина Біблії не висвітлена так чітко, як істина про небезпеку навіть одного відступлення від правди, – небезпеку як для грішника, так і для всіх, на кого може поширюватися його вплив. Приклад володіє дивовижною силою, і якщо він відображає лихі нахили нашої природи, то майже непереборний.

Найміцніший бастион пороку в нашому світі – не беззаконне життя розпусного грішника або деградованого покидька суспільства, а життя, яке видається цнотливим, сповненим чеснот, благородства та гідним пошани, однак в якому присутній один гріх, котрий плекають, один порок, котрому потурбують. Для душі,

що таємно бореться з якоюсь велетенською спокусою, тремтячи на самому краю прірви, такий приклад є одним з найсильніших спонукань до гріха. Якщо людина має високі поняття про життя, істину і честь, проте свідомо порушує одну Заповідь святого Божого Закону, вона перетворює свої шляхетні дари на спокусу до гріха. Таким чином геній, талант, співчуття, навіть щедрі, добрі діла можуть стати принадами сатани, які заманюють душі в прірву загибелі.

Ось чому Бог дав так багато прикладів, котрі показують результати навіть одного гріховного вчинку. Від сумної історії про той один гріх, який приніс смерть у світ і все наше горе з втратою Едему, до розповіді про того, хто за тридцять срібних монет продав Господа слави, біблійні життєписи рясніють прикладами, котрі неначе сигнальні застережні вогні встановлені на бічних стежках, що відводять від шляху життя.

Застереження міститься також в описах результатів навіть однієї поступки людській слабкості або омані, що є плодом втрати віри.

Один раз похитнувшись у вірі, Ілля перервав справу свого життя. Важким був тягар, який він ніс задля Ізраїлю, сумлінно застерігаючи народ від ідолопоклонства, і великою була його тривога, коли впродовж трьох з половиною років голоду він спостерігав і чекав хоча б якоїсь ознаки каяття. Один стояв він за Бога на горі Кармел. Силою віри ідолопоклонство було скинуте, і благословенний дощ свідчив про те, що на Ізраїль

чекало злиття рясних благословень. А потім утомлений та ослаблений Ілля рятувався втечею від погроз Єзавелі і на самоті в пустелі молився, прохаючи собі смерті. Його віра ослабла. Розпочату ним справу мав завершити не він. Бог звелів йому помазати в пророки іншого замість себе.

Але Бог відзначив щире, віддане служіння Свого слуги. Ілля не повинен був розчарованим і самотнім загинути в пустелі. Йому не судилося зійти в могилу, він мав бути піднесений Божими ангелами в присутність Його слави.

Ці життєписи відкривають: одного дня кожна людина зрозуміє, що гріх може принести тільки ганьбу і втрату, що невір'я означає невдачу, але Божа милість досягає найбільших глибин, а віра підносить покайну душу, долучаючи її до когорт синів Божих.

Уроки страждання

Усі, хто в цьому світі вірно служить Богові чи людині, отримують попередню підготовку в школі скорботи. Чим більше виявлене довір'я та чим вище служіння, тим ретельнішою є перевірка і суворішою школа.

Дослідіть життя Йосипа, Мойсея, Даниїла й Давида. Порівняйте досвід ранніх літ Давида і Соломона та поміркуйте над результатами.

В юні роки Давид був тісно пов'язаний із Саулом, і його перебування при царському дворі, його зв'язок із царською сім'єю дали йому змогу побачити турботи,

печалі й розгубленість, приховані під зовнішнім блиском та пишністю царської влади. Він бачив, наскільки неспроможна людська слава принести мир душі. Тому з полегшенням і радістю Давид повертався з царського двору до кошари й отар.

Змушений через заздрість Саула втекти до пустелі, позбавлений людської підтримки, Давид більше покладався на Бога. Непевність та неспокій життя в пустелі, пов'язана з ним постійна небезпека, необхідність частих втеч, характери людей, котрі сходилися до нього, – «кожен пригноблений, і кожен, хто був задовжений, і кожен огірчений в душі» (1 Сам. 22:2), – усе це особливо вимагало суворої самодисципліни. Ці досвіди сформували й розвинули вміння поводитися з людьми, співчуття до пригноблених і ненависть до несправедливості. За роки чекання і небезпеки Давид навчився знаходити в Богові свою розраду, свою підтримку, своє життя. Він зрозумів, що зможе тільки з допомогою сили Бога досягти престолу і тільки з Його мудрістю мудро правити. Саме завдяки підготовці в школі труднощів та смутку, Давид зміг сказати, що він «чинив суд та справедливість для всього народу свого» (2 Сам. 8:15), хоч пізніше це свідчення й було спотворене його великим гріхом.

Соломон у свої юні роки не пройшов тієї суворої школи, через яку пройшов у молодості Давид. Здавалося, що в обставинах, характері й житті він був привілейований понад усіх інших. Шляхетний у юнос-

ті, шляхетний у зрілому віці, улюблений свого Бога, Соломон розпочав царювання, яке вельми обіцяло процвітання і славу. Народи дивувалися знанню та проникливості мужа, котрому Бог дав мудрість. Але спричинена процвітанням гордість призвела до розділення з Богом. Залишивши радість від спілкування з Богом, Соломон почав шукати задоволення в чуттєвих насолодах. Ось що він каже про це: «Поробив я великі діла: поставив для себе дома, задля себе садив виноградники, запровадив для себе садки та гаї... Набував я для себе рабів та невольниць... Назбирав я собі також срібла та золота, і скарбів царів та провінцій, завів я собі співаків та співачок, і *всі*кі приємності людських синів, жінок – наложниць. І звеличувався я усе більше та більше, над усіх, що в Єрусалимі до мене були.... І всього, чого очі мої пожадали, я їм не відмовлював: я не стримував серця свого від жодної втіхи, бо тішилось серце моє від усякого труду мого... Та коли я звернувся до всіх своїх чинів, що їх поробили були мої руки, і до труду, що я потрудився був, роблячи, – й ось усе це марнота та ловлення вітру, і немає під сонцем нічого корисного! І звернувся я, щоб бачити мудрість, і безум, і дурощі. Бо що *зробить* людина, що прийде вона по царі? *Тільки те*, що вона вже зробила! І життя я зненавидів... І зненавидів я увесь свій труд, що під сонцем трудився я був» (Екл. 2:4-12, 17, 18).

На власному гіркому досвіді Соломон пересвідчився в марноті життя людини, яка шукає найвищого бла-

га в земних речах. Він споруджував вівтарі язичеським богам, аби переконатися в їхній неспроможності дати спокій душі.

У пізній період свого життя, стомившись і не вгамувавши спраги з розбитих земних водоймищ, Соломон повернувся, щоб напиться із джерела життя. Під натхненням Духа він записав для прийдешніх поколінь історію своїх змарнованих літ з її застережними уроками. І хоч із посіяного ним насіння його народ пожинав жниво зла, справа життя Соломона не була повністю змарнована. Для нього школа страждання нарешті зробила свою справу.

Із таким світанком життя, яким славним міг бути його полудень, якби Соломон у своїй юності засвоїв урок, якого інших навчило страждання.

Випробування Йова

Для людей, котрі люблять Бога, котрі «покликані за Його передбаченням» (Римл. 8:28), біблійний життєпис містить ще більш високий урок служіння скорботи. «Ви ж свідки Мої, – говорить Господь, – а Я Бог!» (Ісаї 43:12), – свідки того, що Він добрий і що доброта Його перевищує все. «Ми стали видовищем для світу, і для ангелів, і для людей» (1 Кор. 4:9).

Безкорисливість, принцип Божого Царства, – це принцип, який ненавидить сатана і заперечує вже саме його існування. Від початку великої боротьби він намагався довести, що Божі принципи діяльності

егоїстичні, і в цьому ж він звинувачує всіх, хто служить Богові. Справа Христа й усіх, хто носить Його Ім'я, полягає в тому, аби спростувати твердження сатани.

Ісус прийшов у людському тілі, щоб Своїм життям показати приклад безкорисливості. І всі, хто приймає цей принцип, повинні виявляти його в практичному житті, співпрацюючи з Господом. Обирати правду, тому що це правда, стояти за істину ціною страждання і жертви – «це спадщина Господніх рабів, а їхнє оправдання від Мене, говорить Господь» (Ісаї 54:17).

Біблія містить життєпис людини, котра жила в ранній період історії світу і стосовно котрої точилася розв'язана сатаною суперечка.

Ось яке свідчення про Йова, патріарха з країни Уц, дав Той, Хто досліджує серця: «Немає *такого*, як він, на землі: муж він невинний та праведний, що Бога боїться, а від злого втікає».

Проти цього мужа сатана висунув сповнене презирства звинувачення: «Чи ж Йов дармо боїться Бога? Чи ж Ти не забезпечив його, і дім його, і все, що його? Чин його рук Ти поблагословив... Але простягни тільки руку Свою, і доторкнися до всього, що його... доторкнись до костей його та до тіла його, – чи він не зневажить Тебе перед лицем Твоїм?»

Господь промовив до сатани: „Ось усе, що його, – у твоїй руці». «Ось він у руці твоїй, – тільки душу його бережи!»

Отримавши такий дозвіл, сатана знищив усе, чим володів Йов: отари й стада, слуг і служниць, синів та

дочок і «вдарив Йова злим гнояком від стопи ноги його аж до його черепа» (Йова 1:8-12; 2:5-7).

До чаші Йова додалася ще одна гіркота. Його друзі, вбачаючи в нещасті тільки відплату за гріх, пригнічували його скрушений обтяжений дух своїми звинуваченнями в неправедних учинках.

Хоч здавалося, що він залишений Небом і Землею, Йов зберігав тверду віру в Бога та свою непорочність. Переживаючи душевні муки і збентеження, він вигукував:

«Життя моє стало бридке для моєї душі».

«О, якби Ти в шеолі мене заховав, коли б Ти мене приховав, аж поки минеться Твій гнів. Коли б час Ти призначив мені, – та про мене згадав! (Йова 10:1; 14:13).

«Ось „гвалт!“ я кричу, та не відповідає ніхто, голошу, – та немає суду!.. Він стягнув з мене славу мою і вінця зняв мені з голови!

Мої ближні відстали, і забули про мене знайомі мої...

А кого я кохав – обернулись на мене...

Змилуйтеся надо мною, о, змилуйтеся надо мною ви, ближні мої, бо Божа рука доторкнулась мене!»...

О, якби-то я знав, де Його я знайду, то прийшов би до місця Його пробування!...

Та піду я на схід – і немає Його, а на захід удамся – Його не побачу, на півночі шукаю Його – й не вхоплю, збочу на південь – і не добачаю.

А Він знає дорогу, яка при мені, – хай би випробував Він мене, – мов те золото, вийду!»

«Ось, Він убиває мене, проте я надіятимусь».

«Та я знаю, що мій Викупитель живий, і останнього дня Він підійме із пороку цю шкіру мою, яка розпадається, і з тіла свого я Бога побачу, сам я побачу Його, й мої очі побачать, а не *очі чужі*» (Йова 19:7-21; 23:3-10; 13:15; 19:25-27).

По вірі Йова так і сталося з ним. «Хай би випробував Він мене, – сказав він, – мов те золото вийду!» (Йова 23:10). Саме так відбулося. Своєю витривалістю й терпінням він виправдав свій власний характер і таким чином характер Того, представником Котрого він був. «І Господь привернув Йова до першого стану... І помножив Господь усе, що Йов мав, удвоє... А Господь поблагословив останок днів Йова більше від початку його» (Йова 42:10-12).

В оповідях про тих, хто завдяки самозреченню став учасником Христових страждань, виділяються дві постаті – одна в Старому Завіті, а друга – в Новому, це Йонатан та Іван Хреститель

Народжений спадкоємцем престолу, однак, знаючи, що, згідно з Божественною постановою, він відсторонений від нього, Йонатан як найніжніший і найвірніший друг захищав життя Давида, свого суперника, наражаючи на небезпеку власне життя. Зберігаючи вірність батькові впродовж похмурих днів занепаду його влади, він врешті-решт загинув разом з ним. Ім'я

Йонатана високо цінує Небо, а на Землі воно свідчить про існування та силу безкорисливої любові.

Іван Хреститель, з'явившись як вісник Месії, збудив народ. Усюди слідом за ним ішли величезні юрби людей різних категорій та суспільного становища. Але коли прийшов Той, про Кого він свідчив, усе змінилося. Натопт пішов за Ісусом, а справа Івана, здавалося, швидко наближалася до свого завершення. Проте його віра не захиталася. «Йому належить зростати, – сказав він, – а мені – меншати» (Івана 3:30). Час минав, а царство, якого з такою впевненістю чекав Іван, не було встановлене. Перебуваючи в підземній в'язниці Ірода, позбавлений життєдайного повітря і свободи пустелі, він чекав і спостерігав.

Не було брязкання зброї та відчинення в'язниць, однак зцілення хворих, проповідкування Євангелія, духовне піднесення людських душ свідчили про місію Христа.

Перебуваючи самотньо у в'язниці, розуміючи, що його шлях подібний до шляху його Господа, Іван прийняв те, що було йому довірено, – стати причасником Христа в жертві. Небесні посланці супроводжували його до могили. Свідками його безкорисливого служіння стали розумні істоти Всесвіту, грішні та безгрішні.

Відтоді свідчення Іванового життя було підтримкою для страждальців у всіх поколіннях. У підземеллі, на ешафоті, на вогнищі чоловіки й жінки впродовж століть темряви зміцнювалися, згадуючи того, про кого

Христос сказав: «Не було між народженими від жінок більшого за Івана Хрестителя» (Матв. 11:11).

«І що ще скажу? Адже мені забракне часу, як розповідатиму про Гедеона, Варака, Самсона, Єфтая... Самуїла та про інших пророків, які вірою перемогли царства, чинили справедливість, одержали обітниці, замкнули лев'ячі пащі, згасили силу вогню, втекли від вістря меча, одужали від недуги, були сильними у війні, обернули до втечі полки чужинців.

Жінки одержували своїх померлих через воскресіння; інші були закатовані, не отримавши звільнення, щоб досягнути краще воскресіння. Ще інші зазнали знущань і побоїв, а також кайданів і ув'язнення. Їх каменували, перепилювали навіпіл, вони вмирили, зарубані мечем, тинялися в овечих і козячих шкурах – збідовані, знедолені, покривджені. Ті, яких світ не був гідний, тинялися в пустинях, у горах, у печерах, в земних яругах.

І всі вони, засвідчені вірою, не одержали обітниці, оскільки Бог передбачив для нас щось краще, щоб вони не без нас досягли завершення» (Євр. 11:32-40).

Поезія та пісня

«Співи для мене – Твої постанови у домі моєї мандрівки» (Псал. 119:54).

У Біблії містяться найстародавніші та найбільш піднесені поетичні рядки, відомі людині. Перш ніж про-

лунала пісня найдавнішого поета світу, пастир з Мідіанського краю записав Божі слова, звернені до Йова, – незрівнянні за величчю, поряд з якими тьмяніють найталановитіші витвори людського генія.

«Де ти був, коли землю основував Я?... І хто море воротами загородив, як воно виступало... коли хмари поклав Я за одіж йому, а імлу – за його пелюшки, і призначив йому Я границю Свою та поставив засува й ворота, і сказав: «Аж досі ти дійдеш, не далі, і тут ось межа твоїх хвиль гордовитих?»

Чи за своїх днів ти наказував ранкові? Чи досвітній зорі показав її місце?.. Чи ти сходив *коли* аж до морських джерел, і чи ти переходжувався дном безодні? Чи для тебе відкриті були брами смерті, і чи бачив ти брами смертельної тіні? Чи широкість землі ти оглянув? Розкажи, якщо знаєш це все! Де та дорога, що світло на ній пробуває? А темрява – де її місце?...

Чи доходив *коли* ти до схованок снігу, і схованки граду ти бачив?..

Якою дорогою ділиться вітер, розпорошується по землі вітерець?

Хто для зливи протоку провів, а для громовиці – дорожку, щоб дощити на землю безлюдну, на пустиню, в якій чоловіка нема, щоб пустиню та пущу насичувати, і щоб забезпечити вихід траві?»

«Чи зв'яжеш ти зав'язки Волосожару, чи розв'яжеш віжки в Оріона? Чи виведеш часу свого Зодіяка, чи Воза з синами його попроведиш?» (Йова 38:4-27; 38:31, 32).

Щоб відчутти красу поетичних виразів, прочитайте також опис весни в книзі Пісня над піснями:

«Бо оце проминула пора дощова, дощ ущух, перейшов собі він. Показались квітки на землі, пора соловейка настала, і голос горлиці в нашому краї лунає! Фіга випустила свої ранні плоди, і розцвілі виноградини пахощі видали. Уставай же, подруго моя, моя красна, й до мене ходи!» (П. Пісень 2:11-13).

Цим рядкам не поступається своєю красою виголошене проти його волі пророцтво Валаама про благословення Ізраїлю:

«Із Араму мене припровадив Балак, цар моавський, з гір сходу: Іди ж, прокляни мені Якова, а йди ж, скажи зло на Ізраїля! Що ж я буду того проклинати, що Бог не прокляв був його? І що ж буду казати зло на того, що гніву на нього не має Господь? Бо я бачу його з вершка скель, і з пагірків його оглядаю, – тож народ пробуває самотно, а серед людей не рахується»...

«Оце – я одержав наказа – поблагословити, і поблагословив Він, і я того не відверну! Не видно страждання між Яковом, і не за примітно нещастя в Ізраїлі, – з ним Господь, його Бог, а між ним – голосний крик *на славу* Царя!.. Бо нема ворожби поміж Яковом, і чарів нема між Ізраїлем, – тепер буде сказане Якову та Ізраїлеві, що Бог учинив».

«Це мова того, хто слухається Божих слів, хто бачить видіння Всемогутнього... Які, Якове, гарні намети твої, місця перебування твого, Ізраїлю! Вони розтяглися,

немов ті долини, немов ті садки понад річкою, вони як дерева алойні, що Господь насадив, як кедри над водами!»

«Мова того, хто слухається Божих слів і знає думку Всевишнього... Я бачу його, та не тепер, дивлюся на нього, та він не близький! Сходить зоря *он* від Якова, і підіймається берло з Ізраїля... І той запанує, хто з Якова» (Чис. 23:7-23; 24:4-6; 24:16-19).

Мелодія хвали – це атмосфера Неба, і коли Небо торкається Землі, лунає музика і пісня – «хвала і піснопіви» (Ісаї 51:3).

Бог з усмішкою дивився на щойно створену Землю, прекрасну й бездоганну, коли над нею «разом співали всі зорі поранні та радісний окрик здіймали всі Божі сини» (Йова 38:7). Так і людські серця в злагоді з Небом відгукалися на доброту Бога співом хвали. Багато подій в історії людства були пов'язані з піснею.

Найдавнішою піснею, записаною в Біблії з людських уст, є чудовий потік подяки від воїнства Ізраїльського біля Червоного моря:

«Я буду співати Господеві, бо дійсно звеличився Він – коня й верхівця його кинув до моря! Моя сила та пісня – Господь, і Він став на спасіння мені! Це мій Бог, – і прославлю Його, Він Бог батька мого, – і звеличу Його!..

Права рука Твоя, Господи, вславлена силою, правиця Твоя трощить ворога, Господи!.. Хто подібний Тобі серед богів, о Господи? Хто подібний Тобі, Препрославлений святістю? Ти в славі грізний, Чудотворче!..

Господь зацарює навіки-віків!.. Співайте для Господа, бо дійсно звеличився Він» (Вих. 15:1, 2, 6-11, 18-21).

Великі благословення були отримані у відповідь на спів хвали. Наведений нижче небагатослівний опис досвіду Ізраїлю під час його мандрувань пустелею містить урок, гідний наших роздумів.

«А звіди до Бееру. Це той Беер, що про нього сказав Господь до Мойсея: „Збери народ, і нехай Я дам їм воду”» (Чис. 21:16). «Тоді заспівав був Ізраїлю цю пісню:

„Піднесися, кринице, співайте про неї. Криниця, – вельможі копали її, її викопали народні достойники берлом, жезлами своїми”» (Чис. 21:17, 18).

Як часто в духовному житті повторюється ця історія! Як часто слова святої пісні розпечатують у душі джерела каяття, віри, надії, любові, радості!

З похвальними піснями військо Ізраїлю вирушило назустріч великому визволенню під керівництвом Йосафата. Йосафат отримав повідомлення про воєнну загрозу. «Прийшла на тебе сила-силенна, – говорилося в донесенні, – моавітяни та аммонітяни, а з ними деякі». «І злякався Йосафат, і постановив звернутися до Господа. І він проголосив піст на всю Юдею. І зібралися юдеяни просити *допомоги* від Господа, також поприходили зо всіх Юдиних міст просити Господа!» А Йосафат, ставши у дворі храму перед своїм народом, виливав душу в молитві, бажаючи про Божу обітницю та визнаючи безпорадність Ізраїлю. «Нема-бо в нас

сили перед цією силою-силенною, що приходить на нас, – сказав він, – і ми не знаємо, що зробимо, бо наші очі – на Тебе!» (2 Хронік 20:2, 1, 3, 4, 12).

Тоді на Яхазіїла, левита зійшов Дух Господній і він сказав: «Послухайте, весь Юдо й мешканці Єрусалиму та царю Йосафате! Так говорить до вас Господь: Не бійтеся та не жахайтеся перед цією силенною силою, бо не ваша ця війна, але Божа!.. Не вам воювати в цьому, – поставтеся й станьте, і побачите, що Господнє спасіння з вами... Не бійтеся й не жахайтеся, – узавтра виходьте перед них, а Господь буде з вами!» (2 Хронік 20:14-17).

«І повставали вони рано-вранці, і вийшли до пустині Текоя» (2 Хронік 20:20). Попереду війська йшли співаки, підносячи свої голоси у хвалі Богові – виславляючи Його за обіцяну перемогу.

Четвертого дня військо повернулося до Єрусалима з вантажем здобичі від своїх ворогів, заносючи в піснях хвалу за отриману перемогу.

З допомогою пісні Давид серед злигоднів свого мінливого життя підтримував зв'язок із Небом. З якою милозвучністю змальовують наступні слова пережиті ним в юності досвіди пастиря:

«Господь – то мій Пастир, *тому* в недостатку не буду, – на пасовиськах зелених оселить мене, на тихую воду мене запровадить!.. Коли я піду хоча б навіть долиною *смертної* темряви, то не буду боятися злого, бо Ти при мені, – Твоє жезло й Твій посох – вони мене втішать!» (Псал. 23:1-4).

У зрілому віці Давид, переслідуваний утікач, який знаходив притулок серед скель та пустельних печер, писав:

«Боже – Ти Бог мій, я шукаю від рання Тебе, душа моя прагне до Тебе, тужить тіло моє за Тобою в країні пустельній і вимученій без води... Став Ти на поміч для мене, в тіні ж Твоїх крил я співатиму!»

«Чого, душе моя, ти сумуєш, і чого ти в мені непокоїшся? Май надію на Бога, бо я Йому буду ще дякувати за спасіння Його, мого Бога!»

«Господь моє світло й спасіння моє, – кого буду боятись? Господь – то твердиня мого життя, – кого буду лякатись?» (Псал. 63:2-8; 42:12; 27:1).

Цією ж довірою дихають слова, написані тоді, коли Давид, скинутий з престолу, позбавлений корони цар, утікав з Єрусалима під час повстання Авесалома. Знесилений горем і втомою, він разом зі своїми людьми затримався біля Йордану, щоб перепочити кілька годин. Його розбудили, повідомивши про необхідність негайно тікати. Увесь той гурт чоловіків, жінок і малих дітей повинен був перейти в темряві через глибокий швидкий потік, бо слідом за ними рухалося військо сина-зрадника.

Тієї найпохмурішої години випробування Давид співав:

«Своїм голосом кличу до Господа, – і Він озветься зі святої Своєї гори. Я лягаю і сплю, і пробуджуюся, бо Господь підпирає мене, – і я не побоюся десяти тисяч

люду, які проти мене навколо отаборились!» (Псал. 3:5-7).

Після свого тяжкого гріха, переживаючи муки каяття й огиди до самого себе, він продовжував звертатися до Бога як до свого найкращого Друга:

«Помилуй мене, Боже, з великої милости Твоїї, і з великого милосердя Свого загладь беззаконня мої!.. Очисти ісопом мене, – і буду я чистий, обмий Ти мене – і я стану біліший від снігу» (Псал. 51:3-9).

За своє довге життя Давид не знайшов на Землі місця спокою. «Бо ми приходьки перед лицем Твоїм та чужинці, – говорив він, – як усі наші батьки! Наші дні на землі – мов та тінь і немає тривалого!» (1 Хронік 29:15).

«Бог для нас – охорона та сила, допомога в potrzeбах, що часто трапляються, тому не лякаємось ми, як трясеться земля, і коли гори зсуваються в серце морів!

Річка, – відноги її веселять місто Боже, найсвятіше із місць пробування Всевишнього. Бог серед нього, – нехай не хитається, Бог допоможе йому, коли ранок настане... З нами Господь Саваот, наша твердиня – Бог Яковів.

Бо Цей Бог – то наш Бог на вічні віки, Він буде провадити нас аж до смерті!» (Псал. 46:2, 3-8; 48:15).

Ісус із піснею зустрічав спокуси у Своему житті. Часто, коли лунали гострі, дошкульні слова, коли атмосфера навколо Нього ставала важкою і похмурою від незадоволення, недовір'я або гнітючого страху, тоді лунала Його пісня віри і святого підбадьорення.

Тієї останньої сумної ночі на Пасхальній вечері, коли Ісус мав вирушити назустріч зраді і смерті, Він підніс Свій голос у псалмі:

«Нехай буде благословення Господнє Ім'я відтепер і навіки! Від сходу сонця аж до заходу його – прославляйте Господнє Ім'я!»

«Люблю я Господа, бо Він почув голос мій у благаннях моїх, бо Він нахилив Своє ухо до мене, і я кликав у свої дні! Болі смерті мене оточили і знайшли мене муки шеолу, нещастя та смуток знайшов я! А я в Ім'я Господа кличу: “О Господи, визволи ж душу мою!” Господь милостивий та справедливий, і наш Бог милосердний! Пильнує Господь недосвідчених, – став я нужденний, та Він допоможе мені! Вернися, о душе моя, до свого відпочинку, бо Господь робить добре тобі, бо від смерті Ти визволив душу мою, від сльози – моє око, ногу мою від спотикання» (Псал. 113:2,3; 116:1-8).

У час останньої великої кризи Землі, коли пільма дедалі буде густішати, світло Боже яскраво сяятиме і пісня надії та віри лунатиме в найчистіших піднесених тонах.

«Того дня заспівають у Юдинім краї пісню таку: У нас сильне місто! Він чинить спасіння за мури й примурки. Відчиняйте ворота, і хай увійде люд праведний, хто вірність хоронить! Думку, оперту на Тебе, збережеш Ти у повнім спокої, бо на Тебе надію вона покладає. Надійтеся завжди на Господа, бо в Господі, в Господі вічна твердиня!» (Ісаї 26:1-4).

«І Господні викупленці *вернуться* та до Сіону зі співом увійдуть, і радість довічна на їхній голові! Веселість та радість осягнуть вони, а журба та зідхання втечуть!» (Ісаї 35:10).

«І вони поприходять, і будуть співати на вершині Сіону, і до добра до Господнього будуть горнутись, – до збіжжя, і до виноградного соку, і до оливи, і до молоді дрібної худоби та до товару великого! І стане душа їхня, немов той напоєний сад, і не відчують уже більше стомлення!» (Єрем. 31:12).

Сила пісні

Біблійна пісенна історія містить безліч вказівок щодо використання і благотворного впливу музики та співу. Призначення музики часто спотворюється, щоб служити цілям зла. Таким чином музика стає одним із найпривабливіших засобів спокуси. Але правильно використана, вона є дорогоцінним Божим даром, покликаним спрямовувати думки до високих благородних тем, надихати й підносити душу.

Як сини Ізраїлю, подорожуючи пустелею, підбадьорювали себе співом священних пісень, так Бог велить Своїм дітям сьогодні звеселяти свою життєву подорож. Існує мало більш ефективних способів закарбувати Його слова в пам'яті, ніж повторювати їх у пісні. І така пісня володіє дивовижною силою. Вона має силу підкоряти грубу, неотесану природу, оживляти думку, пробуджувати співчуття, сприяти злагодженості дій,

Таємниці Біблії

«Чи ти Божу глибінь дослідити?» (Йова 11:7).

Обмежений розум не може повністю збагнути характер та діла Безмежного. З допомогою дослідження ми не можемо знайти Бога. Як для найпотужнішого, найбільш високо розвинутого інтелекту, так і для найслабшого та найменш освіченого розуму ця свята Істота має залишатися зодягненою в таємницю. Але хоч «хмара та морок круг Нього, справедливість та право – підстава престолу Його» (Псал. 97:2). Ми можемо настільки збагнути Його ставлення до нас, наскільки здатні зрозуміти безмежну милість, поєднану з безмежною силою. Ми можемо осягнути Його задуми настільки, наскільки спроможні осягнути. А в тому, що перевищує наше розуміння, ми й надалі можемо довіряти всемогутній руці та серцю, сповненому любові.

Слово Боже, як і характер його Автора, містить таємниці, котрі ніколи не зможуть повністю збагнути обмежені істоти. Але в Біблії Бог дав достатньо доказів її Божественного авторитету і влади. Існування Самого Бога, Його характер, істинність Його Слова підтверджуються свідченням, яке апелює до нашого розуму, і цього свідчення є надміру. Щоправда, Він не усунув можливості сумніву; віра має опиратися на певні свідчення, а не на видимі прояви. Ті, хто хоче сумніватися, мають для цього можливість, але ті, хто бажає знати істину, знаходять достатньо підстав для віри.

відганяти гнітючий настрій та лихі передчуття, котрі позбавляють мужності та ослабляють сили.

Це один із найефективніших засобів впливу духовної істини на серце. Як часто, коли душа пригнічена й готова впасти у відчай, у пам'яті воскресає якийсь рядок зі Слова Божого – давно забуті слова з пісні дитинства, – і тоді спокуси втрачають свою силу, життя набуває нових значення й мети, мужність та радість передаються іншим душам!

Ніколи не слід випускати з уваги цінність пісні як засобу виховання. Нехай у домі лунає спів мелодійних чистих пісень, тоді в ньому поменшає осудливих слів та побільшає слів підбадьорення, надії й радості. Нехай спів звучить у школі, це наблизитиме учнів до Бога, до їхніх учителів та одне до одного.

Як частина релігійного служіння, спів такою ж мірою є актом поклоніння, як і молитва. Багато пісень фактично є молитвами. Якщо дитина навчена усвідомлювати це, вона буде більше думати про значення проспіваних слів і стане більш сприйнятливою до їхньої сили.

У той час як наш Викупитель веде нас до осяяного Божою славою порогу Безконечного, ми можемо вловлювати теми хвали й подяки в співі небесного хору навколо престолу. Коли наші земні домівки наповнюються відлунням ангельських пісень, серця наближаються до небесних співаків. Небесне спілкування починається на Землі. Тут ми засвоюємо лейтмотив небесної хвали.

Те, що ми не можемо розуміти таємниць Божого Провидіння, – не причина для сумнівів у Його Слові. У світі природи нас постійно оточують дива, непідвладні нашому розумінню. То ж чи повинні ми дивуватися, знаходячи і в духовному світі таємниці, котрих не можемо збагнути? Трудність полягає винятково в слабкості й обмеженості людського розуму.

Таємниці Біблії, такі далекі від того, аби бути аргументами проти неї, належать до числа найсильніших доказів її Божественного натхнення. Якби вона не містила інформації про Бога, а лише те, що ми здатні збагнути; якби обмежений розум міг досягнути Його велич і силу, Біблія не мала б тоді, як має зараз, безперечних доказів своєї Божественності. Велич її тем повинна вселяти віру в неї як у Слово Боже.

Біблія розкриває істину просто й адаптовано до потреб і прагнень людського серця, що дивує та зачаровує найбільш високо розвинутий розум, і водночас вона робить зрозумілим шлях життя для простих, менш освічених людей. «Не заблудить також нерозумний, як буде тією дорогою йти» (Ісаї 35:8). Жодна дитина не блукатиме на цьому шляху. Кожний тремтячий шукач зможе ходити в чистому і святому світлі. Однак ці найпростіше викладені істини торкаються тем високих, далекосяжних, безмежно ширших за можливості людського розуміння, – таємниць, які приховують Його славу, таємниць, які непідвладні розумові дослідника і водночас надихають щирого шукача істини вірою та

благоговінням. Чим більше ми досліджуємо Біблію, тим глибшим стає наше переконання, що вона – Слово живого Бога, і людський розум схиляється перед величчю Божественного одкровення.

Бог має намір, аби серйозному шукачеві постійно відкривалися істини Його Слова. Хоч «скрите... належить Господеві, нашому Богові», проте «відкрите – це наше й наших дітей» (П. Зак. 29:28 – *переклад І. Хоменка*). Думка про те, що певні частини Біблії неможливо зрозуміти, призвела до нехтування деякими з її найважливіших істин. Необхідно наголошувати і часто повторювати факт, що таємниці Біблії є такими не тому, що Бог бажав приховати істину, а тому, що наша слабкість і неосвіченість роблять нас неспроможними збагнути й цінувати істину. Причина цієї обмеженості не в намірі Божому, а в наших розумових можливостях. Бог бажає, щоб саме ті місця Писання, котрі часто залишаються поза увагою, бо їх вважають недоступними для розуміння, ми могли зрозуміти настільки, наскільки наш розум здатний осмислити їх. «Усе Писання богонатхненне», щоб ми були досконалі, на всяке добре діло готові (див. 2 Тим. 3:16, 17).

Жоден людський розум не може вичерпати навіть однієї істини або обітниць Біблії. Один бачить славу з однієї точки зору, інший – з іншої, однак ми здатні зауважити тільки проблиски. Повне саяво є за межами нашого бачення.

Розмірковуючи над великими темами Божого Слова, ми зазираємо до джерела, яке розширюється і поглиблюється під нашим уважним поглядом. Його ширина і глибина перевищують наше розуміння. Від споглядання наше бачення розширюється – перед нами простягається безмежне, безкрайне море.

Таке дослідження володіє животворчою силою. Розум і серце набувають нової сили, нового життя.

Цей досвід є найвищим доказом Божественного авторства Біблії. Ми приймаємо Слово Боже як поживу для душі подібно до того, як споживаємо хліб задля підкріплення тіла. Хліб задовольняє потребу нашої людської природи. З досвіду ми знаємо, що він сприяє творенню крові, кісток і мозку. Застосуйте це правило до Біблії. Коли її принципи справді стали складовими характеру, яким був результат? Які зміни відбулися в житті? «Давнє минуло, – ось стало все нове» (2 Кор. 5:17). З допомогою її сили чоловіки й жінки розірвали кайдани гріховної звички. Вони відмовилися від власного «я». Богохульник став шанобливим, пияк – тверезим, розпусник – цнотливим. Душі, що носили подобу сатани, були перетворені на образ Божий. Уже сама по собі така зміна – це чудо із чудес. Здійснене Словом перетворення – одна з найглибших таємниць Слова. Ми не здатні її зрозуміти, натомість можемо тільки вірити, що це, як сказано в Писанні, «Христос у вас, надія слави!» (Колос. 1:27).

Знання цієї таємниці дає ключ до кожної іншої таємниці. Воно відкриває для душі скарби Всесвіту, можливості необмеженого розвитку.

А цей розвиток здобувається шляхом постійного розкриття перед нами характеру Бога – слави і таємниці писаного Слова. Якби ми могли прийти до повного розуміння Бога та Його Слова, для нас не було б подальшого відкриття істини, більшого знання і наступного розвитку. Богові перестало б належати верховенство, а людина зупинилася б у своєму прогресі. Подяка Богові, що це не так. Оскільки Бог безконечний і в Ньому перебувають усі скарби мудрості, то ми зможемо впродовж усієї вічності постійно досліджувати, постійно навчатися, однак ніколи не вичерпаємо багатств Його мудрості, Його доброти та Його сили.

Історія і пророцтво

*«Хто розповів це віддавна?.. Чи ж не Я, ваш Господь?
Бо ж немає вже Бога, крім Мене» (Ісаї 45:21).*

Біблія – найстародавніший та найбільш обширний історичний документ, яким володіють люди. Вона вийшла безпосередньо із Джерела вічної Істини і впродовж віків Божественна рука зберігає її чистоту. Вона висвітлює далеке минуле, в яке марно намагається проникнути розум дослідника. Тільки в Божому Слові ми споглядаємо силу, яка заклала основи Землі та

розпростерла небеса. Лише тут ми знаходимо достовірну розповідь про походження народів. Тільки в ній представлена історія людського роду, не заплямована людською гордістю й упередженістю.

У літописах людської історії розвиток народів, становлення і падіння імперій постають як залежні від волі й доблесті людини. Видається, що хід подій великою мірою визначається її силою, честолюбством або примхою. Але в Слові Божому завіса відхиляється, і ми стаємо свідками дії та протидії людських інтересів, сил та пристрастей і бачимо, що в усьому, за всім і над усім сили багатомилостивого Бога мовчки й терпляче здійснюють рішення Його волі.

Біблія відкриває нам правдиву філософію історії. У неперевершених за своєю красою і зворушливістю словах, сказаних апостолом Павлом афінським мудрецам, представлений Божий намір щодо створення та розселення рас і народів: «Створив Він з одного весь людський рід, щоб жив по всій поверхні землі, визначивши заздалегідь окреслені пори та межі їхнього проживання, щоб шукали Бога: може, відчують Його і знайдуть» (Дії 17:26, 27). Бог каже, що кожен бажаючий може ввійти у «зв'язок заповіту» (Єзек. 20:37). Він створив Землю з наміром, щоб її населяли істоти, життя котрих було б благословенням для них самих, для інших, а також славою для їхнього Творця. Усі бажаючі можуть сприяти виконанню цього задуму. Про таких сказано: «Цей на-

род Я Собі вформував, – він буде звіщати про славу Мою» (Ісаї 43:21).

У Своєму Законі Бог відкрив принципи, які лежать в основі справжнього процвітання як цілих народів, так і окремих осіб. «Це мудрість ваша та ваш розум», – проголосив Мойсей ізраїльтянам, говорячи про Закон Божий. «Бо це для вас не слово порожнє, – воно життя ваше» (П. Зак. 4:6; 32:47). Благословення, гарантовані таким чином Ізраїлеві, на тих же умовах і такою ж мірою гарантовані кожному народові й кожній особі під небесними просторами.

Влада, котрою користується кожен правитель на Землі, дана йому Небом, і його успіх залежить від того, як він використовує цю даровану йому владу. Слова Божественного Стража стосуються кожного: «Я тебе підперізую, хоч ти не знаєш Мене» (Ісаї 45:5). Для кожної людини слова, сказані в давнину Навуходоносору, – це урок життя: «Зламай же свої гріхи справедливості, а свої провини – милістю для вбогих, щоб твій мир був довготривалий» (Дан. 4:24).

Розуміти ці речі означає розуміти, що «праведність люд підіймає», що «трон зміцнюється справедливостістю» і «трона... підтримує» милість (Прип. 14:34; 16:12; 20:28). Бачити виконання цих принципів у прояві сили Того, Хто «скидає царів і настановляє царів» (Дан. 2:21), означає розуміти філософію історії.

Усе це чітко представлено тільки в Слові Божому. Тут показано, що сила як народів, так і окремих осіб кри-

ється не в можливостях і засобах, які нібито роблять їх непереможними, і не в їхній чванливій величі. Вона вимірюється вірністю, з якою вони виконують Божий задум.

Ілюстрацією цієї істини є історія стародавнього Вавилону. Істинна мета правління державою була представлена цареві Навуходоносор у образі великого дерева, «вишина його сягала до неба, а його обвід – до кінця всієї землі. Віття його гарне, плід його великий, а в ньому пожива – для всіх». У його тіні жили польові звірі, а на його галузках – птахи небесні. (Дан. 4:8, 9). Цей образ передає характер правління, яке відповідає Божому задумові, – правління, яке захищає і будує націю.

Бог звеличив Вавилон, аби він міг виконати цю мету. Добробут супроводжував державу, доки вона не досягла такого рівня багатства і сили, який відтоді не має собі рівних і влучно представлений у Священному Писанні богонатхненним символом золотої голови (див. Дан. 2:38).

Але цар не визнав сили, котра звеличила його. Зі сповненим гордошів серцем Навуходоносор сказав: «Чи ж це не величний Вавилон, що я збудував його на дім царства міццю потуги своєї та на славу моєї пишноти?» (Дан. 4:27).

Замість того щоб бути захисником людей, Вавилон став гордим жорстоким гнобителем. Богонатхненні слова, що описують жорстокість і жадібність правителів Ізраїлю, відкривають причину падіння Вавилону та

багатьох інших царств, які існували від початку світу: «Жир ви їсте, та вовну вдягаєте, ситу *вівцю* ріжете, *але* отари не пасете! Слабих не зміцняєте, а хворої не лікуєте, і пораненої не перев'язуєте, сполошеної не вертаєте, і загинулої не шукаєте, але пануєте над ними силою та жорстокістю!» (Єзек. 34:3, 4).

Божий Сторож виніс вирок правителеві Вавилону: «Тобі говорять, царю... Оце царство відходить від тебе!» (Дан. 4:28).

«Зійди й сядь у порошок, о діво, дочко Вавилону! Сядь на землю, без трону... Сиди мовчки й ввійди до темноти, о дочко халдеїв, бо кликати більше не будуть тебе: Пані царств!» (Ісаї 47:1-5).

«О ти, що живеш над великими водами, що маєш скарбів багатенно, – кінець твій прийшов, міра твоєї захланності!»

«І стане *тоді* Вавилон, краса царств, пишнота халдейської гордості, *таким*, як Бог зруйнував був Содом та Гоморру!»

«І вчиню Я його їжаків оселею та водним багном, і мітлою вигублення позамітаю його, говорить Господь Саваот!» (Єрем. 51:13; Ісаї 13:19; 14:23).

Кожному народові, що з'являвся на світовій арені, було дозволено зайняти своє місце на Землі, аби показати, чи виконає він задум «Сторожа Божого та Святого». Пророцтво наперед визначило піднесення і падіння великих світових імперій: Вавилону, Мідоперсії, Греції та Риму. У випадку кожної з них, як і у

випадку слабших держав, історія повторилася: кожна мала свій час випробування, кожна зазнала невдачі, слава її згасла, сила відійшла, а її місце зайняла інша держава.

Попри те, що народи відкинули Божі принципи і цим погубили себе, усе ж було очевидно, що Божественний вищий задум звершується в усіх їхніх діях.

Цей урок викладений у чудовому символічному видінні, даному пророкові Єзекіїлю під час його вигнання в халдейському краї. Видіння було дане тоді, коли Єзекіїля гнітили сумні спогади і непокоїли лихі передчуття. Земля його батьків була спустошена, Єрусалим – безлюдний. Та й сам пророк перебував чужинцем у краї, де верховне право мали честолюбство й жорстокість. Зауважуючи на кожному кроці тиранію та несправедливість, він страждав душею, сумуючи день і ніч. Однак представлені йому символи вказували на силу, яка перевищувала силу земних правителів.

На берегах річки Кевар Єзекіїль побачив «бурхливий вітер», який ішов з півночі, «велику хмару та палючий вогонь; а навколо неї – саяво, а з середини його – ніби блискуча мідь». Чотири живі істоти приводили в рух перехресні колеса. Високо над ними «була подoba трону на вигляд каменя сапфіру; а на подобі трону була подoba на вигляд людини, на ньому згори». «І показалася в Херувимів подoba людської руки під їхніми крилами» (Єзек. 1:4, 26; 10:8). Розташування коліс було настільки складним, що на перший погляд

видавалося навіть безладним, проте вони рухалися в ідеальній злагодженості. Небесні істоти, підтримувані й керовані рукою з-під крил херувимів, приводили ці колеса в рух; над ними, на сапфіровому троні був Вічний, а навколо трону сяяла веселка – символ Божественної милості.

Подібно до того як ці складні колеса були керовані з-під крил херувима, так і складна послідовність подій людського життя перебуває під Божественним контролем. Серед боротьби і збентеження народів Той, Хто сидить над херувимами, продовжує керувати земними справами.

Історія держав, які одна за одною займали відведені їм час і місце, мимоволі свідкуючи на користь істини, значення котрої було невідоме для них самих, промовляє до нас. Кожному сучасному народові та кожній сучасній людині Бог відводить місце у Своєму великому Плані. Нині люди й цілі народи зазнають перевірки за допомогою виска в руці Того, Хто не припускається жодної помилки. Кожна людина своїм вибором вирішує власну долю, а Бог управляє всім для здійснення Своїх намірів.

Історія, котру великий Я Є визначив у Своєму Слові, з'єднуючи ланку за ланкою в пророчому ланцюгу подій від вічності в минулому до вічності в майбутньому, відкриває нам, де ми сьогодні перебуваємо в послідовності віків та чого можна очікувати в часі прийдешньому. Усе, що згідно з пророцтвами мало відбутися

до наших днів, уже зазначено на сторінках історії, і ми можемо бути певні, що так само за визначеним порядком відбудуться і прийдешні події.

Остаточне скинення всіх земних правлінь ясно передречене в Слові істини. У вироку, виголошеному Богом останньому цареві Ізраїлю, міститься пророцтво: «Так говорить Господь Бог: Зняти завоя й скинути корону... піднесеться низьке, а високе понизиться. Руїною, руїною, руїною покладу його! Та цього не станеться, аж поки не прийде Той, Хто має право, – і Я Йому дам!» (Єзек. 21:31, 32).

Корона, знята з Ізраїлю, переходила послідовно до царств Вавилону, Міддо-Персії, Греції та Риму. Бог говорить: «Та цього не станеться, аж поки не прийде Той, Хто має право, – і Я Йому дам!»

Цей час при дверях. Сьогодні ознаки часу звіщають, що ми стоїмо на порозі великих серйозних подій. Наш світ перебуває в збудженому стані. На наших очах виконується пророцтво Спасителя про події, які передують Його Пришествю: «Ви почуєте про війни, і про воєнні чутки... повстане народ проти народу, і царство піде на царство, і буде голод, і пошесті, і землетруси в різних місцях» (Матв. 24:6, 7).

Теперішній час викликає надзвичайну зацікавленість усіх мешканців Землі. Правителі й державні діячі, високопоставлені впливові люди, мислячі чоловіки й жінки всіх верств суспільства уважно спостерігають за подіями, що відбуваються навколо нас. Вони сте-

жать за натягнутими, неспокійними відносинами між народами, зауважують, як зростає напруженість на Землі, та визнають, що незабаром має відбутися щось велике й вирішальне, що світ стоїть на порозі грандіозної кризи.

Ангели нині стримують вітри боротьби, щоб вони не віяли, доки світ не буде застережений щодо його майбутньої долі. Але буря збирається, вона готова знятися над Землею, і коли Бог звелить Своїм ангелам відпустити вітри, почнеться така боротьба, котру не здатне описати жодне перо.

Біблія і тільки Біблія дає правильне уявлення про ці події. Вона відкриває великі заключні сцени історії нашого світу, події, які вже кидають свою тінь та від наближення яких тремтить Земля, а серця людей омлівають від страху.

«Ось Господь нищить землю й пустошить її, й обертає поверхню її, а мешканців її розпорошує... бо переступили закони, постанову порушили, зламали вони заповіта відвічного... Тому землю прокляття поїло, й одержали кару мешканці її... Спинилися радощі бубнів, галас веселунів перестав, затихла потіха від гусел!» (Ісаї 24:1-8).

«Горе дневі тому! Бо близько день Господній; і прийде він від Всемогутнього, немов спустошення!.. Зерно зітліло під своїми скидами, спорожніли комори, поруйновані клуні, бо зів'яло збіжжя. Ой, як реве худоба! Стада волів, стривожені, блукають, бо немає

їм паші, отари спустошені». «Усохла виноградна лоза смоківниця зів'яла; гранатове дерево й пальма і яблуня – усі дерева у полі повсихали, бо навіть радість зникла зпосеред людських синів» (Йоїла 1:15-18, 12).

«Біль серце стискає мені... не можу мовчати, бо вчула душа моя голос сурми, гук війни. Біда на біду прикликається, вся-бо земля поруйнована буде...

Дивлюся на землю, аж ось порожнеча та пуста, і на небо – й нема його світла! Дивлюся на гори, аж ось вони трусяться, і всі згір'я хитаються! Дивлюся, аж ось вже немає людини, і порозліталось все птаство небесне. Дивлюся, аж ось край родючий пустинею *став*, а міста його знищені всі» (Єрем. 4:19, 20, 23-26).

«Ой горе, бо це день великий, – немає такого, як він! А це час недолі для Якова, та з нього він буде врятований!» (Єрем. 30:7).

«Іди, Мій народе, ввійди до покоїв своїх, і свої двері замкни за собою, сховайся на хвилю малу, поки лютість перейде!» (Ісаї 26:20).

«Бо Господа, охорону мою, Всевишнього ти учинив за своє пристановище! Тебе зло не спіткає, і до намету твого вдар не наблизиться» (Псал. 91:9, 10).

«Прорік Бог над богами – Господь, і землю покликав від схід сонця і аж до заходу його. Із Сіону, корони краси, Бог з'явився в промінні!

Приходить наш Бог, – і не буде мовчати.

Він покличе згори небеса, і землю – народ Свій судити...

І небеса звістять правду Його, що Бог – Він суддя!» (Псал. 50:1- 6).

«О дочко Сіону... Господь тебе викупить з рук твоїх ворогів! А зараз зібрались на тебе численні народи, говорячи: Нехай він зневажений буде, і нехай наше око побачить нещастя Сіону! Та не знають вони Господніх думок, і не розуміють поради Його». «Бо вирощу шкурку на рані тобі, і з пораз тебе вилікую, – говорить Господь, – бо “відкинута” звано тебе, ти, Сіонська дочка, “якої ніхто не шукає”. Так говорить Господь: Ось Я поверну з полону шатра Яковові, і змилюся над місцями його пробування» (Михея 4:10-12; Єрем. 30:17, 18).

«І скажуть в той день: Це наш Бог, що на Нього ми мали надію – і Він спас нас! Це Господь, що на Нього ми мали надію, – тішмося ж ми та радіймо спасінням Його!»

«Смерть знищена буде назавжди... і ганьбу народу Свого він усуне з усієї землі, бо Господь *це* сказав» (Ісаї 25:9, 8).

«Подивись на Сіон, на місто наших святкових зібрань, – очі твої вглядять Єрусалим, мешкання спокійне, скинію ту непорушну... Бо Господь – наш суддя, Господь законодавець для нас, Господь то наш цар» (Ісаї 33:20-22).

«Буде судити убогих за правдою, і правосуддя чинитиме слушно сумирним землі» (Ісаї 11:4).

Тоді виконається задум Бога, принципи Його Царства будуть ушановані всіма, хто живе під сонцем.

«У твоєму краї не буде вже чуте насилля, руїна й спустошення в межах твоїх, і назвеш свої мури спасінням, а брами свої – похвалою!»

«Будеш міцно поставлена правдою, стань далеко від утиску, бо не боятимешся, і від страху, бо до тебе не зблизиться він» (Ісаї 60:18; 54:14).

Пророки, котрим були відкриті ці величні сцени, прагнули зрозуміти їхнє значення. Вони «розвідували та допитувалися... досліджували, на що або на який час у них вказував Дух Христа... Їм було відкрито, що не для них самих, а й для нас служило те, що нині сповіщено... що бажають побачити ангели» (1 Петра 1:10-12).

Для нас, що стоїмо на самій межі здійснення цих пророцтв, наскільки глибокими, сповненими живого зацікавлення є ці описи прийдешнього – подій, котрих, відколи наші прабатьки залишили Едем, Божі діти чекали, прагнули і про котрі молилися!

У цей час, перед великою останньою кризою, як і перед першим знищенням світу, люди поринули в задоволення й пошуки чуттєвих насолод. Захоплені видимим і минущим, вони випустили з уваги невидиме й вічне. Задля речей, які гинуть у міру їхнього використання, вони жертвують нетлінними багатствами. Люди потребують більш піднесених думок, більших широких поглядів на життя. Їм потрібно збудитися від летаргії світських мрій.

З історії постання й падіння держав, ясно викладеної на сторінках Святого Письма, люди повинні засво-

їти істину про те, наскільки марною є уявна світська слава. Вавилон з його силою і величчю, котрих відтоді ніколи не бачив світ та котрі видавалися його сучасникам такими стабільними й вічними, – як дощенту він проминув! Загинув, як «той цвіт рослин». Так гине все, що немає основи в Богові. Залишається тільки те, що відповідає Його намірам та відображає Його характер. Божественні принципи залишаються єдиними відомими нашому світові непорушними основами.

Саме цих великих істин повинні навчитися і старші, і молоді люди. Нам необхідно дослідити здійснення Божих намірів в історії народів та в одкровенні прийдешніх подій, щоб ми могли дати правильну оцінку речам видимим і невидимим, пізнати, у чому полягає істинна мета життя. Розглядаючи всі тимчасові речі у світлі вічності, ми зможемо використовувати їх найкращим і найшляхетнішим чином. Отже, навчаючись у цьому житті принципів Божого Царства, стаючи його підданими і громадянами, ми зможемо приготуватися, аби в день Приходу Христа ввійти разом з Ним до Його володінь.

Цей день близький. Ще залишається час для засвоєння уроків, звершення справи, перетворення характеру, однак він дуже короткий.

«Ось говорить Ізраїлів дім: Те видіння, яке він бачить, воно про далекі дні, і про далекі часи він прокує. Тому їм скажи: Так говорить Господь Бог: Не відтягнуться вже всі слова Мої, – яке слово говорити-

му, те буде виконане, говорить Господь Бог!» (Єзек. 12:27, 28).

Викладання та вивчення Біблії

«Щоб слухало мудрости вухо твоє... Будеш її ти пошукувати, як тих схованих скарбів» (Прип. 2:2, 4).

Ісус досліджував Писання в дитинстві, юності та зрілому віці. Малою дитиною біля ніг Своєї матері Він щоденно навчався з пророчих сувоїв. Ранкова зоря та вечірні сутінки часто заставляли юного Ісуса на схилі гори або серед лісових дерев, де на самоті в тиші Він проводив час у молитві й вивченні Божого Слова. Під час служіння Ісуса Його близьке знайомство з Писаннями свідчило про старанність, з якою Він досліджував їх. А оскільки Він набував знання так само, як це можемо робити ми, то Його дивовижна розумова й духовна сила свідчить про цінність Біблії як засобу освіти й виховання.

Наш Небесний Отець, даючи Своє Слово, не залишив без уваги дітей. З усього написаного людьми чи знайдеться щось таке, що настільки полонило б серце та пробуджувало б цікавість малюків, як біблійні розповіді?

Ці прості оповідання можуть пояснювати великі принципи Закону Божого. Таким чином з допомогою ілюстрацій, найбільш доступних дитячому розумінню, батьки й учителі можуть з дуже раннього віку своїх

вихованців починати виконувати Господню настанову щодо Його Заповідей: «І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш» (П. Зак. 6:7).

Використання наочних уроків, шкільних дощок, карт і малюнків допоможе в поясненні цих уроків та їх запам'ятовуванні. Батьки й учителі повинні постійно старатися вдосконалювати методи. Викладання Біблії вимагає найсвіжіших наших думок, найкращих наших методів і найбільш ревних зусиль.

У пробудженні та зміцненні любові до вивчення Біблії багато залежить від того, як використовується час для богосклоніння. Години ранкового та вечірнього богосклоніння мають бути найприємнішими і найкориснішими годинами дня. Дайте дітям зрозуміти, що ці години повинні бути вільними від хвилювання і недобрих думок, що батьки та діти збираються разом, аби зустрітися з Ісусом і запросити в дім святих ангелів. Нехай ці служіння будуть короткими й живими. Їх потрібно пристосувати до обставин і час від часу урізноманітнювати. Нехай усі беруть участь у читанні Біблії, вивчають і часто повторюють Божий Закон. Зацікавлення дітей збільшиться, якщо дозволити їм іноді вибирати уривок для читання. Ставте їм запитання за цим уривком і дозволяйте їм самим ставити запитання. Використовуйте все, що слугуватиме для пояснення його значення. Якщо богослужіння від цього не за-

тягнеться, дозвольте малюкам брати участь у молитві, і нехай вони об'єднуються в співі, навіть якщо це буде тільки один куплет.

Щоб зробити таке служіння тим, чим воно має бути, потрібно продумати, як приготуватися до нього. Батьки повинні щодня присвячувати час для вивчення Біблії зі своїми дітьми. Це, без сумніву, вимагатиме зусиль, планування і певної жертви, але зусилля будуть щедро винагороджені.

Бог велить батькам заховати Його Заповіді у своїх серцях, аби батьки були підготовлені навчати дітей цих Заповідей. «І будуть ці слова, що Я сьогодні наказую, на серці твоєму, – говорить Він, – і пильно навчиш цього» (П. Зак. 6:6, 7). Щоб зацікавити наших дітей Біблією, ми самі повинні бути зацікавлені нею. Аби пробудити в них любов до її дослідження, ми самі маємо любити його. Наше повчання матиме для них вагу і вплив тільки тоді, коли буде підкріплене нашим власним прикладом і духом.

Бог покликав Авраама бути вчителем Його Слова. Він обрав його бути батьком великого народу, оскільки бачив: Авраам навчатиме своїх дітей і домашніх принципів Божого Закону. Сили його повчанням надавав саме вплив власного життя патріарха. Його великий табір налічував понад тисячу душ, серед яких було багато глав родин та немало новонавернених з язичества. Така сім'я вимагала твердої руки біля керма. Слабкі, нерішучі методи виявилися б недієвими.

Про Авраама Бог сказав: «Бо вибрав Я його, щоб він наказав синам своїм і домові своєму по собі» (Бут. 18:19). Однак Авраам застосовував свою владу з такою мудрістю і любов'ю, що завойовував серця. Ось свідчення Божого Стража: «І будуть вони дотримуватися дороги Господньої, щоб чинити справедливість та право» (Бут. 18:19). Вплив Авраама поширювався за межі його дому. Де б він не розкладав свого намету, поруч споруджував жертовник для жертвоприношення та поклоніння. Коли намети знімали, залишався жертовник, і не один ханаанський кочівник, який отримав пізнання Бога завдяки життю Його слуги Авраама, зупинявся біля того жертовника, аби принести жертву Єгови.

І сьогодні викладання Божого Слова буде не менш ефективним, якщо воно знаходитиме вірне відображення в житті вчителя.

Недостатньо знати, що інші думали або знали про Біблію. На суді кожному доведеться дати за себе звіт Богові, і нині кожен сам має дізнатися, що є істина. Але для того, щоб навчання було ефективним, необхідно викликати в учня зацікавлення. Цей факт особливо не повинен випускати з уваги той, хто має справу з дітьми чи молодими людьми, дуже різними за характером, вихованням і способом мислення. Навчаючи дітей Біблії, ми зможемо багато досягти, якщо зауважимо, до чого схильний їхній розум, що викликає в них зацікавлення, та якщо спонукуватимемо їх

дізнаватися, що про ці речі говорить Біблія. Той, Хто створив нас із нашими різними схильностями, дав щось для кожного у Своєму Слові. Коли учні побачать, що уроки Біблії можна застосовувати у власному житті, навчіть їх дивитися на неї, як на порадника.

Допоможіть їм також гідно оцінити її дивовижну красу. Багато книжок, які не володіють справжньою цінністю, книжок збуджувальних і нездорових, рекомендують або принаймні дозволяють читати дітям через уявну літературну цінність цих книжок. Чому ми повинні спрямовувати наших дітей пити із забруднених потоків, коли вони можуть мати вільний доступ до чистих джерел Слова Божого? Біблія володіє повнотою, силою, невичерпною глибиною змісту. Заохочуйте дітей і молодь шукати її скарбів думки та скарбів вислову.

Коли краса цих дорогоцінних скарбів привабить їхній розум, тоді їхніх сердець торкнеться пом'якшувальна, підкорююча сила. Вони будуть линути до Того, Хто таким чином відкрив Себе їм. І знайдеться мало таких, котрі не забажають знати більше про Його діла та шляхи.

Дослідника Біблії необхідно навчити приступати до неї в учнівському дусі. Ми повинні досліджувати її сторінки не задля доказів на підтвердження власних думок, натомість для того, аби знати, що говорить Бог.

Правдивого знання Біблії можна досягти тільки при допомозі того Духа, Котрим Слово було дане. І щоб здобути це знання, ми повинні ним жити. Нам необ-

хідно коритися всім повелінням Слова Божого. Ми можемо претендувати на всі його обітниці. Життя, котрого воно вимагає, – це життя, яким ми повинні жити з допомогою його сили. Тільки при такому сприйнятті Біблії вивчення її може бути ефективним.

Дослідження Біблії вимагає від нас найстаранніших зусиль та наполегливої праці думки. Як копає рудокоп, шукаючи золотого скарбу в землі, так і ми повинні ревно й наполегливо шукати скарбу Божого Слова.

Для щоденного вивчення часто найбільш корисним є метод послідовного дослідження вірш за віршем. Нехай учень або студент візьме один вірш і сконцентрує увагу, щоб вияснити, яку думку вклав Бог у цей вірш саме для нього. Нехай він зосередиться на цій думці, доки вона не стане його власною. Один уривок, досліджуваний, поки не стане зрозумілим його значення, є більш цінний, ніж читання багатьох розділів без певної мети і без отримання позитивного повчання.

Однією з головних причин розумової неспроможності та моральної слабкості є те, що розум не зосереджується на достойних цілях. Ми пишаємося широким розповсюдженням літератури, але збільшення кількості книжок, навіть тих, які самі по собі нешкідливі, може стати певним злом. За наявності величезного постійного потоку друкованого матеріалу старші і молоді формують звичку поспішного поверхового читання, від чого розум втрачає свою здатність послідовно активно мислити. Більше того, велика частина

періодики і книг, які, наче жаби в Єгипті, заповнили край, є не тільки банальною та безвартісною, а й нечистою, аморальною літературою. Її вплив не лише спричиняє деградацію, послаблює, отрує і руйнує розум, а й розбещує та руйнує душу. Бездіяльні, позбавлені мети розум і серце стають легкою здобиччю зла. Грибок укорінюється на хворобливих, млявих організмах. Бездіяльний розум – це майстерня сатани. Спрямовуйте думки до високих, святих ідеалів; нехай життя має благородну захопливу мету, і тоді зло не знайде точки опори.

Навчіть молодь ретельно вивчати Слово Боже. Прийняте в душу, воно виявиться могутньою перепорою для спокуси. «Я в серці своїм, – говорить псалмист, – заховав Твоє слово, щоб мені не грішити проти Тебе». «За словом уст Твоїх, я стерігся доріг гнобителя» (Псал. 119:11; 17:4).

Біблія – свій власний тлумач. Один біблійний текст потрібно порівнювати з іншим. Учень має навчитися дивитися на Слово, як на єдине ціле і бачити зв'язок між його частинами. Він повинен здобути знання його величної центральної теми: первісного Божого задуму щодо світу, виникнення великої боротьби та справи викуплення. Учень необхідно розуміти природу двох принципів, які змагаються за верховенство, і навчитися простежувати їхню дію в літописах історії та пророчих книгах до великого завершення. Він повинен бачити, як ця боротьба проникає в кожну фазу

людського досвіду, як у кожному власному вчинку він сам виявляє один із двох антагоністичних мотивів та як навіть зараз (бажає він цього, чи ні) вирішує, на якому боці боротьби перебуватиме.

Кожна частина Біблії богонатхненна і корисна. Старому Заповіті слід приділяти не менше уваги, ніж Новому. При дослідженні Старого Завіту ми виявимо вируючі потоки живої води там, де неуважний читач бачить лише пустелю.

Особливо вимагає вивчення книга Об'явлення в поєднанні з книгою Даниїла. Нехай кожний богобоязливий учитель замислиться над тим, як найкраще зрозуміти і найясніше представити добру вістку, котру наш Спаситель особисто прийшов сповістити Своему слугі Іванові: «Об'явлення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати Своїм рабам те, що має незабаром статися» (Об'явл. 1:1). При вивченні книги Об'явлення ніхто не повинен розчаровуватися через те, що вона містить, на перший погляд, таємничі символи. «Коли ж кому з вас бракує мудрості, хай просить у Бога, Який дає всім щедро і не докоряє» (Якова 1:5).

«Блаженний той, хто читає, і ті, хто слухає слова пророцтва та дотримується написаного в ньому, адже час близький!» (Об'явл. 1:3).

Коли пробудиться справжня любов до Біблії і учень почне усвідомлювати, яке широке поле та який дорогоцінний його скарб, він забажає використовувати кожну можливість, аби знайомитися зі Словом Бо-

жим. Його вивчення не буде обмежуватися якимось певним часом або місцем. І таке постійне дослідження є одним з найкращих засобів зростити любов до Святого Письма. Нехай учень завжди має при собі Біблію. При нагоді прочитайте уривок і поміркуйте над ним. Ідучи вулицею, чекаючи на залізничній станції, дожидаючи домовленої зустрічі, використайте можливість, аби видобути зі скарбниці істини якусь дорогоцінну думку.

Великими рушійними силами душі є віра, надія й любов, і саме до цього закликає правильне дослідження Біблії. Зовнішня краса Біблії, тобто краса образів та висловлювань є, так би мовити, тільки оправою, в якій міститься її справжній скарб – краса святості. В її оповідях про мужів, котрі ходили з Богом, ми можемо бачити відблиски Його слави. Він – «увесь пожадання», уся краса Землі і Неба – лише тьмяне Його відображення. «Якщо Я буду піднятий від землі, – сказав Він, – то притягну всіх до Себе!» (Івана 12:32). Коли дослідник Біблії споглядає Викупителя, у його душі пробуджується таємнича сила віри, поклоніння й любові. Погляд зосереджується на Христі, і споглядальник змінюється на подобу Того, Кого він так палко любить. Слова апостола Павла стають мовою душі: «Все визнаю за втрату в порівнянні з величчю пізнання мого Господа Ісуса Христа... щоб пізнати Його, і силу Його воскресіння, і бути спільником у Його стражданнях» (Филп. 3:8-10).

Джерела небесного миру й радості, відкриті в душі богонатхненними словами, стануть могутньою рікою впливу для благословення всіх, хто прийде до її берегів. Нехай молоді люди сьогодення, котрі виростають із Біблією в руках, стануть одержувачами та руслами її життєдайної енергії. І які ж потоки благословення потечуть тоді до світу, – потоки, чю силу зціляти й потішати ми можемо ледь уявити, ріки води живої, джерела, що «течуть в життя вічне».

Розділ 6

Фізична культура

*«Любий, молюся, щоб тобі добре велося в усьому
і щоб ти був здоровий, як добре ведеться твоїй
душі» (3 Івана 2).*

Вивчення фізіології

«Я дивно утворений!» (Псал. 139:14).

Оскільки розум і душа виявляють себе через тіло, то розумова і духовна сила великою мірою залежать від фізичної сили й активності; усе, що сприяє фізичному здоров'ю, сприяє також формуванню сильного розуму та врівноваженого характеру. При відсутності здоров'я ніхто не може чітко розуміти та повністю виконувати свої обов'язки щодо себе, своїх ближніх і свого Творця. Тому здоров'я потрібно берегти настільки ж сумлінно, як і характер. Знання фізіології та гігієни має бути основою освітньої роботи.

Хоч нині закони фізіології широко відомі, проте викликає тривогу байдужість до принципів здоров'я. Навіть серед тих, які знають ці принципи, мало хто запроваджує їх у практичне життя. Схильностям і поривам потурають так сліпо, ніби життям керує звичайна випадковість, а не певні незмінні закони.

Молодь у розквіті сил і життя мало розуміє цінність своєї багатущої енергії. Скарб, цінніший за золото, важливіший для прогресу й успіху, ніж ерудиція, становище і багатство, так зневажають, так необачно марнують! Не одна людина, жертвуючи здоров'ям у гонитві за багатством чи владою, майже досягнувши бажаної мети, безсило падає, тоді як інша, володіючи більшою фізичною витривалістю, хапає вимріяну нагороду! Як багато людей через хворобливий стан (результат нехтування законами здоров'я) засвоїли лихі звички, принісши в жертву всяку надію в цьому світі та надію на життя у світі прийдешньому!

При вивченні фізіології учням необхідно показати, наскільки цінна фізична енергія, як її можна зберегти і розвинути, щоб вона найбільшою мірою сприяла успіхові у великій життєвій боротьбі.

З раннього віку дітей потрібно навчати початків фізіології та гігієни з допомогою простих легких уроків. Цю справу має розпочати в сім'ї матір, і така праця має сумлінно продовжуватися в школі. У міру дорослішання учнів потрібно продовжувати навчання в цьому напрямку, доки вони не зможуть доглядати за своїм

житлом. Вони повинні розуміти, що з метою захисту від хвороби важливо зберегти силу й енергію кожного органу. Їх також потрібно навчити, як поводитися в разі нескладних захворювань і нещасних випадків. Фізіологію та гігієну необхідно викладати в кожній школі, у міру можливості в ній має бути наочне приладдя для вивчення будови тіла, його функцій та догляду за ним.

Існують питання, які необхідно прийняти до уваги, але які зазвичай не включають у вивчення фізіології; для учня ці питання є значно ціннішими, аніж безліч деталей, яких навчають під цим заголовком. Фундаментальний принцип усієї освіти цього напрямку, якого слід навчати молодь, полягає в тому, що закони природи – це закони Божі, такі ж Божественні, як і Заповіді Десятислів'я. Закони, що управляють нашим організмом, Бог написав на кожному нерві, мускулі, на кожному волокні тіла. Усяке легковажне чи свідоме порушення цих законів є гріхом проти нашого Творця.

То ж наскільки необхідно дати ґрунтовні знання щодо цих законів! Принципам гігієни в харчуванні, вправах, догляді за дітьми, лікуванні хворих та в багатьох подібних питаннях потрібно приділяти значно більше уваги, ніж це зазвичай роблять.

Слід наголошувати, який вплив справляє розум на тіло, а тіло на розум. Електрична енергія мозку, посилена розумовою активністю, оживляє весь організм і таким чином надає неоціненну допомогу для опору

хворобі. Усе це має бути ясно викладене. Необхідно також показати, наскільки важливі сила волі та самовладання для збереження й відновлення здоров'я; наскільки депресивним і навіть руйнівним є вплив гніву, незадоволення, егоїзму, моральної нечистоти і, з другого боку, яку чудодійну, життєдайну силу можна знайти в життєрадісності, безкорисливості, вдячності.

У біблійному вірші Прип. 17:22 міститься фізіологічний факт – істина, яку ми повинні прийняти до уваги: «Серце радісне добре лікує».

«Нехай Мої заповіді стережуть твоє серце, – говорить Бог, – бо примножать для тебе вони довготу твоїх днів, і років життя та спокою». «Бо життя вони тим, хто їх знайде, а для тіла усього його лікування». «Приємні слова», – свідчить Біблія, – це не тільки «мед, солодкий душі», а й «лік на кості» (Прип. 3:1, 2; 4:22; 16:24).

Молодь має розуміти глибоку істину, котра лежить в основі біблійного твердження, що в Бога «джерело життя» (Псал. 36:10). Він не тільки Творець усього, а й життя для всього живого. Саме Його життя ми отримуємо в сонячному світлі, чистому свіжому повітрі, їжі, що збудовує наші тіла та підтримує нашу силу. Завдяки Його життю ми існуємо кожну годину, кожну хвилину. Усі Його дари, якщо вони не спотворені гріхом, провадять до життя, здоров'я, радості.

«Усе Він прегарним зробив свого часу» (Екл. 3:11), і справжня краса забезпечується не спотворенням Божого творіння, а перебуванням у гармонії із законами

Того, Хто все створив і знаходить задоволення в красі й досконалості Свого творіння.

При вивченні функціонування тіла слід звернути увагу, як чудово пристосовані його засоби до мети, якими гармонійними є дії та взаємозв'язок різних органів. Коли внаслідок цього в учня пробудиться цікавість і він усвідомить важливість фізичної культури, тоді учитель зможе багато зробити для забезпечення належного розвитку та формування правильних звичок.

Одним із перших завдань, які потрібно поставити перед собою, має бути правильна позиція тіла під час сидіння і стояння. Бог створив людину з прямою поставою і бажає, щоб їй було добре не тільки у фізичному, а й розумовому та моральному відношеннях, щоб вона володіла витонченістю, гідністю, самовладанням, мужністю й упевненістю в собі, а цьому великою мірою сприяє пряма постава. Нехай учитель навчає цього з допомогою прикладу й настанови. Покажіть, яка поза правильна, та наполягайте на її збереженні.

Наступною за важливістю після правильної позиції тіла є культура дихання й голосу. Людина, яка сидить і стоїть правильно, найімовірніше і дихає правильно. Але вчитель повинен переконати своїх учнів у важливості глибокого дихання. Покажіть, як здорова дія органів дихання, покращуючи кровообіг, зміцнює увесь організм, збуджує апетит, сприяє травленню, викликає здоровий солодкий сон і таким чином не тільки відсвіжує тіло, а й заспокоює розум. Пояснюючи важ-

ливу роль глибокого дихання, наполягайте на застосуванні його на практиці. Pozнайомте учнів із вправами, які сприяють цьому, та прослідкуйте за тим, аби сформувалася звичка.

Тренування голосу займає важливе місце у фізичній культурі, оскільки воно сприяє розширенню та зміцненню легенів, запобігаючи таким чином хворобі. Щоб досягти хорошої дикції під час читання і розмови, стежте за тим, щоб черевні м'язи були повністю задіяні в процесі дихання, а органи дихання не були стиснуті. Нехай напруження зазнають радше черевні м'язи, аніж горлові. Таким чином можна буде уникнути значної втоми та серйозної хвороби горла й легенів. Серйозну увагу слід приділяти формуванню чіткої артикуляції, рівного, добре модульованого тону і не дуже поспішної вимови. Це не тільки слугуватиме зміцненню здоров'я, а великою мірою допоможе зробити роботу учня приємною і продуктивною.

При викладанні цієї теми відкривається чудова можливість показати, яким безглуздом і злом є тісне шнуровання та все, що обмежує життєво важливу функцію. Результат нездорової моди на одяг – майже нескінченна низка хвороб, і з цього питання необхідно дати ретельну настанову. Укажіть учням на небезпеку носіння такого одягу, який обтяжує стегна або стискає будь-який орган тіла. Одяг має так лежати, щоб не перешкоджати повному диханню і щоб можна було без труднощів піднімати руки над головою. Стискання ле-

генів не тільки перешкоджає їхньому розвитку, а й утруднює травлення та кровообіг, ослаблюючи весь організм. Усі такі чинники послаблюють як фізичну, так і розумову силу, перешкоджаючи прогресові учня і часто позбавляючи його успіхів.

Навчаючи гігієни, хороший учитель використовуватиме кожну можливість, аби показати необхідність ідеальної чистоти як в особистих звичках, так і в усьому оточенні. Необхідно підкреслювати, що для здоров'я та стимулювання розумової діяльності корисно щодня приймати ванну. Необхідно також приділяти увагу сонячному світлу і провітрюванню, гігієні спальні та кухні. Навчайте учнів, що здорова спальня кімната, ідеально чиста кухня та зі смаком оформлений стіл зі здоровими стравами зроблять значно більше для щастя сім'ї та поваги кожного розсудливого гостя, аніж будь-яке розкішне умеблювання вітальні. Те, що «душа є більша від їжі, а тіло – від одягу» (Луки 12:23), – урок, в якому сьогодні існує не менша потреба, ніж вісімнадцять століть тому, коли він був викладений Божественним Учителем.

Учневі, котрий вивчає фізіологію, необхідно показати, що мета його навчання – не тільки здобути знання фактів і принципів. Одне лише знання принесе мало користі. Учень може розуміти важливість провітрювання, його кімната може бути наповнена свіжим повітрям, але якщо він належним чином не наповнює

ним свої легені, то пожне результати неправильного дихання. Так само можна усвідомлювати необхідність чистоти і забезпечити себе необхідними засобами. Однак усе це не принесе користі, якщо не буде застосоване на практиці. Велика вимога до викладання цих принципів – переконати учня в їхній важливості, щоб він міг свідомо застосовувати їх на практиці.

З допомогою прекрасного, глибоко вражаючого порівняння Слово Боже показує, з якою повагою Господь ставиться до нашого фізичного організму та яка відповідальність покладена на нас за збереження його в найкращому стані. «Хіба ви не знаєте, що ваші тіла – то храм Святого Духа, Який є у вас і Якого ви маєте від Бога, і що ви не належите самим собі?» «Якщо хто нищить Божий храм, того знищить Бог, адже Божий храм святий, а ним є ви» (1 Кор. 6:19; 3:17).

Нехай на учнів справить враження думка про те, що тіло – це храм, у котрому бажає перебувати Бог і котрий слід зберігати в чистоті як місце перебування високих, благородних думок. Коли при вивченні фізіології учні зрозуміють, що вони справді дивно утворені (див. Псал. 139:14), їхній дух сповниться благоговінням. Замість спотворювати Боже творіння, вони поставлять собі за мету робити все можливе, щоб виконати славний план Творця. Таким чином вони почнуть розцінювати послух законам здоров'я не як жертву чи самозречення, а як неоціненний привілей і благословення, – чим він насправді є.

Стримання та дієтетика

*«Кожний, хто змагається, стримується від усього»
(1 Кор. 9:25).*

Кожний учень повинен розуміти зв'язок між простим способом життя і чистим, високим мисленням. Кожному з нас потрібно особисто вирішити, чим керуватися у своєму житті: розумом чи тілом. Кожній молодій людині слід самій зробити вибір, який сформує її життя, тому не потрібно шкодувати зусиль для того, щоб вона могла зрозуміти, з якими силами їй доводиться мати справу та які впливи позначаються на формуванні характеру і долі.

Нестриманість – це ворог, якого повинні остерігатися всі. Швидке зростання цього страхітливого зла має пробудити кожного, хто любить життя, до боротьби з цим злом. Запровадження в школах навчання на тему стримання – це крок у правильному напрямку. Таке навчання потрібно проводити в кожній школі, у кожній сім'ї. Молодь і діти повинні розуміти, яку роль відіграє алкоголь, тютюн та інші подібні отруйні речовини в руйнуванні тіла, затьмаренні розуму та формуванні тілесних пожадливоростей. Необхідно пояснити, що жоден, хто вживає ці речовини, не зможе надовго зберегти свою фізичну, розумову й моральну силу.

Але в пошуках кореня нестриманості ми повинні виявити більш глибокі причини, ніж вживання алкоголю чи тютюну. Причинами, що сприяють цьому,

можуть бути неробство, відсутність мети або погане товариство. Часто нестриманість можна виявити за домашнім столом у сім'ях, які вважають себе суворо стриманими. Усе, що викликає розлад травлення, надмірне розумове збудження або в той чи інший спосіб ослаблює організм, порушуючи рівновагу розумових і фізичних сил, послаблює контроль розуму над тілом і таким чином призводить до нестриманості. Причиною падіння багатьох перспективних молодих людей можна вважати неприродні пристрасті, викликані нездоровою їжею.

Чай, кава, гострі приправи, кондитерські вироби й тістечка – це все активні причини нестравності. М'ясна їжа також шкідлива. Її збуджувальна дія має бути достатнім аргументом проти її вживання, а майже всезагальна захворюваність тварин робить її вдвічі небезпечною. Вона має тенденцію подразнювати нерви та збуджувати пристрасті, надаючи низьким схильностям перевагу в силі.

Люди, котрі призвичаїлися до жирної збуджувальної їжі, згодом виявляють, що проста їжа не задовольняє їхній шлунок. Він вимагає страв дедалі більш приправлених, гострих і збуджувальних. У міру того, як нервова система розладнується, а організм слабшає, воля, здається, втрачає силу опиратися неприродним потягам. Делікатна оболонка шлунка подразнюється і запалюється, так що навіть найбільш збуджувальна їжа не може принести задоволення. З'являється

спрага, яку не здатне вгамувати ніщо, крім міцного напою.

Це – початок лиха, якого потрібно остерігатися. Навчаючи молодь, необхідно дуже ясно показати наслідки невеликих, на перший погляд, відхилень від правильних принципів. Нехай учень усвідомить цінність простого здорового харчування як запобіжного засобу проти бажання вживати штучні збудники. Нехай звичка самовладання буде засвоєна вже в ранньому віці. Закарбуйте у свідомості молодих думку про те, що вони повинні бути володарями, а не рабами. Бог зробив їх правителями царства, яке всередині них, і вони мають використовувати призначене їм Небом царське становище. Якщо цю науку будуть сумлінно викладати, наслідки її поширяться далеко за межі молодіжного кола. Вона справлятиме вплив, який спасе тисячі чоловіків і жінок, що перебувають на краю загибелі.

Харчування та розумовий розвиток

Необхідно приділяти значно більше уваги питанню зв'язку між харчуванням та інтелектуальним розвитком. Безладне мислення і притуплення розуму часто є результатом помилок, допущених у харчуванні.

Нерідко можна чути, що надійним радником у виборі їжі є апетит. Це було б правдою, якби люди завжди корилися законам здоров'я. Але внаслідок неправильних звичок, які передаються з покоління в покоління, апетит став настільки спотвореним, що для

свого задоволення постійно жадає чогось шкідливого. Тепер йому не можна довіряти як радників.

При вивченні гігієни учнів потрібно знайомити з поживною цінністю різних продуктів. Їм необхідно пояснити наслідки вживання концентрованої та збуджувальної їжі, а також недостатньо поживних продуктів. Чай, кава, хліб із борошна вищого ґатунку, цукерки, гострі приправи, кормові овочі й кондитерські вироби не забезпечують належної поживності. Не один учень зруйнував здоров'я внаслідок уживання такої їжі. Не одна квола дитина, неспроможна активно мислити чи діяти, є жертвою мізерного харчування. Зернові, фрукти, горіхи й овочі в правильному поєднанні містять усі поживні елементи. Належно приготовлені, вони становлять їжу, яка найкращим чином сприяє як фізичній, так і розумовій силі.

Потрібно брати до уваги не тільки якість їжі, а й те, наскільки вона підходить тій чи іншій людині. Часто їжі, яку можуть вільно вживати люди, зайняті фізичною працею, повинні уникати ті, хто займається переважно розумовою працею. Необхідно також приділяти увагу правильному поєднанню продуктів. Люди розумової праці та сидячого способу життя мають уживати лише кілька видів їжі під час однієї трапези.

Слід остерігатися переїдання навіть найбільш корисною їжею. Організм може використати не більше, ніж потрібно для живлення різних органів тіла, а все зайве засмічує організм. Не про одного учня думали,

що він підірвав своє здоров'я через надмірне навчання, тоді як справжньою причиною було переїдання. Якщо законам здоров'я приділяти належну увагу, існує мала небезпека розумового перенапруження. Але в багатьох випадках причиною так званої розумової неефективності є перевантаження шлунка, котре втомлює тіло й послаблює розум.

Дворазове харчування здебільшого краще, ніж триразове. Спожита зарано вечеря перешкоджає травленню попередньої трапези. А спожита пізніше не встигає перетравитися до сну. Тому шлункові не вдається належно відпочити. Сон порушується, мозок і нерви втомлені, погіршується апетит до сніданку, увесь організм невідсвіжений та неготовий до виконання обов'язків дня.

Не випустіть з уваги важливість регулярності в часі харчування та сну. Оскільки робота по збудуванню організму відбувається в години відпочинку, суттєво необхідно, особливо в молоді роки, щоб сон був регулярним і достатнім.

Наскільки можливо, старайтеся не їсти поспіхом. Чим коротший час трапези, тим менше треба з'їдати. Краще відмовитися від приймання їжі, ніж їсти не пережовуючи її належним чином.

Час приймання їжі має бути часом для спілкування та відсвіження. Проженіть від себе думки про те, що гнітить і дратує. Плекайте в собі довіру, доброту, вдячність Подателеві всякого добра, і розмова буде

радісною, а думки приємними, піднесеними, не втомливими.

Стримання та регулярність у всьому мають дивовижну силу. Вони важать більше за обставини чи природне обдарування у формуванні м'якого, спокійного характеру, який так багато значить для згладжування життєвого шляху. Водночас набуте таким чином самовладання виявиться одним із найцінніших обладунків, необхідних для успішного подужання суворих обов'язків та реальностей, що чекають на кожну людину.

Дороги мудрості – «то дороги приємности, всі стежки її – мир» (Прип. 3:17). Нехай кожна молода людина в нашому краї, маючи можливість зазнати вищої долі, ніж доля коронованих осіб, замислиться над уроком, викладеним у словах мудреця: «Щасливий ти, краю, коли... владики твої своєчасно їдять, як ті мужі, а не як п'яниці!» (Екл. 10:17).

Відпочинок

«Для всього свій час» (Екл. 3:1)

Існує різниця між відпочинком і розвагою. Відпочинок (або англійською *створення заново*) сприяє зміцненню та збудуванню. Відволікаючи нас від наших звичайних турбот і занять, він відновлює розум і тіло, даючи нам можливість з новими силами повернутися до серйозної життєвої праці. Натомість розваг

шукають з метою задоволення і часто доводять їх до надмірності. Вони поглинають енергію, необхідну для корисної праці, стаючи перешкодою для досягнення справжнього успіху в житті.

Увесь організм створений для діяльності, і якщо фізичні сили не підтримувати в належній формі з допомогою активних вправ, розумові сили не можна буде довго використовувати на повну потужність. Фізична бездіяльність, яка фактично майже неминуча в класній кімнаті, разом з іншими нездоровими умовами робить цю кімнату важким місцем для дітей, особливо для тих, у кого слабкий організм. Часто провітрювання буває недостатнім. Погано зроблені сидіння сприяють неприродній позиції тіла, утруднюючи роботу легень і серця. Тут маленькі діти змушені проводити від трьох до п'яти годин на день, дихаючи занечищеним повітрям, можливо, навіть зараженим хвороботворними мікробами. То ж не дивно, що в класній кімнаті так часто закладається підвалина для хвороби на все життя. Найбільшої шкоди зазнає мозок – найделікатніший з усіх фізичних органів, від якого нервову енергію отримує весь організм. Змушений до передчасної або надмірної активності, ще й у нездорових умовах, він слабне, що часто призводить до довготривалих поганих наслідків.

Діти не повинні перебувати довгий час у приміщенні; також не слід від них вимагати дуже віддаватися навчанню, доки не буде закладена хороша основа

для фізичного розвитку. Упродовж перших восьми або десяти років життя дитини поле або сад є найкращою класною кімнатою, мати – найкращим учителем, а природа – найкращим підручником. Навіть коли дитина достатньо піросла, щоб ходити до школи, її здоров'я слід вважати важливішим за знання книг. Її мають оточувати найсприятливіші умови для фізичного і розумового розвитку.

Не тільки дитина зазнає небезпеки від браку повітря та вправ. Як у початкових, так і вищих школах ці основи здоров'я все ще надто часто занедбані. Не один учень та не один студент просиджують день у день у задушливій кімнаті, схилившись над книгами. Їхня грудна клітка настільки стиснута, що вони не можуть повно й глибоко дихати; кров циркулює мляво, ноги холодні, а голова гаряча. Оскільки тіло не отримує достатнього живлення, м'язи робляться слабкими, а весь організм – знесиленим і хворим. Часто такі учні стають довічними інвалідами. Вони могли б вийти зі школи з розвинутою фізичною і розумовою силою, якби навчалися в належних умовах, регулярно займаючись вправами на сонці та свіжому повітрі.

Учень, котрий при обмежених часі і засобах з усіх сил намагається здобути освіту, повинен усвідомлювати: час, присвячений фізичним вправам, – не втрачений час. Хто постійно заглиблюється в книги, той з часом виявить, що розум втрачає свою свіжість. Приділяючи належну увагу фізичному розвитку, люди

досягнуть більшого прогресу в науці, аніж присвячуючи весь свій час навчанню.

Якщо розум зосереджується винятково на чомусь одному, він часто стає невірноваженим. Але якщо розумові та фізичні сили навантажуються рівномірно, а предмети думок урізноманітнюються, тоді кожну здібність можна безпечно використовувати.

Фізична пасивність послаблює не тільки розумові, а й моральні сили. Нерви мозку, що зв'язані з усім організмом, – це той посередник, з допомогою якого Небо спілкується з людиною і справляє вплив на її внутрішній світ. Усе, що перешкоджає циркуляції електричного струму в нервовій системі, послаблюючи життєві сили та понижуючи розумове сприйняття, утруднює пробудження морального чуття.

І знов-таки, при розумовому перевантаженні під час навчання збільшується потік крові до мозку, а це викликає хворобливу збудливість, яка призводить до послаблення самовладання, так що людина надто часто опиняється під контролем імпульсу або примхи. Так відчиняються двері для моральної нечистоти. Неправильне використання та бездіяльність фізичних сил великою мірою є причиною потоку морального розтління, що заповонив світ. «Пиха, сила і тість їжі та преспокійний спокій» (Єзек. 16:49) – такі ж смертельні вороги для людського прогресу в цьому поколінні, як і тоді, коли вони призвели до знищення Содома.

Учителі повинні розуміти це і настановляти своїх учнів у цих питаннях. Навчайте їх, що правильне життя залежить від правильного мислення і що фізична активність суттєво необхідна для чистоти думок.

Питання належного відпочинку учнів часто бентежить учителів. Гімнастичні вправи вважаються корисними в багатьох школах, однак за відсутності відповідного контролю вони бувають часто доведені до крайнощів. У спортивному залі багато юнаків, намагаючись продемонструвати свою силу, заподіяли собі шкоду на все життя.

Фізичні вправи в спортивному залі, як би добре їх не проводили, не можуть замінити відпочинку на свіжому повітрі, і для цього наші школи повинні створити кращі можливості. Учням слід активно займатися фізичними вправами. Неробства та безцільності потрібно боятися більше за всяке інше зло. Однак тенденція більшості видів спорту – це тема для тривожних роздумів тих, хто щиро зацікавлений у благополуччі молоді. Учителів тривожить вплив цих видів спорту як на прогрес учня в школі, так і на успіх його подальшого життя. Ігри, які займають так багато його часу, відволікають розум від навчання. Вони не допомагають підготувати молодь до практичної серйозної роботи в житті. Їхній вплив не приводить до вдосконалення, великодушності та формування справжніх чоловічих якостей.

Деякі з найпопулярніших розваг, такі як футбол і бокс, стали школою брутальності. Вони формують такі

ж риси характеру, що й ігри стародавнього Риму. Прагнення до панування, хизування брутальною силою, нерозсудливе нехтування життям справляють страхотливий деморалізуючий вплив на молодь.

Інші спортивні ігри, хоч і не настільки призводять до звіроподібного стану, однак не менш небажані через надмірності, до яких вони доведені. Вони стимулюють любов до задоволення і збудження, викликаючи знеохоту до корисної праці та схильність уникати практичних обов'язків і відповідальності. Вони здатні знищити смак до реального тверезого життя з його спокійними задоволеннями. У такий спосіб відчиняються двері для безпутства і беззаконня з їхніми жахливими наслідками.

Вечірки, якими їх зазвичай влаштовують, також є перешкодою для справжнього розвитку розуму й характеру. Формуються легковажні зв'язки, схильність до марнотратності, пошуку задоволень і надто часто до безпутства, що скеровує все життя в гріхове русло. Батьки і вчителі можуть багато зробити для того, щоб замінити подібні розваги корисними й життєдайними.

Богонатхненне Слово вказало шлях у цьому, як і в усьому іншому, що стосується нашого благополуччя. У стародавні часи життя людей, котрі перебували під керівництвом Божим, було простим. Вони жили в тісному спілкуванні з природою. Їхні діти приєднувалися до батьків у праці, вивчаючи красоти й таємниці скар-

бів природи. У тиші полів і лісів вони роздумували над величними істинами, що передавалися з покоління в покоління як священний обов'язок. Таке виховання формувало сильних мужів.

У наш вік життя втратило свою природність і люди зазнали виродження. Хоч ми не можемо повністю повернутися до простоти звичаїв тих стародавніх часів, однак можемо взяти з них для себе урок, який зробить наш час відпочинку тим, що відповідає його назві, – часом справжнього збудування тіла, розуму й душі.

Що стосується відпочинку, то велике значення має оточення, в якому знаходяться дім і школа. При виборі місця для дому або школи слід враховувати цей факт. Ті, для кого розумове й фізичне благополуччя важливіше за гроші та вимоги і звичаї суспільства, повинні дбати, щоб їхні діти отримали користь від уроків природи й відпочинку на її лоні. Якби кожна школа була розташована в такому місці, де учні мали б можливість обробляти ділянку землі, бувати в полі та лісі, це послужило б великою допомогою в освітньо-виховній роботі.

У питанні відпочинку учнів найкращих результатів можна досягти завдяки особистій участі вчителя в цій справі. З-поміж дарів, якими справжній учитель може поділитися з учнями, мало що може перевершити цінність його дару товариського спілкування. Ми можемо краще розуміти людину, якщо в нашому спіл-

куванні нас об'єднують симпатія, співчуття. Якщо це справедливо, коли йдеться про дорослих, то тим більше справедливо по відношенню до дітей та молоді. А нам необхідне таке розуміння для того, аби принести максимальну користь. Для зміцнення взаєморозуміння між учителем та учнем мало що має таке значення, як приємне спілкування за межами класної кімнати. У деяких школах учитель завжди перебуває разом зі своїми учнями під час відпочинку. Він бере участь у їхніх заняттях, супроводжує їх під час екскурсій і ніби стає з ними одним цілим. Для наших шкіл було б добре, якби такої практики дотримувалися всюди. Від учителя вимагається велика жертва, але він погнє щедру винагороду.

Жодний відпочинок із користю тільки для себе не принесе дітям і молоді такого великого благословення, як той, що робить їх корисними для інших. Для молоді характерні ентузіазм та сприйнятливість, вона швидко відгукується на пропозицію. Плануючи вирощування рослин, нехай учитель постарається пробудити цікавість до прикрашання території школи і класної кімнати. Це принесе подвійну користь. Те, що учні прикрашатимуть, вони не захочуть спотворювати або псувати. Таким чином заохочуватиметься любов до порядку, вишуканий смак і звичка бути дбайливими, а дух спілкування та співробітництва стане для учнів благословенням на все життя.

У школярів може з'явитися нове зацікавлення щодо

праці в саду або екскурсій в поле чи ліс, якщо їх заохочувати пам'ятати про тих, хто через стан здоров'я не відвідує цих приємних місць, та спонукувати ділитися з ними прекрасним Божим творінням.

Уважний, спостережливий учитель знайде багато можливостей заохочувати учнів до корисних справ. Малі діти особливо ставляться до вчителя з майже безмежним довір'ям і повагою. Усе, що тільки може бути ним запропоноване стосовно різноманітної допомоги вдома, вірності у виконанні щоденних обов'язків, служіння хворим і бідним, навряд чи залишиться без плоду. Таким чином це знову принесе подвійну користь. Добра пропозиція позначиться і на тому, хто її дав. Вдячність та співпраця з боку батьків полегшать тягар учителя та його життєвий шлях.

Увага, що приділяється відпочинку та фізичній культурі, безперечно, часом порушуватиме встановлений порядок шкільної роботи, однак таке порушення не стане справжньою перешкодою. Витрачений час і зусилля окупляться сторицею завдяки зміцненню розуму й тіла, вихованню безкорисливого духу та об'єднанню учня й учителя узами спільного зацікавлення і дружнього спілкування. Буде забезпечений благословенний вихід для невтомної енергії, котра так часто є джерелом небезпеки для молоді. Зайнятий добрими справами розум – це спосіб захисту від зла, значно цінніший за численні обмеження з боку закону чи дисципліни.

Трудове виховання

«І пильно дбали про те... щоб працювати своїми власними руками» (1 Сол. 4:11).

При творінні праця була дана як благословення. Вона означала розвиток, силу і щастя. Унаслідок прокляття гріха змінився стан Землі, що призвело і до зміни умов праці. Хоч тепер її супроводжують тривога, втома та біль, вона залишається джерелом щастя й розвитку. Праця – засіб захисту від спокус. Її дисциплінуюча дія стримує потурання власним примхам, виховує працелюбність, моральну чистоту і твердість характеру. Таким чином вона стає частиною великого Божого плану відновлення людини після гріхопадіння.

Необхідно допомогти молоді побачити істинне достоїнство праці. Покажіть їй, що Бог постійно трудиться. Усе творіння в природі виконує призначену йому роботу. Усе творіння наповнене дією, і ми також повинні бути діяльними, аби виконати свою місію.

У наших трудах ми маємо співпрацювати з Богом. Він дає нам землю з її скарбами, але ми повинні пристосувати їх для нашої користі та зручності. Він викликає ріст дерев, а ми готуємо лісоматеріали і споруджуємо будинки. Він заховав у землі золото й срібло, залізо й вугілля, але ми можемо здобути їх тільки працею.

Покажіть, що, хоч Бог створив і постійно контролює все в природі, Він наділив нас силою, не зовсім відмінною від Його сили. Нам дана певна міра контролю над

силами природи. Як Бог із хаосу викликав до існування Землю в її красі, так і ми можемо створити порядок та красу з безладу. І хоч усе сьогодні спотворене злом, ми від своєї завершеної роботи відчуваємо радість, подібну до тієї, яку відчував Творець, коли, дивлячись на прекрасну Землю, проголосив: «Вельми добре».

Як правило, найкращою фізичною вправою для молоді буде корисне заняття. Мала дитина знаходить у грі як розвагу, так і розвиток, і її забави мають сприяти не тільки фізичному, а й розумовому та духовному зростанню. У міру того, як вона набуває сили і розуму, найкращим відпочинком для неї буде якийсь вид корисної праці. Найефективнішим засобом для розвитку розуму і формування характеру є те, що навчає молодь приносити користь та нести свою частину життєвих тягарів.

Молодь необхідно навчати, що життя – це серйозна праця, відповідальність, турбота. Молоді люди потребують виховання, яке зробить їх практичними чоловіками й жінками, котрі зможуть впоратися з непередбаченими обставинами життя. Їх потрібно навчати, що систематична, добре організована праця важлива не тільки як захист від зрадливості життя, а й як допомога для всебічного розвитку.

Незважаючи на все, що було сказано й написано про достоїнство фізичної праці, переважає думка, що вона є принизливою. Юнаки прагнуть стати вчителями, клерками, комерсантами, лікарями, адвокатами

або ж зайняти посаду, яка не вимагає фізичної праці. Молоді жінки цураються хатньої роботи, шукаючи освіти в якихось інших галузях. Таким слід зрозуміти, що чесна праця не принижує жодну людину. Принизливими є неробство й егоїстичне утриманство. Неробство виховує потурання власним примхам, наслідком чого стає пусте, безплідне життя – нива, що заохочує до проростання різного роду зла. «Бо земля, що напилася дощу, який її часто зрошує, і родить корисну зелень тим, котрі її обробляють, – одержує благословення від Бога. А та, що зростила терня і бур'ян, – не потрібна і близька до прокляття; її кінець – спалення» (Євр. 6:7, 8).

Багато галузей науки, які поглинають час учня, не є суттєво необхідними для корисності або щастя. Однак для кожної молодої людини суттєво необхідно ґрунтовно ознайомитися зі щоденними обов'язками. Молода жінка може обійтися без знання французької мови, алгебри чи навіть уміння грати на піаніно. Але їй необхідно навчитися пекти добрий хліб, виготовляти хороший зручний одяг та успішно виконувати багато обов'язків з домашнього господарства.

Для здоров'я і щастя всієї родини немає нічого життєво важливішого за вміння та кмітливість кухаря. З допомогою погано приготовленої нездорової їжі кухар може перешкодити і навіть покласти кінець життєдіяльності дорослої людини та розвиткові дитини. Або ж, забезпечуючи їжею, відповідною до потреб

організму і водночас апетитною та смачною, він може принести стільки ж користі, скільки в протилежному випадку – шкоди. Отже, щастя в житті багато в чому залежить від сумлінного виконання повсякденних обов'язків.

Оскільки чоловіки, як і жінки, беруть участь у веденні домашнього господарства, то хлопцям, як і дівчатам, потрібно одержати знання в царині домашніх обов'язків. Застелити ліжко, навести порядок у кімнаті, помити посуд, приготувати страву, випрати й полагодити свій одяг – таке виховання зробить хлопця не менш мужнім, натомість щасливішим та кориснішим. А якщо дівчата у свою чергу зможуть навчитися запрягти коня і правити ним, користуватися пилкою і молотком, а також граблями й мотикою, вони будуть краще підготовлені зустрічати непередбачені обставини життя.

Нехай діти і молодь дізнаються з Біблії, як Бог ушановує щоденну працю трудівника. Нехай вони прочитають про пророчих синів (див. 2 Цар. 6:1-7), учнів школи, котрі будували для себе дім і задля котрих було звершене чудо, аби не допустити втрати позиченої сокири. Нехай вони прочитають про Ісуса-теслю, про Павла, котрий виготовляв намети, поєднуючи працю ремісника з найвищим служінням, тобто людське й Божественне. Нехай вони прочитають про хлопчика, чий п'ять хлібів були використані Спасителем для звершення прекрасного чуда нагодування великої кількос-

ті народу; про швачку Сарну, воскресену з мертвих, аби вона могла продовжувати шити одяг для бідних; про мудру жінку, змальовану в Приповістях, котра «шукає вовни й льону, і робить охоче своїми руками», видає «поживу для дому свого, а порядок служницям своїм», «засадилла вона виноградника» «та зміцнює рамена свої», «руки свої простягає до бідного, і долоню свою відкриває для вбогого», «доглядає вона ходи дому свого, і хліба з лінивства не їсть» (Прип. 31:13, 15, 16, 17, 20, 27).

Про таку Бог говорить: «Вона буде хвалена! Дайте їй з плоду рук її, і нехай її вчинки її вихваляють при брамах!» (Прип. 31:30, 31).

Для кожної дитини першою трудовою школою має стати сім'я. І наскільки це можливо, кожна школа повинна мати обладнання для трудового навчання. Таке навчання великою мірою замінить собою гімнастичний зал, приносячи додаткову практичну користь.

Трудове виховання заслуговує значно більшої уваги, ніж йому приділяють. Школи слід засновувати з урахуванням того, що крім формування найвищої розумової й моральної культури, вони повинні створювати при можливості найкращі умови для фізичного розвитку і трудового навчання. Необхідно навчати сільського господарства, ремесел, охоплюючи якомога більше затребуваних професій, а також ведення домашнього господарства, приготування здорової їжі, шиття, виготовлення здорового зручного одягу, догля-

ду за хворими та інших подібних занять. Школи мають бути забезпечені городами, садами, майстернями, кімнатами для догляду за хворими, а роботу в кожній із цих галузей слід здійснювати під керівництвом досвідчених інструкторів.

Робота повинна мати визначену мету, і виконувати її треба ретельно. У той час як кожна людина потребує певної обізнаності з різними ремеслами, необхідно стати спеціалістом принаймні в одному з них. Кожна молода людина по закінченню школи повинна мати знання якогось ремесла або професії, щоб у випадку потреби заробляти на життя.

Причиною найбільш поширених заперечень проти трудового навчання в школі є пов'язані з ним великі витрати. Але мета варта заплаченої ціни. Жодна інша довірена нам робота не є такою важливою, як навчання молоді, тому кожна необхідна для цього витрата – це правильно використані кошти.

Навіть з точки зору фінансової вигоди витрати на трудове навчання виявляться справжньою економією. Тисячі наших хлопців будуть таким чином убережені від вештання вулицями та пияцтва. Витрати на городи, майстерні та ванни окупляться з надлишком, бо не буде потреби в лікарнях і виправних закладах. Що ж стосується самої молоді, котра навчилася працьовитості та здобула кваліфікацію в різних галузях корисної продуктивної праці, то хто зможе виміряти її цінність для суспільства і нації?

Різноманітні заняття на свіжому повітрі, які слугують фізичними вправами для всього тіла, – це найкорисніший відпочинок від навчання. Серед багатьох напрямків трудового навчання немає ціннішого за сільське господарство. Необхідно докладати більше зусиль, аби викликати і підтримувати цікавість до занять сільським господарством. Нехай учитель зверне увагу учнів на такі моменти: свідчення Біблії про сільське господарство; Божий план полягав у тому, аби людина обробляла землю; першій людині, володареві всього світу, був даний сад для догляду за ним; багато великих мужів світу, його справжня еліта, були землеробами. Покажіть позитивні можливості такого життя. Мудрець каже: «Поле й сам цар обробляє» (Екл. 5:8). Про землероба Біблія свідчить: «І за правом напутив його, його Бог його вивчив цього» (Ісаї 28:26). І ще: «Сторож фіговниці плоди її споживає» (Прип. 27:18). Людина, котра заробляє на життя працею в сільському господарстві, уникає багатьох спокус і тішиться незліченними перевагами та благословеннями, котрих позбавлені трудівники великих міст. А в наш час гігантських трестів і конкуренції у світі бізнесу мало хто відчуває настільки справжню незалежність і настільки велику впевненість у справедливій нагороді за свій труд, як землероб.

Навчаючи сільського господарства, давайте учням не тільки теоретичні, а й практичні знання. У той час як вони дізнаються, що наука говорить стосовно при-

роди ґрунту та його підготовки, цінності різних культур та найкращих методів вирощування врожаю, дозвольте учням застосовувати свої знання на практиці. Нехай учителі працюють разом з учнями, показуючи, яких результатів можна досягти з допомогою вмілих розумних дій. Таким чином може пробудитися щира зацікавленість, прагнення виконувати роботу якнайкраще. Таке прагнення в поєднанні зі зміцнювальною силою фізичних вправ, сонячного світла й чистого повітря викличуть любов до сільськогосподарської праці, що допоможе багатьом молодим людям визначитися з вибором професії. Так можуть бути приведені в дію чинники, які суттєво зменшать зростаючий сьогодні потік міграцій до великих міст.

Таким чином наші школи могли б також надавати відчутну допомогу в боротьбі з безробіттям. Тисячі безпорадних і голодуючих, котрі щодня поповнюють лави злочинного світу, могли б самі себе утримувати, провадячи щасливе, здорове, незалежне життя, якби були залучені до вмілої старанної праці землеробів.

Благо від уміння фізично працювати потрібне також і фахівцям. Людина може володіти блискучим розумом, швидко схоплювати ідеї, її знання і майстерність можуть забезпечити їй роботу за обраним нею покликанням, і проте вона може бути нездатною виконувати пов'язані з цією роботою обов'язки. Освіта, отримана переважно з книжок, призводить до поверхового мислення. Практична ж робота заохочує до спостережли-

вості та незалежного мислення. Правильно виконувана, вона сприяє розвитку тієї практичної мудрості, яку ми називаємо здоровим глуздом. Вона розвиває здатність планувати і здійснювати, укріплює мужність та наполегливість, вимагає такту й майстерності.

Лікар, котрий заклав основу для свого фахового знання завдяки служінню в кімнаті хворого, володітиме бистротою розуміння, усебічним знанням і здатністю надати необхідну допомогу в непередбачених обставинах, – тобто всіма суттєво важливими якостями, яких повною мірою можна набути тільки в практичній роботі.

Служитель, місіонер або учитель зауважить, що його вплив на людей значно посилиться, коли вони виявлять, що він володіє знанням і вмінням, необхідними для практичних обов'язків щоденного життя. І часто успіх, а можливо й саме життя місіонера залежить від його знання практичних речей. Уміння приготувати їжу, правильно діяти під час нещасного випадку чи в непередбачених обставинах, лікувати хворобу, будувати дім, а якщо потрібно і церкву, – ось що часто зумовлює успіх або поразку в його житті.

Отримуючи освіту, багато студентів набули б дуже цінної підготовки, якби перебували на самозабезпеченні. Замість того щоб залазити в борги або залежати від самозречення своїх батьків, нехай молоді чоловіки й жінки залежать від самих себе. Таким чином вони пізнають ціну грошей, часу, сили та можливостей і

значно менше наражатимуться на спокусу потурати неробству й марнотратству. Засвоєні таким чином уроки економії, працьовитості, самозречення, практичних навиків у веденні справ і цілеспрямованості виявляться найважливішою частиною їхнього обладунку для життєвих битв. А засвоєний студентом урок самозабезпечення суттєво допоможе учбовим закладам уникнути тягаря боргів, під яким знемагає багато шкіл і який дуже послабив їхню корисність.

Нехай молодь зрозуміє: мета освіти полягає не в тому, щоб навчити їх уникати неприємних життєвих завдань і важких тягарів, а в тому, аби полегшити працю, навчивши їх кращих методів та вищих цілей. Навчайте їх, що справжня мета в житті – не отримання якомога більшого зиску для себе, а прославлення Творця виконанням своєї частини світової роботи та наданням допомоги слабшим і менш освіченим.

Основною причиною презирливого ставлення до фізичної праці є недбалість і легковажність, з якими її так часто виконують. Її роблять через необхідність, а не за вибором. Працівник не вкладає в неї душі, тому і сам себе не поважає, і не викликає поваги інших людей. Трудове виховання має виправити цю помилку. Воно повинно сформувати такі якості, як ретельність і досконалість. Учням слід навчитися такту й організованості; вони повинні вміти економити час і враховувати кожний свій рух. Їх потрібно не тільки навчати найкращих методів, а й надихати метою постійно

вдосконалюватися. Нехай вони поставлять собі за ціль виконувати роботу настільки досконало, наскільки це під силу розумові й рукам людини.

Така підготовка зробить молодих людей господарями, а не рабами праці. Вона полегшить долю трудівника, зайнятого важкою працею, та ушляхетнить навіть найскромнішу професію. Хто розцінює роботу як нудне важке заняття і береться за неї із самовдоволенням неуцтвом, не докладаючи жодних зусиль для вдосконалення, той виявить, що вона справді є тягарем. Однак ті, хто схвалює застосування науки в найскромнішій роботі, побачать у ній благородство і красу та знаходитимуть задоволення в сумлінному умілому її виконанні.

Навчена таким чином молода людина, яким би не було її покликання в житті, доки вона залишається чесною, зробить своє заняття корисним і почесним.

Розділ 7

Формування характеру

*«І дивись, і зроби за тим зразком,
що тобі показувано на горі» (Вих. 25:40).*

Освіта і характер

*«І буде безпека за часу твого, щедрота спасіння,
мудрости та пізнання» (Ісаї 33:6).*

Справжня освіта не ігнорує цінності наукових знань або літературних надбань, однак більше за інформацію вона цінує силу, більше за силу – доброчесність, більше за інтелектуальні надбання – характер. Світ потребує не стільки мужів великого інтелекту, скільки шляхетного характеру. Він потребує людей, здібності котрих керовані непохитним принципом.

«Початок премудрости – мудрість здобудь, а за ввесь свій маєток здобудь собі розуму» (Прип. 4:7). «Язык мудрих – то добре знання» (Прип. 15:2). Правда освіта наділяє цією мудрістю. Вона навчає най-

краще використовувати не лише окремі, а всі наші здібності і надбання. Таким чином вона охоплює все коло обов'язків щодо самих себе, щодо світу і Бога.

Формування характеру – найважливіша справа, будь-коли доручена людям, і ще ніколи ретельне вивчення цього питання не було таким важливим, як зараз. Ще ніколи перед попередніми поколіннями не поставали такі серйозні питання, ніколи молоді чоловіки й жінки не стикалися з такими великими небезпеками, як тепер.

У такий час яким є загальний напрямок пропонованої освіти? До якого мотиву найчастіше апелюють? До своєкорисливості, кар'єризму. Переважно пропонується освіта є спотворенням цієї назви. Істинна освіта справляє вплив, який протидіє егоїстичному честолюбству, жадобі влади, зневажливого ставленню до прав і потреб людства, а ці риси стали прокляттям для нашого світу. У Божому плані життя є місце для кожної людини. Кожен повинен максимально розвивати свої таланти; вірність у цій справі (незалежно, володіє людина кількома дарами чи багатьма) гідна пошани. У Божому плані немає місця для егоїстичного суперництва. «Ті, що самі себе міряють по собі і порівнюють себе із собою, не є розумними» (2 Кор. 10:12). Що б ми не робили, усе потрібно виконувати «із сили, котру дає... Бог» (1 Петра 4:11). Усе має бути зроблено «від душі, наче для Господа, а не для людей, знаючи, що від Господа одержите нагороду – спадщину; адже Господеві Христові служите!» (Колос. 3:23, 24). Виконане служіння та здобута

освіта на основі цих принципів – дорогоцінні. Але як різуче відрізняється від неї пропонована нині освіта! Від ранніх дитячих літ вона закликає до змагання й суперництва; вона виховує егоїзм – корінь усілякого зла.

Так починається боротьба за вищість; заохочується система «втискання» надміру інформації, що часто руйнує здоров'я і робить людину нездатною приносити користь. У багатьох людей змагання породжує нечесність; а якщо заохочується честолюбство та невдоволення, то воно отруює життя, сприяє наповненню світу людьми з неспокійним бентежним духом, які становлять постійну загрозу для суспільства.

Небезпека криється не тільки в методах, а й у навчальних предметах.

До роздумів над якими творами впродовж найбільш сприйнятливих років життя заохочуються юні уми? При вивченні мови або літератури з яких джерел їм пропонується пити? – З язичеських джерел, із джерел, які живляться моральним розтлінням стародавнього язичництва. Їм наказують вивчати авторів, про яких без сумніву можна сказати, що вони не поважають принципів моралі.

А про скількох сучасних авторів можна сказати те саме! У багатьох із них вишуканість і краса мови є лише маскою, під якою приховуються принципи, котрі відштовхнули б читача, якби постали у своїй справжній потворності.

Окрім цього є чимало письменників у галузі художньої літератури, які ваблять до приємних мрій у пала-

цах неробства. Цих письменників не можна відкрито звинуватити в аморальності, проте насправді їхня праця таїть у собі не менше зла. Вона обкрадає тисячі й тисячі людей, позбавляючи їх часу, енергії та самодисципліни, котрих вимагають суворі проблеми життя.

При вивченні природничих наук згідно з навчальними програмами також існують великі небезпеки. Еволюція та споріднені з нею помилкові теорії викладають у закладах різного ступеня – від дитсадка до коледжу. Таким чином вивчення природничих наук, яке має давати знання про Бога, настільки змішане з людськими домислами й теоріями, що провадить до невір'я.

Навіть вивчення Біблії в тому виді, як воно надто часто здійснюється в школах, обкрадає світ, позбавляючи його дорогоцінного скарбу Слова Божого. Робота «вищого критицизму» з його критичним аналізом, припущеннями та реконструюванням нищить віру в Біблію як Божественне одкровення та обкрадає Боже Слово, заперечуючи його силу управляти людським життям, підносити і надихати його.

Коли молодь виходить у світ, щоб зіткнутися з його гріховними принадами – пристрастю до грошей, розваг і потурання своїм бажанням, до хизування, розкошів та марнотратності, шахрайства, обману, грабіжництва і розрухи, з якими вченнями їй доводиться там зустрітись?

Спіритизм стверджує, що люди – це безгрішні напівбоги, що «кожний розум судитиме сам себе», «істинне знання ставить людей вище всякого закону», «усі

скоєні гріхи є невинними», оскільки «все існуюче – правильне» і «Бог не засуджує». Згідно з цим ученням, найпідступніша, низька людина перебуває на Небі і там вона високо піднесена. Таким чином воно проголошує всім людям: «Не має значення, що ви робите, живіть, як вам до вподоби, Небо – ваша домівка». У такий спосіб безліч людей спонукувані вірити, що бажання – це найвищий закон, розбещеність – це свобода і людина відповідальна тільки перед собою.

Пізнавши таке вчення на самому початку життя, коли поривання найсильніші, а вимога стримання і моральної чистоти найбільш нагальна, у чому молодь може бачити захист моральності? Що має перешкодити світові стати другим Содомом?

Водночас анархія намагається знищити будь-який закон, не тільки Божественний, а й людський. Централізація багатства і влади, численні синдикати, створені для збагачення кількох за рахунок багатьох; об'єднання бідніших класів для захисту своїх інтересів і вимог; дух неспокою, заколоту і кровопролиття; поширення в усьому світі тих самих учень, що призвели до французької революції, – усе це втягує весь світ у боротьбу, подібну до тієї, від якої здригнулася Франція.

Із такими чинниками доводиться стикатися нинішній молоді. Аби встояти серед таких переворотів, вона повинна зараз закласти підвалини характеру.

Для всіх поколінь та всіх країн істинна основа й істинний зразок для формування характеру залишають-

ся ті самі. Божественна Заповідь: «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм... і ближнього свого, як самого себе» (Луки 10:27) – великий принцип, виявлений у характері й житті нашого Спасителя, – це єдина надійна основа, єдине правильне керівництво.

«І буде безпека за часу твого, щедрота спасіння, мудрості та пізнання» (Ісаї 33:6) – мудрості та пізнання, котрі може дати тільки Слово Боже.

Сьогодні це так само істинно, як і тоді, коли Ізраїлеві були сказані слова стосовно послуху Божим Заповідям: «Це мудрість ваша та ваш розум на очах народів» (П. Зак. 4:6).

Це єдина гарантія особистої чесності, моральної чистоти сім'ї, благополуччя суспільства та стабільності держави. Серед усіх життєвих труднощів, небезпек і протиборчих інтересів єдиним безпечним та надійним правилом є виконання того, що каже Бог. «Справедливі Господні накази», і «хто чинить таке, – ніколи той не захитається» (Псал. 19:9; 15:5).

Методи навчання

«Щоб мудрости дати простодушним, юнакові – пізнання й розважність» (Прип. 1:4).

Упродовж віків навчання мало справу переважно з пам'яттю. У той час як пам'ять зазнавала максимального напруження, інші розумові здібності не розви-

валися відповідним чином. Учні витрачали час на те, щоб старанно навантажити свій розум знаннями, котрі мало могли бути використані. Розум, перевантажений тим, чого він не може «перетравити» й засвоїти, послаблюється. Він стає непридатним до активного самостійного мислення, погоджуючись залежати від суджень та розуміння інших.

Зауважуючи неспроможність цього методу, деякі вдалися до інших крайнощів. На їхню думку, людині потрібно лише розвинути те, що в ній закладено. Така освіта приводить до самовпевненості, ізолюючи учнів від джерела істинного знання і сили.

Навчання, яке полягає в тренуванні пам'яті, маючи тенденцію знеохочувати незалежне мислення, має моральний аспект, який зазвичай мало зауважують. Оскільки учень жертвує здатністю міркувати та самостійно робити висновки, він стає неспроможним відрізняти істину від фальші і робиться легкою здобиччю обману. Його легко спонукати дотримуватися традиції та звичаю.

Факт, який великою мірою ігнорують (хоч ніколи без ризику), полягає в тому, що омана рідко постає такою, якою є насправді. Омани приймають саме внаслідок її змішання з істиною або приєднання до неї. Причиною падіння наших прабатьків було те, що вони з'їли плід з дерева пізнання добра і зла; і сьогодні прийняття суміші добра і зла губить чоловіків та жінок. Розум, який залежить від судження інших, рано чи пізно неодмінно буде введений в оману.

Ми можемо володіти здатністю відрізнати правду від неправди тільки завдяки особистій залежності від Бога. Кожен повинен сам навчатися від Нього з Його Слова. Здатність мислити була дана нам для того, щоб ми користувалися нею, і Бог бажає, аби ми тренували її. «Прийдіть, і будемо правуватися» (Ісаї 1:18), – запрошує Він нас. Покладаючись на Нього, ми можемо здобути мудрість, аби «зло відкидати та добро вибрати» (Ісаї 7:15; див. також Якова 1:5).

У будь-якому справжньому навчанні суттєво важливою є особистість. Христос, навчаючи людей, індивідуально підходив до них. Він навчав дванадцятьох з допомогою особистого контакту і спілкування. У приватній розмові, часто тільки одному слухачеві Він викладав Своє найдорогоцінніше повчання. Шанованому рабиніві під час нічної бесіди на Оливній горі, знехтуваній жінці біля криниці в Сихарі Він відкрив Свій найбагатший скарб, оскільки розпізнав у цих слухачах чутливе серце, відкритий розум, сприйнятливий дух. Навіть на товп, який так часто утруднював його кроки, не був для Христа безликою масою людей. Він промовляв безпосередньо до кожного розуму, звертався до кожного серця. Він спостерігав за обличчями Своїх слухачів, помічаючи в них просвітлення, швидкий сприйнятливий погляд, які свідчили, що істина досягла душі; і тоді у відповідь у Його серці бриніла струна радості.

Христос бачив потенціал кожної людини. Його не відштовхували непоказна зовнішність чи несприятли-

ві обставини. Він покликав Матвія з митниці, щоб він навчався в Нього, а Петра та його братів – із рибальського човна.

Сьогодні в освітній роботі існує потреба в такій же особистій зацікавленості, у такій же увазі до індивідуального розвитку. Багато молодих людей, на перший погляд безперспективних, щедро наділені талантами, котрі не використовуються. Їхні здібності залишаються прихованими через брак проникливості з боку їхніх педагогів. Не в одному хлопцеві та не в одній дівчині, зовні таких же непривабливих, як і грубо обтесане каміння, можна знайти дорогоцінний матеріал, який витримає перевірку полум'ям, бурею і тиском. Справжній педагог, не випускаючи з уваги те, чим можуть стати його учні, розумітиме цінність матеріалу, над яким трудиться. Він виявлятиме особисту зацікавленість у кожному учневі, намагаючись розвинути всі його здібності. Він заохочуватиме кожну спробу діяти згідно з правильними принципами, якою б недосконалою вона не була.

Кожну молоду людину потрібно настановляти щодо необхідності й важливості старанності. Від старанності успіх залежить значно більшою мірою, ніж від геніальності чи таланту. Без старанності найблискучіші таланти приносять мало користі, тоді як з допомогою правильно скерованих зусиль особи зі звичайними природними здібностями досягали чудес. І геніальність, досягнення котрої викликають у нас захоплення,

майже незмінно пов'язана з невтомними зосередженими зусиллями.

Молодь необхідно спонукувати розвивати всі свої здібності, як сильніші, так і слабші. Багато хто схильні обмежити своє навчання певними галузями, до яких від природи мають уподобання. Такої помилки слід остерігатися. Природні схильності визначають напрямки основного заняття в житті, і якщо вони позитивні, їх необхідно старанно розвивати. Водночас потрібно пам'ятати, що врівноважений характер та ефективна праця в будь-якій галузі великою мірою залежать від гармонійного розвитку, який є результатом ґрунтовної всебічної освіти.

Учитель повинен постійно дбати про простоту й ефективність. Він має навчати переважно з допомогою ілюстрування, і навіть викладаючи старшим учням, повинен намагатися робити кожне пояснення простим і зрозумілим. Багато учнів, незважаючи на свій дорослий вік, за розумом залишаються дітьми.

Важлива складова освітньої роботи – ентузіазм. Стосовно цього питання корисна порада міститься в зауваженні одного прославленого актора. Архієпископ Кентерберійський запитав його, чому актори, граючи в п'єсі, говорячи про уявні речі, справляють такий сильний вплив на глядачів, тоді як служителі Євангелія, говорячи про реальні речі, справляють такий незначний вплив на своїх слухачів. «З належною покірною та повагою до Вашої ясновельможності, –

відповідав актор, – дозвольте мені сказати, що причина проста, вона криється в силі ентузіазму. Ми на сцені говоримо про уявні речі так, ніби вони реальні, а ви з-за кафедри говорите про реальні речі так, ніби вони уявні».

Учитель у своїй праці має справу з реальними речами і повинен говорити про них з усією силою й ентузіазмом, на які тільки може надихнути розуміння їхньої реальності та важливості.

Кожний учитель має дбати про те, щоб його праця давала певні результати. Перш ніж узятися за викладання предмету, він має скласти чіткий план і знати, чого саме хоче досягти. При поясненні тієї чи іншої теми він не повинен заспокоюватися доти, доки учень не зрозуміє її суті, не збагне істини і не зможе ясно викласти те, чого навчився.

Пам'ятаючи про велику мету освіти, необхідно заохочувати молодь прогресувати в навчанні настільки, наскільки дозволяють їхні здібності. Але перш ніж братися за вищі рівні освіти, нехай вони опанують нижчі. Надто часто на це не звертають уваги. Навіть серед студентів вищих шкіл та коледжів спостерігається великий брак елементарних знань. Багато студентів присвячують свій час вищій математиці, тоді як вони неспроможні зробити прості обчислення. Багато хто вивчає ораторське мистецтво з метою оволодіти вишуканістю красномовства в той час, як не вміє виразно і зрозуміло читати. Чимало з тих, хто пройшов

курс риторики, не може скласти і грамотно написати звичайного листа.

Ґрунтовне знання основ освіти має бути не тільки умовою допуску до вищого курсу, а й постійним тестом неперервного прогресу.

У кожній галузі освіти існують поставлені цілі, важливіші за цілі звичайного формального знання. Візьмімо, наприклад, мову. Здатність легко і правильно писати й розмовляти рідною мовою важливіша за знання іноземних мов, живих чи мертвих. Проте жодне навчання лише з метою засвоєння граматичних правил не може зрівнятися за важливістю з таким вивченням мови, коли беруться до уваги більш високі мотиви. З таким навчанням значною мірою пов'язане щастя або горе в житті.

Головна вимога до мови — бути чистою, доброю, правдивою, тобто бути зовнішнім вираженням внутрішньої краси. Бог каже: «Те, що істинне, що чесне, що справедливе, що чисте, що любе, що гідне хвали, — коли яка чеснота або коли яка похвала, — про це роздумуйте» (Филп. 4:8). Якщо думки будуть такими, їхнє вираження буде таким же.

Найкращою школою для вивчення такої мови є сім'я, але оскільки ця праця сім'ї надто часто занедбана, на вчителя покладається завдання допомогти своїм учням сформувати правильні звички в мові.

Учитель може багато зробити для того, щоб запобігти такій лихій звичці, котра є прокляттям для суспіль-

ства, сусідських відносин і сім'ї, як звичка обмовляти, пліткувати, жорстоко критикувати. Для досягнення цього не шкодуйте жодних зусиль. Закарбуйте у свідомості учнів факт, що ця звичка свідчить про брак культури, вихованості і справжньої доброти серця. Вона робить людину непридатною як для товариства істинно культурних і благородних людей у цьому світі, так і для спілкування зі святими на Небі.

Ми з жахом думаємо про людоджера, котрий ласує ще теплою тремтячою плоттю своєї жертви. Однак чи результати навіть такого вчинку жахливіші за страждання та руйнацію, спричинені неправильним тлумаченням мотиву, прагненням очорнити репутацію, критикою характеру? Нехай діти і молодь знають, що про такі речі говорить Бог: «Смерть та життя — у владі язика» (Прип. 18:21).

Священне Писання ставить наклепників на один рівень із «богоненависниками», «винахідниками зла», «безсердечними, непримиреними, немилосердними», «повними заздрості, вбивства, суперечок, підступу, поганих звичок». Згідно з Божим судом, «ті, хто так коїть, варті смерті» (див. Римл. 1:30, 31, 29, 32). Людина, котру Бог вважає громадянином Сіону, «правду говорить у серці своїм», «не обмовлює своїм язиком» і «свого ближнього не зневажає» (Псал. 15:2, 3).

Боже Слово засуджує також уживання безглузких фраз та лайливих слів, які межують із богохульством. Воно засуджує обманну похвалу, ухиляння від прав-

ди, перебільшення, неправду в торгівлі, поширені в суспільстві та світі бізнесу. «Хай же буде ваше слово „так – так“, „ні – ні“; а що більше цього, те від лукавого» (Матв. 5:37).

«Як той, хто вдає божевільного, кидає іскри, стріли та смерть, так і людина, що обманює друга свого та каже: „Таж це я жартую!“» (Прип. 26:18, 19).

Тісно пов'язаний із плітками завуальований натяк, з допомогою якого люди з нечистим серцем намагаються поширити зло, не наважуючись відкрито висловити його. Молодь необхідно навчити уникати як прокази будь-якої спроби вдаватися до подібних дій.

У користуванні мовою немає, мабуть, іншої помилки, котру з більшою готовністю легковажно залишають поза увагою і молоді, і старші люди, ніж манера говорити квапливо й роздратовано. Вони вважають, що такі слова, як: «Я був захоплений зненацька і насправді не мав на думці те, що сказав» – достатнє виправдання. Але Боже Слово ставиться до цього серйозно. Писання говорить:

«Чи бачив людину, квапливу в словах своїх? – Більша довіра глупцеві, ніж їй!» (Прип. 29:20).

«Людина, що стриму не має для духу свого, – це зруйноване місто без муру» (Прип. 25:28).

За одну мить квапливо сказані запальні, необережні слова можуть спричинити таке лихо, про яке людина каятиметься все життя, не в змозі виправити його. О, скільки розбитих сердець, скільки відчужених дру-

зів та зруйнованих життів стали наслідком різких, поспішних слів тих, котрі могли б принести допомогу та зцілення!

«Дехто говорить, мов коле мечем, язик же премудрих – то ліки» (Прип. 12:18).

Однією з рис характеру, котру особливо необхідно плекати й розвивати в кожній дитині, є самозречення, яке надає життю людини привабливості, про котру вона може і не здогадуватися. З усіх чеснот характеру – це одна з найпрекрасніших і найнеобхідніших якостей для досягнення справжнього успіху в житті.

Діти мають потребу в тому, щоб їх цінували, а також у співчутті та підбадьоренні, однак необхідно виявляти обережність, аби не виховати в них любові до похвали. Нерозумно робити їх об'єктом особливої уваги або повторювати при них їхні розумні висловлювання. Батьки або вчителі, котрі не випускають з уваги справжній ідеал характеру та можливості для його досягнення, не можуть плекати в дітях почуття самовдоволення або заохочувати до нього. Вони не схвалюватимуть у молоді бажання і спроби похизуватися своїми здібностями й умінням. Той, хто невисокої про себе думки, буде смиренним, проте він володітиме гідністю, котра не збентежиться та не зникне перед зовнішнім блиском або людською величчю.

Привабливі риси характеру формуються не під тиском деспотичного закону чи правила. Це відбувається внаслідок перебування в атмосфері чистоти, благо-

родства, правдивості. Чистота серця і благородство характеру виявлятимуться в чистих, благородних учинках та мові.

«Хто чистить серця кохає, той має хороше на устах, і другом йому буде цар» (Прип. 22:11).

Усе сказане про мову можна сказати і про вивчення будь-якого іншого предмету; це можна робити так, що воно сприятиме зміцненню й формуванню характеру.

Жодної іншої науки це твердження не стосується настільки справедливо, як історії. Розглянемо це з Божественної точки зору.

Історія, як надто часто її викладають, – це не більше, як опис приходу до влади й падіння царів, придворних інтриг, перемог і поразок армій – оповідь про честолюбство та жадібність, обман, жорстокість і кровопролиття. Таке викладання історії не може не мати шкідливих наслідків. Гнітюче повторення злочинів та звірств, опис розтління і жорстокості насаджують насіння, котре в житті багатьох людей приносить урожай лихих плодів.

Буде значно краще досліджувати у світлі Слова Божого причини піднесення і падіння царств. Нехай молодь вивчає ці записи й переконується в тому, що справжнє процвітання народів пов'язане з прийняттям Божественних принципів. Нехай вона досліджує історію великих реформаторських рухів і бачить, як часто ці принципи, зневажені та зненавиджені людьми, були принесені їхніми захисниками в підземел-

ля й на ешафот і як саме завдяки цим жертвам вони перемагали.

Таке дослідження дасть широкий, усебічний погляд на життя. Воно допоможе молоді зрозуміти, які взаємозв'язок та взаємозалежність існують у житті, як чудово всі ми з'єднані у великому братстві суспільства й народів та якою великою мірою гноблення або деградація одного члена означають втрату для всіх.

При вивченні арифметики праця повинна носити практичний характер. Кожного юнака і кожную дитину потрібно навчити не тільки розв'язувати задачі з підручника, а й вести точний підрахунок власних прибутків і видатків. Нехай вони навчаються правильно витрачати гроші. Незалежно від того, чи грошима їх забезпечують батьки, чи вони самі заробляють, хлопці й дівчата повинні навчатися вибирати й купляти для себе одяг, книги та інші необхідні речі. Ведучи підрахунок своїх витрат, вони пізнають краще, ніж у будь-який інший спосіб, ціну грошей та навчаються правильно їх використовувати. Таке навчання допоможе їм відрізнати справжню економію від скупості з одного боку та від марнотратства з іншого. Правильно спрямоване, воно заохочуватиме до доброчинності. Воно допоможе молоді навчитися давати не просто під впливом хвилинного пориву, коли їхні почуття схвилювані, а давати регулярно й систематично.

Таким чином вивчення будь-якого предмета може стати допомогою у вирішенні найбільшого з усіх за-

вдань – підготовки чоловіків і жінок до якнайкращого виконання життєвих обов'язків.

Поведінка

*«Любов... не поводитьься непристойно»
(1 Кор. 13:4, 5).*

Увічливість цінується надто мало. Багатьом добро-сердечним людям бракує хороших манер. Прикро, але чимало людей, які викликають повагу своєю щирістю й непорочністю, позбавлені добрودушності. Це затьмарює їхнє щастя і заважає служити іншим. Часто через брак уваги до цього питання неувічливі люди приносять у жертву те, що найприємніше і найкорисніше в житті.

Батьки і вчителі особливо повинні культивувати бадьорість та люб'язність. Усі можуть мати радісне обличчя, лагідний голос, увічливі манери, а це все – складові сили. Дітей приваблює веселий, сонячний настрій. Ставтеся до них із добротою та люб'язністю – і вони виявлятимуть той самий дух до вас і одне до одного.

Справжньої люб'язності не навчитися простим дотриманням правил етикету. Поведінка завжди має бути пристойною; там, де задля принципу не йдуть на компроміс, повага до інших приведе до узгодженості з прийнятими звичаями. Проте справжня увічливість не вимагає принесення в жертву принципу задля до-

тримання умовностей. Вона не звертає уваги на кастовість. Вона навчає поваги до себе, поваги до людської гідності, уважного ставлення до кожного члена великого людського братства.

Існує небезпека надавати надто великого значення манерам та етикету, присвячуючи надто багато часу вихованню в цьому напрямку. Життя вимагає від кожної молоді людини енергійних зусиль; важка, часто невідповідна робота, необхідна для задоволення навіть звичайних життєвих потреб і значно більше для полегшення важкого тягара неосвіченості та злиднів, – усе це залишає мало місця для дотримання умовностей.

Багато тих, хто надає великого значення етикетові, виявляють мало поваги до всього, що насправді є чудовим, однак не відповідає вимогам штучно створеного ними стандарту. Це фальшиве виховання. Воно заохочує до критично налаштованої гордості й замкнутості.

Сутністю справжньої увічливості є повага до всіх. Вельми важливе виховання, результати котрого залишаються на все життя, – це виховання, яке заохочує виявляти співчуття й доброту до всіх людей. Так звана культура, яка не робить молоду людину шанобливою до своїх батьків, не навчає цінувати їхні чесноти, бути поблажливою до їхніх вад і дбати про їхні нагальні потреби; яка не робить її уважною і ніжною, великодушною та корисною щодо молодих, літніх і нещасних, люб'язною до всіх людей, – не виправдовує себе.

Справжньої витонченості думки і манер можна краще досягнути в школі Божественного Вчителя, ніж з допомогою виконання встановлених правил. Любов Учителя, наповнюючи серце, надає характерові таких благородних рис, котрі роблять цей характер подібним до Його власного характеру. Таке виховання наділяє гідністю і пристойністю, народженими згори. Воно наділяє м'яким характером і ввічливими манерами, з якими ніколи не зрівняється поверхневий лоск фешенебельного товариства.

Біблія велить бути ввічливими і наводить багато прикладів безкорисливого духу, лагідної люб'язності, приємного настрою, що характерно для справжньої вихованості. Це тільки відблиск характеру Христа. Усяка правдива делікатність і ввічливість у світі навіть серед тих, хто не визнає Його імені, походить від Нього. І Він бажає щоб у Його дітях ці риси були досконало відображені. Його намір полягає в тому, щоб люди споглядали в нас Його красу.

Найціннішим будь-коли написаним трактатом з етикету є дорогоцінна настанова, дана Спасителем та виголошена під впливом Святого Духа апостолом Павлом. Ці слова повинні назавжди закарбуватися в пам'яті кожної молоді чи старшої людини.

«Любов довго терпить, любов милосердна, не задрить, любов не величається, не гордиться, не поводитьься непристойно, не шукає свого власного, не спалахує гнівом, не задумує лихого,

не радіє з несправедливості, а радіє з істини; все переносить, усьому довіряє, завжди надіється, усе перетерпить.

Любов ніколи не минає» (1 Кор. 13:4-8).

Ще однією дорогоцінною чеснотою, котру необхідно старанно плекати, є благоговіння. Правдиве благоговіння перед Богом натхнене усвідомленням Його безмежної величі і присутності. Таке розуміння Невидимого повинно справити глибоке враження на серце кожної дитини. Дитина має бути навчена вважати священними час і місце молитви, а також церковного богослужіння, бо там присутній Бог. Коли благоговіння виявлятиметься в ставленні й поведінці, тоді поглиблюватиметься почуття, котре надихає його.

Добре було б молодим і старшим вивчати, роздумувати і часто повторювати наступні слова Святого Письма, котрі вказують, як потрібно ставитися до місця, позначеного особливою присутністю Бога.

«Здійми взуття своє, – наказав Він Мойсеєві біля палаючого куща, – бо те місце, на якому стоїш ти, – земля це свята!» (Вих. 3:5).

Яків, побачивши у видінні ангелів, вигукнув: «Господь пробуває на цьому місці, а того я й не знав... Це ніщо інше, як дім Божий, і це брама небесна» (Бут. 28:16, 17).

«А Господь у Своїм храмі святім, – мовчи перед обличчям Його, уся земле!» (Авак. 2:20).

«Господь – Бог великий, і великий Він Цар над богами всіма...

Прийдіть, поклонімося, і припадім, на коліна впадім перед Господом, що нас учинив!

Він нас учинив, і Його ми, – Його ми народ та отара Його пасовиська. Увійдіть в Його брами з подякуванням на подвір'я Його з похвалою!

Виславляйте Його ім'я Його благословляйте» (Псал. 95:3-6; 100:3, 4).

Потрібно також виявляти благоговіння перед Ім'ям Бога. Ніколи не слід вимовляти це Ім'я легковажно або бездумно. Навіть у молитві потрібно уникати частих і зайвих його повторень. «Святе та грізне Його Ймення!» (Псал. 111:9). Ангели, промовляючи його, закривають свої обличчя. З яким же благоговінням повинні вимовляти його своїми устами ми, грішні істоти!

Нам необхідно шанобливо ставитися до Божого Слова. До цієї друкованої Книги ми маємо виявляти повагу, ніколи не використовувати її як звичайну і не поводитися з нею недбало. А також ніколи не слід цитувати Писання в жартах або парафразувати його, намагаючись бути дотепним. «Кожне Боже слово очищене», «як срібло очищене в глинянім горні, сім раз перетоплене» (Прип. 30:5; Псал. 12:7).

Понад усе навчайте дітей, що справжнє благоговіння виявляється в послухові. У повеліннях Божих немає нічого малозначущого, і не існує іншого способу виявити благоговіння, таке приємне Богові, як послух Його словам.

Необхідно виявляти шанобливість до представників Божих – служителів, учителів і батьків, котрі покликані

говорити й діяти від Його Імені. Виявляючи повагу до них, ми вшановуємо Його.

Бог особливо велить виявляти чуйність і повагу до людей похилого віку. Він каже: «Сивизна – то пишна корона, знаходять її на дорозі праведності» (Прип. 16:31). Вона свідчить про минулі битви й отримані перемоги, перенесені тягарі й подолані спокуси. Вона свідчить про втомлені ноги, що наближаються до свого відпочинку, про місця, котрі незабаром звільняться. Допоможіть дітям пам'ятати про це, і вони своєю ввічливістю та повагою робитимуть шлях перестарілих людей приємною і гладкою. Слухаючись повеління: «Перед лицем сивого вставай, і вшануй лице старця» (Левит 19:32), вони наповнюватимуть своє молоде життя благодаттю і красою.

Батьки, матері й учителі повинні більше цінувати честь і відповідальність, які поклав на них Бог, зробивши їх Своїми представниками для дітей. Характер, виявлений у стосунках щоденного життя, тлумачитиме дітям на добро або на зло наступні слова Бога:

«Як жалує батько дітей, так Господь пожалівся над тими, хто боїться Його» (Псал. 103:13). «Як когось його ненька втішає, так вас Я потішу» (Ісаї 66:13).

Щаслива та дитина, в якій ці слова пробуджують любов, вдячність і довіру; дитина, котрій ніжність, справедливість та довготерпіння батька, матері й учителя свідчать про любов, справедливість і довготерпіння Бога; дитина, котра, виявляючи довіру, по-

слух і пошану до своїх земних покровителів, навчається довіряти й коритися своєму Богові та виявляти благоговіння перед Ним. Той, хто наділяє дитину чи учня таким даром, вручає скарб, більш дорогоцінний за багатство всіх віків, скарб настільки ж тривкий, як і вічність.

Зв'язок між вихованням та одягом

«Нехай одягаються скромно». «Вся оздоба царської дочки – усередині» (1 Тим. 2:9; Псал. 45:14).

Освіта не може вважатися завершеною, якщо вона не навчає правильних принципів стосовно одягу. Без такого навчання освітньо-виховна робота надто часто гальмується і спотворюється. Любов до одягу, відданість моді належать до найбільш грізних суперників учителя та найефективніших перешкод.

Мода – це володарка, яка править залізною рукою. У дуже багатьох сім'ях силу, час, увагу батьків і дітей поглинають зусилля, спрямовані на задоволення її вимог. Багаті люди прагнуть перевершити одне одного, намагаючись не відстати від її постійно мінливих стилів. Середні й бідніші класи докладають усіх зусиль, аби наблизитися до стандарту, встановленого тими, кого вважають вищими за них. Там, де кошти і сила обмежені, а претензії на елегантність великі, тягар стає майже нестерпним.

Для багатьох людей не має значення, наскільки одяг гарний та чи пасує їм; фасони міняються і його необхідно переробити або ж викинути. Члени сім'ї приречені на нескінченну важку працю. Немає часу для навчання дітей, для молитви, вивчення Біблії, немає часу допомогти малюкам заприятелювати з Богом через споглядання Його творіння.

Немає ані часу, ані грошей для доброчинності. А сімейний раціон часто бідний. Їжа погано підібрана, нашвидкуруч приготовлена і вимоги організму задоволені лише частково. Наслідок цього – неправильні звички в харчуванні, які викликають захворювання або призводять до нестриманості.

Любов до хизування породжує марнотратство і в багатьох молодих людях убиває прагнення до більш благородного життя. Замість того щоб намагатися здобути освіту, вони рано починають працювати, аби заробити гроші та задовольнити пристрасть до одягу. Не одну молоду дівчину, обмануту цією пристрастю, вона привела до загибелі.

У багатьох родинх сімейний бюджет не здатний покрити надмірні потреби. Батько, неспроможний задовольнити вимог дружини й дітей, зазнає спокуси вдаватися до нечесності, а в результаті – знову ганьба і крах.

Навіть день богослужіння і саме богослужіння не вільні від панування моди. Вони радше надають можливість для ще більшого прояву її влади. Церква пере-

творюється на місце для демонстрації моди і фасони досліджуються більше, ніж проповідь. Бідні люди, котрі не можуть задовольнити вимоги звичаю, узагалі тримаються далі від церкви. День спочинку проводять у неробстві, а молодь – часто в товаристві, котре деморалізує.

У школах дівчата через невідповідний незручний одяг не здатні ні до науки, ні до відпочинку. Їхні голови зайняті іншими думками, і перед учителем стоїть важке завдання пробудити в них цікавість до навчання.

Щоб розвіяти чари моди, учитель часто може не знайти більш успішного засобу, ніж спілкування з природою. Нехай учні знаходять задоволення в краєвидах біля річки, озера чи моря; нехай вони ходять у гори, милуються красою заходу сонця, досліджують скарби лісу й поля, отримують задоволення від розведення рослин, зокрема квітів, і тоді наявність ще однієї стрічки чи рюші стане малозначною справою.

Допоможіть молоді усвідомити, що в одязі, як і в харчуванні, простий спосіб життя – необхідна умова для високих думок. Покажіть, як багато їм потрібно навчитися і зробити, якими дорогоцінними є роки юності в приготуванні до справи всього життя. Допоможіть їм побачити скарби, які містяться в Слові Божому, у книзі природи та в життєписах благородних людей.

Нехай вони замисляться над стражданнями, які могли б полегшити. Допоможіть їм усвідомити, що кожний

долар, витрачений людиною задля зовнішнього блиску, позбавляє її коштів, з допомогою яких можна нагодувати голодних, одягнути нагих, утішити засумованих.

Вони не можуть собі дозволити прогаяти чудові можливості, зупинитися в розумовому розвитку, зруйнувати своє здоров'я і щастя задля узгодження з поглядами, котрі не мають нічого спільного з розсудливістю, зручністю та привабливістю.

Водночас молодь слід навчати розуміти уроки природи. «Усе Він прегарним зробив свого часу» (Екл. 3:11). Наша перевага – прославляти Творця в одязі, як і в усьому іншому. Він бажає, щоб наш одяг був не тільки охайним і здоровим, а й відповідним і личив нам.

Про характер людини судять за її стилем одягу. Вишуканий смак, розвинутий розум виявлятимуться у виборі простого відповідного вбрання. Статечна простота в одязі в поєднанні зі скромною поведінкою багато зроблять для того, щоб оточити молоду жінку такою атмосферою святої стриманості, котра слугуватиме для неї щитом від тисячі небезпек.

Нехай дівчата будуть навчені, що мистецтво добре вдягатися включає в себе й уміння виготовляти для себе одяг. Таке бажання має плекати кожна дівчина. Це буде джерелом корисності й незалежності, без якого вона не може дозволити собі обійтися.

Любити красу і прагнути її – це правильна річ, але Бог бажає, щоб насамперед ми любили найвищу красу – нетлінну та шукали її. Найдосконаліші витвори

людської майстерності не володіють красою, котра може зрівнятися з красою характеру, «дорогоцінною перед Богом».

Нехай молодь і малі діти навчаться обирати для себе царський одяг, зітканий на небесному верстаті, – «чистий світлий вісон» (Об'явл. 19:8), в який зодягнуться всі святі Землі. Цей одяг – бездоганний характер Христа – запропонований безкоштовно кожній людині. Але всі, хто прийме його, приймуть і носитимуть його вже тут.

Нехай діти засвоять, що, відкриваючи свій розум для чистих, сповнених любові думок та звершуючи добрі діла любові, вони зодягаються в прекрасний одяг Його характеру. Ці шати зроблять їх гарними й улюбленими тут, а в майбутньому забезпечать їм право на вхід до палацу Царя. Ось Його обітниця:

Вони «ходитимуть зі Мною в білому, бо є того гідні» (Об'явл. 3:4).

Субота

«Це знак поміж Мною та поміж вами... щоб ви познали, що Я – Господь» (Вих. 31:13).

Значення суботи як виховного й освітнього засобу – неоціненне. Усе, чого Бог вимагає від нас, Він повертає знову збагаченим, перетвореним, наділеним Його славою. Десятина, котру Він вимагав від Ізраїлю, була

присвячена збереженню серед людей у чудовій красі зразка Його храму, що на Небі, – як знаку Його присутності на Землі. Так і частина нашого часу, на котру Він претендує, повертається до нас, маючи на собі Його Ім'я та печать. «Це знак, – каже Господь, – поміж Мною та поміж вами... щоб ви познали, що Я – Господь», тому що «шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив, тому поблагословив Господь день суботній і освятив його» (Вих. 31:13; 20:11). Субота – це знак творчої та викупної сили; вона вказує на Бога як на джерело життя і знання; вона нагадує про первісну славу людини і таким чином свідчить про намір Бога відтворити в нас Його образ.

І субота, і сім'я були засновані в Едемі. Згідно з Божим наміром, вони нерозривно зв'язані між собою. Цього дня більше, ніж будь-якого іншого ми можемо жити життям Едему. Божий план полягав у тому, аби члени сім'ї були разом у роботі й навчанні, під час богослужіння й відпочинку; батько як священик сім'ї, а разом батько і мати – як учителі та друзі своїх дітей. Однак результати гріха, змінивши умови життя, великою мірою перешкоджають такому спілкуванню. Часто батько впродовж тижня майже не бачить своїх дітей. Він майже повністю позбавлений можливості спілкуватися з ними і повчати їх. Але любов Бога встановила межу важкій праці. Над суботою Він простягає Свою милосердну руку. У Свій день Він зберігає для

сім'ї можливість спілкуватися з Ним, із природою та одне з одним.

Оскільки субота – це пам'ятник творчої сили, вона є днем, коли ми більше, ніж у всі інші дні повинні знайомитися з Богом через Його творіння. Сама вже думка про суботу має асоціюватися в дітей з красою природи. Щаслива та сім'я, члени котрої можуть іти до місця поклоніння в суботу, як Ісус ходив зі Своїми учнями до синагоги, – через поля, уздовж берега озера або через гаї. Щасливі той батько і та мати, котрі можуть навчати своїх дітей писаного Божого Слова з допомогою ілюстрацій, узятих зі сторінок відкритої книги природи; котрі можуть збиратися під зеленими деревами на свіжому чистому повітрі, щоб вивчати Слово та співом прославляти Небесного Отця.

З допомогою такого спілкування батьки можуть нерозривними узами з'єднати своїх дітей зі своїми серцями і водночас із Богом.

Можливості суботи як засобу інтелектуального розвитку – неоціненні. Нехай урок Суботньої школи буде вивчений не шляхом квапливого перегляду підручника в суботу вранці, а з допомогою ретельного дослідження за тиждень наперед у післяобідній суботній час із наступним щоденним повторенням та знаходженням прикладів упродовж тижня. Таким чином матеріал уроку закарбується в пам'яті, і цей скарб ніколи не буде повністю втрачений.

Під час слухання проповіді нехай батьки і діти запишуть головний біблійний текст, процитовані вірші та,

наскільки можливо, послідовність викладення думки, щоб повторювати одне одному вдома. Це значною мірою допоможе уникнути втоми, яка так часто буває в дітей від слухання проповіді, а також сформує в усіх звичку бути уважними та зв'язано мислити.

Роздуми над запропонованими темами відкриють для учня скарби, про які той ніколи не мріяв. Власним життям він доведе реальність досвідів, описаних у біблійних текстах:

«Як тільки слова Твої знаходилися, то я їх поїдав і було слово Твоє мені радістю і втіхою серця мого» (Єрем. 15:16).

«Я руки свої простягну до Твоїх заповідей». «Дорожчі вони понад золото і понад безліч щирого золота, – і раб Твій у них бережкий, а в дотриманні їх – нагорода велика» (Псал. 119:48; 19:11, 12).

Віра і молитва

«Віра є підставою для надії» (Євр. 11:1). «Вірте, що одержите, і сповниться вам» (Марка 11:24).

Віра – це довіра Богові, переконаність у тому, що Він нас любить і краще знає, що слугує для нашого добра. Отже, замість вибору власного шляху, вона спонукує нас обирати Його шлях. Замість нашого неучтва вона приймає Його мудрість, замість нашої слабкості – Його силу, замість нашої гріховності – Його правед-

ність. Наше життя належить Йому, і ми самі належимо Йому. Віра визнає Його право власності та приймає благословення цього права. Істину, непорочність, чистоту вважають секретами успішного життя. Саме віра робить нас володарями цих принципів.

Кожне добре спонукання і прагнення – це дар Божий; віра отримує від Бога життя, котре єдине може викликати справжнє зростання й ефективність.

Необхідно дуже добре зрозуміти, як має виявлятися віра. Кожна обітниця Бога запропонована на умові. Якщо ми хочемо чинити Його волю, уся Його сила є нашою. Усякий обіцяний Ним дар міститься в самій обітниці. «Зерно – то Слово Боже» (Луки 8:11). Наскільки правильно, що життя дуба міститься в жолуді, настільки ж правильно, що дар Божий міститься в Його обітниці. Приймаючи обітницю, ми маємо дар.

Віра, що дає нам змогу приймати Божі дари, сама є даром, яким певною мірою наділена кожна людина. Вона зростає, коли вправляється в прийнятті Слова Божого. Щоб зміцнити віру, ми повинні часто приводити її в контакт зі Словом.

У дослідженні Біблії учня необхідно привести до усвідомлення сили Божого Слова. Під час творіння «сказав Він – і сталося, наказав – і з'явилося». Він «називає те, що не існує, як існуюче» (Псал. 33:9; Римл. 4:17), бо коли Він називає його, воно з'являється.

Як часто люди, котрі довіряли Слову Божому, хоч були вкрай безпомічними, могли встояти перед си-

лами всього світу: Єнох, чистий серцем, святий у житті, міцно тримаючись своєї віри та перемагаючи зло праведністю, – перед зіпсованим поколінням глузіїв; Ной і його сім'я – перед людьми того часу, людьми велетенської фізичної і розумової сили та найнижчої моральності; сини Ізраїлю біля Червоного моря, безпорадна налякана юрба рабів, – перед наймогутнішим військом наймогутнішої держави на земній кулі; Давид, хлопчик-пастушок, якому належала обітниця Божа про престол, – перед Саулом, панівним монархом, налаштованим міцно втримувати свою владу; Шадрах та його друзі в полум'ї – перед Навуходоносором на престолі; Даниїл серед левів – перед ворогами, що посідали найвищі посади в царстві; Ісус на хресті – перед юдейськими священиками і старійшинами, котрі змусили навіть римського правителя виконувати їхню волю; Павло, закутий у кайдани, проваджений як злочинець на місце страти, – перед Нероном, деспотичним правителем світової імперії.

Такі приклади містяться не тільки в Біблії. Ними рясніють усі літописи людської історії. Вальденці та гугеноти, Уїкліф і Гус, Ієронім і Лютер, Тіндаль і Нокс, Цинцендорф і Уеслі та багато інших свідчили про силу Божого Слова проти людської сили й політики, які підтримували зло. Це – справжня знать світу. Це – його царський родовід. Сьогоднішня молодь покликана зайняти свої місця в цьому родоводі.

У малих життєвих справах віра не менш необхідна, ніж у великих. У всіх наших щоденних інтересах і заняттях підтримувальна Божя сила стає реальною для нас завдяки постійній довірі.

З людської точки зору, життя є для всіх невипробуваним шляхом. Якщо взяти до уваги наші глибші досвіди, то це шлях, яким кожен із нас прямує сам. Жодна інша людина не може повністю проникнути в наш внутрішній світ. Коли мала дитина вирушає в цю подорож, в якій рано чи пізно їй доведеться обирати власний курс, самостійно приймаючи життєво важливі рішення, котрі вплинуть на її вічну долю, — наскільки серйозними повинні бути зусилля, аби спрямовувати її довір'я до надійного Керівника й Помічника!

Як щит від спокуси та як натхнення до чистоти й істини, жодний інший чинник не може зрівнятися з усвідомленням Божої присутності. «Все оголене й відкрите перед Його очима, — Йому дамо звіт!» «Твої очі занадто пречисті, щоб міг Ти дивитись на зло, і на насильство дивитись не можеш» (Євр. 4:13; Авак. 1:13). Ця думка слугувала щитом для Йосипа серед розтління Єгипту. На принади спокуси в нього була тверда відповідь: «Як же я вчиню це велике зло, і згрішу перед Богом?» (Бут. 39:9). Якщо плекати віру, вона буде таким щитом для кожної душі.

Тільки усвідомлення Божої присутності може прогнати страх, який для боязкої дитини здатний перетворити життя на тягар. Нехай в її пам'яті закарбується

обітниця: «Ангол Господній табором стає кругом тих, хто боїться Його, — і визволяє їх» (Псал. 34:8). Нехай дитина прочитає чудову історію про Єлисея в гірському місті, котрого оточив загін могутніх небесних ангелів, ставши між ним та військом озброєних ворогів. Нехай вона прочитає, як засудженому на смерть Петрові з'явився у в'язниці Божий ангел, як він спокійно провів Божого слугу повз озброєних вартових, повз масивні двері й великі залізні ворота із засувами та замками. Нехай дитина прочитає про подію на морі, коли Павло-в'язень, пливучи на кораблі до місця свого суду і страти, промовив до воїнів та моряків, змучених працею, пильнуванням і тривалим постом під час шаленої бурі, величні слова мужності та надії: «Кріпиться, бо не загине душа жодного з вас... Тому що цієї ночі переді мною постав ангел Бога, Якому я належу та Якому служу, і сказав: Не бійся, Павле! Тобі треба стати перед кесарем, і ось подарував тобі Бог усіх, хто пливе з тобою!» З вірою в цю обітницю Павло запевнив своїх товаришів: «Жодному з вас і волосина з голови не впаде». Так і сталося. Оскільки на цьому кораблі перебував один муж, через якого міг діяти Бог, усі язичеські воїни й моряки того корабля були врятовані. «Всі врятувалися на землю» (Дії 27:22-24, 34, 44).

Усе це написано не для того лише, щоб ми могли читати й дивуватися, але щоб та сама віра, котра в давнину діяла в Божих слугах, діяла і в нас. Не менш дивовижним способом, ніж Він діяв тоді, діятиме Гос-

подь сьогодні там, де тільки є серця, сповнені вірою, аби бути руслами для Його сили.

Людей, котрі сумніваються в собі, котрі через брак упевненості у своїх силах ухиляються від обов'язку й відповідальності, потрібно навчити покладатися на Бога. Таким чином не один із тих, хто інакше міг би стати тільки «нулем» у світі, можливо, тільки безпорадним тягарем, зможе сказати разом з апостолом Павлом: «Усе можу в Тому, Хто мене зміцнює – в Ісусі Христі» (Филп. 4:13).

Віра також має дорогоцінні уроки для дитини, котра швидко обурюється у відповідь на кривду. Схильність противитися злу або помститися за кривду часто викликана гострим почуттям справедливості та активним, енергійним духом. Таку дитину потрібно навчати, що Бог – вічний Хоронитель правди і справедливості. Він з ніжністю піклується про істоти, яких полюбив настільки, що віддав Свого найдорожчого улюбленого Сина задля їхнього спасіння. Він матиме справу з кожним лиходієм.

«Бо хто вас доторкується, той доторкується до зірця Його ока» (Зах. 2:12).

«На Господа здай дорогу свою, і на Нього надію клади, і Він зробить, і Він випровадить, немов світло, твою справедливість, а правду твою – немов південь» (Псал. 37:5, 6).

«І твердинею буде Господь для пригніченого, в час неволі – притулком. І на Тебе надіятись будуть усі, що

Ім'я Твоє знають, бо не кинув Ти, Господи, тих, хто шукає Тебе!» (Псал. 9:10, 11).

Бог велить нам виявляти до людей таке ж співчуття, яке Він виявляє до нас. Нехай запальні, незалежні, мстиві натури спрямують свій погляд на Лагідного й Покірного, провадженого як ягня на заклання, немстивого як овечка, що перед стриженнями своїми мовчить. Нехай вони поглянуть на Того, Кого прокололи наші гріхи й обтяжили наші печалі, – і вони навчаться витривалості, стриманості, прощення.

Завдяки вірі в Христа все, чого не вистачає характеру, може бути надбане, будь-яке забруднення очищене, кожна помилка виправлена, кожна чеснота розвинута.

«Ви в Ньому маєте повноту» (Колос. 2:10).

Молитва й віра тісно пов'язані, тому їх потрібно розглядати разом. У молитві віри міститься Боже-ственна наука; це наука, котру необхідно засвоїти кожному, хто бажає зробити успішною справу свого життя. Христос каже: «Все, про що молитесь і просите, – вірте, що одержите, і сповниться вам» (Марка 11:24). Він дає зрозуміти, що наше прохання має узгоджуватися з волею Бога; ми повинні просити про обіцяне Ним, а отримане використовувати для виконання Його волі. Якщо умови дотримані, виконання обітниці – незаперечне.

Ми можемо просити прощення гріха, Святого Духа, хриstopодібного характеру, мудрості та сили виконувати Його справу, будь-якого дару, обіцяного Ним; а

тоді повинні вірити, що отримаємо, і дякувати Богові, що отримали.

Нам не потрібно шукати видимого доказу благословення. Дар міститься в обітниці, і ми можемо займатися своєю працею, маючи впевненість, що Бог спроможний виконати обіцяне і дар, яким ми вже володіємо, буде реалізований тоді, коли ми найбільш його потребуватимемо.

Таким чином, жити Словом Бога означає підкоряти Йому все своє життя. Матиме місце постійне відчуття й усвідомлення потреби і залежності, потяг серця до Бога. Молитва тут необхідна, оскільки вона є життям для душі. Сімейна молитва, громадська молитва мають своє значення, але саме таємне спілкування з Богом підтримує життя душі.

Саме під час перебування на горі з Богом Мойсей споглядав зразок чудової споруди, котра мала стати місцем перебування Його слави. На горі з Богом – у потаємному місці спілкування – ми повинні споглядати Його славний ідеал для людства. Тоді будемо спроможні так сформувати будівлю нашого характеру, що для нас зможе виконатися Його обітниця: «Оселюся в них і ходитиму, і буду їхнім Богом, а вони будуть Моїм народом!» (2 Кор. 6:16).

Саме під час усамотненої молитви Ісус отримував мудрість і силу у Своему земному житті. Нехай молоді люди наслідують Його приклад, знаходячи на світанку та з настанням сутінок спокійний час для спілкуван-

ня зі своїм Небесним Отцем. А впродовж дня нехай вони підносять свої серця до Бога. На кожному кроці нашого шляху Він каже: «Бо Я – Господь, Бог твій, що держить тебе за правицю... Не бійся – Я тобі поможу!» (Ісаї 41:13). Якби наші діти могли засвоїти ці уроки у світанкову пору свого життя, які свіжість і сила, які радість і пахощі увійшли би в їхнє життя!

Це уроки, котрих може навчити лише той, хто сам засвоїв їх. Учення Біблії не справляє більшої дії на молодь через те, що багато батьків і вчителів, стверджуючи, що вірять у Боже Слово, своїм життям зрікаються його сили. Часом молоді люди відчують силу Слова. Вони бачать, яка дорогоцінна любов Христа, бачать красу Його характеру та можливості життя, відданого на служіння Йому. Але на противагу цьому вони заважають життя тих, хто стверджує, що шанує Заповіді Божі. Як багато є людей, стосовно котрих справджуються слова, сказані пророкові Єзекиїлю:

Люди «говорять один з одним, кожен зі своїм братом, кажучи: Увійдіть та послухайте, що це за слово, що виходить від Господа? І прийдуть до тебе, як приходить народ, і сядуть перед тобою як Мій народ, і послухають твоїх слів, але їх не виконають, бо що приємне в устах їхніх, те вони зроблять, а серце їхне ходить за захланністю їхньою. І ось ти для них, як пісня кохання, красноголосий і добрий грач, і вони слухають слова твої, але їх не виконують!» (Єзек. 33:30-32).

Одна річ – ставитися до Біблії як до книги, що містить хороше моральне повчання, до котрого можна прислухатися, доки воно узгоджується з духом часу і нашим становищем у світі; і зовсім інша річ – уважати її тим, чим вона насправді є, – Словом живого Бога, Словом, яке є нашим життям, Словом, яке має визначати наші дії, слова й думки. Розцінювати Слово Боже як щось менше за це – значить відкидати його. А таке відкинення людьми, котрі сповідують віру в нього, є основною причиною скептицизму та невір'я серед молоді.

Світом оволодіває небачене досі напруження. У розвагах, зароблянні грошей, змаганні за владу, у самій боротьбі за існування міститься жахлива сила, що підкоряє тіло, розум і душу. Серед цієї божевільної гонитви промовляє Бог. Він велить нам відсторонитися від неї та спілкуватися з Ним. «Вгамуйтеся та знайте, що Бог Я» (Псал. 46:10).

Багато людей навіть під час молитви й духовних роздумів не одержують благословення, котре приходить від справжнього спілкування з Богом. Вони надто поспішають. Квапливими кроками вони протискуються через коло сповненої любові присутність Христа, зупиняючись, можливо, на мить на священній території, але не чекають поради. У них немає часу, аби побути з Божественним Учителем. Разом з власними тягарями вони повертаються до своєї роботи.

Такі працівники не зможуть досягнути найвищого успіху, доки не пізнають секрету сили. Вони повинні

виділяти час, щоб роздумувати, молитися, приходити до Бога для відновлення фізичної, розумової і духовної сили. Вони потребують впливу Святого Духа, що підносить душу. Отримуючи це, вони будуть оживлені свіжими силами. Утомлені тіло і мозок будуть відсвіжені, обтяжене серце відчує полегшення.

Не зупинка на хвилину в Його присутності, а особистий контакт із Христом, тобто посидіти разом з Ним, – ось наша потреба. Яке це буде щастя для дітей у наших сім'ях та учнів у наших школах, коли батьки й вчителі матимуть у своєму власному житті дорогоцінний досвід, змальований у книзі Пісня над Піснями:

«Як та яблуня між лісовими деревами, так мій коханий поміж юнаками, – його тіні жадала й сиділа я в ній, і його плід для мого піднебіння солодкий!

Він впровадив мене до винарні, а прапор його надо мною – кохання!» (П. Пісень 2:3, 4).

Справа життя

«Я відчайдушно біжу до мети» (Филп. 3:14).

Успіх у будь-якій сфері вимагає наявності визначеної мети. Хто прагне досягти справжнього успіху в житті, той має постійно бачити перед собою мету, гідну його зусиль. Така ціль поставлена перед молоддю сьогодення. Визначена Небом мета – нести Євангеліє світові в цьому поколінні – найблагородніша з усіх,

які можуть апелювати до будь-якої людини. Така мета відкриває поле для праці кожному, серця котрого торкнувся Христос.

Намір Божий стосовно дітей, що зростають біля наших домашніх вогнищ, ширший, глибший і вищий, ніж сягає наше обмежене бачення. У минулому вірні в Його очах люди були покликані від найскромніших занять, аби свідчити про Нього, перебуваючи на найвищих посадах світу. І не один юнак сьогодні, зростаючи, як зростав Даниїл у своїй юдейській домівці, вивчаючи Слово Бога та Його діла, засвоюючи уроки вірного служіння, ще стоятиме в законодавчих зборах, у судових залах або в царських дворах як свідок Царя царів. Безліч людей будуть покликані до більш широкого служіння. Увесь світ відкривається для Євангелія. Ефіопія простягає свої руки до Бога. З Японії, Китаю, Індії, з оповитих ще й досі темрявою країн нашого континенту, з кожного куточку нашого світу лунає крик уражених гріхом сердець, які бажають знати про Бога любові. Мільйони й мільйони людей ніколи навіть не чули про Бога та Його любов, явлену в Христі. Отримати таке знання – їхнє право. Нарівні з нами вони можуть розраховувати на милість Спасителя. І нам, котрі отримали це знання, і нашим дітям, котрим ми можемо передати його, належить відгукнутися на їхній поклик. Перед кожною родиною, кожною школою, кожними батьком і матір'ю, кожними учителем і дитиною, котрих осяяло світло Євангелія, у цей час кризи

постає запитання, поставлене цариці Естер у той час серйозної кризи в історії Ізраїлю: «Хто знає, чи не на час, як оцей, досягла ти царства?» (Естер 4:14).

Люди, котрі замислюються над успіхами і перешкодами в проповіді Євангелія, думають про те, як результати цього позначаться на них особисто та на світові. Мало хто замислюється над тим, як вони позначаються на Богові. Мало хто замислюється над тим стражданням, яке гріх завдав нашому Творцеві. Усе Небо страждало під час агонії Христа; але те страждання [Творця] не почалося і не закінчилося з Його втіленням у людську природу. Для наших притуплених почуттів хрест є одкровенням того болю, якого гріх від самого свого початку завдав серцю Бога. Кожне відступлення від правди, кожний жорстокий учинок, кожна невдача людини в досягненні Його ідеалу прикро вражає Його. Коли Ізраїль спіткали нещастя, котрі були неминучим наслідком розділення з Богом, – поневолення їхніми ворогами, жорстокість і смерть, – сказано, що «знетерпеливилась душа Його через Ізраїлеве страждання». «В усякому утиску їхньому тісно було і Йому... і їх підніс і носив їх усі дні в давнину» (Суд. 10:16; Ісаї 63:9).

Його Дух «заступається за нас невимовними зітханнями». У той час як «усе творіння разом стогне і страждає» (Римл. 8:26, 22), серце безмежного Отця болить від співчуття. Наш світ – це величезний лепрозорій, місце страждання й нещастя, про які ми навіть

не відважуємося думати. Якби ми усвідомили це повною мірою, тягар був би надто жажливим. Але Бог усе це відчуває. Щоб знищити гріх і його наслідки, Він віддав Свого найдорожчого улюбленого Сина і зробив нас здатними завдяки співпраці з Ним покласти край цим нещастям і стражданням. «І це Євангеліє Царства буде проповідане по всьому світі на свідчення всім народам, – і тоді прийде кінець» (Матв. 24:14).

«Ідіть по цілому світі й усьому творінню проповідуйте Євангеліє» (Марка 16:15) – ось наказ Христа Його послідовникам. Це не означає, що всі покликані бути служителами або місіонерами у звичному значенні слова; однак усі можуть бути Його співпрацівниками в справі проголошення Доброї Вістки своїм ближнім. Цей наказ даний усім: знатним і простим, освіченим і неосвіченим, старим і молодим.

З огляду на це повеління, чи можемо ми виховувати наших синів і дочок та давати їм освіту для життя респектабельних умовностей, життя, яке вважається християнським, але якому бракує самопожертви Христа, життя, котрому Той, Хто є Істина, змушений винести вирок: «Я не знаю вас»?

Тисячі діють подібним чином. Вони думають забезпечити своїм дітям блага Євангелія, водночас зрікаючись його духу. Але так не може бути. Хто відкидає перевагу участі з Христом у служінні, відкидають єдине виховання, яке робить людину придатною бути Його причасником у Його славі. Вони відкидають навчання,

котре в цьому житті дає силу і благородство характеру. Не один батько і не одна мати, не допускаючи своїх дітей до хреста Христового, надто пізно дізнаються, що тим самим вони віддали їх ворогові Бога й людини. Вони скріпили печаттю їхню загибель не тільки для життя майбутнього, а й для теперішнього. Їх здолала спокуса. Вони вирости прокляттям для світу, горем і ганьбою для тих, хто дав їм існування.

Навіть прагнучи приготуватися до служіння Богові, багато хто відхиляється від цієї мети через неправильні методи освіти. Переважно життя розцінюється як таке, що складається з відокремлених один від одного періодів: періоду навчання й періоду діяльності – приготування та досягнення. Для підготовки до життя служіння молодь посилають до школи здобувати знання через вивчення книг. Ізольовані від обов'язків щоденного життя, вони бувають поглинуті навчанням, випускаючи з думки його мету. Запал їхнього початкового посвячення згасає і в надто багатьох з'являється егоїстичне честолюбство. Після закінчення учбового закладу тисячі випускників виявляють, що втратили зв'язок із життям. Вони так довго мали справу з абстрактними теоретичними поняттями, що в той час, коли все єство має пробудитися, аби встояти в жорсткій боротьбі реального життя, вони виявляються не приготуваними. Замість того, щоб займатися благородною справою згідно з поставленою метою, їхні сили й енергію поглинає боротьба за шматок хліба. Після низки роз-

чарувань, втративши надію навіть на можливість чесно заробляти на життя, багато хто втягується в справи сумнівного або кримінального характеру. Світ втрачає служіння, котре міг би отримувати, а Бог втрачає душі, які палко прагнув піднести, облагородити і вшанувати як Своїх представників.

Багато батьків припускаються помилки, роблячи різницю між своїми дітьми в питанні освіти. Вони йдуть на будь-яку жертву, щоб надати найкращі можливості тямущим і здібним. Проте вважають, що такі можливості необов'язково створювати для менш перспективних дітей. Вважається, що малої освіти достатньо для виконання звичайних життєвих обов'язків.

Але хто здатний вибрати із сім'ї тих дітей, на котрих лежатимуть найважливіші обов'язки? Як часто людське судження в цьому випадку виявлялося помилковим! Згадайте досвід Самуїла, коли він був посланий помазати одного із синів Єссея на царя Ізраїлю. Перед ним пройшли семеро юнаків благородного вигляду. Подивившись на першого, добре збудованого, з приємними рисами обличчя та царственою поставою, пророк вигукнув: «Справді – перед Господом помазанець Його!» Але Бог сказав: «Не дивись на обличчя його та на високість зросту його, бо Я відкинув його Собі! Бо Бог бачить не те, що бачить людина: чоловік бо дивиться на лице, а Господь дивиться на серце». Отож, стосовно всіх сімох було засвідчено: «Цих не вибрав Господь» (1 Сам. 16:6, 7, 10). І доки не покликали

від отари Давида, пророкові не було дозволено виконати свою місію.

Старші брати, з-поміж яких хотів вибрати Самуїл, не володіли тими якостями, котрі Бог вважав вельми важливими для правителя Свого народу. Горді, егоцентричні, самовпевнені, вони були відкинуті задля одного, з яким поводитися зневажливо, одного, котрий зберіг простоту та щирість юності, і котрий, хоч і видавався малим у власних очах, міг бути навчений Богом для виконання обов'язків царства. Так само і сьогодні в багатьох дітях, котрих батьки обходять увагою, Бог бачить значно більші здібності, ніж у тих, кого вважають дуже перспективними.

Що ж стосується життєвих можливостей, то хто може вирішувати, що є великим, а що – малим? Як багато працівників, займаючи скромне становище в житті, використовують здібності для благословення світу і досягають результатів, яким можуть позаздрити царі!

Тож нехай кожна дитина одержить виховання й освіту для найвищого служіння. «Сій ранком насіння своє, та й під вечір хай не спочиває рука твоя, не знаєш бо ти, котре вийде на краще тобі, – оце чи оте» (Екл. 11:6).

Конкретне місце, призначене нам у житті, визначають наші здібності. Не всі досягають однакового розвитку або однаково ефективно виконують ту саму роботу. Бог не очікує, щоб ісоп досягнув розміру кедра, а оливкове дерево – зросту величної пальми. Але кожен має

ставити собі за мету таку висоту, котрої може досягти завдяки об'єднанню людської та Божественної сили.

Багато людей не стають тим, чим могли би бути, бо не використовують силу, котрою володіють. Вони не вхопилися належним чином за Божественну міць. Багато хто ухиляється від діяльності, в якій могли б досягти справжнього успіху. Прагнучи більшої шани або приємнішого заняття, вони беруться за те, до чого непридатні. Не один чоловік, таланти котрого відповідають зовсім іншому покликанню, прагне опанувати певну професію. І той, хто міг би стати успішним фермером, ремісником або фельдшером, займає невідповідну для себе посаду слуги, юриста чи лікаря. А інші могли б посідати відповідальне становище, однак через брак енергії, старанності і наполегливості задовольняються легшою роботою.

Нам необхідно ретельніше дотримуватися Божого плану життя. Якнайкраще виконувати свою безпосередню роботу, вручити свої шляхи Богові й уважно стежити за вказівками Його провидіння – ось правила, що гарантують надійне керівництво у виборі заняття.

Той, Хто прийшов з Небес, аби бути для нас прикладом, провів біля тридцяти років Свого життя, виконуючи просту ремісничку працю, але впродовж цього часу Він досліджував Слово і діла Бога, допомагав усім та навчав усіх, кого тільки міг досягти Його вплив. Розпочавши Своє громадське служіння, Він ходив, зціляючи хворих, потішаючи засумованих, проповідуючи

Євангеліє убогим. У цьому полягає праця всіх Його послідовників.

«Більший між вами, – сказав Він, – хай буде як менший, і начальник – як слуга... Я ж серед вас як Той, Хто обслуговує» (Луки 22:26, 27).

Любов до Христа і вірність Йому – це джерело істинного служіння. У серці, котрого торкнулася Його любов, зароджується бажання працювати для Нього. Таке бажання потрібно підтримувати і правильно скеровувати. Чи то в сім'ї, по сусідству, чи в школі присутність убогих, страждальців, неосвічених і невдах слід вважати не нещастям, а дорогоцінною можливістю для служіння.

У цій роботі, як і в кожній іншій, уміння здобувається в самому процесі роботи. Виконання звичайних життєвих обов'язків та служіння нужденним і страждальцям – це гарантія вміння й ефективності. Без цього дії, спонукувані найкращими намірами, часто бувають даремними і навіть шкідливішими. Саме у воді, а не на землі навчаються плавати.

Ще один обов'язок, до якого надто часто ставляться легковажно і котрий необхідно роз'яснити молодим людям, що усвідомлюють вимоги Христа, – це обов'язок підтримувати церковні взаємовідносини.

Відносини між Христом і Його Церквою дуже тісні та священні: Він – Наречений, а Церква – наречена, Він – Голова, а Церква – тіло. Отже, зв'язок із Христом включає в себе зв'язок з Його Церквою.

Церква організована для служіння, і в житті служіння Христові зв'язок із Церквою – один з перших кроків. Вірність Христові вимагає сумлінного виконання церковних обов'язків. Це – важлива частина виховання, і в Церкві, наповненій життям Господа, воно приведе безпосередньо до служіння тим, хто перебуває у світі.

Існує багато сфер, які дають молодим людям можливості для корисної діяльності. Нехай вони організують групи для християнського служіння, і результатом такої співпраці буде допомога та підбадьорення. Батьки й учителі, виявляючи зацікавленість у роботі молоді, зможуть принести їм користь, передаючи свій багатий досвід та допомагаючи досягти ефективності в їхніх добрих ділах.

Знайомство із ситуацією пробуджує співчуття, а співчуття є джерелом дієвого служіння. Для пробудження в дітях і молоді співчуття й духу жертовності щодо мільйонів страждальців у краях за кордоном їм потрібно познайомитися з цими країнами та їхніми народами. У цьому напрямку багато чого можна зробити в наших школах. Замість зосереджувати увагу на битвах історичних Олександрів та Наполеонів, нехай учні вивчають життя таких мужів, як апостол Павло і Мартин Лютер, Моффат, Лівінгстон і Керей, а також новітню історію місіонерського руху, котрий щодня розширюється. Замість обтяжувати свою пам'ять низкою імен і теорій, котрі жодним чином не стосуються їхнього життя і про котрі вони рідко думають за стіна-

ми школи, нехай вони вивчають усі країни у світлі місіонерської праці, знайомлячись із народами та їхніми потребами.

У цій заключній справі євангелізації перед нами простягається широке поле, що чекає працівників, і як ніколи раніше потрібно набирати більше помічників з-посеред простих, звичайних людей. Як молодь, так і люди старшого віку будуть покликані від поля, від винограднику, від майстерні та послані Господом сповіщати Його вістку. У багатьох із них було мало можливості отримати освіту, але Христос бачить у них здібності, з допомогою котрих вони зуміють виконати Його намір. Якщо вони вкладатимуть своє серце в справу та продовжуватимуть навчатися, Він зробить їх здатними працювати для Нього.

Той, Кому відомі глибини страждання й відчаю світу, знає, як принести полегшення. На кожному кроці Він бачить душі, що перебувають у темряві, зігнувшись під тягарем гріха, смутку і болю. Але Він бачить також їхні можливості, бачить висоту, котрої вони можуть досягти. Хоч людські істоти зловжили дарованими їм милостями, змарнували свої таланти і втратили гідність Божої подоби, Творець має бути прославлений у їхньому викупленні.

Тягар праці для цих нужденних у суворих місцях Землі Христос покладає на тих, хто може співчувати неосвіченим і заблудлим. Він буде поруч, аби допомагати тим, чиї серця легко піддаються почуттю жалю, хоч

їхні руки можуть бути грубими і невмілими. Він працюватиме через тих, хто може бачити милість у нещасті та надбання у втраті. Коли поруч перебуває Світло для світу, тоді в труднощах розпізнають перевагу, у замішанні – порядок, у позірній невдачі – успіх. Біди розглядатимуть як приховані благословення, нещастя – як милості. Працівники з простого народу, поділяючи скорботи своїх ближніх, як їхній Господь і Вчитель поділяв скорботи всього людського роду, вірою побажать, що Він працює разом з ними.

«Близький день Господній великий, він близький й дуже швидко настане» (Соф. 1:14). Тому світ має отримати застереження.

Пройшовши підготовку згідно зі своїми можливостями, тисячі й тисячі людей молодих і старших повинні віддатися цій праці. Багато сердець уже відгукується на заклик Великого Трудівника, і їхнє число зростатиме. Нехай кожний християнський освітянин виявляє співчуття до таких трудівників, співпрацюючи з ними. Нехай він підбадьорює молодих людей, котрими опікується, допомагаючи їм отримати підготовку та приєднатися до спільної праці.

Не існує іншого роду діяльності, від якої молодь могла б отримувати більшу користь. Усі зайняті в служінні – це Божі помічна рука. Це співпрацівники ангелів, вірніше, земні працівники, через яких ангели виконують свою місію. Ангели промовляють їхніми голосами, діють їхніми руками. А люди, співпрацюючи з не-

бесними силами, отримують користь від їхніх уроків і досвіду. Як засіб освіти, який університетський курс може зрівнятися з цим?

З такою армією працівників, якою може стати наша правильно навчена молодь, як скоро вістка про розп'ятого, воскреслого та скоро грядущого Спасителя може бути донесена до всього світу! Як скоро може прийти кінець – кінець страждання, смутку, гріху! Як скоро замість свого тутешнього володіння з його відбитком гріха й болю, наші діти зможуть отримати свою спадщину там, де «успадкують праведні землю, і повіки будуть жити на ній», де «не скаже мешканець „Я хворий“!» і де «не почується... вже голос плачу» (Псал. 37:29; Ісаї 33:24; 65:19).

Розділ 8

Молодий учитель

*«Як послав Мене Отець, – і Я посилаю вас!»
(Івана 20:21).*

Підготовка

*«Постарайся представити себе гідним
перед Богом» (2 Тим. 2:15).*

Першим учителем дитини є матір. У період найбільшої сприйнятливості дитини, коли вона найшвидше розвивається, її виховання великою мірою перебуває в руках матері. Їй першій надається можливість сформувати характер на добро або на зло. Вона повинна розуміти цінність такої можливості та більше за будь-якого іншого вчителя вміти якнайкраще використати її. Проте нема нікого, чиєму навчанню приділялося б так мало уваги. Для допомоги тій, чий вплив у вихованні є найбільш сильним і далекосяжним, докладається найменше систематичних зусиль.

Люди, котрим доручена турбота про малу дитину, надто часто не знають її фізичних потреб; їм мало що відомо про закони здоров'я та принципи розвитку. Не більшою мірою вони здатні піклуватися і про розумове й духовне зростання дитини. Такі люди можуть бути здатними займатися бізнесом або славитися в товаристві, можуть досягти похвальних результатів у галузі літератури або науки, проте вони мало знають про виховання дитини. Головним чином через брак такого знання і особливо щодо раннього періоду фізичного розвитку, так багато представників людського роду помирає ще в дитинстві, а для багатьох, котрі досягають зрілого віку, життя є лише тягарем.

На батьках, як і на матерях лежить відповідальність за виховання дітей і в ранньому, і в старшому віці. Для обох батьків надзвичайно необхідна вимога – старання ґрунтовна підготовка. Перш ніж наважитися стати батьком і матір'ю, чоловіки й жінки мають ознайомитися із законами фізичного розвитку: фізіологією та гігієною, значенням дородового впливу, законами спадковості, санітарії, роллю одягу та вправ, лікуванням хвороб. Вони також повинні розуміти закони розумового розвитку та морального виховання.

Цю справу виховання Безмежний вважав настільки важливою, що від Його престолу були послані вісники до майбутньої матері, аби відповісти на запитання: «Як нам виховувати ту дитину, і що чинити з нею?» (Суд. 13:12) та навчити батька, як він має виховувати обіцяного сина.

Виховання ніколи не досягне всього, чого може і повинно досягти, доки батьки повністю не усвідомлять важливості їхньої праці і не будуть підготовлені до виконання своїх священних обов'язків.

Усі визнають необхідність освіти для вчителя, проте мало хто розуміє, у чому полягає його найважливіша підготовка. Людина, котра усвідомлює відповідальність, пов'язану з навчанням молоді, розумітиме, що самого вивчення різноманітних наук недостатньо. Учитель повинен мати більш різносторонню освіту, ніж отриману з вивчення книг. Він має володіти не тільки силою, а й широтою розуму, бути не тільки щирим, а й великодушним.

Лише Той, Хто створив розум і встановив його закони, може повністю розуміти його потреби та керувати його розвитком. Дані Ним принципи виховання й освіти – єдине надійне керівництво. Суттєво необхідна кожному вчителю якість – знання цих принципів і таке їх прийняття, коли вони стають керівною силою в його особистому житті.

Досвід практичного життя є обов'язковою вимогою. Порядок, ретельність, пунктуальність, самовладання, життєрадісність, урівноважений характер, самовідданість, чесність і люб'язність – це необхідні якості.

Оскільки в характерах так багато дешевини, так багато підробок навколо молоді, зростає потреба в тому, щоб слова, відношення і поведінка вчителя відображали високе й істинне. Діти дуже швидко зауважують

нещирість та будь-яку іншу слабкість або дефект. Учитель може завоювати повагу своїх учнів не інакше, як виявленням у власному характері тих принципів, яких прагне навчити їх. Тільки діючи так у своєму щоденному спілкуванні з ними, він може справляти на них постійний вплив на добро.

Що ж стосується майже всіх інших якостей, котрі сприяють успіхові вчителя, то вони великою мірою залежать від його фізичної сили й енергії. Чим краще його здоров'я, тим краще він працюватиме.

Обов'язки вчителя настільки втомливі, що з його боку вимагаються особливі зусилля для збереження енергії та бадьорості. Часто його серце й розум утомлюються і виникає майже непереборна схильність до депресії, холодності або дратівливості. Обов'язок учителя – не тільки протистояти таким настроям, а й уникати причини, що викликає їх. Він повинен берегти своє серце чистим, добрим, довірливим, співчутливим. Щоб завжди бути твердим, спокійним і бадьорим, він має зберігати силу розуму й нервів.

Оскільки в справі вчителя якість значно важливіша за кількість, він повинен остерігатися надмірної праці – не планувати виконати значно більше своєї безпосередньої роботи, не брати на себе інших обов'язків, які зроблять його непридатним для його справи, а також не брати участі в розвагах і забавах, які більше виснажують, аніж відновлюють сили.

Вправи на свіжому повітрі, особливо під час корисної праці, – це один з найкращих видів відпочинку для тіла й розуму; а приклад учителя надихне його учнів поважати фізичну працю та цікавитися нею.

Учитель має в усьому скрупульозно дотримуватися принципів здоров'я. Він повинен так чинити тому, що це не тільки позначається на власному успіхові, а й справляє вплив на його учнів. Учитель має виявляти стримання в усьому: у харчуванні, одязі, праці, відпочинку, – він має бути прикладом.

Фізичне здоров'я та непорочність характеру повинні поєднуватися з високою освітньою кваліфікацією. Чим більше вчитель має справжнього знання, тим кращою буде його робота. Школа – не місце для поверхової праці. Жоден учитель, який задовольняється поверховими знаннями, не досягне високого рівня ефективності.

Однак ефективність роботи вчителя залежить не стільки від обсягу знань, якими він володіє, скільки від стандарту, до якого прагне. Справжній учитель не задовольняється сірими думками, інертним розумом і хиткою пам'яттю. Він постійно шукає вищих досягнень та кращих методів. Його життя – це життя постійного зростання. Робота такого вчителя відзначається свіжістю, животворчою силою, що пробуджує і надихає його учнів.

Учитель повинен мати здібність до своєї справи. Він має володіти мудрістю і тактовністю, необхідними для

праці з людським розумом. Яким би великим не було його наукове знання, яким би вмінням він не володів в інших галузях, якщо він не завоює поваги й довір'я учнів, його зусилля будуть даремними.

Існує потреба в учителях, котрі швидко помічають і використовують кожну можливість чинити добро, у котрих ентузіазм поєднується з істинною гідністю, котрі вміють керувати і здатні навчати (див. 1 Тим. 3:2), можуть надихнути мислення, пробудити енергію, вселити мужність і життя.

Можливості вчителя можуть бути обмеженими; він може не володіти таким високим рівнем освіченості, як цього хотілося б. Проте якщо він володіє здатністю відчувати людську душу, по-справжньому любить свою роботу, усвідомлює її важливість і має намір удосконалюватися; якщо він бажає серйозно й наполегливо працювати, то зрозуміє потреби своїх учнів і своїм співчуттям та цілеспрямованістю надихатиме їх іти слідом за ним шляхом, яким він веде їх уперед і вгору.

Діти і молодь, котрими опікується вчитель, дуже різняться між собою характерами, звичками, вихованням. Деякі не мають визначеної мети або певних принципів. Їх потрібно пробудити до усвідомлення власних відповідальності та можливостей. Мало дітей отримали вдома правильне виховання. Деякі були домашніми улюбленцями, і все їхнє виховання мало поверховий характер. Їм дозволяли робити що за-

вгодно, ухилятися від відповідальності й несення тягаря. Цим дітям бракує стабільності, наполегливості та самозречення. Будь-яку дисципліну вони часто вважають непотрібним обмеженням. Інших дітей осуджували й позбавляли мужності. Деспотичне обмеження та різкість розвинули в них упертість і непокору. Щоб такі zdeформовані характери могли змінитися, цю роботу переважно має здійснювати вчитель. Для успішного її виконання йому необхідно мати співчуття і проникливість, які дадуть йому змогу встановити причину вад і слабостей, які виявляються в його учнях. Він повинен також володіти тактовністю й умінням, терпінням і твердістю, аби бути готовим надавати кожному необхідну допомогу: нерішучим і ледачим – такі підбадьорення й допомогу, що спонукають до вдосконалення, а слабкодушним – співчуття й визнання, які дадуть упевненість, а з нею і натхнення до праці.

Учителям часто не вдається встановити достатньо дружні відносини зі своїми учнями. Вони виявляють надто мало співчуття й ніжності і надто багато достоїнства суворого судді. Учителеві необхідно бути твердим та рішучим, однак не занадто вимогливим і не диктатором. Бути різким та осудливим, триматися осторонь від своїх учнів або виявляти до них байдужість – означає закрити можливість справляти на них добрий вплив.

За будь-яких обставин вчитель має бути безстороннім. Виявляти прихильність до успішних учнів та бути

критично налаштованим, нетерплячим, неспівчутливим до тих, хто найбільше потребує підбадьорення й допомоги, – значить засвідчити про повне нерозуміння того, у чому полягає праця вчителя. Саме в роботі з недосконалими, важкими дітьми випробовується характер та виявляється, чи справді вчитель відповідає своїй посаді.

Ті, що виконують справу проводить людської душі, беруть на себе велику відповідальність. Справжній батько і мати вважають свій обов'язок таким, від якого ніколи не зможуть бути цілковито звільнені. У своєму житті дитина від раннього віку і до останніх днів відчуває силу зв'язку, котрий з'єднує її з батьківським та материнським серцем. Вчинки, слова і навіть сам погляд батька чи матері продовжують формувати характер дитини на добро або на зло. Учитель поділяє цю відповідальність і повинен постійно усвідомлювати її святість, не випускаючи з думки мету своєї праці. Він має не просто виконувати щоденні завдання, догоджати своїм роботодавцям, підтримувати репутацію школи. Учитель повинен міркувати над тим, що буде найвищим добром для його учнів як особистостей, обдумувати обов'язки, котрі життя покладе на них, служіння, якого воно вимагає, а також необхідне приготування. Праця, котру він виконує день у день, справлятиме на його учнів, а через них і на інших людей вплив, який буде зростати і зміцнюватися до кінця часу. Із плодами своєї праці він повинен буде зустрі-

тися того великого дня, коли кожне слово і вчинок будуть представлені на розгляд перед Богом.

Учитель, який це розуміє, не вважатиме, що його робота закінчується із завершенням звичних щоденних занять, коли його учні на деякий час виходять з-під його безпосередньої опіки. Ці діти і молодь залишатимуться в його серці. Як забезпечити їм найшляхетніший рівень досягнень – ось що буде метою його постійного пошуку та зусилля.

Учитель, який бачить можливості та переваги своєї праці, не дозволить, аби щось стало на шляху серйозних зусиль у самовдосконаленні. Він не шкодуватиме сил для досягнення найвищого рівня майстерності. Він сам намагатиметься бути таким, якими бажає виховати своїх учнів.

Чим глибше усвідомлення відповідальності, чим серйозніші зусилля докладаються до самовдосконалення, тим ясніше вчитель бачитиме вади, які заважають його успішній роботі, і тим сильніше жалкуватиме про них. Коли він дивитиметься на значущість своєї справи, на пов'язані з нею труднощі і можливості, його серце часто вигукуватиме: «І хто на це здатний?»

Любий учителю, коли ти думаєш про свою потребу в силі та керівництві – потребу, котрої не може задовольнити жодне людське джерело, – я прошу тебе подумати про обітницю Того, Хто є Дивний Порадник.

«Ось, – каже Він, – Я перед тобою відчинив двері, і їх ніхто не може зачинити» (Об'явл. 3:8).

«Покликуй до Мене – і тобі відповім». «Я зроблю тебе мудрим, і буду навчати тебе у дорозі, якою ти будеш ходити, Я дам тобі раду, Моє око вважає на тебе!» (Єрем. 33:3; Псал. 32:8).

«І ось, Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Матв. 28:20).

Як на найвищу підготовку до вашої роботи я вказую вам на слова, життя і методи Князя вчителів. Я прошу вас дивитися на Нього. Це ваш істинний ідеал. Сподивайтеся на Нього, зосереджуйтеся на ньому, доки Дух Божественного Вчителя не заволодіє вашим серцем і життям.

Оглядаючи Господню славу, ви перетворюєтеся на той самий образ (див. 2 Кор. 3:18).

Ось секрет впливу на ваших учнів. Відображайте Його.

Співпраця

«Ми є членами одне одного» (Ефес. 4:25).

У формуванні характеру ніщо не має такого великого значення, як вплив сім'ї. Праця вчителя повинна доповнювати працю батьків, однак не повинна займати її місце. У всьому, що стосується благополуччя дитини, необхідна співпраця батьків і вчителів.

Співпраця має починатися зі спільної праці самих батька й матері в сімейному житті. Вони несуть спіль-

ну відповідальність за виховання своїх дітей і повинні постійно прагнути діяти разом. Нехай вони підкоряться Богові, шукаючи в Нього допомоги для підтримки одне одного. Нехай батьки навчають Своїх дітей бути вірними Богові, вірними принципів і таким чином вірними собі й усім, із ким з'єднані. При такому вихованні діти, прийшовши до школи, не будуть причиною безладу та занепокоєння. Вони стануть підтримкою для своїх учителів, прикладом і заохоченням для інших учнів.

Батьки, котрі дають дітям таке виховання, навряд чи належать до тих, хто критикує вчителя. Вони розуміють: як інтереси їхніх дітей, так і справедливе ставлення до школи вимагають, аби вони, наскільки можливо, підтримували й шанували того, хто поділяє їхню відповідальність.

Багато батьків зазнають у цьому невдачі. Своєю поспішною безпідставною критикою вони часто зводять майже нанівець вплив сумлінного самовідданого вчителя. Багато батьків, діти котрих стали зіпсованими внаслідок потурання їм, залишають учителеві неприємне завдання виправляти батьківське недбальство, а потім власною поведінкою роблять це завдання майже безнадійним. Їхня критика й осуд шкільного порядку заохочують дітей до непослуху та закріплюють їхні погані звички.

Якщо виникає необхідність у критичних зауваженнях або пропозиціях щодо роботи вчителя, про це по-

трібно говорити вчителю наодинці. Якщо розмова виявиться безрезультатною, нехай справа буде передана на розгляд керівництва школи. Не припустимо говорити чи робити те, що послаблює повагу дітей до людини, від котрої такою великою мірою залежить їхнє благополуччя.

Якщо батьки повідомлять учителя про характер своїх дітей та їхні фізичні особливості чи слабкості, це допоможе йому. Доводиться лише жалкувати, що так багато батьків не усвідомлюють цього. Більшість батьків мало цікавлять якості вчителя та співпраця з ним.

Оскільки батьки рідко знайомляться з учителем, дуже важливо, щоб учитель шукав знайомства з батьками. Він має відвідувати своїх учнів удома і знати, під яким впливом та в якому оточенні вони живуть. Спілкуючись особисто з їхніми сім'ями, знайомлячись з їхнім життям, він може зміцнити узи, що з'єднують його з учнями та дізнатися, як успішніше працювати з їхніми різними характерами й темпераментами.

Виявляючи своє зацікавлення сімейним вихованням, учитель чинить подвійне добро. Багато батьків, поглинутих роботою і турботами, втрачають з поля зору можливість справляти добрий вплив на життя своїх дітей. Учитель може багато зробити з метою пробудити таких батьків до усвідомлення їхніх можливостей і переваг. Він зустрінеться і з такими, для

котрих почуття їхньої відповідальності є важким тягарем, настільки вони бажають, аби їхні діти стали хорошими й корисними людьми. Часто учитель може допомогти таким батькам нести їхній тягар; спільно радячись, і вчитель, і батьки будуть підбадьорені та зміцнені.

У процесі сімейного виховання молоді принцип співпраці має незмірну цінність. Дітям наймолодшого віку потрібно допомагати зрозуміти, що вони є частиною «сімейної фірми». Навіть малюків необхідно привчати виконувати свою частину щоденної роботи, даючи їм відчуття, що їхньої допомоги потребують, її цінують. Старші діти мають бути помічниками батьків, посвяченими в їхні плани, аби поділяти їхні обов'язки й тягарі. Нехай батьки та матері знаходять час, щоб навчати своїх дітей; нехай вони покажуть, що цінують їхню допомогу, бажають їхнього довір'я та відчувають задоволення в їхньому товаристві, – і діти не забаряться відповісти тим самим. Тоді не тільки стане легшим тягар батьків і діти отримають практичне виховання безцінної вартості, а й зміцняться сімейні узи та поглибитися сама основа характеру.

Співпраця має бути духом школи, законом її життя. Учитель, який співпрацює зі своїми учнями, забезпечує собі неоціненну допомогу в підтриманні порядку. У служінні в школі не один хлопець, непосидючість якого призводить до безладу й непослуху, знайде вихід для своєї надмірної енергії. Нехай старші допо-

магають молодшим, сильні – слабким, і нехай кожен відчуває необхідність робити в міру можливості те, у чому переважає інших. Це викликатиме самоповагу і бажання бути корисним.

Для молоді, батьків, а також учителів буде корисно вивчати уроки співпраці, викладені в Священному Писанні. З-поміж багатьох прикладів зверніть увагу на будівництво скинії – цей наочний урок формування характеру, – коли весь народ об'єднався, «кожен, кого вело серце його, і кожен, кого дух його чинив щедрим» (Вих. 35:21). Прочитайте, як був відбудований єрусалимський мур тими, хто повернувся з полону. Серед бідності, труднощів і небезпеки велике завдання було успішно виконане, бо «серце народу було, щоб далі робити» (Неем. 3:38). Замисліться над роллю учнів у чуді нагодування Спасителем великої кількості народу. Їжа множилася в руках Христа, а учні отримували буханці й віддавали їх натовпові, що очікував хліба.

«Ми є членами одне одного». Тому кожний служить «один одному... тим даром, якого одержав, наче добрі управителі різноманітної Божої благодаті» (Ефес. 4:25; 1 Петра 4:10).

Слова, написані про стародавніх творців ідолів, можуть з більш достойною метою бути застосовані як девіз нинішніми будівничими характеру:

«Один одному допомагає і говорить до брата свого: “Будь міцний!”» (Ісаї 41:6).

Дисципліна

«Докорай, потішай, закликай – з усякою терпеливістю і повчанням» (2 Тим. 4:2).

Одним із перших уроків, який має засвоїти дитина, є урок послуху. Перш ніж вона навчиться мислити, її вже можна навчати слухатися. Цю звичку потрібно прищепляти з допомогою лагідних наполегливих зусиль. Таким чином великою мірою можна буде запобігти майбутнім конфліктам між волею й авторитетом, які так часто викликають відчуження й озлобленість щодо батьків і вчителів та опір будь-якій владі – людській чи Божественній.

Мета дисципліни полягає в тому, щоб навчити дитину управляти собою. Її необхідно навчити впевненості у власних силах та самовладання. Тому як тільки вона починає розуміти, її свідомість потрібно схилити до послуху. Усім своїм поведінням з дитиною покажіть їй, що послух – справедлива розумна вимога. Допоможіть дитині побачити, що все підпорядковується закону і що непослух у кінцевому результаті призводить до нещастя та страждання. Коли Бог каже: «Не чинитимеш», Він з любов'ю попереджає нас про наслідки непослуху, щоб уберегти нас від зла і втрати.

Допоможіть дитині зрозуміти, що батьки й учителі – це представники Бога і коли вони діють у гармонії з Ним, їхні закони в сім'ї та школі є також Його закона-

ми. Як дитина повинна бути слухняною батькам і вчителям, так і вони, у свою чергу, мають бути слухняними Богові.

Як батьки, так і вчителі повинні вивчати, як скеровувати розвиток дитини, не перешкоджаючи йому надмірним контролем. Забагато керівництва так само не добре, як і замало. Спроба «зламати волю» дитини – це жажлива помилка. Склад розуму буває різним; застосування сили може призвести до зовнішнього підкорення, однак у багатьох дітей це викликає ще рішучіший опір серця. Навіть якщо батькам або вчителям вдасться здобути бажану владу, результат для дитини може бути не менш шкідливим. Застосування дисципліни щодо людини з уже розвинутим інтелектом має відрізнитися від виховання безсловесної тварини. Тварину навчають лише підпорядковуватися своєму господареві. Для тварини господар – це розум, судження і воля. Такий метод, застосовуваний часом у вихованні дітей, робить їх чимось трохи більшим за автомати. Розум, воля, совість перебувають під контролем іншої людини. Таке панування над розумом не є Божим наміром. Хто послаблює або руйнує індивідуальність, той бере на себе відповідальність, результатом якої може бути тільки зло. Доки діти відчувають над собою владу, вони можуть здаватися добре вимуштрованими солдатами, але коли контроль припиниться, тоді виявиться, що характерові бракує сили та стійкості. Ніколи не навчаючись управляти собою, юнак не визнає

жодних інших обмежень, окрім вимоги батьків або вчителів. Якщо ж вимоги не буде, він не знатиме, як користуватися своєю свободою, і часто вдаватиметься до потурання власним бажанням, що призводить до загибелі.

Оскільки для одних учнів підкорити волю значно важче, ніж для інших, учитель має зробити для дитини послух його вимогам якомога легшим. Волю необхідно скеровувати і формувати, проте не ігнорувати і не придушувати. Бережіть силу волі, вона знадобиться в життєвій боротьбі.

Кожна дитина повинна розуміти, що таке справжня сила волі. Їй потрібно допомогти усвідомити, яка велика відповідальність зумовлена цим даром. Воля – це керівна сила в природі людини, сила рішення та вибору. Кожна людська істота, яка володіє розумом, має силу робити правильний вибір. У кожному життєвому досвіді Слово Боже пропонує нам: «Виберіть собі сьогодні, кому будете служити» (І. Нав. 24:15). Кожен може свою волю підкорити волі Бога, зробити вибір бути слухняним Йому та, з'єднавшись таким чином з Божественною силою, стояти так, що ніхто й ніщо не змусить його чинити зло. У кожному юнакові, кожній дитині міститься сила для формування з Божою допомогою цілісного характеру і життя, яке приносить користь іншим.

Батьки й учителі, котрі з допомогою такого навчання виховують у дитині самовладання, приносять найбільшу користь і постійно матимуть успіх. Для по-

верхового спостерігача їхня праця може не видаватися успішною; її можуть не цінувати так високо, як роботу того, хто утримує розум і волю дитини під абсолютною владою, однак подальші роки покажуть результат кращого методу виховання.

Мудрий вихователь у своїх відносинах з учнями намагатиметься викликати в них довір'я та зміцнити почуття честі. Вияв довіри до дітей і молоді служить їм на добро. Багато дітей, навіть малих, мають високо розвинуте почуття честі. Усі бажають, щоб до них ставилися з довірою та повагою, і мають на це право. Не слід створювати в них враження, що вони не можуть ані вийти, ані увійти без нагляду. Підозра деморалізує, породжуючи саме те зло, котрому вона намагається запобігти. Замість того щоб постійно слідкувати, неначе підозрюючи щось лихе, учителі, котрі по-дружньому спілкуються зі своїми учнями, зауважать прояви неспокійного розуму і приведуть в дію чинники, що протидіятимуть злу. Допоможіть молоді відчувати, що їм довіряють, – і знайдеться мало таких, котрі не намагатимуться довести, що вони заслуговують цього довір'я.

Згідно з цим же принципом, краще просити ніж наказувати; той, до кого так звертаються, має можливість засвідчити про свою вірність принципам правди. Його послух є результатом радше вибору, ніж примусу.

Правила, котрими керуються в школі, повинні, наскільки це можливо, представляти голос школи. Кож-

ний задіяний у них принцип має бути так представлений учневі, щоб він міг переконатися в його справедливості. Таким чином він відчуватиме відповідальність за дотримання тих правил, які сам допоміг створити.

Правил має бути небагато, але добре продуманих; прийняті одного разу, вони повинні запроваджуватися в життя. Розум навчається визнавати те і пристосовуватися до того, що неможливо змінити, а можливість потурати недобрим нахилам викликає бажання, сподівання та невизначеність, результатом чого є неспокій, дратівливість і непоко́ра.

Необхідно дати зрозуміти, що правління Боже не знає компромісу зі злом. Непослух не потрібно терпіти ні вдома, ні в школі. Ані батьки, ані вчителі, котрі глибоко зацікавлені в благополуччі тих, хто перебуває під їхньою опікою, не підуть на компроміс із упертим свавіллям, що нехтує авторитетом або вдається до вивертів чи відмовок з метою уникнути послуху. Не любов, а сентиментальність покриває недобрі вчинки, намагаючись задобрюванням або підкупом домогтися поступливості, і врешті отримує удаване замість справжнього.

«Нерозумні сміються з гріха» (Прип. 14:9). Ми повинні остерігатися ставитися до гріха, як до чогось несерйозного. Він має жахливу владу над грішником. «Власні провини безбожного схоплять його, і поворозям свого гріха буде зв'язаний він» (Прип. 5:22). Найбільше зло, заподіяне дитині чи молодій людині, – дозволити їй закріпитися в рабстві лихого звички.

Молодь має вроджену любов до свободи, вона прагне волі, і їй необхідно розуміти, що цими дорожчими благословеннями можна насолоджуватися лише на умові послуху Законові Божому. Цей Закон – охоронець істинної свободи і волі. Він називає і забороняє те, що поневолює та призводить до деградації, і таким чином захищає слухняних від сили зла.

Псалмист каже: «І буду ходити в широкості, бо наказів Твоїх я шукаю». «Свідectва Твої – то потіха моя, то для мене дорадники!» (Псал. 119:45, 24).

У наших спробах виправити зло ми повинні остерігатися схильності вишукувати помилки й осуджувати. Постійний осуд не виправляє, натомість призводить до збентеження. Для багатьох людей і часто для найбільш уразливих атмосфера нещадної критики є згубною. Квіти не розпускаються під подувом руйнівного вітру.

Дитина, котру часто засуджують за якусь конкретну помилку, починає вважати цю помилку своєю характерною рисою, з котрою марно боротися. Так з'являється почуття зневіри та безнадійності, яке часто приховується під виглядом байдужості чи бравати.

Докір досягає мети тільки тоді, коли порушникові допомагають побачити його помилку і коли його воля схильна її виправити. Коли цього досягнуто, укажіть йому на джерело прощення і сили. Намагайтеся зберегти його почуття власної гідності та надихніть його мужністю і надією.

Ця праця найделікатніша і найважча з тих, які будь-коли були доручені людям. Вона вимагає надзвичайної тактовності, тонкої чутливості, знання людської природи, віри й терпіння небесного походження, бажання працювати, пильнувати і чекати. Важливішою за таку працю не буває.

Люди, котрі бажають керувати іншими, повинні спочатку керувати собою. Запальність у поводженні з дитиною чи юнаком тільки викличе в них обурення. Коли батьки або вчителі втрачають терпіння і їм загрожує небезпека говорити нерозсудливо, нехай вони помовчать. У мовчанні є дивовижна сила.

Учитель має очікувати зустріти зіпсовані характери і вперті серця. Але в поводженні з ними він ніколи не повинен забувати, що й він колись був дитиною, яка потребувала дисципліни. Навіть зараз з усіма своїми перевагами у віці, освіті й досвіді він часто помиляється, потребуючи милості й поблажливості. У вихованні молоді він повинен пам'ятати, що має справу з тими, у кого є схильності до зла, подібні до його власних. Їм потрібно майже всього навчитися, і для одних навчатися значно важче, ніж для інших. З нетямущим учнем він повинен поводитися терпляче, не осуджуючи його неуктву, а використовуючи кожну можливість для його підбадьорення. З чутливими, нервовими учнями він має бути дуже делікатним. Усвідомлення власних недосконалостей повинно постійно спонукувати його виявляти співчуття й терпіння до тих, хто також бореться з труднощами.

Правило Спасителя: «Як хочете, щоб чинили вам люди, – чиніть і ви їм так само» (Луки 6:31) має бути правилом для всіх, хто береться за виховання дітей і молоді. Вони є молодшими членами Господньої сім'ї, співспадкоємцями благодаті життя. У поводженні з найменш тямущими, найменш умілими, наймолодшими і навіть заблудлими й бунтівними необхідно свято дотримуватися Христового правила.

Це правило допоможе вчителеві уникати, наскільки це можливо, розголошення провин або помилок учня. Він уникатиме виносити йому догану чи карати його в присутності інших. Учитель не виключатиме учня, доки не докладе всіх зусиль для його виправлення. Але коли стає очевидним, що сам учень не одержує від цього жодної користі, що його демонстративний непослух та неповага до авторитету спрямовані на підрив шкільного управління і своїм впливом він заражає інших, тоді його виключення стає необхідністю. Проте для багатьох ганьба привселюдного виключення призведе до повного відчаю та загибелі. У більшості випадків, коли виключення неминуче, це не потрібно робити привселюдно. Радячись та співпрацюючи з батьками, нехай учитель організує виключення учня приватним чином.

У цей час особливої небезпеки для молоді, коли спокуси оточують їх на кожному кроці і можна легко бути віднесеним течією, необхідно докладати найбільших зусиль, аби плисти проти течії. Кожна школа повинна

стати для спокушуваної молоді «містом сховища», місцем, де з терпінням і мудрістю будуть ставитися до їхніх нерозсудливих учинків. Учителі, котрі усвідомлюють свою відповідальність, усунуть зі своїх сердець і життя все, що перешкоджатиме їхній успішній праці зі свавільними та неслухняними. Любов і м'якість, терпіння й самовладання мають бути законом їхньої мови за будь-якого часу. Милість і співчуття поєднуюватимуться зі справедливістю. Якщо потрібно докорити, вони не вдаватимуться до перебільшень, їхня мова буде смиренною. Вони лагідно вкажуть учневі, котрий схибив, на його помилки і допоможуть виправитися. Кожний справжній учитель розумітиме: якщо вже помилитися, то краще в бік милості, ніж суворості.

Серця багатьох молодих людей, яких вважають не-виправними, насправді не настільки закам'яніли, як видається. Багатьох, кого зараховують до безнадійних, можна виправити з допомогою мудро застосованої дисципліни. Часто вони є такими людьми, чие серце легко топиться під впливом доброти. Нехай учитель завоює довір'я спокушуваного і, помічаючи та розвиваючи добрі риси його характеру, він у багатьох випадках зможе виправити зло, не привертаючи до нього уваги.

До тих, хто помиляється, Божественний Учитель терпляче ставиться упродовж усього їхнього порочного життя. Його любов не холоне, Його спроби навернути їх не припиняються. З розпростертими руками

Він чекає, готовий знову і знову прийняти заблудлих, бунтівних і навіть відступників. Його серце зворушене безпорадністю малої дитини, з якою брутально поводяться. Зойк людського страждання ніколи не досягає Його вуха марно. Хоч у Його очах усі дорогоцінні, однак грубуваті, замкнуті, уперті характери викликають Його особливе співчуття і любов, бо Він бачить причину, що призвела до такого наслідку. Людина, котра найлегше піддається спокусі і найбільш схильна до помилок, є особливим об'єктом Його турботи.

Усі батьки й учителі повинні плекати в собі характерні риси Того, Хто робить справу нещасних, страждальців та спокушуваних Своєю власною. Вони мають бути тими, котрі можуть «співчувати необізнаним і тим, що заблудилися, адже й самі оточені неміччю» (Євр. 5:2). Ісус поводить з нами значно краще, ніж ми заслуговуємо, і ми повинні поводитися з іншими так, як Він поводить з нами. Якщо батьки або вчителі у своїх діях не наслідують прикладу Спасителя в подібних обставинах, – їм немає виправдання.

Підкорятися дисципліні життя

Окрім домашньої та шкільної дисципліни, усім доводиться мати справу із суворою дисципліною життя. Як приймати це мудро – ось урок, котрий потрібно пояснити кожному юнакові, кожній дівчині й дитині. Незаперечна істина полягає в тому, що Бог любить нас, діє для

нашого щастя і якби ми завжди корилися Його Запові, то ніколи не зазнали б страждання. Проте не меншою істиною є й те, що в цьому світі в кожне життя приходять страждання, біда і тягарі як результат гріха. Якщо ми навчимо дітей і молодь мужньо зустрічати ці біди й тягарі, то зробимо їм добро на все життя. Виявляймо до них співчуття, але таким чином, щоб воно ніколи не викликало в них почуття жалю до себе. Вони потребують того, що заохочує та зміцнює, а не послаблює.

Їх необхідно навчити, що цей світ – не плац-парад*, а поле битви. Усі покликані переносити труднощі, як добрі воїни. Вони повинні бути міцними, поводитися так, як личить чоловікам. Навчіть їх, що справжнім випробуванням характеру є готовність нести тягарі, іти туди, де важко, виконувати роботу, котру необхідно виконати, хоч вона і не приносить земного визнання та нагороди.

Правильний підхід до випробування полягає в намаганні не уникнути його, а перетворити. Це стосується дисципліни як у ранньому віці, так і пізніше. Нехтування вихованням дитини в наймолодшому віці та, як наслідок цього, посилення недобрих нахилів робить її подальше виховання важчим і призводить до того, що дисципліна надто часто сприймається як болісний процес. Вона справді має бути болісною для нижчої природи, оскільки суперечить природним бажанням і нахилам, однак вища радість допоможе забути цей біль.

*Плац-парад – площа для параду військових частин.

Нехай діти і молодь будуть навчені, що кожна подолана помилка, вада або трудність стають кам'яною сходинкою до кращого й вищого. Саме завдяки таким досвідам усі, хто будь-коли жив гідно дару життя, досягли успіху.

«Висоти, досягнуті й утримані великими мужами, не підкорювалися раптовим зусиллям.

Але, коли їхні товариші вночі спали, вони наполегливо трудилися, підіймаючись угору».

«Нас підносить те, що в нас під ногами, приносячи нам добро і здобуток: це переможена гордість, розп'ята пристрасть та подолане зло, з яким ми щогодини зустрічаємося».

«Усі буденні речі, щоденні події, котрі минають протягом години, наші задоволення і прикраси – це сходинки, котрими ми підіймаємося вгору».

Ми повинні дивитися не «на видиме, а на те, що невидиме, бо видиме – тимчасове, а невидиме – вічне» (2 Кор. 4:18). Зрікаючись егоїстичних бажань і нахилів, ми обмінюємо безвартісне й минуле на дорогоцінне й вічне. Це не жертва, а дорогоцінне надбання.

«Щось краще» – ось гасло виховання й освіти, закон справжнього життя. Взамін на те, чого Христос просить нас зректися, Він пропонує щось краще. Час то молодь прагне речей, занять і задоволень, які не видаються поганими, однак не служать для найвищого добра. Вони відвертають життя від його найбагороднішої мети. Владні заходи або пряме, відкрите

звинувачення можуть виявитися даремними в спробах спонукати молодь відмовитися від того, що для них дороге. Укажіть їм на дещо краще, ніж хизування, честолобство або потурання власним примхам. З'єднайте їх із правдивою красою, з вищими принципами та шляхетнішим життям. Допоможіть їм споглядати Того, хто «увесь пожадання». Щойно погляд зосереджується на Ньому, життя набуває свого змісту. Тут ентузіазм, щире посвячення, гарячий запал молоді знаходять свою справжню мету. Обов'язок стає насолодою, а жертва – задоволенням. Прославити Христа, уподібнитися до Нього, працювати для Нього – ось найвища мета життя, найбільша його радість.

«Любов Христа охоплює нас» (2 Кор. 5:14).

Розділ 9

Вищий курс

«І відвіку не чули, до вух не доходило, око не бачило Бога, крім Тебе, Який би зробив так тому, хто надію на Нього кладе!» (Ісаї 64:4)

Школа майбутнього

«І побачать Його обличчя, а Його ім'я на їхніх чолах» (Об'явл. 22:4).

Небо – це школа; сфера її дослідження – Всесвіт; її Вчитель – Бог. Філія цієї школи була заснована в Едемі; і після того, як План викуплення буде завершено, здобуття освіти знову продовжиться в Едемській школі.

«Чого око не бачило й вухо не чуло і що на серце людині не приходило, – те приготував Бог тим, які люблять Його» (1 Кор. 2:9). Знання цих речей ми можемо здобути лише через Його Слово, однак навіть це знання є лише частковим одкровенням.

Пророк з острова Патмос так змальовує місце знаходження школи майбутнього:

«І я побачив нове небо і нову землю, оскільки перше небо і перша земля проминули... І я побачив святе місто, новий Єрусалим, що сховався з неба від Бога, приготований, немов наречена, прикрашена для свого чоловіка» (Об'явл. 21:1, 2).

«І місто не потребує ні сонця, ні місяця, щоб у ньому світили, тому що Божа слава освітила його, а світильником для нього є Агнець» (Об'явл. 21:23).

Між школою, заснованою в Едемі на початку, та школою майбутнього лежить уся історія цього світу, — історія людського переступу і страждання, Божественної жертви та перемоги над смертю і гріхом. Не всі умови тієї першої школи в Едемі залишаться в школі майбутнього життя. Жодне дерево пізнання добра і зла не надаватиме можливості для спокушення. Там не буде спокусника, не буде можливості вчинити неправильно. Кожний характер витримав випробування гріха, і ніхто більше не піддасться його владі.

«Переможцеві, — каже Христос, — дам їсти з дерева життя, що в Божому раю» (Об'явл. 2:7). Дерево життя в Едемі було дане на умові і в зрештою було забране. А дари майбутнього життя — абсолютні й вічні.

Пророк бачить «ріку живої води, прозорої, мов кристаль, що виходила від престолу Бога і Ангця». «З одного, і з другого боку ріки — дерево життя». «І більше не буде смерті, ні страждань, ні голосіння, ні болю, —

вже більше не буде, бо перше минулося» (Об'явл. 22:1, 2; 21:4).

«А народ твій — усі справедливі вони, землю успадкують навіки, парость Моїх саджанців, чин Моїх рук на прославлення!» (Ісаї 60:21).

Перебуваючи знову в Його присутності, людина, як це було на початку, буде навчатися в Бога. «Моє Ймення пізнає народ Мій, тому того дня він пізнає, що Я — то Той, що говорить: Ось Я!» (Ісаї 52:6).

«Ось Божі оселя з людьми; і Він поселиться з ними, і вони будуть Його народом, і сам Бог буде з ними — їхній Бог» (Об'явл. 21:3).

«Це ті, котрі прийшли з великої скорботи й випрали свій одяг, і вибілили його в крові Ангця. Тому вони перебувають перед Божим престолом і служать Йому вдень і вночі в Його храмі... Не будуть більше голодувати, і не будуть спраглими, й не буде палити їх сонце, ні жодна спека, тому що Агнець, Який посеред престолу, буде пасти їх і водитиме до джерел вод життя» (Об'явл. 7:14-17).

«Тепер бачимо, як у дзеркалі, неясно; тоді ж — обличчям до обличчя. Тепер знаю частково, а тоді пізнаю так, як і сам був пізнаний» (1 Кор. 13:12).

«І побачать Його обличчя, а Його Ім'я на їхніх чолах» (Об'явл. 22:4).

Коли завіса, що заважає нашому баченню, буде знята і наші очі споглядатимуть той світ краси, часточку котрої ми лише миттю можемо побачити тепер через

мікроскоп; коли побачимо славу небес, яку сьогодні вивчають здалека через телескоп; коли руйнівний вплив гріха зникне, а вся Земля з'явиться «в красі Господа нашого Бога», – яке поле відкриється для нашого дослідження! Там дослідник природничих наук зможе читати почерк творіння і не знайде жодних слідів закону гріха. Він слухатиме музику голосів природи і не почує там жодної ноти плачу, навіть півтону смутку. У всьому творінні він зможе бачити один почерк: у безмежному Всесвіті – Ім'я Бога, написане великими літерами, а на землі, морі і небі – жодного знаку зла.

Там житимуть життям Едему – у садах і полях. «І дома побудують, і мешкати будуть, і засадять вони виноградники, і будуть їхній плід споживати. Не будуть вони будувати, щоб інший сидів, не будуть садити, щоб інший спожив, бо дні народу Мого – як дні дерева, і вибранці Мої зуживатимуть чин Своїх рук!.. Не чинитимуть зла й вигубляти не будуть на всій святій Моїй горі, говорить Господь» (Ісаї 65:21, 22; 25). Там людині буде повернуте втрачене нею царювання, а істоти нижчого порядку знову визнають її правління; люті стануть лагідними, а боязливі – довірливими.

Там учневі відкриються безмежні можливості для вивчення невимовно багатой історії. Тут на Землі, володіючи перевагою дивитися на історичний процес із позицій Божого Слова, учень має можливість оглядати обширне поле історії і здобувати певне знання принципів, які управляють ходом її подій. Проте його

бачення лишається затьмареним, а знання – неповним. Доки не постане у світлі вічності, він не матиме ясного бачення.

Тоді перед ним відкриється хід Великої боротьби, котра зародилася ще до появи часу і закінчиться тільки із закінченням часу. Історія виникнення гріха, фатальної неправди з її безчесними проявами; історія Істини, яка, не звернувши зі свого прямого шляху, зустрічала й перемагала оману, – усе це стане явним. Завіса, що відділяє видимий світ від невидимого, буде відхилена, і відкриються чудові речі.

Доки не побачимо дії провидіння Бога у світлі вічності, ми не зрозуміємо, чим зобов'язані Його ангелам за турботу і втручання. Небесні істоти брали активну участь у справах людей. Вони з'являлися в сяючих, мов блискавка, шатах, приходили як люди в простій одязі мандрівника. Вони користувалися гостинністю людських домівок, були проводирями для подорожніх, яких застала ніч. Вони руйнували задум губителя та відводили удар ворога.

Хоч правителі світу не знають цього, однак часто на їхніх засіданнях промовцями були ангели. Людські очі дивилися на них. Людські вуха чули їхні заклики. У залах засідань, у судових палатах небесні посланці захищали справи переслідуваних і пригноблених. Вони руйнували плани та зупиняли лихі дії, котрі могли спричинити зло і завдати страждань Божим дітям. Усе це буде відкрито учням Небесної школи.

Кожний викуплений зрозуміє служіння ангелів у його власному житті. Ангел, котрий був його хоронителем від перших хвилин його життя, ангел, який пильнував його кроки і покривав його голову в день небезпеки; ангел, котрий був з ним у долині смертної темряви, позначив місце його спочинку і першим вітав його в ранок воскресіння, – як чудово буде порозмовляти з ним та довідатися про Божественне втручання в особисте життя, про небесну співпрацю в кожній здійсненій для людства справі!

Тоді все, що було незрозумілим у житті, проясниться. Там, де ми бачили тільки збентеження, розчарування, зруйновані наміри та нездійснені плани, ми побачимо велич, верховенство та перемогу Господньої мети, Божественну гармонію.

Там усі, хто самовіддано трудився, споглядатимуть плоди своєї праці. Результат дотримання кожного правильного принципу та виконання благородної справи стане видимим. Дещо з цього ми бачимо і тепер. Але яку невелику частку результату найблагороднішої у світі справи бачить у цьому житті її виконавець! Як багато вірних душ самовіддано й невтомно трудяться для людей, котрих не знають і з котрими не зустрічаються в житті! Батьки й учителі сходять у могилу, і може видатися, що праця їхнього життя була даремною. Вони не знають, що їхня вірність відкрила джерела благословення, котрі ніколи не вичерпаються. Тільки вірою вони бачать, що діти, яких вони вихова-

ли, стають благословенням та натхненням для ближніх, і цей вплив повториться тисячократно. Не один працівник посилає у світ вістки, сповнені сили, надії й мужності, слова, що несуть благословення серцям у всіх краях. Але, працюючи в самотності й безвісності, він мало знає про результати. Таким чином люди використовують дари, носять тягарі, звершують роботу. Вони сіють насіння, з якого після їхньої смерті інші збирають благословенний врожай. Вони садять дерева, щоб інші могли споживати плоди. Вони задоволені від усвідомлення того, що привели в рух сили, котрі діють для добра. У майбутньому виявляться їхні діяння та вплив.

Про кожний даний Богом дар, який дає людям змогу здійснювати безкорисливе служіння, ведеться запис на Небі. Простежити їхню далекосяжну дію, зустріти тих, хто завдяки нашим зусиллям був піднесений та облагороджений, побачити в їхньому житті дію істинних принципів – це буде одним із предметів вивчення та однією з нагород Небесної школи.

Там ми пізнаємо так, як і самі були пізнані. Там уподобання й почуття, насаджені Богом у душі, знайдуть свій справжній найприємніший вияв. Чисте спілкування зі святими істотами, гармонійні товариські відносини з благословенними ангелами та вірними всіх віків, священна спільність, яка об'єднує «кожну родину на небесах і на землі», – усе це досвіди, котрі чекають на нас у майбутньому.

Там будуть музика і пісня, такі музика і пісня, котрих не чуло жодне смертне вухо й котрі не приходили на розум людині, хіба що в Божественних видіннях.

«І співають у танку вони: “У Тобі – всі джерела мої”» (Псал. 87:7). «Свій голос підіймуть і будуть радіти, через величність Господню» (Ісаї 24:14).

«Бо Сіона Господь потішає, всі руїни його потішає, й обертає пустині його на Еден, його ж степ – на Господній садок! Пробуватимуть в ньому утіха та радість, хвала й піснопіви» (Ісаї 51:3).

Там будуть розвиватися всі здібності, зростатиме кожний хист і талант. Там буде можливість для здійснення грандіозних задумів, досягнення найвищих цілей, реалізації найбагородніших прагнень. Проте з’являтимуться нові вершини для сходження, нові чудеса для захоплення, нові істини для пізнання, нові об’єкти дослідження, котрі стимулюватимуть усі сили розуму, душі й тіла.

Перед Божими дітьми відкриються для дослідження всі скарги Всесвіту. З невимовною насолодою ми ввійдемо в радість і мудрість безгрішних істот. Ми станемо причасниками скарбів, набутих упродовж багатьох віків через споглядання діл Божих рук. І роки вічності, минаючи один за одним, продовжуватимуть приносити ще більш чудові відкриття. «Значно більше всього, що ми просимо або думаємо» (Ефес. 3:20) Упродовж нескінченних віків Бог ділитиметься Своїми дарами.

«Його раби будуть служити Йому» (Об’явл. 22:3). Життя на Землі – це початок життя на Небі; освіта й

виховання на Землі – це залучення до небесних принципів; праця тут – це підготовка до праці там. Чим ми є зараз за характером і святим служінням – це надійний провісник того, чим ми будемо.

«Син Людський прийшов не для того, щоб служити Йому, а щоб послужити» (Матв. 20:28). Труд Христа на Землі – це Його праця на Небі, і нашою нагородою за працю з Ним у цьому світі будуть більша сила та більший привілей співпраці з Ним у світі прийдешньому.

«Ви ж свідки Мої, – говорить Господь, – а Я Бог!» (Ісаї 43:12). Ними ми будемо також у вічності.

Для чого була допущена Велика боротьба впродовж віків? Чому існуванню сатани не був покладений кінець на початку його повстання? – Щоб Усесвіт міг переконатися в справедливості Бога по відношенню до зла, і щоб гріх міг отримати вічне засудження. У Плані викуплення є висоти і глибини, котрих сама вічність не зможе вичерпати, чудеса, в які бажають зазирнути ангели. З усіх створених істот тільки викуплені на власному досвіді пізнали справжню боротьбу з гріхом; вони боролися разом з Христом і стали спільниками в Його стражданнях, чого не могли зробити навіть ангели, – то невже в них не знайдеться свідчення щодо науки викуплення, нічого, що було б цінним для безгрішних істот?

Навіть «тепер через Церкву» виявляється «правилям і владам на небесах багатогранна Божя премудрість». «І воскресив нас разом з Ним і в Ісусі Христі посадив разом на небесах, щоб у доброті до нас в Ісусі

Зміст

Христі в майбутніх віках показати надзвичайно велике багатство Своєї благодаті» (Ефес. 3:10; 2:6, 7).

«В храмі Його все належне Йому виголошує: Слава!» (Псал. 29:9) і пісня, котру співатимуть викуплені – пісня їхнього досвіду – звіщатиме славу Божу: «Великі та дивні діла Твої, Господи Боже, Вседержителю! Праведні й правдиві дороги Твої, Царю народів! Хто не буде боятися, Господи, і не прославить Імені Твого? Бо Ти єдиний Святий» (Об’явл. 15:3, 4).

У нашому земному житті, хоч воно й обмежене гріхом, найбільша радість та найвища освіта здобуваються в служінні. І в майбутньому житті, звільнившись від обмежень гріховної людської природи, саме в служінні ми будемо мати свою найбільшу радість та одержувати найвищу освіту, – свідкуючи і при цьому завжди пізнаючи заново багатство слави цієї таємниці, що є «Христос у вас, надія слави!» (Колос. 1:27).

«Ще не виявилось, що будемо. Знаємо, що коли Він з’явиться, ми будемо подібні до Нього, бо побачимо Його таким, яким Він є» (1 Івана 3:2).

Тоді в результатах Своєї праці Христос побачить її нагороду. У тій величезній кількості народу, котрого не здатна перелічити людина і котрий стоятиме перед Його славою непорочним у радості (див. Юди 24), Той, Чия кров викупила і Чие життя навчило нас, «буде бачити плід та й насититься» (Ісаї 53:11).

Розділ 1. Перші принципи	3
Розділ 2. Ілюстрації	23
Розділ 3. Найбільший Учитель	67
Розділ 4. Уроки природи	95
Розділ 5. Біблія як вихователь	119
Розділ 6. Фізична культура.....	196
Розділ 7. Формування характеру	229
Розділ 8. Молодший учитель	282
Розділ 9. Вищий курс	309

Виховання та освіта
Еллен Уайт

Директор видавництва **В. Джулай**
Головний редактор **Л. Качмар**
Переклад з англійської **А. Гречишкіної**
Коректура **Н. Сквира, І. Джердж**
Дизайнер обкладинки **Т. Романко**
Комп'ютерна верстка **Т. Романко**
Відповідальна за друк **Т. Грицюк**

Формат 84x108/32. Папір газетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 28.02.2012 р. Гарнитура Калибри.
Наклад 5 000 прим.
Свідоцтво: серія ДК № 787 від 28.01.2002 р.

Видавництво «Джерело життя»
04071, м. Київ, вул. Лук'янівська, 9/10-А

тел. (044) 425-69-06, факс 467-50-64, e-mail: dzherelo@ukr.net

